

Bábel Balázs

Az Isten országáért

BESZÉDEK, INTERJÚK, ÍRÁSOK

ANTOLÓGIA KIADÓ 2004.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
Főpásztori beköszöntő	5
KRISZTUS EGYHÁZÁNAK ÉPÍTÉSE VÉGETT	7
Hogyan boldogíthat bennünket a nyolc boldogság?	7
Nők az Anyaszentegyházban	10
A „Jézus-kép” fejlődése az egyház kétezere éves életében	11
Erkölc, erkölcstelenség és erkölcs nélküliség	15
Emlékbeszéd Buda 150 éves felszabadításának évfordulóján, a Magyar Honvédség ünnepén	18
In aedificationem Ecclesiae Christi Krisztus Egyházának építése végett	20
Te Deum	21
Gyászbeszéd Dr. Dankó László érsek temetésén	22
KERESZTÉNYSÉG A MAGYARSÁG ÉLETÉBEN	24
Ha ma élne Szent István	24
Üzenet a III. évezred híveinek	24
Gondolatok a jubileumi évre	25
Vallom a szentek egységét	26
Állandó karácsony	27
Karácsonyi gondolatok	28
Rózsafüzér	28
Katolikus iskolákról	29
Történelmünk jövője Kereszténység a magyarság életében	30
A vallás szerepe a béke és biztonság előmozdításában	32
István király	34
Hol vagy István király?	35
Ki volt Ravasz László minden magyar embernek?	36
Az Úr kétezredik születési ünnepén	36
Már kétezere éve	37
Gondolatok a történelemről és Asztrik érsekről	38
Ökumenikus tevékenység Magyarországon	39
Keresztények húsvétja	40
Ezer éves Főegyházmegyénk ünnepére	41
Fölvitetett magas Mennysországba	42
Karácsony a jubileumi évben	43
SÓNAK MARADNI	44
Jézus, akinek ellentmondanak	44
Békesség minden rosszakaratú embernek!	44
Katolicitás és inkulturáció	45
Mutass a csillagra! Új ember az Új Ember élén	46
Az egészségről keresztény szemmel	47
Sónak maradni (Mt 5,13) Ami legfontosabb a harmadik évezred számára	48
Püspökkari nyilatkozat a béke megőrzéséért	49
A béke igaz forrása: Isten	49
A keresztények legyőzhetetlen Napja	50
„Hozz rá víg esztendőt!”	51
Szent Balázs püspök és vértanú közbenjárására	52
Krisztussal együtt Ti is feltámadtatok	53
Gondolatok az Egyesült Európáról	54
Üzenet a Szent Anna iskolának	54
Aranymise	55
Templomszentelés	56
Karácsonyi tűnődés	57
Karácsony öröme	58

A föltámadt Jézus csendessége	60
„Harmadnapra föltámadott az írások szerint”	61
Igaz élet a halálban	62
Mit várok az új évtől? Európa: igen – háború: nem	63
Kommunikáció az evangelizációsán	63
Gondolatok a Magyarok Nagyasszonyáról	64
Gondolatok Európáról	66
EURÓPA TÖRTÉNELMÉNEK KORSZAKAI	67
A JELEN	68
A JÖVŐ	69
A szeplőtelen fogantatás ünnepe	70
MI AZ EVANGÉLIUMMAL POLITIZÁLUNK	71
Oázisok a sivatagban	71
„Az Isten országáért”	73
A kalocsa-kecskeméti főegyházmegye koadjutor érseke	73
Hazamegyék az Alföldre	74
ÖSSZETARTÓ, NÉPES CSALÁD	74
Álmomban sem gondoltam	75
Ne féljete!	75
A hegyi beszéd üzenete	75
Embernek maradni	76
Egykori legnagyobb érsekségünk feje	76
„A hittérítés, a misszió örök feladat”	76
Az érsek úr visszakapta Kecskemétet	77
Evangélium és politika	78
Együtműködni a jó érdekében	78
Nem az egyház, az ember van válságban	79
Elfáradt Európában élünk	79
Mi az evangéliummal politizálunk	81
Bábel Balázs kalocsai érsek a tévhitekről, a csendről és a megbocsátásról	81
Látogatóban a Szentatyánál	83
Az Istenbe vetett hit megtartja a népet	84
Szent Pál védelme alatt	84
A hit adott erőt	85
Deo Gratias – az ezer évért	85
A csángóknak a magyar tanítókhöz is joguk van	85
„A világosságot nem azért gyűjtják, hogy elrejtse a fényt”	85
Ezer éve alapították a főegyházmegyét	88
Megnyesve is kiszökdül	88
Állam és Egyház	88
Jövőkép: szolgálni!	89
A múltat be kell vallani	89
Nagyobb felelősség	90
2003 legyen a béke éve	90
Pünkösöd és a lelki megújulás lehetősége	92
A múlt erős gyökér	93
Adjunk esélyt és védelmet az életnek	94
Szeret az Isten!	95
Mariazell tanulsága	95

Dr. Bábel Balázs érsek, metropolita 1950. október 18-án született Gyónon (ma Dabas város része).

Középiskolai tanulmányait a kecskeméti Piarista Gimnáziumban végezte. 1969-ben felvételt nyert a Váci Egyházmegye papnövendékei közé. Teológiai tanulmányait az egri szemináriumban kezdte meg, és a budapesti Hittudományi Akadémia hallgatójaként fejezte be.

1976. június 19-én dr. Endrey Mihály püspök szentelte pappá Vácott.

Első kápláni állomáshelye Valkó volt 1978-ig, Káplánként szolgált 1978-80-ig Tápiószecsőn és Tóalmáson; 1980-84-ig Budapest-Pestújhelyen; 1984-90-ig; Budapest-Pacsirtatelepen.

1981-től a Regnum Marianum papi közösség tagja.

1983-ban teológiai doktorátust szerez Budapesten.

1990-től a budapesti Központi Szeminárium prefektusa. 1992-től spirituálisa. Prefektusi kinevezésétől kezdődően előadó tanár a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának nappali és levelező tagozatán, valamint a Kalazantinumban.

1997-től a váci Borromeo Szent Károly Papnevelő Intézet rektora és az Egri Hittudományi Főiskola levelező tagozatának igazgatója. 1997-ben II. János Pál pápa pápai kápláni cím adományozásával ismeri el szolgálatát.

Főpásztori beköszöntő

Főpásztori szolgálatom kezdetén szeretettel köszöntöm Bíró László segédpüspök urat, a Főszékes-egyházi Káptalant, a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmege papjait és híveit.

Dr. Dankó László érsek úr halála után utódlási joggal kinevezett érsekként kezdem meg a Főegyházmege vezetésének szolgálatát. Szentelésem óta eltelt időben bérnálásokon és egyszerű egyház-községi látogatások alkalmával megkezdtem a Főegyházmege megismerését. Mindeddig őszinte és kedves fogadtatásban részesültem.

Ahogy jelmondatomat is választottam: Pro Regno Dei – az Isten országáért, további felelősségteljes szolgálatomat is ebben a szellemben szeretném végezni, Jézus szívügyéhez, az Isten országa építéséhez kapcsolom főpásztori munkámat, és ebben a horizontban szemlélem egyházmegejénket.

Isten országa nem terület, hanem Isten szerető uralmának erőtere, ugyanakkor látható, mert ott, ahol az emberek ennek szellemében élnek, jelzik az Isten országa jelenlétét. Egyházmegejénk, bár térképileg jelölhető, *igazában* csak ott van, ahol vannak élő egyházközségek, az egyházközségekben keresztény családok és hitvalló emberek.

Az Úr Jézus Isten országát kicsiny kezdetűnek mondta, mustármaghoz, kovászhoz, kevéske sóhoz hasonlította, amely kicsiny kezdet újra meg újra megismétlődhet egy-egy történelmi korszak után. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ez az egyházmege szenvedett legtöbbet magyar történelmünk folyamán. A török hódoltságtól kivérzett területen települések százai pusztultak el, a tanyavilág ennek élő emléke. Az országvesztéssel arányos egyházmegevesztés, a világháborúk, a kommunizmus évei után a jelenlegi elvilágiasodásban úgy gondolom, hogy most ugyanezt éljük meg az évezred utolsó évében.

Jézus Isten országáról elmondta, hogy ez nem e világból való, de követőinek földi feladatokat adott, így egyházmegejénkben is sok földi gonddal és munkával kell küzdenünk, ugyanakkor tanúszkodnunk kell a természetfölötti világról. A kulturális, szociális feladatok mindig is hozzátartoztak az egyház arculatához, de csak következmény lehet, mert „*az egyház pedig Krisztusban mintegy szakramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének*” (Lumen Gentium 1,1).

Jézus elmondta Isten országáról, hogy pártatlan ajándék és érték, igazgyöngyhez és földbe rejtett kincshez hasonlította, amelynek megszerzésén komolyan kell fáradozni (Mt 11,12). Így Egyházmegejénk is ezer éves örökség ajándéka, amelyet minden értékében megőrizni akarunk, de ha kell, változtatni is szeretnénk, mert az egyház nem múzeum.

Jézus mindenkit meghívott Isten országába, még napszállta előtt is fogadott föl munkásokat példázatában a gazda, így az egyháznak nyitottnak kell lenni a keresők és meg-térők iránt, hinnünk kell abban, hogy tévelygő élet után is rátalálhatnak embertársaink az igaz útra, sőt Saulból Pálok lehetnek. Isten országának eljöveteleért imádkoznunk is kell, ahogyan Jézus az általa tanított imádságba is belefoglalta, így nekünk is imádkoznunk kell, papoknak a hívekért, híveknek a papokért és minden emberért.

Szeretett testvéreim, emberi erőt meghaladó szolgálatra vállalkoztam, gyengeségem teljes tudatában remegve mondtam igent (1Kor 2,13) a Szentatyának. Bátorságom alapja nem az önbizalom, hanem bizalom Krisztusban, aki engem, méltatlant, szolgálatára rendelt.

Most még csak töredékesen látom az Egyházmege állapotát. Az Üdvözítő szava szerint a jó pásztornek ismerni kell a nyáját. Ezért továbbra is látogatom – egyszerűen és protokollmentesen – az egyházközségeket, közelebről akarom látni a körülményeket, a papok és a hívek életét. Magam esendőségét ismerve „*nem töröm el a megroppant nádat, a pislákoló mécseset nem oltom el*” (Mt 12,20). Kölcsonösen megismerve, megszeretve egymást, könnyebben hordozzuk majd terheinket. Fő gondomnak tekintem a papi utánpótlásért való fáradozást, az egyházközségek elevenné tételét, a családok, katolikus lelkeségi mozgalmak támogatását, az *egyházi* iskolák működtetését és a hitoktatás intenzívebbé tételét. Ökumenikus elkötelezettséggel keresem a párbeszédet és együttműködést a nem katolikus keresztény testvérekkel, és Egyházmegejénk minden jóakarató emberével a szeretet civilizációjáért fáradozom. Kérem e szándékom megvalósításában a kedves Testvérek segítségét imában, szolgálatban, anyagiakban, hogy a harmadik évezredben köztünk legyen Isten országa.

Házam mindenkor nyitva áll a papok és hívek előtt, azt szeretném, ha azt atyai háznak tekintenék, ahová tanácsért, útbaigazításért mindenkor fordulhattok. Bizva Jézus utolsó vacsorái imádságának erejében, melyben azt kérte a mennyei Atyától, hogy a benne hívők egyek legyenek, ahogy ő is egy az

Atyával (Jn 17,21), bizalommal akarok szolgálni.

Hűséggel Szent Péter utódához, fiúi tisztelettel Szűz Máriához, kívánom, a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme, az Atyaisten szeretete és a Szentlélek egyesítő ereje legyen mindnyájatokkal.

Bábel Balázs érsek

1. fejezet

KRISZTUS EGYHÁZÁNAK ÉPÍTÉSE VÉGETT

Hogyan boldogíthat bennünket a nyolc boldogság?

A címben fölített kérdés minden embert érdekel, mert – közhely, de – mindenki boldog akar lenni. A mai kor embere nem kérdez *a gazdag* ifjú módján: „*Mi jót kell tennem, hogy eljussak az örök életre?*”, azonban hajszolja az örömeket sokszor hedonista módon, boldogságra várva és vágyva. Erre a belső vágyakozásra felel Jézus a *Hegyi beszéd* nyolc boldogságában, de nem úgy, ahogy azt az emberek várnák. Ezért nagyon nehéz keresztény felnőttekkel is, hát még hittanos gyermekekkel Jézus gondolatvilágát és üzenetét megértetni.

Az előadás kerete csak a legszükségesebb biblikus magyarázatot teszi lehetővé, ami azonban szükséges, hogy jól értsük Jézus tanítását és abból helyes gyakorlati következtetéseket vonjunk le.

„*Az egzegéták sok bibliai részletkérdésben eltérnek egymástól, de abban nem, hogy a Biblia alap-gondolata az üdvösséget hozó Isten országa. Ez a gondolat vezető eszméje az egész Szentírásnak.*” Így Isten országa alaptónusát adja a Hegyi beszédnek, de csúcsa is, mert annak keresésére (Mt 6,33) és imában való kérésére Jézus külön felszólította hallgatóit.

Az Isten országa szellemi valóság, nem látható, de a megvalósulásán fáradozó emberek külső életvitele jelzi a jelenlétét. Ezt az életmódot élte Jézus és mutatta Hegyi beszédében. Erről a beszédről nyomatékosan hirdette, hogy annak megvalósítása követői számára egzisztenciális jelentőségű (Mt 7,24). Maga a „hegy” bibliai szimbólum is, visszautalás a Sinai hegyre, ahol a választott nép a Tíz parancsot kapta. Jézus nem ószövetségi tilalom, hanem boldogságra hívó eszmény formájában fogalmazta meg programját. Amennyivel magasabb rendű az Újszövetségi Ószövetségnél, annyival fölül áll etosza is. A nyolc boldogság keresztény értelmezése alapvetően két ágra bomlik: egy katolikus és egy protestáns felfogásra – ami a megvalósítását illeti.

Az eredeti protestáns megigazulás tanban az üdvösségért nem lehet tettekkel küzdeni (*sola-fides*), ott a nyolc boldogság következmény: a megtért ember magatartását reprezentálja. Katolikus tanításban az üdvösség egyszerre ajándék és feladat, vagyis küzdeni kell érte, ezért a nyolc boldogság nem csupán következmény, hanem követelmény is. Így értelmezték az egyházatyák, a Tridenti zsinat, valamint korunk Hegyi beszéddel foglalkozó katolikus teológusai is.

Levonhatjuk ebből a kereszténnyé nevelés számára a tanulságot, hogy maga a boldogság sem érhető el közvetlenül, hanem valamilyen erkölcsi, szellemi tevékenység következménye. Egyáltalán mit nevezünk boldogságnak? Szent Ágoston az időről való megállapítása a boldogságra is alkalmazható: „*Ha nem kérdezed, tudom, ha kérdezed, nem tudom.*” Az értelmező szótár szerint a sorsunkkal, körülményeinkkel való megelégedettség érzése. Ilyenformán az állatok is lehetnek boldogok. A konzumtársadalmak ezt az igényt akarják kielégíteni, ahol életcélá válik a szórakozás és az életszínvonal emelése.

A személyes etikák meghatározása már sokkal mélyebb és a továbblépés lehetőségét is magában hordja a boldogságmondások felé. Abból indul ki, hogy az emberi léthez hozzátartozik az élet céljának keresése. Annál tökéletesebb az életcél, minél több erkölcsi érték megvalósítását segíti elő. Immanens szemléletben a legmagasabbra helyezett életcél az „ember-eszme” megvalósulása. Minél több erkölcsi értéket bontakoztat ki az ember, annál boldogabb. Az emberi személy értékében való beteljesülését nevezik boldogságnak. Ha ez a beteljesülés transzcendens távlatokat kap – Isten országának beteljesülését –, akkor a legmagasabb rendű értékeket valósítja meg, következésképpen a legigazibb boldogság kíséri.

Jézus elsődlegesen nem a boldogságra, hanem Isten országa keresésére, abba való bejutásra szólította föl hallgatóit. Előbb a követelmény, azután jön a boldogság, mint következmény. A nyolc boldogság megszólítottjai az érték-megvalósítás krisztusi módjait mutatják meg.

Fontos megjegyeznünk, hogy az erkölcsfilozófiák a boldogság sajátosságának tartják a tartósságot, a személyességet és a megvalósított értékek közösségi célokat szolgáljanak.

A hedonizmus futó élményt ad, de a legtisztább földi örömeket is mindig beárnyékolja a félelem, hogy végleg elveszítjük. Szinte abszurdnak tűnik, hogy Jézus az üldözötteknek is boldogságot ígér, ha miatta történik. Tehát a körülményektől is független. „*Az apostolok – a botozás után – örvendezve tá-*

voltak a főtanács előtt, mivel méltónak bizonyultak, hogy Jézusért gyalázatot szenvedjenek.” (ApCsel 5,40)

A személyesség is fontos eleme a boldogságnak, érett személyiségű embernek a boldogságot nem a tárgyak, hanem a személyes kapcsolatok adják.

A személyesség nyomát fölfedezzük a boldogságmondásokban is. Az eredeti formát őrző Lukács második személyben üdvözli a szegényeket, éhezőket, sírókat, üldözötteket. A biblikusok szerint ez nem valami véletlenszerű különlegességet jelöl. „*A második személy használata által egyetlen személy, egy egészen meghatározott, bizonyos egyszeri szituációban kerül megszólításra.*” Már a hittanos gyermek is könnyen belátja, hogy számára a személyes kapcsolat az igazán boldogító. Megkérdezem tőlük, hogy minek örülnének jobban: Ha minden sikerülne, minden versenyt megnyernének, örökösen kitűnő bizonyítványuk lenne, de állami gondozottként? Vagy maradnának inkább a családjukban? Még nem találkoztam olyannal, aki az előbbit választotta volna.

A boldogság sajátosságához harmadsorban hozzátartozik, hogy a megvalósított értékek az emberi közösséget építsék. A jézusi boldogságok a másokért vállalt feladatokból származnak, a föld sójává téve követőit. (Mt 5,13)

Röviden sorra veszem az egyes boldogságmondásokat, s a biblikus és morális konklúzióit emelem ki.

„*Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa*”. A kereszténység történetében nagyon sok vitára adott okot, hogyan értette Jézus, mit kíván tőlünk és hogyan boldogít. A Jézus korabeli társadalomban a szegénységet egyesek Isten büntetésének, a próféták nyomán mások a szociális igazságtalanság következményének tartották. A Septuaginta fordítás hatására a lelki értelmezés – hogy semmi sem a miénk, mindent Istentől kapunk – is ismertté vált.

Mai egzegéták szerint Jézus a ténylegesen szegényeket szólította meg, de az egyszeri eseményt Máté evangélista Jézus szellemében interpretálta, amikor eléje helyezte a „lélekben” jelzőt. Ez a lelkület teszi értékesé és boldogítóvá a szegénység állapotát. Magában foglalja, hogy az ember nem tapad az anyagiakhoz és a gyermeki lelkületet. „*A szegénységben valami láthatóvá válik a gyermekség jelenéséből. Másokból él, tehetetlenségében és nincstelenségében éppen így szabad.*” A lélekben szegény az istengyermekségben éli meg, hogy önmagától semmije nincs, az anyagiakat csak kölcsönbe és mások szolgálatára kapta.

Indiában sok szegény él, aki nem boldog és szabadulna állapotából. Teréz anya nővérei önként vállaltak sorsközösséget velük és ez a lelkület boldoggá teszi őket. A lélekben szegénység nem beletörődést jelent, hanem paradox módon a nem önkéntes szegénység megszüntetésén fáradozik. A lélekben szegénység állapotában nem marad meg az ember sztoikusnak, hanem adakozóvá válik, ezáltal szegénnyé, ugyanakkor boldogítóan gazdaggá. Jézus mondta: „*Nagyobb boldogság adni, mint kapni.*” (ApCsel 20,35) A katekézis nehéz feladata a birtoklásért élő világban, hogy a fiatalokat rávezessük az adakozó lelkületre. Adni nemcsak pénzt lehet, hanem időnként, éltünket (hívásokat) az Isten országáért. Ez a boldogságmondás nagy merészséget kíván.

Boldogok a szomorúak, majd megvigasztalják őket. Máté evangélista spirituális alapra helyezi a Lukács által említett sírokat. Már az Ószövetség is hirdette, hogy a szomorúság végső oka a bűn, és hogy a Megváltó orvosolja majd az üdvösség örömhírével. Jézus beteljesítette ezt a várakozást, a Szentlélek elküldésével állandóvá tette a vigasztalást. A „majd megvigasztaltatnak” szenvedő alakja Istenre utal.

Jézus emberségében megtapasztalta több esetben a szomorúságot, ugyanakkor megróttá a komor arcú farizeusokat. (Mt 6,16) Az apostoli ígéhirdetés pedig megkülönböztette az Istennek tetsző szomorúságot a világ szomorúságától, amely a halálba visz. (2Kor 7,10) Az emmauszi tanítványok Jézus keresztre feszítése miatt bántódtak, míg a gazdag ifjú önmagát sajnálta. A tanítványok szomorúsága – mely az Istennek tetsző szomorúság volt – nem önzésből fakadt. Az egyházatyák rámutattak, hogy ha valaki szeretetből bánja a bűneit és szomorkodik, az is Istennek tetsző szomorúság. Ilyen szomorúságot a megváltás öröme tudja orvosolni. A jól végzett szentgyónásnak is megvan az öröme. Erre is hívjuk föl a bűnbánat szentségénél a figyelmet.

A szomorúaknak szóló boldogságmondás etikai feladat is. „*Ha Isten a maga jóságát vigasztalásban fordítja felénk, akkor nekünk is gondoskodni kell egymás vigasztalásáról.*”

A hagyományos erkölcsstan az irgalmasság lelki cselekedetei között sorolta fel a szomorúak vi-

gasztalását, amely ma sem vesztett időszerűségéből. Legtöbbször csak annyira telik, hogy meghallgatjuk a bánatát kiöntő embert. Ha ezt szeretettel tesszük, a szeretetben jelen van az Isten.

Mindazok, akik mások szomorúságát megosztják, már most elővételezik Jézus második boldogság ígéretet, mely Isten mennyei országában válik teljessé. (Jel 21,4)

Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld. A 37. zsoltár régóta hirdette, hogy az erőszakosak végül is szegyet vallanak, ellenben a szelídek birtokolják a földet. Jézus ajkán – a Hegyi beszéd egészét tekintve – transzponálódik arra az országra, melyet az első boldogságmondás mennyek országának nevez. A szelídség Jézusnál több, mint barátságos magatartás, az emberi elérhetőség határáig: az ellenségszeretetig elmegey. Egyetlen igazi motívuma van: a mennyei Atya mindenki szerető tökéletessége. Kielezett hasonlatait (az arcunk odatartása) nem kell szó szerint vennünk. Az erőszakmentesség összetett kérdéseit most nem elemezhetjük. A jézusi szelídség nem alkati kérdés, hanem természetfölötti erény, „a lélek gyümölcse”. (Gal 5,23) Az Isten országát kereső ember tulajdonságává lesz. A Szentlélek általi belső változás eredménye. Szent Péter és Pál apostol kiváló példa erre.

Egyébként igaz, hogy a szelídséget tanulni kell. A mai pszichológia megállapítja, hogy az emberi és állati agresszió abban különbözik, hogy az állatnál ösztönös, csupán az embernél tanulási folyamat eredménye. Akkor a fordítottját is tanulni kell.

Nemcsak transzcendentális jutalma van, hanem kiszabadít az agresszió ördögi köréből, környezetünket tesszük boldoggá és másokat is vonzunk Isten országába.

Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot, majd kielégítetnek. Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, övék a mennyek országa. A Máté evangélista szerinti boldogságmondás többletet tartalmaz a Lukács-féle változathoz képest, mert *hozzáfűzi az „igazságot”, de éppen ezzel válik megtévesztővé. Nem intellektuális igazságról van szó, erre a Szentírás az aléteia szót használja. Máté a dikajoszüné szót írja, ez pedig erkölcsi értelmű igazságot jelent. A „majd kielégítetnek” Istenre utal. Ez a tulajdonképpeni örömhíre, hogy aki éhez, szomjazza az igazságot, Isten igaznak fogadja el. Milyen valláserkölesi tulajdonságról van szó? Jézus az ellenkező oldalról is megvilágítja. „Ha a ti igazságotok nem több az írástudók és a farizeusok igazságánál, nem juttok be a mennyek országába”. (Mt 5,20) Szó szerint: Ha igazvultotoknak nem lesz több fölöslege. Mi volt a farizeusok igaz volta? A fanatikus törvénytisztelet Szent József, az igaz ember pedig mindig többet tett az előírtnál. Ezt a nagylelkűséget nem lehet parancsokkal beskatulyázni, a béresekkel szemben a fiák magatartása, melyet a nagylelkűségből származó öröm kísér. Ha ezért valakit még üldöznek is, az Igazhoz (ApCsel 3,14), Krisztushoz válik hasonlónak. Diognetoszhoz írt őskeresztény iratban olvassuk az ismeretlen szerző jellemzését a keresztényekről: „Engedelmeskednek a meghatározott törvényeknek, de életükkel felülmúlják a törvényeket. Mindenkit szeretnek, mindenki üldözi őket. Ez a boldogság csak a mélységes hit horizontján belül válik megsejthetővé”.*

Boldogok az irgalmasok, majd nekik is irgalmaznak. A Hegyi beszéd nagy újdonsága, hogy a mennyei Atyát úgy mutatta be Jézus, mint aki kiterjeszti irgalmát mindenkire. Ugyancsak kitért az ember iránti irgalom is, a felebarát minden embert jelent, amint azt az irgalmas szamaritánus története egyértelművé teszi. Az utóbbinak éppen az előbbi az oka.

Az irgalom az a jó cselekedet, amit az emberek az *igazságosság* alapján nem érdemelnek meg. Tehát a szociális segítség is akkor lesz azzá, ha ellenségemnek teszem, vagy akinek nem tartozom visszafizetéssel. Egyébként jó cselekedet és nem irgalmasság. Az irgalmas szamaritánus az ellenségével tette a jót. A társadalom csak jogi igazságosságra épít, pedig mindig szükség van irgalomra, megbocsátásra. E boldogságmondás alaptónusában mindig ott van a megbocsátás. A rosszat felejtetni nem tudó emberi természet és környezetünk normái: „Ludas Matyi háromszor veri vissza” - egymásra találnak, így aztán nem érezzük, hogy rászorulunk az Isten, az emberek bocsánatára. Ezért kapcsolja össze Jézus a Miatyánkban a bocsánatkérést a megbocsátással. A Hegyi beszéd-magyarázók rámutatnak, hogy azért lehetünk irgalmasok, mert irgalmat nyertünk. Szükségképpen egy a tett és a jutalom. Ennek tapasztalata a boldogság.

Boldogok a tisztaszívűek: ők meglátják Istent A szív a Bibliában az egész embert jelenti, a személyiség forrása, ezért az Istennel való találkozás helye. A tisztaszívű életmód meglátja az Istent. Jézus erkölcsi (nem rituális) értelemben gondolta a tisztaságot. „A szívből ered minden rossz gondolat...”

ezek szennyezik be az embert.” (Mt 15,19) Az Ószövetségben, Isten nagy műveiben, csodáiban tapasztalta meg az ember. Jézus örömhíre, hogy az Istennel való találkozás elérhető a tisztaszívű életmód által. Az egyházatyák, ezegéták szerint a tisztaszívűség a lelkiismeret tisztaságát, egyenes szívűségét, őszinteségét, némelyek szerint szexuális tisztaságot jelent. Jézus legjobban a farizeusokat róttta meg és figyelmeztetőül tanítványainak mondta: „*Ne legyetek olyanok, mint a képmutatók!*” A képmutatás tovább él a szerepszemélyiségben, szerepvisselkedésben, a vallási hivalkodásban, a letagadott vallásosságban. Pálfordulások idejét éljük, boldog az az ember, akinek nem kell megtagadnia tegnapi önmagát, „*mert keze tiszta és ártatlan a szíve.*” (24. Zsoltár)

Boldogok a békességszerzők, mert Isten fiainak hívják majd őket. Ez a helyes fordítása az ejrénojoj-nak, mert kitűnik belőle, hogy ez a boldogságmondás is etikai feladat. Jézus korában a Salom üdvözlő formula volt, melyen lelki javakat, Isten áldását értették. Az Isten fiai kifejezés nem korlátozódik a leszármazottakra, hanem követőt, utánzót jelent. A zsidó liturgia a békességszerzőt Isten szinonimájaként használja. Az újszövetségi kinyilatkoztatás fényében a békességszerzés Krisztushoz tesz hasonlónvá. A békességszerzők Benne, az egyetlen Fiúban Isten fiai lesznek. Jézus szembeállította az Ő békéjét a világ békéjével. A világ békéje a fegyverek egyensúlya, az Övé a rend nyugalma, Isten országának megvalósulása. Béke Istennel, önmagammal, embertársaimmal.

Ezért fáradozni kell: mítosztalanítani a konfliktusokat, fegyelmelni a nyelvet, a szenvedélyeket, ha kell, tudjunk megbocsátani és bocsánatot kérni. Aki a békétlenségéből végre eljut a békesség állapotába, amiért ő maga is fáradozott, annak talán nehéz számot adni, hogyan boldogítja ez az állapot, de biztos tudomása van róla, hogy a békesség-szerzők boldogok.

És zárult a kör. Boldogságra lettünk teremtve. Jézus b dopságra hívott és természetfeletti erőt ígért követőinek. Amilyen mértékben megvalósítjuk üzenetét, olyan mértékben lesz részünk a boldogság.

Nők az Anyaszentegyházban

Újból és újból fölmerül a kérdés, milyen szerepe van a nőknek egyházunkban, és vádként sokszor megfogalmazódik, hogy másodrendű tagjai. Paradox már önmagában az is, ha valaki ezt így érzi, mert az egyházat női szerepekről szoktuk elnevezni, Szent Pál nyomán Krisztus jegyesének, és ősidőktől fogva a krisztusi közösséget Anyaszentegyháznak hívjuk. Egyházunk alapítója, Jézus Krisztus áttörte a kor szokásait nőkkel való kapcsolatában, amin még apostolai is meglepődtek. Gondoljunk a szamariai asszonnyal való találkozásra, Jézus olajjal való megkenésére Simon farizeus házában a bűnös nő által, vagy ahogyan jó útra térítette a halálra ítélt házasságtörő asszonyt. Jézus nőkkel való kapcsolatában nem volt semmi kétértelműség, teljes szeretettel fogadta őket, és a hegyi beszédben tudtára adta a férfiaknak is, nem hagyja, hogy a nők élvezeti cikké váljanak. Barátai között nők is voltak: Márta és Mária. Magdolnával közölte elsőként a föltámadás jó hírét, és nyilvános működése alatt elfogadta az asszonyok támogatását. A nők is viszonyítottak az irántuk érzett szeretetnek, hiszen Jézus perében egyetlen egy asszonyról sem tudunk, aki ellene vallott volna, vagy kifejezetten ellenségesen viszonyult volna hozzá. Apostolai közé azért nem választotta be őket, mert az apostolság a szolgálati papság feladatával is együtt jár, és a pap az oltárnál Jézust, a völegényt jeleníti meg, akinek magától értetődően férfinak kell lennie.

Egyébként a Katolikus Egyházban végül is mindent megtehetnek a nők, amit a protestáns egyházakban a lelkész nőkre bíznak. Szükségből keresztelhetnek, taníthatnak katekétáktól az egyetemig, és ez már többlet: az Oltáriszentséget is elvihetik a betegekhez.

Isten tervét a női méltóságról Jézus állította helyre, amely Szűz Mária személyében már meg is valósult. Csúcspontja, ősmintája a nő személyes méltóságának, Isten végérvényes szövetsége „*asszonnyal kezdődött az angyali híradáskor*”(II. János Pál pápa). Szűz Mária részese lett Krisztus papi, prófétai és pásztori tisztségének, amely a keresztség által minden nő feladata is lesz.

A papság lényege az áldozatbemutatás, aki az egyetemes papság részese, annak Istennek kedves lelki áldozatot kell bemutatnia (Péter levél). Szűz Mária egész élete lelki áldozat volt. Ahogyan Szent Bernát írja: lélekben fiával együtt meghalt a kereszt alatt, és lélekben föl is támadt vele. Mindazok a nők, akik életük áldozatát, családjukért, másokért való fáradozásukat ezzel a lelkülettel élik meg, azok Krisztus egyetemes papságában részesülnek. A pap a kiengesztelődés szolgája, és áldásosztó személy. Ezt a feladatot nagyszerűen végezhetik a nők Egyházunkban, hiszen egy-egy család békéje vagy egy-

egy családtag Istennel való kibékítése számtalanszor az ő életüknek a gyümölcse. Így lesznek áldássá környezetük számára.

A prófétai tisztség elsődlegesen nem jövendőmondást jelent, hanem Isten nevében való szólást és beszédet. Szűz Mária még úgy is próféta, hogy jövendölése nap mint nap valóra válik, mert Erzsébetnek elmondotta, hogy őt boldognak fogja nevezni minden nemzedék. A rózsafüzér imádság ezt a próféciát folytonosan valóra váltja. Amikor a kánai menyegzőn a szolgáltnak fölhívta figyelmét, hogy azt tegyék, amit Jézus mond, akkor ugyancsak a prófétai tanító hivatásnak tett eleget. Ezt a feladatot végzik azok a nők, családanyák, akik már kicsi gyermekkortól a hitigazságokra tanítják a gyermekeket, kifejezetten a hivatásos katekéták, akikből több százezer van katolikus egyházunkban. Magyarországon is megbénulna a hitoktatás az ő áldozatos tevékenységük nélkül. A legnagyobb tanítók között is ott vannak a nők: Avilai Nagy Szent Teréz, Siennai Szent Katalin, Lisieux-i Szent Teréz, Az egyházdoktorok között foglalnak helyet, akiknek tanítása mértékadó hitünk világában. A teológiai karokon úgyszintén egyre gyakoribb a professzornők jelenléte, spiritualitásuk a férfiakéval együtt megvalósítja az istenképiség lelkeségét.

A pásztori, vagy királyi tisztség már az anyaságban is benne van, vagy a szüzességi fogadalmat tett szerzetesek másokért élő életében, mert ahogyan a pásztor összegyűjt, megőriz, és táplálja a rábízott juhokat, úgy valósítják meg a nők ezt a tisztséget, amikor szeretetükkel másokért élnek. Szűz Mária maga köré gyűjtötte az apostolokat, amikor a Szentlelket várták, és ezzel is példát mutatott, hogy az eljövendő Egyház életében milyen fontos szerepe van a női hivatásnak. Most a kommunizmus bukása után már látjuk, hogy az Egyház fönmaradását a diktatúrában milyen nagy fokban köszönhetjük a nőknek, akik, ha kellett, rejtetten is, de annál nagyobb áldozattal megtettek mindent az unokáikért, és imádkoztak értük. Templomaink szépsége, rendezettsége, tisztasága legtöbbször nekik köszönhető.

Mindezeket a feladatokat még lelkesebben, és buzgóbban tudják betölteni, ha nem egyedül, hanem egymást erősítve végzik. A rózsafüzér társulatok, lelkeségi csoportosulások (KALÁSZ, Mónika közösség, stb.) erőforrásaivá válnak hivatásuknak.

Szentatyánk a női méltóságról szóló apostoli levelének r befejező gondolatával zárom elmélkedésemet: *„az egyház köszönetet mond a Legszentebb Háromságnak «a nő misztériumáért» és minden nőért – mindazért, amit női méltóság megvalósított «Isten nagy tetteiért», amelyek az emberi generációk során őbenne és őáltala megvalósultak.»*

A „Jézus-kép” fejlődése az egyház kétezer éves életében

A szó elsődleges, még inkább átvitt értelmében megpróbálom a címben foglalt témát összefoglalni. Nem lehet steril Jézus-képet magunk elé állítani, mert Ő számunkra nemcsak a történeti Názáreti Jézus, hanem Krisztus, akinek neve egyben istenségének megváltása is. A kétezer év Jézus-képének összefoglalása Szent Tamás nyomán (Comp Teol. c. 1) a teológia összefoglalása.

Arra vállalkozunk, hogy láthatóvá tegyük a Jézus Krisztusba vetett hit folyamatosságát kezdetektől napjainkig, nem a kutató távolságtartásával, hanem személyes elkötelezettséggel. Jóllehet az egyház kétezer éve alatt fejlődő Jézusképet rajzoljuk meg, Ő azonban nem érthető az ószövetség háttér nélkül. Jézus maga az írások szerint feltárta (Lk 24,24) önazonosságát, ezért a Jézus-kép megformálásának alkotó eleme lett az Ószövetség. Itt csak utalhatunk rá, hogy Jézus mint Megváltó, új törvényt adó tanító, kiengesztelést, bűnbocsánatot adó főpap, a paruziakor ítélező Krisztus, a kereszthalált tudatosan vállaló szenvedő Szolga, a Jó Pásztor, az Emberfia, Ószövetség nélkül érthetetlen, sőt értelmetlen. Ismeretében azonban megértjük, miért mondotta Jézus: *„Vizsgáljátok az írásokat... azok tanúskodnak rólam.”*

Nyilvános működése idején az apostolokban alakult ki róla az első kép: olyan, mint a többi ember, külsejében teljesen hasonló hozzájuk, családja nem előkelő, előzetes foglalkozása ács, rokonaival nincs különösebb jó viszonya, *„element az esze”* – mondják (Mk. 3,21). Ugyanakkor kezdettől kítűnt, hogy szellemében más, mint a korabeli rabbik, *„mert úgy tanított, mint akinek hatalma van”* (Mk 21,22). Tanítását csodák erősítették, és ahol csak megfordult, jót tett (ApCsel 10,38). Napi politikát nem üzött, a megszálló rómaiakat nem szidta, de a vallási-politikai vezetők kegyeit sem kereste, ellenkezőleg: szemükre vetette erkölcsi hibáikat. Velük szemben a bírósági tárgyalásán bátran viselkedett. Jézus szelleméről legtöbbször elmond radikális „Hegyi beszéde”, amelynek Ő maga a rejtett alanya. Az apostolok szemében a Jézus-képet még összetettebbé tette, hogy szolidáris volt az elesettekkel, a nyilvános bűnösöket nem kerülte, hanem megtérésre intette őket, és messze túllépett korának nőkről való

felfogásán. Az egész néphez fordult, a szimpatizánsokból tanítványokat, majd azokból egy szűkebb apostoli csoportot választott. Mindenki iránt meghirdette a szeretetet, a botrányosnak tűnő ellenszerezetet is, voltak azonban néhányan, akiket kifejezetten kedvelt és barátságába fogadott. Követőinek kemény feltételeket szabott Isten Országá építésében, a kiválasztottaknak hatalmat adott, de ha kellett, keményen megróttá őket, még feltámadása után is (Mk 10,14). Apostolai megfigyelhették, hogy egészen eredeti Isten-tapasztalata van, feltétlen bizalommal fordul a Mennyei Atyához, „Abbához”, és ebbe a gyermeki kapcsolatba vonja be őket is. A feltámadása utáni egyetemes missziós parancsával új oldaláról ismerték meg, mert nyilvános működése idején csak Izrael házának elveszett juhainhoz küldte őket (Mt 10,6). Missziós parancsából is kitűnik, hogy Isten Országá nem kötődik határokhoz, népekhez, hanem az egyetemes Isten uralmát terjeszti ki.

Jézus nyilvános működése alatt politikai félreérthetősége miatt nem mondta önmagáról, hogy Ő a Messiás, ezt Péter állította róla (Mt 16,17). A főpap kérdő vallatására, tudniillik „Te vagy-e a Messiás, az élő Isten Fia?” „Én vagyok” felelte. Többször mondta viszont, hogy Ő az Emberfia, amely Dániel prófétánál az eljövendő messiás címe. Jézus szenvedéstörténete, halála bizonyítja, hogy áldozatvállalása tudatos volt, nemcsak áldozattá lett akaratlanul. Pere igazolja, hogy elítélése, még ha politikai ürüggyel is történt, küldetéséhez kapcsolódott, amely a halálra adó főpapok szerint veszélyeztette szigorú monoteizmusukat. Joggal állítjuk, ha ellenségei is megsejtették, hogy Ő messiás, a tanítványai hitték, csak a szenvedés és a kereszt botránya láttán ingott meg bennük a korábbi meggyőződés. A Feltámadottal való találkozás élesztette újjá hitüket, illetve teljessé tette, és érthetővé tette Jézus földi életét.

Dogmatikai meghatározásaik az apostoloknak természetesen nem voltak a földi Jézus és a Feltámadott isteni és emberi természetének viszonyáról, de meg voltak győződve, hogy a keresztre feszített és feltámadott Jézus ugyanazon személy. Emlékeztek rá, hogy emberként járt közöttük. Férfi volt (ApCsel 2,23), és amit addig egyre mélyülő meggyőződéssel felfogtak róla, az igazolódott: Isten Úrrá és Messiássá tette, és Ő az Isten Fia (ApCsel 2,36). Így két Jézus-kép, vagy még inkább a krisztológia, a földi Jézussal való találkozásból nőtt ki, amely a húsvéti megjelenéseivel elválaszthatatlanul teljes kinyilatkoztatást adott Róla.

Az evangéliumok is érzékeltetik, hogy alapvetően kétféle megközelítése Jézus kilétének (az üdv-történeti vonal a zsidó-arám hagyományban, a preegzisztenciából és megtestesülésből való kiindulás hellén hagyományban) már az ősegyházban megvolt. Jézus megszólítása: a legrégebbi arám közösségekből származó Marán Atha (Jöjj el, Uram), és a hellén közösségek Küriosza a várakozást jelzik a fölmagasztalt Úrra. A jeruzsálemi közösségben – paradox módon, hiszen Jézus nem használta önmagára – a Messiás, majd görög változata a Krisztosz állandósult jelzője lett Jézusnak.

Az Isten-fia címet sajátosan keresztény módon kezdték értelmezni – ugyanis a zsidó liturgia is használta azokra, akik Isten egy-egy tulajdonságát utánozták –, de most már nem analóg módon, hanem ontológiailag. János evangéliuma, Szt. Pál levelei tanúsítják: „Ő, isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez feltétlenül ragaszkodjék, inkább szolgálai alakot öltve kifosztotta önmagát, és hasonló lett az emberekhez.” (Fil. 2,6) Szent Pál Jézus-élményének, krisztológiájának központi gondolata Jézus halála és feltámadása, amely az üdvösség igazi eseménye. A legegzisztenciálisabb tényé lett mindenki számára: Jézus Krisztus vétkeinkért kínhalált szenvedett, és megigazulásunkra feltámadt (Róm 4,25). Mivel az újszövetségi könyvek már a feltámadás fényében íródtak, ezért Jézus egész földi útját, sőt gyermekség-történetét a „Jézus Krisztus az Úr” hitvallás alapozta meg, így Jézus egész története szótériológiai jelentést kapott. Az ember megváltását a bűnből, a halálból csak Isten tudja végbe vinni, aki ugyanakkor teljesen belemerül sorsunkba. János evangéliuma Jézus Krisztus preegzisztens létéből indul ki, helyesebben a Logost, az Igét, aki megtestesült, az örök kezdetekhez viszi vissza (Jn 1,1).

Krisztus személyiségét az újszövetségi iratok is több oldalról közelítették meg, az utolsó János evangéliuma, amelynek szemlélete lett a mérce, az egészre jellemző alapképlet, amely egyszerre teocentrikus (per Christum itt Deum) és szótériológikus. Modell értékű, hogy a zsidó-arám kultúra krisztológiája (Jézus-képe) hogyan váltott át az I. század végére a hellenisztikus megközelítésbe, amely nemcsak alkalmazkodást jelentett, hanem Krisztus teljességének mélyebb ismeretét (Ef 4,13). Az egyre mélyebb, spekulatívabb Jézus Krisztusról alkotott hit a szemtanúk halálával alkalmat adott a tévtanításokra. A Jézus-kép ettől kezdve mindig krisztológiai kép is, ugyanakkor az igaz hit kísérelő jelensége vagy éppen szabatos megfogalmazásának kiváltója egy-egy eretnecség lett.

A kereszténység számára élet-halál harcot jelentő gnosztikus áramlatok a legkülönbözőbb kultu-

szokat, kozmológiai rendszereket elegyítették – az ókor New Age-nek is mondhatnánk – megadták az ősmintáit valamennyi lehetséges későbbi tévtanításnak. Jézus Krisztus emberségének tagadása, a doketizmus, helytelen viszonya isteni természetével, azaz a nesztorianizmus, a szentháromságbeli helye, az Atyaistenhez való viszonya, amelyet ilyen eretnokségek jelölnek mint a modalizmus, patripassionizmus, szubordinacionalizmus, adopcianizmus és az isteni természetét tagadó arianizmus végül is a keresztényüldözés utáni Niceai Zsinathoz vezettek 325-ben.

Amíg ezek a szellemi küzdelmek folytak a pietás világában a Jézus Krisztusról vallott hit képzőművészeti megjelenései mutatják, mit jelentett az ókeresztény-kor embere számára. A katakombák falfestményei a Jó Pásztort, mint gondoskodót, bárányait legeltetőt, a kenyérszaporítást végzőt, a samarai asszonnyal beszélgetőt, a Lázárt feltámasztó Üdvözítőt mutatják. Megjelentek a metaforikus *ábrázolások* is, az önmagával másokat tápláló pelikánmadár vagy áldozati bárány, a halált legyőző főnixmadár, vagy az örök élet szépségét jelképező páva.

A Niceai Zsinat döntő kijelentése így hangzik: *„Hiszünk az egy Istenben, mindenható Atyában, az összes láthatók és láthatatlanok teremtőjében. És az egy Úrban, Jézus Krisztusban, az Isten Fiában, az Atyától egyszülöttként születettben, azaz az Atyának a szubsztanciájából, Isten az Istentől, világosság a világosságtól, igaz Isten az igaz Istentől született, nem teremtett, egylényegű az Atyával, általa teremtett minden, ami az égben és ami a földön van; aki értünk, emberekért és a mi üdvösségünkért leszállott és megtestesült, emberré lett, szenvedett, és feltámadt a harmadik napon, és felment a mennybe, el fog jönni ítélni élőket és holtakat.”* (DS 125.) E szerint a preegzisztens Ige (Logos), Isten Fia, csak akkor adhat a világnak megváltást, halhatatlan életet, Istennel való közösséget, ha lényege szerint Ő maga is Isten. A Zsinat a görög filozófia eszköztárát felhasználva nemcsak Jézus Krisztus személyét tisztázta, hanem a megváltásba vetett hitét is kifejezte, mert a bűnből csak Isten válthat meg bennünket. A Niceai Zsinat újabb problémákat vetett fel, ami abból is adódott, hogy az alapfogalmakat: uszia (lényeg), hüposztázisz (egyedi lényeg), személy (latin fordítása: substancia, szubisztencia) nem használta következetesen. Ezt a feladatot a 381-es Konstantinápolyi Zsinat oldotta meg.

A legnehezebb válaszadás csak ezután jött arra a kérdésre, hogyan lehet Jézus Krisztus egész valójában Isten és ember, a kettő hogyan egyesül anélkül, hogy az egyik megrövidülne vagy feloldódna. Ezt a nehéz választ az antiochiai és alexandriai teológiai iskolák sem tudták megadni. A Chalkedoni Zsinatot megelőző 431-es Efezusi Zsinat krisztológiai megállapításai inkább Szűz Mária Theotokosz voltát emelték ki. A vele párhuzamosan kibontakozó monofizita eretnokség – amely szerint Jézus Krisztus emberi természetét magába olvasztotta isteni természete – szükségessé tette az ókor legnagyobb zsinatának Chalkedonban való 451-es összehívását, amely máig legfontosabb hittani definícióját fogalmazta meg Jézus Krisztusnak. *„A Szentatyák nyomdokait követve mindnyájan egy szívvel-szájjal valljuk és tanítjuk, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus egy és ugyanaz a Fiú, ugyanő tökéletes az istenségben és tökéletes az emberségben, ugyanő valóban Isten és valóban értelmes leiekből és testből álló ember, ugyanő, az Atyával egylényegű istensége szerint, »minden szempontból hasonló hozzánk, a bűnt kivéve«* (Zsid 4,15). *Aki az idő kezdete előtt az Atyától született istensége szerint, ugyanő született a végső kor napjaiban az Istenszülő Szűz Máriától embersége szerint, érettünk és a mi üdvösségünkért: Egy és ugyanazon egyszülött Fiú Úr Krisztust kell vallani két természetben össze nem elegyítve, változhatatlanul, meg nem osztva és szétválaszthatatlanul, anélkül, hogy az egyesülés által a két természet különbözősége bármi módon eltűnnék, hanem inkább úgy, hogy mindkét természet sajátossága épségben maradjon, amelyek egy személlyé kapcsolódnak össze, nem tagozódik és nem osztódik két személyre, hanem egy és ugyanaz az egyszülött Fiú, Isten, Ige, Úr Jézus Krisztus, ahogy azelőtt a próféták róla szóltak és ahogy minket maga Jézus Krisztus kioktatott, s az atyák hitvallásban ránk hagyományoztak.”* (DS 301, 312.) Az egyetlen hatalmas, tömör mondatnak „unió hüposztatika” a vezérszava, amely az egy és ugyanaz a Jézus Krisztust vallja meg két természetben (keveredés és elszakadás nélkül) egy személyben, azaz hüposztázisban.

Tény, hogy ez a dogma statikus, nem ismeri a történelmi dimenziót, de olyan keretet ad, amelyen belül kell megfogalmazódnia minden krisztológiai tanításnak, sőt a misztikus tapasztalatok keresztény ismérve is egyben. Az ókeresztény, hellenisztikus krisztológiának még egy eretnokséget kellett helyre igazítania, amely Jézus Krisztus egyetlen akarátát vallotta: ez a monothelétizmus. Éles szemmel észrevette Maximosz hitvalló: ha Jézusnak nem lett volna emberi akarata, akkor éppen ezt a képességet nem vette volna magára, amivel az ember Isten ellen lázadt, és így nem gyógyíthatta volna meg. Isten akarátát csak egy meg-igazult akarát tudja elfogadni. A III. Konstantinápolyi Zsinaton (680-681) a két akarát tanításával teljessé tették a Chalkedoni dogmát.

Érdekes e korszakkal kapcsolatban Jézus képzőművészeti megjelenítésére is gondolnunk. Az első portészerű képe Jézusnak az 5. század elejéről a római Santa Pudenziána templomban látható. Az ábrázolásoknál mértékadó lett a legendából ismert edesszai Abgár király Mediliona. Amíg a ravennai mozaikon szakáll nélküli ifjúnak ábrázolják Jézust, a többi képen általánossá lett a szakállas megjelenítési mód, mert Ő az Atyának képmása (Zsid. 1,3). (Az Atyát mindig ősz, a Fiút barna szakállal ábrázolják.) A bizánci birodalomban a Pantokrator ábrázolás lett általánossá, mert azoknak a császároknak, akik az egyház életében tevékeny szerepet játszottak, zsinatokat hívtak össze, zsinatokon elnököltek, nagyon jól megfelelt a világot uraló Krisztus képe. Jelképe is lett az ortodox teológiának. Ahogy az ikon-ábrázolásban szigorú szabályok kötötték a festőket (arc arányai, a színek: a piros alsó ruha isteni természetét, a kék felső emberi természetét jelzi Jézusnak), úgy a teológia a már kialakult mély dogmatikájú liturgiával évezrednél is hosszabb időre megmerevítette a Jézus Krisztusról szóló tanítást.

A népvándorlás évszázadai alatt az Európába beözönlő törzseknek Jézus Krisztusról vallott hite mindig függvénye volt annak, hogy milyen misszionáriusokkal találkoztak, így történhetett meg, hogy sokszor az ariánus hitet vették át. Kulturális szintkülönbségük, elmaradottságuk miatt ez a korszak nem tudta gazdagítani, de elérni sem a korábbi magas szintű krisztológiát.

Az ezredforduló után a nyugati, latin krisztológia lett a mozgalmasabb. Az üdvösség hiányát a bűnnel azonosították, ezért az üdvösségre való vágyódás középpontjába Jézus Krisztus szenvedése és halála került, amit önként vállalt engesztelő áldozatként értelmeztek. Ebben az időben jelennek meg a feszület-ábrázolások (tudomásunk szerint az elsőt a kölni dómban őrzik a 9. századból). Canterbury Szt. Anselm satisfactio elmélete hosszú időre meghatározta a nyugati teológiát. Ez a teológiai aspektus egyaránt megfelelt a jogi gondolkodású germán népeknek, de a másik két monoteista vallással folytatott dialógusban is használható volt. Lényege e gondolatmenetnek, hogy az Isten szentségén esett sérelmet csak Jézus Krisztus tudta orvosolni és az ember bűn miatti tartozását kiegyenlíteni. Aki egyszerre közülünk való és Istennel egyenlő, az Istenember képes erre. Az Ő végtelen értékű életének önkéntes átadása váltságot ad azért, „*ami az egész világ bűnöseinek tartozása volt, sőt még végtelenül többért is*” (II. 18.). Ez a Jézus-esemény megközelítés szinte kizárólag Jézus halálára irányult, hatás-története óriási: a katolikus teológia enyhítve integrálta, és átvette a protestáns szótériológia is.

Talán a satisfactio elmélet egyoldalúsága váltotta ki a ferences teológusokból az „abszolút inkarnáció” elméletet, amelyet főként Duns Scotus képviselt, mely szerint Isten Fia akkor is emberré lett volna, ha az ember nem vetkezett volna. Tény, hogy a ferences áhítat nemcsak a Megfeszített felé fordul, hanem Jézus egész életét, a gyermek Jézust is különösen tisztelte. „Assisi Szt. Ferenc állította fel az első betlehemet.

Aquinói Szt. Tamás, mint mindenben, így a krisztológiában is szintézist alkotott, kortársai közül ő ismerte a legjobban a görög és latin atyákat. Tamás krisztológiája teljesen teocentrikus, Isten a főszereplő, Krisztus csak „eszköz”, közvetítő; az Ő embersége az istenség eszköze (S.Th. III.q.2.a.6.). Szent Tamás az ágostoni gondolatokat is felhasználta, szótériológiájában Isten szeretete dominál, amely meghatározza Krisztus történelmi létét, és bennünket viszontszeretetre indít. Jézus Krisztus megváltó módon mindig úgy működik, hogy bennünket megnyit a hit és szeretet szabadságára. (S.Th.III.q.49.a.3 ad 1.)

Mindazonáltal a skolasztikus teológia krisztológiája nagyon elméleti volt az egyszerű nép számára, ezért a Jézus iránti közvetlen szeretet Szent Bernát nyomán élénk visszhangra talált.

A szenvedéstörténetek Jézusában nem a Satisfactort láttatták meg, hanem az emberrel szolidaritást vállaló Jézust (keresztutak).

A misztikusok, radikális Krisztus követők (Szent Ferenc), vagy a devotio moderna mozgalom Krisztus-követése közelebb hozta Jézust az egyszerű szerzetesekhez és elkötelezett hívekhez.

A humanizmus korában az ember, az egyes ember került a középpontba, ez a szellemi áramlat lett igazi háttere a reformációnak. (Nem a búcsú-cédulák.) Az egyes ember ugyanakkor érezte a kiszolgáltatottságot a járványok, háborúk miatt, vele együtt felerősödött a bűntudata. Luther Márton csak kifejezte ezt a lelki szorongást, amikor feltette a kérdést: „*Hogyan találok az irgalmas Istenre, ki bocsátja meg bűneimet?*” Egészen szubjektív egzisztenciális módon, a hit által Jézus Krisztusban, a Megfeszítettben találta meg. Szent Anselm teológiáját egzisztenciálissá tette, „számomra, számodra” a kulcsszavai. Krisztus engesztelő megváltónk, de csak akkor, ha az ember elismeri teljes bűnösségét, érdemtelenségét, akkor adja Isten ember számára a megigazulást. Kálvin teológiája lényegesen nem változtatott a krisztológián, erőteljesebben hangsúlyozta ugyan Krisztus uralmát, amely azonban veszített erejéből az ember végső sorsát illetően, mert nála a predestináció a kárhozatra is szól. (A katolikus teo-

lógiaiban csak a választottakra és az üdvösségre.)

Az újkor hatalmas társadalmi, szellemi, technikai változásai következtében a nyugati ember istenhitében megingott, és már nem elégedett meg a régi kérdésfeltevésekkel és válaszokkal a krisztológiában sem, amelyek igazak voltak, de hittani formulákká merevedtek. Nem véletlen, hogy a személyes Krisztus-kapcsolat felvirágozott a katolikus Jézus-szíve ájtatosságban, vagy a protestáns pietizmusban.

A racionalizmus előretörésével a kereszténységet csak mint morált fogadták el, ennek megfelelően gondolkodtak Jézusról - a polgári Krisztusról –, aki a legjobb pedagógus (Leasing), az emberek barátja (Kant), a polgári_rend őre. A viktoriánus korban Jézust kezében lámpával ábrázolták, aki *vigyáz és figyel* az emberekre, mint az erkölcsi tökéletesség eszményképe. A Jézus-képből mindent kiirtottak, ami ellentmondott a felvilágosodás szellemének. Ő csak a legkiválóbb ember lehetett. A szótériológiai, eszkatológiai küldetéstől megfosztott Jézus Krisztus csodái is természetes módon megmagyarázhatók. Egyre-másra születtek a Jézus életrajzok ebben a szellemben (Renan). Mindez azonban szükségképpen kudarcot vallott, mert az evangéliumok nem életrajzok, hanem a Jó hír tanúi. Ebben az időben a Jézus-ábrázolások elvesztették szakralitásukat, hiánypótlásként megjelentek a szentimentális Jézus-képek és a giccek konzum-termékei. A XX. században megtapasztalták a felvilágosodás és a racionalizmus zsákutcáját, és új módon közelítették meg Jézus Krisztus személyét, amelyeket e tanulmány keretében még csak summázni sem lehet. Egy-két jelentős jellemvonása e krisztológiáknak, hogy éles határvonalat húztak a történeti Jézus és a hit Krisztusa között, és a Szentírást ennek szellemében mítosztalanították (Bultman). Új dimenziókat nyitott az embertudományok fejlődése és az az egzisztenciális és antropológiai tapasztalat, hogy az ember elidegenedett, szeretet-éhségére és a végső kérdésekre nem talál immanens módon választ. A protestáns teológusok, de Hans Urs von Balthazar is Isten választát Jézus Krisztusban találják meg, aki az Atya iránti radikális engedelmisséggel járja az önkiüresítés útját a kereszttig. A Karl Rahner féle transcendentál antropológiai kiindulópont megmutatja a Krisztus-esemény szükségképpen előfeltételeit minden emberi egzisztenciában: minden konkrét emberi egzisztencia a végtelen Istenre irányul, minden ember egyedül az Ő megismerésében és szeretetében lesz igazán emberré. Ennek az egyetemes Istenre irányultságnak az Isten szabad elhatározásából történő tette: Jézus Krisztus megtestesülése. P. Teilhard de Chardin evolúciós kozmikus krisztológiája Krisztus egész világegyetemre kifejlődő jelentőségét dolgozza fel.

A különböző földrészekeken megszületőben vannak az inkulturált Jézus-értelmezések: Afrikában Jézus a főnök, az ős, Dél-Amerikában a szegényeket felszabadító forradalmár, Indiában a nagy guru, Kínában a Mennyei Ember, Japánoknál az úttá váló Tao. Ezzel párhuzamosan az adekvát művészi ábrázolások is megjelentek.

Ezt a szerzeágazó Jézus-képet még szakteológusoknak is nagyon nehéz áttekinteni és ez azt bizonyítja, hogy még nem tudtuk felfogni az összes szentekkel, mi a szélesség és hosszúság, magasság és mélység, nem ismertük meg Krisztus minden ismeret felülmúló szeretetét, és nem teltünk be Isten egész teljességével (Vö. Ef 3,18.).

Erkölc, erkölctelenség és erkölcs nélkülség

A mai társadalomban első hallásra vagy túl elméletinek tűnik, vagy pedig egy olyan téma, melyet széltében-hosszában lehet tárgyalni, amelyről éppúgy van véleménye az utca emberének, mint a teológusnak. Ez a témakör azonban először is nagyon elevenünkbe vágó, másodsor megkívánja, hogy fel-emeljük az evangélium magasába a körülöttünk zajló élet értékelését.

Az idők jeleinek tartjuk Szentatyánk, II. János Pál pápa 1993-ban megjelent enciklikáját, a Veritatis Splendor-t, mely magyarul „*Az Igazság ragyogása*” címmel jelent meg. Ebben ezt írja Szentatyánk: „*Az elkereszténytelenedés, mely a korábban hitben és keresztény életben gazdag népeket és közösségeket sújtja, nemcsak azt jelenti, hogy elveszítik a hitet vagy a hit életformáló erejét, hanem szükségszerűen velejár az erkölcsi érzék hanyatlása és elhomályosulása. Ennek oka az, hogy elhalványodik az evangéliumi erkölcs eredetiségének tudata, vagy az, hogy eltávolodnak az evangélium alapvető etikai elveitől és értékeitől. A manapság széles körben elterjedt szubjektivista, utilitarista és relativista irányzatok nem úgy jelennek meg, mint egyszerű gyakorlati álláspontok, mint szokások, hanem mint megálapodott elméletek, teljes kulturális és társadalmi legitimitást követelve.*”¹

¹ Veritatis Splendor: VS. 106

Éppen ezért az alapokról kell kiindulnunk, hogy megtaláljuk az erkölcsiség koordinátarendszerét.

Az erkölcs vizsgálata – amely szó már maga is külön megvilágítást igényel – történhet empirikus, filozófiai, teológiai szempontból.

– Az empirikus szemléletben az erkölcs külső karakterisztikumára összpontosul az érdeklődés: milyen egy-egy adott történelmi korban és társadalomban az emberi viselkedés külső megjelenése.

– A filozófiai szemlélet kiindulóponttól függően adja az erkölcsiség vizsgálatát, pl. az ember szabad választására, helyes értékítélet kialakítására, előnyök, hátrányok, kisebb rossz mérlegelésére törekszik.

– A teológiai megközelítés az emberi cselekvés vizsgálatát a lét végső értelmének figyelembevételével teszi, és föltételezi a hitet.

1.) Az *empirikus* szemléletre hosszú időn át jó példát mutatott a *marxista* felfogás. Az ugyanis az ember magatartását a társadalomban megmutató tevékenységéből szűrte le. Éppen ezért az erkölcs számára történelmi jelenség. Az emberi társadalom általános haladása során változott és fejlődött. A történelem folyamán különböző társadalmi megvalósulási formák szerint beszél *feudális, polgári, kommunista és keresztény* erkölsről. Ebben a szemléletben nem volt szilárd útja az erkölcsiségnek, mert nyíltan megvallottak, hogy az erkölcs végső soron a fejmálló társadalmi viszonyok megszilárdítását vagy megdöntését szolgálja.²

A másik „nagy empirikus rendszer, mely meghatározó századunkban, a mélypszichológiai alapon az *ösztönösségre* visszavezetett viselkedési formák együttese. Ennek atyja Sigmund Freud, aki az erkölcs önálló valóságát önálló értelmének a pszichikummal és az ösztönösséggel való egy szintre hozását hirdette: „*Az Oedipus-komplexus a büntudat és a rossz lelkiismeret egyik legfontosabb formája. Az Oedipus-komplexusban találkozik össze a vallás, az erkölcsiség, a társadalom és a művészet kezdete.*”³ (Itt egyetlen orvoslás lehet: megszüntetni a büntudatot kiváltó okokat, s felszabadítani az ember ösztönösségét. A fogyasztói társadalom a maga reklám és pszichológiai eszközeivel a legmagasabb szintre emelte a Freud-i elmélet gyakorlatát. A fogyasztói társadalom eltörli az ember büntudatát, s a média rendszeresen azon dolgozik, hogy emléke is kiirtódjék az emberekből a bűnnek és az azt követő büntudatnak (valóság-show-k). Jellemző az egyik joghurt-hirdetésre: „*Teljes élvezet és semmi büntudat.*”

Anélkül, hogy részleteiben megválaszolnánk a fölvetett kérdéseket, rá kell mutatnunk arra, hogy a büntudat elvesztése egyenesen arányos az elveszített istenhittel, mert a bűnnel együtt élni nem lehet, s ha nincsen olyan fórum, ahol az ember megoldást találna elkövetett bűneire, nem talál bocsánatot, akkor vagy tagadnia kell bűnét, vagy depresszióssá lenni, vagy rá kell fognia a társadalmi körülményekre viselkedését, vagy ha ez sem sikerül, és megmarad a bűne, akkor nincs más választása, mint feloldás híján öngyilkossá kell lennie!

2.) Az *erkölcs filozófiai* megközelítésére a görög etika adja meg az ősmintát. Annak keretében fogalmazódott meg az ún. „természetes *erkölcs*” néhány alapvető tétele. Ez megelőzi a hitbeli kötelezettséget, ugyanakkor a kinyilatkoztatás üzenete is feltételezi és megerősíti a természetes erkölcsöt. A görög etika vonulata főként a sztoikusok tanításában reflektál a filozófiai megfogalmazásra. Ez az etika a racionalitást, a szenvedélyeken győzni tudó értelmet helyezte előtérbe. A fő gondunk az erkölcsfilozófiai megfogalmazásokkal, hogy általában a világ nem fogadja el egyöntetűen, hogy létezik természetes erkölcsi törvény, létezik természetjog, ugyanakkor ambivalens módon büntet. A háborús bűnösöket valamiféle természeti törvény alapján – gondoljunk a Nürnbergi perre – ítéli el, hogy olyan vétkeket követtek el, amit az emberiség alapján nem lehetett volna megtenni, azzal takarózva, hogy „parancsra tettem”.

A másik kifogásunk, hogy az ember valójában nem tudja megmondani, mi az igazán jó és a rossz. A paradicsombéli jó és rossz tudás fája éppen erre figyelmeztet bennünket, hogy az ember nem mondhatja meg autonóm módon, mi a jó számára, mert akkor a közvélemény-kutatás, a statisztikák, szociológiai szemlélet szerint a többség véleményét követi, abból szűr le erkölcsi törvényeket, s másrészt az értelem is kevésnek bizonyul, hogy az embert a legfontosabb erkölcsi kérdésekben eligazítsa. Az ember értelmével kitalálja a legnagyobb energiaforrást, az atomerőt, de ugyanezzel az értelemmel atombombát készít; vagy gondoljunk korunk nagy találmányára, a számítógépre, legmagasabb emberi tudással, intelligenciával gyártja azokat, és ugyanazzal a magas kvalifikáltsággal elkészíti a számítógép vírusait. Az emberi értelem éppen ezért képtelen önmagában kormányozni a világot. Mindig megma-

² Veritatis Splendor: VS. 106

³ Totem und Tabu: SA. IX. 435. o.

rad a félelme egyrészt hatalmától, másrészt tehetetlenségétől. Hatalmával el tudja pusztítani a világot, a környezetet, s ugyanakkor benne van a tehetetlenségérzete, hogy szeme láttára győzedelmeskedik a gonosz a terrorizmusban, a háborúkban és az emberi életben? A televízió behozza a gyilkosságokat, az öldökléseket, és a politikusok, a világ vezető emberei is tehetetlenül tördelik sokszor csak a kezüket:

Az erkölcs csupán filozofikus szemlélete egy újabb problémát vet föl. Az un. posztmodern elmélet szerint kimúltak a nagy ideológiák, megmaradt az ember számára a szkepticizmus. Mindenkinek meg lehet az igaza, csak részigazságok vannak. S ahogy egykor Pilátus feltette a kérdést, vállát vonva, hogy „*Mi az igazság?*”, ma ez a divatos szemlélet uralkodik sokakban. Az emberi élet egyetlen értelme a könnyen hozzáférhető fiziológiai örömök és a jó közérzet. *Hozzá* társul a helytelenül értelmezett tolerancia: „*mindenki tegyen, amit akar, mert agnosztikusán, szkeptikusan úgysem tudjuk megmondani mi a jó, és ha érdekeimet nem sérti, bármit tehet a másik ember.*” Ezért van az, hogy ma már nincsen bűn, csak, egyetlen egy: a korrupció, mert a korrupcióban lecsapódik az ember durva materializmusa: abban engem is megkárosítanak. A korrump ember elveszi a közösség vagyonát és ez az egyetlen pont, ahol bünt lehet elkövetni. Csak kérdés, hogy ha a Tízparancsolatból a többi nem tartja meg valaki, miért tartaná meg a hetediket, a „Ne loj” törvényét, s mindazt, ami ehhez kapcsolódik?

3.) Ezek után megkérdézzük: mi az erkölcs a **teológiai** szemléletben? „*A belső szellemi erőnek a külső, szellemi meg-nyilatkozása, az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember létformája, melytol emberi méltósága és üdvössége függ.*”⁴

Így a mi szemléletünkben

- erkölcsös az az ember, aki megtartja Isten törvényeit;
- erkölcstelen, aki bár tudja, hogy mi az Isten törvénye, nem teszi meg;
- erkölcs nélküli, aki neveltetés, vagy egyéb hiányosságok folytán nincs tudása az Isten törvényéről, és ezért él úgy, mintha Isten nem is létezne!

Mi valljuk, hogy van *szívbe írt törvény* (Róm 1,32), amelyet kodifikált később a Tízparancsolat. A szívbe írt törvény minden néphez szól, a Tízparancsolat elsődlegesen az Ószövetség népét szólította meg. Érdemes azt is tudatosítanunk, hogy Krisztus halálakor életbe lépett az „új törvény” (Zsid. 9,15-17). Mi Krisztus törvényének vagyunk alárendelve! A Tízparancsolatot nem Mózes miatt fogadjuk el, hanem azért, mert Jézus Krisztus a Tízparancsolatot jóváhagyta, illetve újraértelmezte. Mózes előtt is volt szívbe írt törvény. A pátriárkák is annak engedelmeskedtek. Ennek alapján *van természetjog*, és Jézus az evangéliumokban azokat a pontokat veszi a Tízparancsolatból elő, amelyek a szívbe írt törvény alapján is fölfedezhetők. Nem szól a faragott kép imádásának tilalmáról, vagy a szombat megtartásának olyan kötelező jellegéről, mint ahogy azt a zsidóság tette. Éppen ezért a Tridenti Zsinat azt írta katekizmusában. „*Nem azért kell ezeknek a parancsoknak engedelmeskedni, mivel Mózes által adattak, hanem mivel velünk született (természeti) törvények, és Krisztus Urunk kifejtette és megerősítette azokat.*”⁵

Az erkölcsi problémák megoldását alapvetően az Újszövetség, ezen belül is az evangéliumok szellemiségéből merítve kell keresni. Krisztus titkából kell meríteni az erkölcsi tökéletességet, ő az az Ethos, amelyhez az emberi viselkedésnek, életformának alakulnia kell, akkor lesz bibliai értelemben etikussá az ember.

Az evangéliumok szellemiségét nyomatékozni kell, mert a Szentírás nem tartalmazza a krisztusi erkölcs elméleti rendszerét, nem adja meg az „elvek és parancsok” szintézisét, és főleg nem adja meg némely erkölcsi probléma megoldását, mely az idők folyamán felmerült. A Szentírás, noha nem ad részletekbe menő iránymutatást a morálteológiának az újonnan felmerült erkölcsi problémák megoldásánál, azonban megóvja attól, hogy a konformizmusnak, napi követelményeknek áldozatul essen. Így sok tekintetben egészen modern kérdésekre rég ismert válaszokat ad és fordítva: az idők jeleinek olyan figyeléséből, amely az erkölcsi élet alakításában a profán tudományokat is meghallgatja, az elmúlt idők nehézségeit az új felismerés oldja meg.

A Veritatis Splendor kezdetű enciklika óva int attól, hogy a mai kor olyan erkölcsi értelmezését átvegyük, amelyek nem férnek össze a józan tanítással. Ilyen pl. a szabadság abszolút értékévé tétele, amelyet javak forrásává és kezdetévé tesznek. A személyes lelkiismeretet teszik az erkölcsi ítélet legfelső fórumává, mely minden külön indoklás nélkül kategorikusan és tévedhetetlenül dönthet a jó és rossz kérdésben. Az elvet, mely szerint mindenkinek követnie kell a lelkiismeretét, azzal a tévedéssel

⁴ Katolikus Lexikon

⁵ Kat. Concil. Trid.pars III. c. ín. 3.

alapozzák meg, hogy az erkölcsi ítélet azért igaz, mert saját lelkiismeretből fakad. Ezen az úton eljutottak az erkölcsi ítélet teljesen szubjektív felfogásához. Ettől a folyamattól nem idegen az igazság krízise. Az egyéni lelkiismeretet felruházzák a kiváltsággal, hogy autonóm módon állapítsa meg a jó és rossz ismertetőjegyeit, s az ebből fakadó cselekvést. Ugyanilyen tévedés az antropológiai kutatás területével kapcsolatos, miszerint nincsenek egyetemes emberi értékek, vagy az erkölcs teljesen viszonylagos. Ugyancsak tévedés, amikor különbséget tesznek egy emberi eredetű és csak világi értékű etikai rend és egy üdvrend között, melyben csak néhány az Istennel és felebaráttal kapcsolatos belső szándéknak és erénynek volna jelentősége. Következésképpen tagadják az isteni kinyilatkoztatásban a meghatározott erkölcsi tartalmat, mely egyetemesen és állandóan érvényes. Isten szava szerintük csak buzdításokat tartalmaz. Általános pedagógiai jótanácsokat, amelyeket aztán az autonóm emberi értelemmel kell megtölteni objektív, konkrét történelmi körülményeknek megfelelő normatív tartalommal. Ez az autonómia szemlélet természetesen tagadja az egyház és tanító hivatala illetékességét az un. emberi javak területéhez tartozó erkölcsi normák esetében.⁶

A Szentatya ezért nyomatékosítja, hogy Isten arcának világossága teljes szépségben ragyog föl Jézus Krisztus arcán, aki a láthatatlan Isten képmása. Ezért az ember minden kérdésére, főként vallási és erkölcsi kérdéseire a döntő választ Jézus Krisztus adta meg, sőt ő maga ezekre a válasz, – miként a II. Vatikáni Zsinat is tanítja. (Enciklika, bevezetés)

Míg a Krisztusban kapott létezőmód véglegessé válik, addig a belőle fakadó cselekvésmód állandó megújításra szorul. A morálteológia fő feladata, hogy keresse az idők jeleit, figyelve a krisztusi létmódból következő krisztusi magatartást. Ez nem egyszerűen Jézus életének reprodukálását jelenti, hanem azt tesszük a mai világban, amit Ő tett a maga korában: a hitelre méltóság mindig is a Jézus szellemében való életet jelenti. Ez a keresés mindig meg-megújuló feladatot jelent. Nyugalmi pontra nem juthat el. Alkotói feszültséget okoz, mert a Krisztus által felkutatott és tanításával megadott új életformát folytonosan vitatni és értelmezni kell, hogy a változó történelmi körülmények között hatékony lehessen (szociális enciklikák...). Bemard Häring a szabadság és hűség fogalmában közelíti meg ezt a feladatot. Hűségeseink legyünk Krisztushoz, akinek alakjában és személyiségében ismerhetjük meg igazán egyedül az Istent és az embert. De a megismerés erkölcsi következményeiben cselekedjünk szabadon. Felismerésünk újjáteremtő erővel haladjon együtt a történelemmel, melynek menetét Krisztus határozza meg. Felismerése és tanításának értelmezése azonban nem lehet rapszodikus. A megismerés feladatát Jézus emberi közösségre bízta. Olyan közösségre, amelynek azonosságát éppen Jézus átvételének folyamata biztosítja. Ebben a közösségben a vezetőknek megkülönböztetett illetékességet adott, hogy az értelmezés hiteles legyen és a közösség kész legyen a megújulásra.

Éppen ezért amikor a mai társadalomban az erkölcs, erkölctelenség és erkölcs nélkülség kérdéseit vizsgáljuk, nem maradhatunk meg a megállapításoknál.

Erkölcs, erkölctelenség és erkölcs nélkülség kérdésében a mai keresztényeknek prófétai szerepe lenne éppen azáltal, hogy vannak szilárd erkölcsi elveik, s akkor nem fordulhatna elő, hogy a legfontosabb erkölcsi axióma kérdésében, az élet védelmében, az abortusztörvénynél, a kábítószerfogyasztásnál, és a háború indításánál a keresztények is megengedő álláspontot képviseljenek. A prófétai szerep megkívánja az egyéni és közösségi tanúságtételt, amely épül a tudatos hitre, épül a szabad akaratra, kegyelmet adó szentségek felhasználásával. Ha ezek egymásra találhatnak, akkor a kised nyáj vagy a kovász mennyiségű keresztény nép is „hegyre épült várossá” tud lenni, és tanúságot tud tenni életével is Jézus Krisztusról. A tannak életükkel adnak értelmet, tanúkká lesznek, és a tanúságtetés a misszió legkiválóbb formája mai korunkban.

Emlékbeszéd Buda 150 éves fölszabadításának évfordulóján, a Magyar Honvédség ünnepén

Amikor Dr. Ladocsi Gáspár tábori püspök úr a mai ünnepi szentmise celebrálására és azon való prédikálásra fölkért, akkor régi papbarátságunk ellenére hosszas szabadkozásba kezdtem. Ebben a háborús helyzetben nagyon nehéz olyan püspöknek az Igét hirdetni, aki a Hegyi beszédről írta disszertációját, és mint köztudott, abban Jézus legradikálisabb tanítása olvasható többek között az ellenségszeretetről és az erőszakmentességről. A már elfogadott dolgozatomat ugyanezen okok miatt utasították vissza első alkalommal. Jól tudom, ez a tanítás nem vonja kétségbe, hogy egy embernek vagy egy nemzetnek ne lehetne jogos önvédelme, de realpolitikusként is vallom, amit Bibó István ír „Az európai

⁶ Vö. Enciklika II. fejezet

társadalomfejlődés értelme” című tanulmányában: „minden jogosan alkalmazott erőszakot nem az ön-ünneplés lelkiállapotában, hanem a mélységes szégyenkezés lelkiállapotában kell vállalni és kell reá visszaemlékezni, annak tudatával, hogy éppen helytállunk ilyen vagy olyan helyzetben, de az igazi nagy cselekedetet, a lefegyverző gesztust, a szeretet lefegyverző gesztusát nem tudtuk megtalálni – csődöt mondtunk.”

A tábori püspök úr, kérve, hogy szeresd a magyar katonát, készítetett arra, hogy mégis vállaljam ezt az ünnepi megemlékezést, mert jómagam négy évet laktam laktanyában, ismerem a sorállományú katonára és a tiszt kar érzésvilágát és gondjait, másrészt a magyar történelemből mindazokra, akik életüket adták hazánk szabadságáért, tisztelettel gondolok, így áll előttem sokadik elődöm, a muhi csatában elesett Csák Ugrin kalocsai érsek, 39. elődöm, Tomori Pál, aki a pápa parancsára vállalta el csupán a magyar sereg vezetését, és halt hősi halált Mohácsnál. Ugyanilyen tisztelettel gondolok az 1848-49-es szabadságharc mártírjaira és hőseire, különösen Görgey Artúr tábornokra, akinek katonai zsenialitása tette lehetővé Buda visszavételét, emberi erényei pedig a legrokonszenvesebbek számomra. Ugyanis amikor visszavívta Budát az ellenségtől – ezáltal Magyarország fővárosa szabad lett, és ezzel a nemzet szuverenitását biztosította – a győzelem után nem ünnepeltette magát, mint politikustársai, akik később hazaárulónak bélyegezték. Béketűrő Jóbként viselte a rázúduló vádakot, és éppen ezen a napon halt meg 1916-ban, így imádsággal rá is emlékezünk. El lehet róla mondani: „véres harcok verték föl hírét, pedig csak a béke katonája volt.”

Az ünnep fölveti a szabadság gondolatát, amely a legnagyobb emberi értékek közé tartozik. Isten alapvetően szabadnak teremtette az embert, így akik a szabadságért küzdenek, a teremtés eredeti rendjét szolgálják. A politikai és nemzeti szabadság föltétele és lehetősége annak, hogy az emberek szabadok legyenek, csak sajnos a szabadsággal élni sokszor nehezebb, mint rabságban szenvedni, és ezt már Szent Ágoston is megállapította. Élni csak az tud a szabadsággal, aki lelkében is szabad, mert mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgálja a bűnnek – mondja Jézus. Ebből a rabságból csak Ő, a Szabadító tud kimenteni.

Visszatérve a 150 évvel ezelőtti eseményre itt, a budavári Nagyboldogasszony templomban meg kell említenünk, hogy az egykori katonai lobogókon Szűz Mária képe volt látható. A Magyarok Nagyasszonya, mint oly sokszor történelmünkben, Védasszonya volt nemzetünknek a töröktől való visszafoglalás idején is, és a befalazott Mária-kép a leomló fal mögül erőt adott a harcosoknak a Rákóczi szabadságharc idején, a Patrona Hungariae kép ott volt a pénzekben és a katonai zászlókon, ugyancsak az 1848-49-es hősi harcok zászlóin.

Bizonyára kevesen tudják, hogy az Európai Unió lobogójában a 12 aranycsillag is Szűz Máriával kapcsolatos. Paul Levi, egy zsidó származású belga személy a vészkorszak idején fogadalmat tett, hogy amennyiben túléli a háború borzalmait, áttér katolikus hitre. Túlélte és megtartotta ígéretét. A háborút követően az Európa Tanács Kulturális Bizottságának vezetője lett. Később az Európa Tanács részére egy zászlót terveztek. Előbb a kereszt jelét tették rá, de ezt közvetlen keresztény jellege miatt elvetették. Történt, hogy Paul Levi ez időtájt egy csillagkoronával díszített Szűz Mária-szobor mellett haladt el. Rápillantott és látta, hogy a csillagok arany színben ragyognak a kék ég háttérében. Levi az ihlettől fellelkesülten azonnal felkereste az akkori Európa Tanács főtitkárát, és a kék háttérből kiemelkedő 12 aranycsillag jegyét ajánlotta az Európa Tanács zászlaja gyanánt. Ajánlatát mindenki elfogadta, így bármennyire is meglepő, az Európai Unió zászlaját a Szűzanya tizenkét aranycsillagból álló koronája díszíti, és ha egyszer mi is teljes jogú tagjai leszünk az Európai Uniónak, akkor továbbra is kérhetjük és várjuk Mária védelmét, mint ahogy eleink, kezdettől a legnagyobb katonák, Szent László, Hunyadi János és a többiek is tették.

Ünneplünk, emlékezünk és előre tekintünk. Az előre tekintésünk nem mentes a félelmektől, mi más tehetnénk jobbat ebben a szentmisében, mint hogy a békességért imádkozunk, a békességért, amely a rend nyugalma, nyugalmat teremt Isten és ember között, ember és ember között, nemzet és nemzet között.

A háborús hírekből tudjuk, hogy szinte minden szerbiai híd romba dőlt. Olyan jó lenne, ha magyar katonáról úgy emlékeznének, hogy hídverő volt. Én, mint a kalocsai egyházmegye koadjutor érseke, mint püspök, mely latinul Pontifexet is jelent, azaz hídverőt, ezért imádkozom most, hogy szellemi és lelki téren hidat tudjunk verni az emberek között, és ez a híd valóságossá is válva hozza meg a békét földünknek.

In aedificationem Ecclesiae Christi Krisztus Egyházának építése végett

Előljáróban el kell mondanom, hogy előadásom címét Marosi Izidor, köztisztelőben álló püspök úr jelmondatából alakítottam át. Ő ugyanis ezt választotta: In aedificationem Corporis Christi (Krisztus Testének építése végett), amely elsősorban egy szellemi építkezést jelent, az Ecclesia szó a maga nagyszerű kétértelműségében gyülekezetet és látható templomot is jelent.

II. János Pál pápa kanadai püspökökhöz intézett beszédében az urbanizációról megjegyzi, hogy különös fontosságot kell tulajdonítani a lelkipásztorkodásban a városi pasztorációra, amely magában foglalja templomok építését és a közösség számára alkalmas épületek kialakítását is. Szó szerint azt mondta a pápa: „*Sok személy, különösen a fiatalok számára a város az elgyökértelenedés, a névtelenné válás és az igazságtalanság tapasztalatszerzési helyévé válik, és ennek következtében elveszítik önazonosságukat és az emberi méltóságuk érzését. Ennek eredménye gyakran az erőszak, mely ma már annyi nagyvárost jellemez. Ezen erőszak központjában egy mélységes csalódásnak a csírája található: a város annyi mindent ígér és annyira keveset ad oly sok embernek. Ennek a csalódásnak az érzése kapcsolódik a politikai, jogi és nevelői intézményekben, sőt az egyházban és a Családban való bizalom hiányához. Ebben a világban, a nagy keserűségek világában úgy tűnik, hogy az egek bezárultak (vö. Iz 64,1) és Isten nagyon távol van. Egyre szekularizáltabbá válik ez az egyszemélyű világ, mely sok személy számára börtönként jelenik meg. Ebben «az ember városában» vagyunk arra hivatva, hogy felépítsük Isten városát».*

De mit jelent mindez a mi előadásunk szempontjából? Azt hiszem, mindenekelőtt visszavisz arra az egészen elemi dologra, ami alapvető minden újszövetségi kijelentésben: hogy Isten csakugyan maga építi meg először a házát; vagy hozzáférhetőbben kifejezve, mi magunktól nem tudjuk megcsinálni. Ez a megállapítás éppen úgy szól azok ellen, akik azt hiszik, hogy bizonyos számú körülfalazott köbméterrel el van intézve az építkezés, és azok ellen is, akik nem készek életük terét, idejét megnyitni Isten előtt, ahol csak maguk és csak maguknak építenek. Ahol azonban az emberek engedik, hogy Isten igénybe vegye őket, ott van számára idejük és helyük is. Ott megkockáztathatják, hogy a mában maguk elé állítsák az eljövendőt: Isten velünk lakozását s a mi összegyülekezésünket öbenne, ami ugyanegy házban élő testvérekké tesz bennünket.

Babits szép versében, a *Psychoanalysis Christianaban* írja a régi korok építőiről: „*Hallottunk ájtatos, régi faragókat, / kik mindent egyforma türelemmel róttak, / nem törődve, ki mit lát belőle s mit nem: / tudva, hogy mindent lát gazdájuk, az Isten. / Bár ilyenek lennének mi!*” Ez a művészet abból a készségből született, hogy a magunk városát ne csak magunk és ne csak magunknak építsük. Így megmutatkozik valami sajátos dolog: Isten háza az ember igazi háza. Sőt annál inkább válik azzá, minél kevésbé akar az lenni, minél inkább egyszerűen Istennek emelték. Csak utána kell gondolnunk egy pillanatra: milyen lenne Európa, ha egyszerre kiszednének belőle minden templomot. Hasznát hajtó dolgok pusztájává válnék, amelyben elállna a szívünk verése. A föld lakhatatlanná válik ott, ahol az emberek csak maguk akarják lakni. (Un. templom nélküli szocialista városok.) Ahol azonban nem magukat tartják a legfontosabbnak, ahol odaadják helyüket, idejüket, ott létrejön a közösség háza.

Bátran mondhatjuk, hogy a templom-eszme és a városeszme szorosan összefonódik, amelyet B. Kühnel: *From the Earthly to the Heavenly Jerusalem, Representations of the Holy City in Christian Art of the First Millennium* című könyvében kimutatott.

A kereszténység eredetileg elzárkózott a templomépítéstől: Jézusban látta az élő Isten házát, akinek emberi természete fogadta magába a Szentháromság második személyét. Isten ugyanis egyedülálló módon van jelen megtestesült Fiában. Erre céloz a Jánosi Evangéliumban megőrzött krisztusi kijelentés: „*Rontsátok le a templomot és én harmadnapra felépítem azt.*” János hozzáfűzi, hogy Jézus itt saját testének templomára gondolt (Jn 2,21). Az apostoli Egyház Krisztus megdicsőülése után továbbviszi ezt a gondolatot és önmagára vonatkoztatja: „*Isten nem lakik kézzel épített templomokban*” (ApCsel 7,47), majd felteszi a kérdést: „*Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, Isten Lelke lakik bennetek?*” (1Kor 3,16), ezért „*eleven kövek módjára ti is lelki templommá, szent papsággá épültök*” (1Pét 2,5). Az ősegyház tehát Krisztus titokzatos testének tekinti magát, ezért lehet maga is Isten szent temploma. Isten kegyelmi jelenlétének helye a világban. Ha tehát megfelelően értékeljük a Szentírásnak ezen kijelentéseit, akkor a kőből épített templom csupán jelképe Isten élő templomának, és befogadója a Krisztusban eggyé váltak közösségének.

A krisztuskövetők kezdetben magánházaknál jöttek össze, hogy megüljék a Jézusra való emlékezés vacsoráját: „*állhatatosan kitarítottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben*

és az imádságban... *A kenyértörést házankint végezték, és örvendezve tiszta szívvel fogyasztották eledelüket*” – írja az Apostolok Cselekedetének könyve (ApCsel 2,42 és 46 b). Az Egyház azonban rövidesen „kinötte” a magánházakat, felmérte az evangelizáció és a misszionálás reális esélyeit, és rákényszerült, hogy sokasodó hívei számára templomokat építsen. Ezeket Domus Ecclesiae-nek nevezte, azaz a Gyülekezet Házának.

A Domus Ecclesiae így „város a városban, a mennyei város a szekularizált világi város közepete”.

Az első templomok császári ajándékozás révén jutottak az Egyház birtokába. Ezek eredetileg állami középületek voltak: bazilika (császári vagy királyi csarnok). Amikor a kereszténység templomokat kezdett emelni, azonnal úgy értelmezte, hogy annak kövei a mennyei Jeruzsálem építőkövei, apszisát, egét a Pantokrator képe foglalja el. A templomban minden építkezési elem szimbolikus jelentőséget kapott. Miután Nagy Konstantin megépítette a Szent Sír templomot és a Föltámadás Bazilikát, ez a komplexum integrálódott „a mennyei Jeruzsálem képébe”, ez lett a templom történelmi mintája. Ez az épüleategyüttes a Golgotát idézte, és tette meg a templomtér középpontjának a kereszt oltárával. Ez az épület mintája lett az európai templomépítészetnek, a mi Szent István királyunk minden tíz falu számára fölépítendő templomocskája is ezt a mintát követte. De nemcsak a templomok, hanem az európai városok épületei is valamiképpen „toronyiránt” haladtak.

A modern templomépítészet éppen attól akart megszabadulni, amit a történelem és a lelki tapasztalat mindig is templomnak tudott, vagyis a „Sacrum” maradandó horizontjától.

Nem véletlen, hogy sok művészettörténész szerint a gótika volt az utolsó nagy, eredeti stílus, ahol egymásra talált a művészet és a szent, a veszendő anyag és az örök forma. Ugyanakkor kifejezte a szó tág értelmében a katolicitást és az egységet.

Pilinszky János: *Gótika* című versében írja: „Most minden egy. Együtt van. Egybeolvadt. / A mindenség modellje, áll a templom.”

Az Építkező Egyház vagy az egyházas építkezés jó lenne, hogy ha fölfedezné ezt a tiszta forrást.

Te Deum

Év közben bármilyen hosszúnak is tűnt egy-egy iskolai óra, egy tanítási hét, most mégis véget ért az év, amikor hálát adunk a jó Istennek. A hála nem a kereszténység találmánya, de a kereszténység tette teljessé. Az ókori irodalomból sok szép példát lehetne hozni arra, hogy egy híressé vált tanítvány köszönetet mondott egykori tanítóinak, jótévedőinek. Az Ószövetségben különösen a Zsoltárok magasztalják Istent, és adnak hálát a világ szépségéért és Isten üdvözítő nagy tetteiért.

Jézus élete szüntelen hálaadás volt a mennyei Atyának, amit olykor egészen ünnepélyes formában ki is fejezett följuggó imádságban vagy szenvedésének előestéjén az utolsó vacsora termében. De Jézus – bármilyen meglepő – hálás volt az embereknek is, szép példákat olvashatunk erről az evangéliumokban, hálás volt a samáriai asszonynak a szomját oltó vízért, hálás volt Lázárnak és testvéreinek a szeretetükért, de még a megvetett asszonynak is köszönetet mondott, amikor Simon farizeus házában keleti szokás szerint illatos olajjal megkenete Jézus lábát.

A krisztuskövetőknek Jézus adja a mintát, hogy hálások legyenek a mennyei Atyának a kapott javakért, hogy köszönetet mondjanak a tanároknak és a szülőknek a diákok, és a hitoktatójukról se fedkezzenek el. Móra Ferenc gyermekkorának hitoktatójáról írta az *Istenkeresés* című novellájában: „Aki utánam néz, az tudjon erről a Kalmár papról is. Engem csak az láthat igazán, aki n Kalmár papot is látja.” Csak a hálás lelkületű ember lehet boldog, aki a magától értetődő dolgokat is (lát, hall, értelme van, járni tud) megköszöni az Istennek, és az apró figyelmességeknek is tud örülni.

Az év vége a megmérettetés ideje, amit legegyszerűbben a bizonyítvány érdemjegyei mutatnak. Ez azonban csak az egyik lehetséges mérce. Kinek mennyi talentuma van, igazában-csak Isten tudja, akiről azt írja Jeremiás próféta, ahogy az olvasmányban hallhattuk: „Ő az igazságos bíró, aki a vesék és a szívek vizsgálója”. Ugyanolyan eredményért van, akinek kétszer annyit kell fáradnia, mint jobb képességű társainak. Éppen ezért a lelkiismeret-vizsgálat ne arra irányuljon elsősorban, hogy mit értetek el, hanem, hogy mennyire kamatoztattátok tehetségeket, képességeket. Mennyivel lettetek többek emberségben, mert valójában ezért kellene tanulnunk.

Széchenyi István kívánsága volt, hogy minél több kiművelt emberfő legyen hazánkban. A „kiműveltség” sokkal több, mint a tudás, a gép is tud. Vannak gépemberek, akik tudásukat értékektől semlegesen rosszra használják. A terroristák gyakran tehetséges, sokszor okos emberek. A jellemes, igaz

emberre vonatkozik leginkább a régi latin közmondás, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk.

Az előtettek álló szünetben, a pihenésben, a játékban, a munkában is meg kell maradni jellemes embernek.

Régen járta a mondás: a nemesség kötelez. Ezen azt értették, hogy bizonyos státusban az embereknek beosztásuknak megfelelően kell viselkedniük. Az embernek adható legnagyobb rang, hogy Isten gyermeke lehet. Ez a cím kötelez, hogy hűek legyünk nevünkhöz, nemeslelkűségben, szeretetben. A nyári vakáció az erkölcsös élet alól nem adhat fölmentést, sőt most nyílik alkalom arra, hogy tanúságtévő életetekkel a gyakorlatban is bizonyítsátok, hogy Krisztus követői vagytok. Tanúságot szóval és tettekkel kell tenni, ezért mondja Jézus a mai evangéliumban: „*Ha valaki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt, aki a mennyekben van*”.

Tanúságot tenni szóval egy trágár és káromkodós világban, a szó fegyelmével és építő beszéddel lehet, amelyből kitűnik, hogy nem vagytok közönséges emberek. Még ettől is fontosabb, hogy életformákkal is tanúsítsátok, hogy keresztények vagytok. Ez egyre nehezebb feladatot jelent, az árral szemben úszást, mert nagyon sok kortársatok életcél hiányában a kábítószerben, a diszkózás szórakozásaiban keresi boldogságát.

A szünidő feladat is. Mert az idő az egyik legértékesebb talentum. Az időt jól kell értékesítenünk. A mennyei Atyáról mondja Jézus: az én Atyám szüntelen munkálkodik, szüntelen fönntartja és kormányozza a világegyetemet. Az embernek sem szabad unatkozni, mert az unalom a jóra hajló természetűt boldogtalanná, a rosszra hajlót bűnözővé teszi. Ha az unalom érzete környékezne meg, imádkozz, hogy a Szentlélek adjon ihletést az idő hasznos és jó eltöltésére.

Jó lenne, ha életkorotoknak megfelelő fizikai munkát is végeznének a nyári szünetben, vagy legalább az otthon körüli munkában segédkeznének, mert így jobban meg tudjátok becsülni mások munkáját.

A nyári szünet alkalmas arra is, hogy a természet szépségében fölfedezzük Isten szépségét. Goethe édesanyja írta szabadságra induló fiának: „*Nagyon sok öröm található Isten szép világában. Csak meg kell keresnünk, és a kicsit sem szabad lebecsülnünk. Milyen sok örömet eltipornak az emberek, mert csak magasba néznek, és nem figyelnek a lábuk előtt fekvő szépségekre!*”

A nyár a hűség próbája az Isten- és emberszeretetben. Ezekben nem lehet nyáron sem szünetet tartani. A 12 éves Jézusról jegyezte föl az evangélista: növekedett korban, bölcsességben és kedvességben Isten és az emberek előtt. Testi növekedést töletek függetlenül valószínűleg hoz a nyári szünidő, de a szellemi, lelki növekedés, gazdagodás rajtatok is múlik. Gimnáziumi osztálytermünk falán egy hegymászó turistát ábrázoló kép volt látható, alatta a latin fölírás: „*Ascende superios, menj magasabbra*” a kép magától értetődő volt, hogy sose legyünk kisebbek megvalósítható képességeinknél, tehetségünket, időnket jól értékesítsük.

A hálaadás napján egy csendes ígérettel induljatok a nyári szünetre, hogy ne múljék el nap imádság és jótettek nélkül, így a szabadidőt is jól fölhasználva, testben-lélekben meggazdagodva kezdjétek a következő évet.

Gyászbeszéd Dr. Dankó László érsek temetésén

Nem ért váratlanul, mégis lesújtott bennünket a fájdalmas hír, Dr. Dankó László Kalocsai-kecskeméti érsek, metropolita 1999. június 25-én eltávozott a földi életből. Püspöktestvérei, papjai és a hívek együttérző szívvel kérdezősködtek egészségi állapota felől már hónapok óta, mert akik szerettük őt, tudtuk, hogy nagyon nagy beteg, és tudta ő is, amit megújított végrendelete is bizonyít, hogy nem sok ideje van a földi életben.

A halál lezár és véglegessé tesz, ugyanakkor megnyit és átvisz bennünket az örökkévalóságba. Egy ember halála előtti utolsó tettei, mondatai olyanná lesznek, mint amikor egy mozgófilm utolsó kockájában állóképpé változik. Örökre emlékezetessé teszi az utolsó szavakat, ami fölött mások napirendre térnénk.

Kórházba indulása előtti utolsó estén általános föloldozást kért bűneire tőlem, röviden szólt a végrendeletéről, majd egy hosszabb csend után megszólalt és ezt mondta: remélem, nem volt elveszett idő. Rákérdeztem: micsoda, mire gondolsz? S ő megtörtén ennyit mondott: a szenvedésem. Mert fölajánlottam. Olyan ember mondta ezt, akinek hosszú hónapok óta tartó szenvedése aranyfedezetet adott szavainak, mert testében és lelkében megpróbáltatott a szenvedés által. Most, hogy visszagondolok a

vele eltöltött utolsó időkre, egy Vas István vers jut az eszembe. A címe: *Húsvéti ének a testről*. Egy részlete így szól:

*„Az tudja, mi a test, aki szenved veled,
Te tudod, Istenem, szenvedés istene,
Az embert, akinek testét itt felöltöd,
Amit teremtettél, szereted, szeretted,
Akkor is, mikor már vitted a keresztet.
Szeretted akkor is, mikor már szögeztek,
Szenvedés istene, Te tudod a testet,
S amióta láttam, mi érte a váltság,
Elhiszem már én is test feltámadását”.*

Emberileg mi nem tudunk mit kezdeni a szenvedéssel és a halállal. Hitünk ad rá választ, hogy van-e és lehet értelme. A zsidókhöz írt levél szerzője mondja Jézusról: *„annak ellenére, hogy Isten Fia volt, a szenvedésből tanulta meg az engedelmességet. Művét befejezve örök üdvösséget szerzett azoknak, akik engedelmeskednek neki. Mert Isten őt tette főpappá Melkizedek rendje szerint.”* (Zsid 5,8-9)

Ezért is kellett Jézusnak emberré lennie, hogy halandó és törekeny testében teljesen szolidáris lehessen velünk. Azzal az emberrel, akit megjelölt a halál, nyomorulttá tett a szenvedés és esendővé a bűn. Ezt az embert csak Jézus Krisztus tudta megváltani, aki mindenben hasonló lett hozzánk, a bűnt kivéve. Megboldogult főpásztorunk jelmondata a **„Redemptor Hominis – Jézus Krisztus az ember megváltója”** is erre utal.

Érsekünk életét közvetlenül a Központi Szemináriumban eltöltött idő óta ismertem. Spirituálisom volt, akinek gyakorlatias, humort sem nélkülöző punktáira ma is emlékszem. Aki a növendékek életébe családiasságot vitt, és igazat tudott adni a papnövendéknek még a maga kárára is. Életének külső keretét a nekrológ őrzi: született 1939-ben Szarvason. Piarista diák volt. Teológiai tanulmányait Szegeden, Budapesten és Rómában végezte. 1963-ban szentelték pappá Szegeden. Egy évi káplánság után teológiai doktorátust szerzett. Püspöki titkár és teológiai tanár volt Szegeden, majd a Központi Szeminárium lelki igazgatója lett. Majd ismét Szegedre szólította a szolgálat, ahol a szeminárium rektoraként más jelentős tisztségeket is viselt. Ezután Rómába került, ahol a Pápai Magyar Intézetet vezette. A Szentatya 1987-ben nevezte ki címzetes püspökké és apostoli kormányzóvá. Még ebben az évben püspökké szentelték Kalocsán. 22 éves főpásztori szolgálatának legjelentősebb eseménye volt a legnagyobbodott Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye megszervezése, és a folyamatosság zökkenőmentes biztosítása, a Váci Egyházmegyéből átvett papok és hívek befogadása. Dispozíciót előzetes megbeszélés nélkül nem adott ki papjainak.

Felújíttatta az Érseki Palotát és az egyházmegye reformjához, annak megújításához összehívta az egyházmegyei zsinatot, hogy a II. Vatikáni Zsinat szellemében megújuljon egyházmegyéje. A zsinat befejezését nem érte meg, de tapasztalatai, iránymutatása kísérni fogja egyházmegyénk életét.

Jézus mondta önmagáról: juhaim ismernek engem és hallgatnak szavamra. Elhunyt főpásztorunk, akivel egyszer találkozott, azt bámulatos memóriájával megjegyezte. Nemcsak egyházmegyéjének, hanem a Magyar Egyház számos papját ismerte. Nemkülönben sok hívőt, bennünket, akik most itt vagyunk, és megadjuk neki a keresztény végtisztességet.

A föltámadás reményében búcsúzunk tőle, ugyanakkor szomorúak is vagyunk elvesztése miatt. A kettő nem zárja ki egymást. Az ősegyházban nagyon hittek a keresztények Jézus föltámadásában, sőt egyesek közeli visszajövetelét várták. Mégis azt olvassuk az Apostolok Cselekedetében, hogy amikor Szent István diakónust megölték *„istenfélő emberek megadták neki a végtisztességet és igen megsiratták”* (ApCsel 8,2). A szomorúságunk oka az, hogy akit szeretünk, azt a szeretetben nem lehet pótolni. Ugyanakkor a szeretet reményünk forrása is, mert visszakapcsol bennünket Isten örök szeretetéhez, amely erősebb a halálnál.

Egy nagyböjti punktájában, mint spirituális főlemlítette korábbi elődjét, Hamvas Endre érsek urat, aki kalocsai beköszöntő beszédében ezt mondta, szintén már beteg: a keresztet hoztam köztetek. Dankó László érsek úr életének utolsó szakaszában keresztthordozásával vezette az egyházmegyét. Úgy hiszem, hogy átment a tisztítóüzön. Fölkészült halála utolsó tanúságtétele volt hitéről, a föltámadott Krisztusba vetett reményéről. A Keresztre feszítettre nézett és elindult. A többi az Isten titka.

2. fejezet

KERESZTÉNYSÉG A MAGYARSÁG ÉLETÉBEN

Ha ma élne Szent István...

Mintegy negyven évvel ezelőtt hallottam egy Szent István napi prédikációt, amelyben a pap azt mondta: „*ha ma élne Szent István, sok embernek nem lenne keze és füle, mert a tolvajokat s a nagy bűnöket elkövetőket így büntették abban az időben.*” Azóta már tudom, hogy a Szent Istvánra ráfogott kemény büntetésformák inkább Kálmán király idejéből valók, aki azért, hogy rendet teremthessen az országban, szigorú törvényeit visszavetítette a Szent elődre, István királyra. Ha azonban Szent István király törvényeire és Szent Imre herceghez írt intelmeire gondolok, és azokat időszerűsíttem, biztosra veszem, hogy Szent István király a mai magyarságot kemény megrovásban részesítené. Az intelmekből szinte csak egy gondolatot szoktunk mostanság kiemelni, ezt kívánja meg a kor liberalizmusa, hogy a mindenkivel szemben mutatkozó toleranciát már Szent Istvánnál fölleljük. „*Az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő.*” Ez azonban csak egy kitétel a fiának és népének szánt intelmekben.

Az intelmek tíz fejezetében a következőkről ír: „*a katolikus hit megőrzéséről, az egyházi rend becsben tartásáról, a főpapoknak kijáró tiszteletéről, a főemberek és vitézek tiszteletéről, az igaz ítélet és a türelem gyakorlásáról, a vendégek befogadásáról és gyámolításáról, a tanács súlyáról, a fiák kövessék az elődöket, az imádság megtartásáról, a kegyességről és irgalmasságról, valamint a többi erényről.*”

Mindegyik fejezetéhez lehetne egy előadásnyi glosszát fűzni. Most, talán elég csak annyi, hogy Szent István szellemétől nagyon messze jár az a nép, ahol a vezérlő ideológiák a világnézetileg semleges nevelést sugallják. Ahol a legalapvetőbb morális princípiumot, az élet tiszteletét nem tartják meg. Elég csak arra gondolnunk, hogy 1956 óta mintegy ötmillió abortusz volt hazánkban. Manapság is, száz élve születésre nyolcvan művi abortusz jut. Az országnak, így Bács-Kiskun megyének is, alig van olyan települése, ahol több az élve születés mint a temetés.

Politikailag is lenne hozzánk egy dorgáló szava. A tanács súlyáról azt írja: „*aki jár a bölccsekkel, bölcsék barátja lesz, nem a bolondokhoz lesz hasonlatos.*” Emlékezzünk vissza a rendszerváltozás idején jött tanácsadókra, akik nagy pénzekért az országot elkótyavetyélték. Azt is szemünkre vetné Szent István: én egy erős, szabad, független államot hagytam rátok. Sem a bizánci császárnak, sem a németnek nem lettetek alattvalói. Ezért kértem a koronát a pápától, az egyetlen szellemi tekintélytől. Ti pedig most rabszolgák lettetek saját országotokban, az idegen tőkének, a mammonnak a rabszolgái, és gondolkodás nélkül azt teszitek, amit a médiák sugallnak. Sok mondandója lenne még Szent Istvánnak magyar népéhez, de úgy lenne, mint az Úr Jézus az utolsó vacsorán: *mondanivalómat nem tudátok elviselni.*

Mit tegyünk hát? – Van egy ilyen fejezete az intelmeknek. – A fiak kövessék az elődöket. Kövessük Szent István példáját: „*hitben, a családi élet tisztaságában, a másokért vállalt felelősségben és az ország jobbra tételében.*” És ekkor, úgy gondolom, még mindig lesz remény, hogy országunk felemelkedhessék, ahogy annak alapjait Szent István megvetette.

Üzenet a III. évezred híveinek

Jézus, születése óta elkezdődött az üdvösségtörténet utolsó korszaka. Az idő/évekre, évezredekre való osztása csak az emberi számítás mérföldkövei. Jézus egyetlen nagy üzenete az Isten országának meghirdetése, és a hozzá vezető út a Hegyi beszéd szellemében. A mai kor emberét a cselekvés és a tenni akarás, jellemzi, a mindig többet termelés eszméje az emberek életcéljára is rányomta bélyegét, még a *szellemi* tudományokban is üzemi munka folyik. E hatás alól a keresztény ember sem tudja kivonni magát, és nem úgy teszi fel a kérdést, mint egykor a gazdag ifjú: „*mi jót kell tennem, hogy eljuszak az örök életre?*” A kérdése ez: mit kell tennem, hogy sikeres, kényelmesebb legyen az életem, és hogyan lehetek boldog. Úgy tűnik, mintha tetteivel csak ezt a világot építené. Ez a vágya azonban betelkollhat abba a titokzatos valóságba, amelyet Jézus Isten országának nevezett. Jézus elhozta az örömhírt: életünknek van folytonossága, mai tetteink építhetik az abszolút jövőt. Elhozta közénk Isten országát, amely már elkezdődött, és a beteljesülés felé halad. Jézus szerint azt az országot keresni és építeni minden tanítványának elsőrendű feladata (Mt 6,33). A keresés és építés módját elmondta híres hegyi beszédében, ez a tanítás lett a keresztény erkölcsiség forrása.

A III. évezredben élő keresztényeknek a feladatuk, hogy az idők jeleinek vizsgálatával keressék Jézus tanításának szellemét, és a gyakorlatban meg is valósítsák. Eufórikus nagy várakozások után sokan csalódottakká lettek, és igazat adnak annak a társadalomtudósnak, aki így summázza korunkat: „*a liberális demokrácia válsága legélesebben abban az állításban fogalmazódik meg, miszerint a világ kormányozhatatlanná vált, az iparosodott társadalmakat sújtó problémák káoszával egyetlen vezetés, párt vagy alkotmányos rendszer sem képes megbirkózni.*”⁷

A hívő keresztény mégis reménnyel tekint a jövőbe, mert tudja, hogy a világot az Isten szereti és az ember földi boldogulását is akarja. Ezt a boldogságot azonban jézusi szellemben kell értelmezni. Jézus ilyen értelemben boldognak mondta azokat, akik függetlenek az anyagiakkal szemben, és szolidárisakká válnak a szegényekkel. Boldognak mondta azokat, akik mások szomorú, sorsában osztoznak, azokat, akik lemondanak a szemet szemért-elvről, azokat, akik az Isten előtti igaz életet akarják élni, azokat, akik mindig meg tudnak bocsátani, és az ellenük vétkezőknek is jót tesznek.

Ugyanígy boldogok Jézus szerint azok, akiknek szándéka egyenes, belső világuk és külső tettük harmóniában van, azok, akik az emberek között az egységet munkálják és végezetül azok, akiket igaz életükért üldöznek. A történelem arra tanít, hogy sokszor nagy szakadék húzódik a krisztusi tanítás és a keresztények élete között. S ha lesznek a jövő évezredben keresztények, akkor talán legjobban megközelítik majd az ősegyház keresztényeinek életét, akik úgy keresik az Isten országát, hogy a Hegyi beszéd szellemében élnek.

Gondolatok a jubileumi évre

A magyarság talán az egyetlen nemzet a világon, amelyik kettős jubileumot ünnepel: Krisztus születésének 2000. évét és államiségünk millenniumát. Valójában ez a két jubileum a legszorosabban összefonódik számunkra, mert szemhatárunk először távolra tekint Jézus Krisztusra, aki születésével ketté osztotta és beteljesítette az időt, és látjuk az ezer évvel ezelőtti magyar nemzetet, amely az új időszámításba betagozódott.

Jézus születésének jubileuma nemcsak a keresztényeket, hanem az egész emberiséget érinti. José Saramago (Nobeldíjas író) írja, őt mindig bosszantja az ilyen megállapítás: „*ha Isten nem létezik, és következésképpen Krisztus nem az Isten Fia, akkor az egész civilizációnk a semmin nyugszik, márpedig az egész civilizációnk valóság.*” Jézus, ha más nem, az ellentmondás jeleként jelen van a világban, és sokszor megismétlődik, amit János evangélista Jézus világba lépésével kapcsolatban ír: „*tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be.*” Betlehemben nem kapott helyet a szálláson, ma sokszor nem kap helyet az emberi szívekben, ha nem is tagadják létezését, de megváltói művét a mítoszok világába helyezik. Jézus az idők teljességében jött el, általa Isten a legteljesebben kinyilatkoztatta önmagát, már nemcsak a próféták szavával szólt, hanem megtestesülésével láthatóvá tette az Istent. Nem adhatott többet, mint önmagát

Tulajdonába jött a maga által teremtett világba, amelynek törvényeit is ő szabta meg, ezért Jézus tanítása oly természetes és tökéletes organizmusba foglalja mindazt, ami az ember számára szükséges, kielégíti a legegyszerűbb lélek igényeit, de a legmagasabb szellemi elvárásoknak is megfelel. Ebben van tanításának utol nem érhető fölénye. Ismerte a maga által teremtett világot, így tökéletes értelmezését tudta adni annak a rendnek, amelyet Isten kigondolt a teremtéskor, és amelyet az ember számára mint utat fölmutatott, hogy bele tudjon illeszkedni abba a harmóniába, amelyet az üdvösség megkoronáz. Tökéletes tudása volt az Atyáról, a világról, az emberről, amelynek csak egy töredékét tudták felismerni az emberiség tanítói.

Tanítását tökéletes összhangba hozta életével és cselekvéssé formálta. Megváltoztatta és betöltötte az ember sorsát. Tanítása tökéletes és fölülmúlhatatlan. János evangélista írja: „*mindnyájan az Ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre halmozva*” (Jn 1,16). Ő lett a nagy étosz, akihez irányulnunk kell, és akihez irányultak a keresztény századok alatt a világ népei, de ahogyan az aszimptotikus görbe nem éri el a koordináta rendszert, úgy Jézus tanítását egyetlen korszakban sem tudták tökéletesen megvalósítani a 2000 esztendő alatt. A történelmi visszatekintés korlátozza azt az illúziót, hogy ilyen még sohasem volt, és megmutatja, hogyha nem is ugyanaz, de régebben is előfordult. Minden megújulás a tiszta forráshoz való visszatéréssel kezdődött. Az 1000 évvel ezelőtti történet koronakérés és Szent István királlyá koronázása olyan időszakban történt, amikor a Cluny kolostor hatására sok helyütt visz-

⁷ Benjamin Barber: *Starke Demokmtie* (eredeti kiad. *Strong Democracy*. 1984.). Berlin, 1994. 11. 1.

szatértek a tiszta forráshoz. Az idők jeleit úgy tudták értelmezni, hogy Szent István olyan alapot készített, hogy 1000 esztendő viharait nemzetünk kiállta. Az Ómagyar Mária-siralom óta szinte alaphangja e népnek a kesergés, de érdemes arra gondolni, hogy a tatárok elpusztították az akkori magyarság 60%-át, de ma nincs tatárország. A 150 éves török uralom alatt egynegyedére csökkent a Mátyás korában 4 milliós magyar nemzet, de ma nincs török birodalom. Aradon kivégezték tábornokainkat, és kegyetlen önkényuralom kezdődött, de ma nincs osztrák birodalom. Több mint 40 évig tartott az orosz megszállás, és ma nincs Szovjetunió. A Kárpát-medence népei közül egyedül nekünk van 1000 éves államiságunk. Ezért írhattuk a jubileum plakátjára: múltunk a reményünk, a jövőnk Krisztus.

Azt, hogy mit hoz a harmadik évezred, azt senki nem tudja. Nemzetek omlhatnak össze, és Izajás prófétával mondva az Isten előtt csak olyanok, mint vízcsepp a vedren. Még mindig érvényben vannak Szent Ágoston szavai: „*az ember feneketlen mélység, nem tudja senki, mi kerül a felszínre belőle.*” De abban hiszünk, hogy Egyházunkat nemcsak a világtörténelmi események és az ember mélysége határozza meg, hanem Isten végtelen mélysége, bölcsessége és gondviselése. Jézus Krisztus, aki egyszerre alfá és ómega, ott volt a világ teremtésénél és ott lesz a beteljesülésnél. Föltámadott létében addig is mutatja a végső célt és a hozzá vezető utat,

A jövő évezredre is szól a Jelenések Könyvének utolsó aklamációja: jöjj el, Uram, Jézus, ami egyszerre a virrasztás feladatát és a reménység örömét is kifejezi.

Vallom a szentek egységét

Mindenszentek ünnepe a félreértett ünnepek közé tartozik. Kortársainknak hamis fogalma van a szentről, a Mindenszentek ünnepét pedig teljesen elnyomja a halottakra való emlékezés, nagyvárosokban valóságos csúcspont alakul ki Mindenszentek ünnepén is a temetőben, ahol az iparrá fejlesztett temetői kultusz nem csak a halottakról, hanem a túlvilágról is el akarja tereim figyelmünket.

Az ó- és újszövetségi Szentírásban egyaránt kinyilatkoztatott igazság, hogy Isten lényege a szentség. Más és több mint e világ, jóságban, szépségben, igazságban, szeretetben tökéletes. Az Isten szentsége a teremtményekre is ki-árad, és áramkörébe akarja vonni azokat, sőt az embereknek feladatul tűzte ki, hogy „szentek” legyenek. Az első Jézus Krisztus, a megtestesült istenember, a megtestesült (Márk 1,25), hiszen ő Isten lényegének képmása. Minél közelebb kerül valaki Jézus Krisztushoz, minél jobban megvalósítja tanítását, annál inkább eltölti őt is az Isten szentsége. Az ilyeneket birtokba veszi a megszentelő Isten (Róm 8,9). Az Isten lelke lakik benne. A szentek a történelemben tovább élő Krisztus megjelenítői, bennük Isten szentsége ragyog föl a saját korukban. Ebből adódhatnak furcsaságok (pl. Oszlopos Szent Simeon úgy akarta felhívni Krisztus evangéliumára a figyelmet, hogy éven át egy oszlopon élt). De a szentek valójában mindig életközeli. Választ adnak az ateista egzisztencialisták vágyaira is: „*az ember álma, hogy istenné váljon, közben el ne veszítse személyiségét*” (Malraux). Közel kerültek Istenhez, és megőrizték önazonosságukat.

Isten az embert nem egyedül élőnek teremtette, hiszen Isten is szentháromságos közösségben él, és Jézus, aki eljött, hogy egységbe gyűjtse Isten szétszórt fiait (Jn 11,52), olyan imádságot fogalmazott meg nekünk, melyben így szólíthatjuk meg Istent: MI ATYÁNK. Az ember csak közösségi lényként tud élni, a család verségi kapcsolatain túl a munka, a tudás, a művészet szintén összekapcsolja az embereket. Babits Mihály írja irodalomtörténetében: „*Van egy vallási dogma: «a lelkek egysége.» Amit a hit a Szentekről tanít, azt az irodalom elmondhatja a nagy költőkről is. Akik titkon mindig együtt vannak...*” Mennyivel inkább egyek, akik a közös hitet vallják a szeretetben. Nem titkon, hanem hitvalló módon, hogy elhiggye a világ, hogy akiről tanúságot tesznek, Jézus, az Isten küldötte (Jn 17,22). Jézus Krisztus nem Isten és én egyszemélyes vallását alapította meg, hanem az Atya és mi összetartozásunkat hirdette, hogy a testvéri közösségben legyünk felelősek egymásért és a világért. A keresztények az V. századtól iktatták az Apostoli hitvallásba: hiszem a szentek egységét. Háromféleképpen is értették: a szent dolgokban való részesedést, elsősorban a szentségek vételét, a lelki javak közösségét, amelyek megvalósítják az egyházi közösséget. Utána átvitték olyan személyek testvériségére, akik szentségre vannak hivatva.

A Szentírás többször említi az első híveket szenteknek. Majd, amit ma legtöbbször értünk rajta, az üdvözült szentek közösségét, mint a megdicsőült Egyház tagjait, akikkel kapcsolatban van a vándorló Egyház. A velük való közösséget nem szünteti meg a halál. Létezik tehát egy olyan kommunió azok között, akik Krisztushoz tartoznak, akár a földön élnek, akár meghaltak és Krisztusnál laknak (2Kor 5,8; Márk 12,27). A szentek közösségének közbenjárása nem Isten informálása szükségünkéről, inkább

megnyílás Isten akarata előtt magukért, másokért, hiszen a testvéri szeretet gyakorlása volt földi életüknek is az értelme. A szentek egységét méltóan úgy üljük, ha magunk is a közösségi összetartozást munkáljuk. A pogány vallások az üdvösségről szélsőségesen individualista módon gondolkodtak. A materialista egzisztencializmus a másik embert a pokolnak tartja (Sartre). A katolikus hit egyetemes térben és időben, „*aki Rómában lakik, tagjának ismeri el az indusokat, testvére Szent Pálnak, Szent Ágostonnak. Jelen vannak, szólítjuk őket*” (Aranyszájú Szent János).

Ezek után már kapcsolhatjuk a Halottak Napjához is a Mindenszentek ünnepét, ahogy azt Szent Odilo tette, mert akik már meghaltak, de Isten színe látására még nem jutottak, azokkal is összetartozunk. A Mindenszentek ünnepének és a Halottak Napjának emlékeztetése így azt a hitvallásunkat fejezi ki: „*hiszek neked Krisztus, hiszek neked, a Föltámadottnak! Erősen beléd kapaszkodom. Nem egyedül jövök annak halálos magányában, aki nem tudott szeretni. A szentek közösségében jövök, hogy ők is segítsenek, amikor előtted meg kell állnom.*”

Állandó karácsony

Állandó karácsony című elbeszélésében Heinrich Böll egy olyan idős néniről emlékezik meg, aki rajongott a karácsonyfa díszítéséért. Nagy bánatára a háborús évek alatt nem állíthatott karácsonyfát, s amikor az első békeévben, az ünnepek multával leszedték a díszeket a fáról, az asszony eszelősen betegé lett. Csak úgy tudták gyógyítani, hogy újra meg újra karácsonyfát díszítettek föl neki, és minden este eljátszották a Szentestét. A családtagok sorra mind elmenekültek otthonról, és fogadott színészekkel énekelgették télen-nyáron a karácsonyi énekeket, de már ők is megunták.

A groteszk történet mögött nagy lélektani igazság rejtőzik. A karácsonyt egy évben egyezer lehet érzelmileg egykét napra megélni, de a karácsony igazi mondanivalója egész évre szól. Egy történelmi időszak óta évszámításunk kiindulópontja Jézus születése. A mindenkori dátum naponta emlékeztet, hogy időszámításunk kezdetén az idő és örökkévalóság találkozott, az örökkévaló Isten belépett történelmünkbe, és így még a nem hívó ember is kénytelen törékeny életét *Óhosszá* mérni.

Miért lett az Isten emberré? – kérdezte Szent Anzelm. Az ő válasza igaz volt, de egysíkú. Megváltóként jött közénk, hogy a bűn következményét orvosolja. A ferences teológus, Szent Bonaventura azt is tanítja, hogy Isten Fia akkor is megtestesült volna, ha nem követte volna el az első emberpár a bűnt, mert szolidáris akart lenni az emberrel, és az örök isteni szeretetet emberarcúvá transzformálta, így az Úr testet vett magára, hogy sorstársunk legyen, de emberi testében sem veszítette el az örökkévalóságot, hogy testünk elnyerhesse a halhatatlanságot.

A ma embere vallási téren is nagyon fontosnak tartja a tapasztalatot. Van-e karácsonyi tapasztalatunk? Arról manapság sokat hallunk, hogy a Pünkösöd személyessé válik a karizmatikus mozgalmakban, de azok is számot tudnak adni ilyen élményről, akik magukat nem tartják karizmatikusnak, mert sokszor olyan válaszokat tudnak adni az őket kérdező embereknek, amelyeken maguk is csodálkoznak, és biztosra veszik, hogy a Szentlélek sugallotta.

A húsvéti tapasztalat sem ismeretlen előttünk. Mélyen hívó emberek hozzátartozóik halálakor megvannak győződve arról, hogy nem veszítették el őket örökre.

A karácsonyi tapasztalat ott van már minden szeretettel várt gyermek születésében, de szorosan kapcsolódhat a megtestesüléshez is. Jean Vanier, a Bárka Közösség megalapítója mondta el a következő történetet: egy 12 éves süket és vak kisfiút magához vett. Reggelente mindig megfürdette. Kicsiny és megtört testén keresztül került vele kapcsolatba. Addig az elmeosztályon nevelődött a gyermek, az anyja sem vállalta, és senki nem játszott vele. Mivel süket és vak volt csak a testén keresztül, ápolás és simogatás által tudott vele érintkezni Ezt mondta szó szerint: „*sok mindenre megtanított, hogy az ő teste és az enyém is a Szentlélek temploma. Meg kellett vele éreztetni, hogy az ő teste is fontos az Isten szívében. Ez az összetört gyermek engem gyógyított meg, saját emberségemről tanított, megtanított, hogy szeressem és ünnepeljem az életet.*” Elvezette őt a betlehemi gyermekhez, aki mint második isteni személy, a testté lett Ige. Ilyenformán lehet nekünk is tapasztalatunk a karácsony öröméről, nem a mai divatos testkultusz ápolásával, hanem a felebaráti szeretet olyan gyakorlásával, amiről a végítéleten kell majd számot adnunk, hogy adtunk-e az éhezőknek, szomjazóknak, felruháztuk-e a rászorulókat, szállást adtunk-e a vándornak és meglátogattuk-e a beteget vagy börtönben lévőket. A szeretet tettei a megtestesülés ünnepét is jelentik.

Ma sokat hallunk arról, hogy ezzel az ezredévvél véget ér a keresztény korszak. A Hal jegyéből átmegyünk a Víz-öntőbe, és majd a keleti kultúra uralja a világot. A keresztény ókorban volt bátorsága

az Egyháznak ahhoz, hogy a pogány ünnepre a Sol invictus, a legyőzhetetlen Nap ünnepére tegye a Karácsonyt, Krisztus Urunk születésének emlékünnepét. Ez jelkép is. Ahogy a hosszabbodó éjszakákat legyőzi a nap, úgy a szellemi, lelki sötétséget és a hitbéli homályt legyőzi a mi Örök Napunk, Jézus Krisztus. Csak meg ne fogyatkozzék a hitünk. Ezért minden Olvasónak kívánom a karácsony csendes örömeivel, hogy hitének pislákoló mécsesét gyújtsa lángra az Igazi Világosság, és mint a mágusok, kik látták csillagát elmenjenek, és hódoljanak Neki.

Karácsonyi gondolatok

Berthold Brecht írja: „*a karácsony hatása alól még az ateisták sem vonhatják ki magukat.*” Vajon miért? Jézus születése nem mindenkinek jelenti azt, amit a keresztény hitvallás megfogalmaz, de minden jóakarátú embernek erkölcsi és kulturális érték a szeretet, a béke, az igaz emberség, ami szorosan kapcsolódik Jézus születéséhez. Az is elgondolkodtató, hogy az életünkben nagyon ünnepelt hősöket, írókat, tudósokat, művészeket elfelejti a világ, de Jézusról csaknem mindenki tud, és az emberiség legnagyobbjai közé sorolja.

Honnét ez az állandóság? Az ember örök dolgokra is vágyik, a szeretet, béke, boldogság mind olyan valóságok, amelyek akkor igazak, ha nem múlnak el. Körülöttünk az elmúlt években struktúrák, társadalmi viszonyok változtak, és nem lettünk boldogabbá, de jobba sem, ami a tömegeket érintő szociális elszegényedéssel sem magyarázható. A viszonylagos jólét idején, a hetvenes-nyolcvanas években, amikor igen sok ajándékot kaptak a gyermekek, az ünnepek multával megkérdeztem őket hittanórán: minek örültek a legjobban? Többen azt válaszolták: együtt volt a családuknak, közösen játszottunk. Miközben ezeket a sorokat írom, egy nagyon idős ember látogatott meg, aki elmondta, hogy ajándékként azt kérte – haragban lévő – gyermekeitől, hogy béküljenek meg egymással, mert egyébként semmi másnak nem tud örülni.

Egy velünk született vágyat, a szeretet teljességét megbecsülését ünnepeljük a karácsonyban. A keresztény ember hiszi, hogy a szeretet Istentől jön, a szeretet maga az Isten. A nagy teológus, Karl Rahner így fejtegeti tovább ezt a gondolatot: „*Úgy élni, szenvedni és meghalni, ahogyan Jézus tette, csak Isten tudott, de ahhoz, hogy ezt megtegy, emberré kellett lennie. Jézus azért jött közénk, hogy megmutassa, hogyan lehet teljes emberi életet élni, hogyan lehet igaz emberként szeretetből élni...*”

Igaz emberként kellene nekünk is készülnünk az ünnepre. A reklámok hamis csillogása a fogyasztói társadalmak vásárlási ingerét kelti bennünk. A megélhetési gondokkal küszködőt szomorúvá teszi, mert ezeket nem veheti meg, a tehetősebbet kifárasztja a hajszoltság, amíg a „shop”-ok kínálatait végigjárja. A háziasszony otthonában süt-főz, takarít, és anélkül múlik el az ünnep, hogy csendben elgondolkozna, vagy valakivel mélyebben elbeszélgetne.

Nem csoda, ha a legtöbb ember legszívesebben abba hagyná ezt a nem őszinte ünneplést és az ajándékozási kampányt. A magányosok közül is sokan félve gondolnak rá, depresszió keríti hatalmába őket. Az önsajnálattól még szomorúbbá válnak.

Mi hát a teendőnk? Keressük meg az igazi mondanivalóját a karácsonynak. Ha a békét, mint a rend nyugalomát megvalósítjuk, ha önmagunkkal is számot vetünk, és a tiszta lelkiismeretért mindent megteszünk, ha környezetünkben tudunk megbocsátani és bocsánatot kérni, ha az élet nagy kérdéseire nem a babonától, a horoszkóptól, hanem Istentől várjuk a választ, akkor megértjük, és valószínűleg meg is tapasztaljuk a boldogságot. A boldogságot, amit meghatározni is nehéz, de mindenki keresi. Megértjük, hogy a boldogság nem egyenlő a jó közérzettel, meg nem vásárolható, csak az igaz emberség és a jótettek jutalmaként ajándékba kapható lelkiállapot.

Lelkiállapot, mely állandóbb, mint az illanó karácsonyi hangulat.

Rózsafüzér

Egy prófécia beteljesedésének szép bizonyítéka a rózsafüzér imádság, a szent olvasó. Szűz Mária Erzsébet látogatásakor mondotta önmagáról „*ezentúl boldognak hirdet engem minden nemzedék*” (Lk 1,48).

Ki tudja, hány milliárdszor imádkozta el a keresztény nép az Üdvözlégy Máriát, Jézus Anyját köszöntve és kérve. Ma, amikor az imádság válságáról is beszélnek, sokak nem tudnak mit kezdeni a rózsafüzér imádsággal, mert túl monotonnak és fölöslegesen ismétlődőnek tartják. Pedig mindkettő az élet teljességének a jele. Van-e monotonabb, mint a szívverés? Addig nincs baj az egészségünkkel,

míg szívünk monoton ütemben, egyenletesen dobog. S ki akar ismétetni az életben? A gyermek vagy a fiatal, aki nem tud betelni játékaival, vagy amivel foglalkozik, így a szent olvasó, ha áttételesen is, éppen annak bizonyítéka, hogy az élethez nagyon sok köze van.

Miközben a titkokról elmélkedve újragondoljuk Jézus élettörténetének állomásait, a legszorosabban hozzákapcsolódó személyt, Édesanyját, Szűz Máriát is köszöntjük, aki nekünk is mennyei Édesanyánk.

Úgy indítjuk útjára ezt a könyvecskét, hogy legyen ihletője azoknak, aki a mai rohanó világban is időt szakítanak a szent olvasó imádságra, és ez az imádság szóljon az élőkért, különösen a megfogant életekért, akik veszélyben vannak a mi önző világunkban.

Legyen minden anyának példaképe a Szűzanya, aki foganta, Erzsébetet látogatva hordozta és világra szülte Jézust.

Katolikus iskolákról

Új évszázadot kezdtünk. Milyen lesz az előttünk álló jövő, csak az Isten a tudója. Annyit azonban biztosan állíthatunk, hogy az embereken múlik, az elkövetkező idők a rombolást, a pusztulást, vagy a szeretet civilizációját építik-e. Magától értetődő ezért, hogy a felnövekvő nemzedék oktatását, nevelését elsőrendű feladatnak tartjuk Egyházunkban. Mostani körlevelemben ezért a katolikus iskolák fontosságáról szeretnék beszélni.

A Katolikus Nevelés Kongregációja az iskolákról szóló nyilatkozatában írja: „*A katolikus iskola: része az egyház üdvösséget szolgáló küldetésének, különösen a hitre való nevelés kötelességének a vonalán.*” (9.)

Jézus Krisztus a legfőbb tanítónk, aki tanítványokat választott, és maga is küldte őket, hogy tanítsanak minden népet. Jézus Krisztus mindenféle emberhez tudott beszélni, beteljesítette a törvénnyel együtt a tanítást is. Ugyanakkor megjegyzi róla a Szentírás mint emberről: *növekedett korban, kedves-ségben Isten és emberek előtt.* (Lk 2,52.)

Ezt a mintát vegyék alapul a katolikus iskolák, akik úgy adják át az egész igazságot (katholon), hogy vegyék figyelembe a rájuk bízott fiatalok életállapotát. Mérhetetlen információáradatból mutassanak rá az emberségük számára fontos tudásra. Úgy alakítsák őket, hogy belülről kormányzott emberek lehessenek. Egyetlen tudomány sem alkalmas arra, hogy az egészet adja, mert az elveszik a részletekben. Az élet értelmére vonatkozó dolgokban a bölcsesség adományát Isten Szentlelke adhatja meg, mert a legmagasabb szempont szerint tudja vezetni a tanárt és a tanítványt. Így a katolikus iskola nem csak oktatni, hanem nevelni is akar. Az oktatásban tudatosítjuk azt, hogy egyetlen igazság van. Nincs a hitnek és a tudománynak külön igazsága, mert Ady szavával mondva: „*Isten van minden gondolatnak az alján.*” A katolikus ember számára egyetlen igazság van az erkölcsben és a jogban. Nem fogadjuk el világunk cinikus állítását, hogy valamely cselekedet erkölcstelen, de ugyanakkor jogszerű. Állítjuk, hogy nincs semleges iskola. Már Prohászka szellemesen megállapította, hogy a semleges iskola nemleges iskola, az istenhit és az ebből következő életforma tagadására vonatkozik. A katolikus iskola nemcsak a tantárgyak oktatásával nevel, hanem szellemiséggel, ahol a nevelőkön kívül a nagyobb diák is pozitív hatással tud lenni a fiatalabbra. Közösséget teremtve közösségi emberré alakít. Célja az, hogy az iskolából kikerülve növendékeink a közjó szolgálatába álljanak, a családban, a munkában, a szociális és politikai élet területén is. Nevelésük fölhasználja az általános pedagógia, lélektan tudománya eredményeit, de a vallási nevelésnél vannak speciális eszközei, amit nem tud megadni egy profán elvekre épülő iskola. Említhetjük az imádságot, a lelkiismeretvizsgálatot, bűnbánatot, lelki napot, lelkigyakorlat tartását, önmegtagadás végzését, szentségekhez járulást és a gyermekekért végzett imádságot. Ezek olyan eszközök, amelyeket a katolikus iskolán kívül semmilyen más iskola nem tud biztosítani. Nem mindegy az sem, hogy eszmények választásakor fiataljaink hitvalló, szent emberek életútját vagy a reklámozott sztárokat követik-e. Tudatosítanunk kell azt is, ahogy a keresztény embernek, úgy a katolikus iskola egészének sokszor árral szemben kell úsznia, amikor az elvilágiasodás propagált élvezeteit elutasítja. Régi bölcsesség, hogy a szavak elszállnak, a példák vonzanak. Ezért minden iskola vezetésének arra kell törekednie, hogy tanáraik hitvalló lelkületű, példás magánéletű emberek legyenek, mert csak ilyenekre áll Dániel próféta szava: „*Akik igazságra oktatnak sokakat, ragyogni fognak mint a csillagok.*”

Jól tudjuk, hogy a tanítás, oktatás a legáldozatosabb tevékenységek közé tartozik. Ezért megbecsülés illeti mindazokat, akik nagyobb kereseti lehetőségek ellenére is vállalják az ifjúság keresztény ne-

velését. A nevelés hatékonyságát csak az Isten kegyelme tudja teljessé tenni. A katolikus iskoláinkért (egyházmegyei és szerzetesi) valamiképpen mindannyian felelősek vagyunk. Erkölcsi és anyagi támogatásban kell őket részesítenünk.

Nem eléggé köztudott, hogy az egyházi iskolák állami támogatása csak a pedagógusok munkabérére és a szorosan vett dologi kiadásokra elegendő. Sem az iskolák bővítését, fejlesztését, felújítását, sem a pezsgő kulturális élet megteremtésének anyagi fedezetét nem biztosítja. Ezért szeretettel kérem a kedves testvéreket, hogy a jövő vasárnapokon anyagi lehetőségeikhez mérten a templomi gyűjtéskor támogassák katolikus iskoláinkat. A gyűjtés eredményét egyházmegyénk egyházi és szerzetesi iskolái között osztjuk el.

Amikor katolikus iskoláinknak adományozunk, az evangélium hirdetését ilyen módon is elősegítjük, ugyanakkor földi életünk boldogulását is munkáljuk, mert a nemesebb életre nevelt ifjúság támogatása a jövő legjobb befektetése.

Történelmünk jövője Kereszténység a magyarság életében

A millennium évében számos megemlékezés méltatja a kereszténység és magyarság összefonódását nemzetünk életében. Most csak arra vállalkozhatunk, hogy főbb vonásaiban mutassunk rá, hogy mit jelentett, milyen megtartó erőt, egy nép életében a krisztianizálódás. 1896-ban Vaszary Kolos hercegprímás lapidáris tömörséggel így fogalmazta meg: *a kard megszerezte, a kereszt megtartotta a hazát.*

Elméletek kaleidoszkópja a honfoglalás történetisége. Kezdve attól, hogy a sumeroktól származunk, finnugorokkal, törökökkel voltunk együtt, Belső-Ázsiából, Mongóliából lőttünk, Attila utódai vagyunk, amit a múlt században is sokan vallottak. Kölcsey írta a *Himnuszban*: „*Őseinket felhozád / Kárpát szent bércére, / Általad nyert szép hazát / Bendegúznak vére*”. Bendegúz Attila atyja volt. Ismeretes László Gyula kettős honfoglalás-elmélete is, miszerint a hatszáz évesekben megjelentünk már a Kárpát-medencében/majd háromszáz év múlva Árpád vezetésével újabb honfoglalók jöttek. Némelyek szerint menekültünk a besenyő támadás elől, Etelközből. Mások szerint tudatos megtervezéssel foglaltuk el mai hazánkat. Tény, hogy a IX. század végén, 895/96 tájékán itt voltunk, mintegy 250-500.000 fő nemzetséggel, s akkor ez hatalmas népcsoportnak számított. Ennek tudatában kalandoztak, s lettek zsoldosok az ibériai félszigeten is a magyar harcosok. A kereszténységgel már a vándorlás idején megismerkedtünk, Ázsiában annak nesztóriánus formájával, Bizáncban az ortodoxiával, de találkozhattak elődeink az iszlámmal, a török törzsek között, sőt a zsidó vallást is megismerhették a kazárok szövetségeseiként. A magyar nép nem volt vallástalan, legrégebbi szavaink: Isten, lélek, menny a legősibb időkre mutatnak vissza, csupán a kereszténység szakszavait vettük át az itt talált szláv népektől és a latin hittérítőktől. Az a találkozás a kereszténységgel még nagyon felületes volt, a pogányságból a kijózanító fordulatot a 955-ös augsburgi vereség hozta, amelynek emlékére a nyugati kereszténység augusztus 10-én Szent Lőrinc napját fogadalmi ünnepként üli. Taksony beszüntette a nyugati kalandozást, ezután kezdődött az igazi honfoglalás. Európában topográfiailag bent voltunk, szelleme szerint azután következett. Ehhez kellett először Gézának érdekből történő krisztianizálása, majd Szent István királynak tudatos, személyesen is megélt keresztény hittedjesztése. Nem ünnepelehetnénk ezer éves államiságunkat, ha ő nem keresi az értékek Európáját és nem lett volna „apostoli” királya népünknek.

A cluny-mozgalom újraevangelizáló hatása üdvösen hatott megtérítésünkre, Szent István királyunk levelezésben állt a mozgalom vezetőjével, Szent Odilóval. Amit átvettünk nem Nagy Konstantin, hanem Nagy Károly államrendszere volt. Nagy Károly sokat olvasta Szent Ágoston; Isten városa, Civitas-Dei című művét és ezt adaptálta a korabeli Európára. Bár Szent Ágoston e művével az állam feladatát is meghatározta, inkább ószövetségi erkölshöz, mint evangéliuma eszményhez igazítva. „*Sikereseink mondjuk azokat, akik igazságosan uralkodtak, akik nem voltak felfuvalkodottak, akik saját hatalmukat Isten uralmának kiterjesztésére használták. A bosszúállásban késlekedők tudnak felejtetni, csak akkor állnak bosszút, ha az állam igazgatásának és megvédésének érdeke kívánja. A bocsánatot nem a gonoszság büntetlenül hagyására használják, hanem a javítás reményében gyakorolják*”. Ezt az eszmét vette át a kormányzásban Szent István király. Vehetett-e volna mást a „*Treuga Dei*” idején? A magyar nép akkor dogmatikában, szentségstanban keresztény volt, erkölcsstanában ószövetségi alapon állt. Bibliafordításunk ebből az időből nem maradt fenn, de minden bizonnyal részleteket lefordítottak a nép nyelvére a Szentírásból már ebben az időben is. Szent István király első törvénykönyvének 19.

fejezetében azt olvashatjuk, hogy azokat, akik mormolnak és beszélnek a mise ideje alatt ahelyett, hogy hallgatnák „a szent leckéket”, meg kell büntetni. Ha gyermekekről van szó, azokat még testileg is fenyíteni kell. A „szent leckékre” való utalás a Szentírás perikópáira utal. Az 1114-ben tartott esztergomi zsinat többek közt ezt a határozatot hozta: „minden vasárnapon a nagy egyházakban *Evangelium, levelek és hittételek magyaráztassanak a népnek. A kisebbekben pedig a hittételek és a Mi-atyánk.*” Elsőként megmaradt magyar nyelvű nyelvemlékeink az 1192 körül keletkezett *Halotti beszéd* (Genezis) és a 13. századból való első magyar versünk, az *Ómagyar Máriasiralom* János evangéliumának (Jn 8,12; Jn 19,24) és a Zsidókhöz írt levél (Zsid 7,26; Zsid 9,14) egy-egy gondolatának felhasználásával íródott. A nagy pusztulások után megmaradt csekély számú freskó a Biblia pauperumok jó példái magyar földön.

A szerzetesek közül és a kiemelkedően hitvalló emberek sorából emelkedtek föl az újszövetségi morál magaslatára. Érdemes megjegyezni, hogy a boldogokat is beleértve legtöbb szentje van az Árpád-háznak, harmincon felül.

A latin kereszténységhez való kötődése magyarságunk szempontjából fontos. Szabad legyen egy irodalmi példázattal ezt megvilágítani. Marái Sándor írja a *Föld, föld* című önéletrajzi emlékezésében: 1945 elején valószínűleg Szentendrén tartózkodott, amikor a bejövő orosz csapatok tisztjeit a város szerb pópái teljes egyházi díszben, mint testvéreket köszöntötték. Ekkor ezt írja: „*egy nép irtózatos magányban, társtalanságban, a világ népei között már eltűnt volna a szláv olvasztótégelyben, ha országalapító István királyunk ezer év előtt nem II. Szilveszter pápától kér hittérítő papokat és koronázási jelvényeket, hanem attól a Bizánctól, amelyet a szláv jelleg akkor is áthatott...*” S hogy ez nem egy fikció, bizonyítja a bolgárok példája, akik a szláv népek tengerében a kereszténység fölvétele után nyelvet cseréltek. A régi magyar világból talán a pentaton dallamvilág maradt volna ránk, de az sem bizonyos.

A latin kereszténység választása a nyugat-európai szellemiséghez kötött bennünket, a humanizmus, a reneszánsz, a reformáció, a fölvilágosodás, végső soron a jogállamiság és a demokrácia csak ezen a felén alakult ki Európának, ahogy azt néhai Antall miniszterelnök egy nagyívű előadásában elmondta: „*Választ kell adni korunk nagy kérdéseire*”.

Szent István király olyan jó alapokra helyezte országát, hogy az kibírt ezer évet. Egyetlen egy nép sem dicsekedhet itt környezetünkben ezer éves államisággal. Halála utáni Vata féle pogány lázadás sem tudta visszavezetni a népet a pogányságba, vértanúi születtek az új kereszténységnek: Gellért, Bőd, Beszteréd és sokan mások. A lázadást nem kellett szétverni, megszűnt magától. A következő évszázadokra vonatkozóan egyöntetűen megállapíthatjuk, hogy amikor virágzott az egyház, virágzott az ország is. Szent László idején nyerte el a történelmi Magyarország a későbbi formáját, de ő volt az, aki 1092-ben összehívta a Szabolcsi Zsinatot, megújította a papok életét, kijelölte az ünnepeket, megszilárdította a rendet, a tulajdonviszonyokat az országban. Ennek következtében a tatárjárásig hazánk Európa egyik legerősebb államává vált. Nincs időnk taglalni a tatárjárás szörnyű pusztítását megelőző magyar bűnöket. Tény, hogy a magyar nemesség kárörvendve várta IV. Béla kudarcát. Csak arra nem gondoltak, hogy ez az ország 60 %-os pusztulásával jár. Egy bajor szerzetes akkor azt írta krónikájában: Magyarország 350 évi főnállás után megsemmisült. Az újrakezdés a keresztény hit erejéből történt, a fogadalomból följánlott Szent Margit nemzetünk áldozati báránya lett. A világról lemondó aszkéta szerzetes sorsfordítója lett országunknak, mert a tatárok pusztítása után IV. Béla és fia, V. István közti polgárháború a magyarság maradékát is elpusztította volna. Ő volt, aki kibékítette az apát és a fiút és ezért lehetett IV. Béla második honalapítónk.

A Mohács előtti helyzet kísértetiesen hasonlított a tatárjárás előtti időkre, amikor az ország főurai egymással szembenállva csekélyke esélyét sem adták meg annak, hogy föltartóztassák a török világhatalmat. Mondhatjuk, hogy a pápa és a katolikus hierarchia viselte legjobban az ország sorsát. A vesztes mohácsi csata után, amelyben két érsek és öt püspök maradt holtan a csatatéren – a nádor legfőbb gondjának tartotta, hogy menekülésében a pécsi káptalant kifossa. A török elleni harcot legjobbaink, pl. Zrínyi Miklós, a keresztény hit védelmének is tartották, ezért is, csodálatos módon a magyarság keresztény hitét meg tudta tartani, amíg a balkáni népek iszlám hitre tértek. Balassi Bálint Lengyelországba menekülve az ismert, szép versével vett búcsút hazájától: „*Ó én édes hazám, te szép Magyarország, ki kereszténységnek viseled pajzsát...*” A töröktől meghódított területeken a protestánsok lett magyarok a Bibliából merítették vigaszt. Akkorra már megmaradt nyelvemlékeink szerint is a bibliafordítás mintegy 150 éves múltra tekintett vissza. Az un. Huszita Biblia a kalocsai egyházmegye területén Tamás és Bálint papok által fordítottatott le 1420 tájékán, amelynek részeit a bécsi, müncheni és

Apor-kódex őrzi. A katolikusok is lefordították a teljes Bibliát már Karoli szövege előtt is, csak a Báthori László pálos szerzetes által készült fordítás elveszett. Elvitathatatlan azonban a magyar protestánsok érdeme a Biblia megismertetésében és a nép között való terjesztésében.

A katolikus hívek lelki gondozását a ferencesek és a hívekből lett un. licenciátusok látták el. A töröktől való fölszabadulás nagyon sokat köszönhet XI. Ince pápa áldozatos tevékenységének. Nélküle országunk talán csak a XIX. század tájékán szabadult volna föl a török elnyomás alól és ma még inkább balkáni állapotok lennének hazánkban. Az ország fölepülésében, katolikussá válásában elvitathatatlan érdemei vannak Pázmány-Péternek, az újkor szerzetesrendjeinek, kegyes társulatainak, melyek iskolákat, kórházakat, templomokat építettek föl a pusztaságban. Külön előadást igényelne, hogy a keresztény hitet milyen inkulturációval vettük át, és hogy a Szűz Mária-tisztelet, a Magyarok Nagyszonyának védelme milyen erőt adott népünknek az Ómagyar Máriasiralomtól kezdve a mai napig, amikor a búcsújáró helyek látogatottsága nem szűnt meg.

Az egyház és állam viszonyában a nagy törés II. József idején kezdődött, de a tömegek még szívükben nem lettek hitehagyóvá. Ezzel is magyarázható, hogy áldozatokra, hősiességre még nagyon sokáig vállalkozott a magyar nép. Utolsó nagy föllobbanását, az 1956-os forradalom hősiességében és áldozatvállalásában tapasztalhattuk meg. A magyarság életerőt mutatott a XX. század közepéig, akkor azonban a legalapvetőbb erkölcsi értéknek, az éjét védelmének megtagadásával halálos betegség támadta meg immunrendszerét. Előrejelzések voltak már a 30-as évektől, Kovács Imre: Néma forradalom 1956 című könyvével, majd Fekete Gyula: Élünk magunknak? (1972). Fordított piramissá lett népességünk a korosztály szerint. Ezen a helyzeten fordítani csak nagyon nagy hittel lehet, azt pedig nem találjuk másutt, mint a keresztény élet- és családeideálban.

Illyés Gyula, aki nemzetéért nagyon sokat aggódott, a Trianonban szétszaggatott Magyarország helyett szellemi és lelki hazát keresett. Haza a magasban számára azt jelentette, hogy a szellemiség, a nyelv, a kultúra jelenti ezt a miliőt. De mit ér a legszebb nyelv, ha nincs, aki beszélje. Pápua Új-Guineában 1300 nyelvet beszélnek az emberek. Volt egy nyelv, amelyet már csak egy öregasszony tudott (aridvaka). Vele sírba szállt az a nyelv is. Csak a nemzet tudja hordozni a nyelvet és az itt maradók. Köztudott, hogy a kivándorolt magyarok Amerikában, Ausztráliában a harmadik nemzedékben elveszítik anyanyelvüket, de mintha kereszténységüket is elveszítenék. Még annyira sem tudják biztosítani a papi hivatást, mint az ittmaradottak. A szellemi Magyarország magyar nemzet nélkül megszűnik, ha megmarad, annak kereszténynek kell lennie. A vértanú bíboros-prímás, Mindszenty József jelmondata ez volt: **Pannónia** Sancta. Ez a múltra való megállapításon túl a jövőre vonatkozólag vágyat és programot is jelent egyszerre.

A vallás szerepe a béke és biztonság előmozdításában

Előadásom a vallás szerepének a béke és biztonság elősegítésében egyrészt elméleti, másrészt gyakorlati szempontokra szeretne kiterjedni. Mint a katolikus egyház püspöke Jézus (akit a moszlimok is prófétának ismernek el) tanításából a békesség szerzők boldog mondását kell, hogy alapul vegyem, amikor *A vallás szerepe a Dél-kelet Európa népei közötti kiengesztelődésben* című konferenciához hozzászóllok. Jézus leghíresebb etikai tartalmú tanításában az úgynevezett Hegyi beszédben, van egy boldog mondás, amely így szól: „*Boldogok a békességszerzők, mert Isten fiainak hívják őket.*”

A béke meghatározása különbözött, az érte való fáradozás is nagyon szerteágazó. Feszültségekkel telített világunkban nap mint nap szó esik róla, könyvtárnyi irodalma van a békefelhívásoknak, béketárgyalásoknak, ilyen természetű társadalmi-politikai tevékenységeknek. Jézus hallgatósága körében mindennapos szó volt a béke, sőt üdvözlő formulaként szerepelt a „Béke veled!”, „Békesség veletek!”. A zsidók ma is „Salom” az arabok „Salem alejkum!” üdvözlök egymást. A Bibliában, annak ószövetségi formájában sem fegyverszünetet jelentett a béke, hanem a jólét, a boldogság, üdvösség, igazságosság áldásához kapcsolódott. Az üdvtörténet során a békét előbb, mint földi boldogságot fogták fel, később egyre inkább mint lelki jót értelmezték, minthogy az égből ered. A prófétai jóvendölések: Izajás (11,6), Ózeás (2,20) a boldog messiási korról szóltak, a béke fejedelmének eljöttéről. Ennek tudatában tanított Jézus és prófétai szavai ezért mondják a békességszerzőt Isten fiának. A Szentírásban ugyanis az Isten fia megjelölés nem korlátozódik a leszármazásra, hanem követőt, utánzót is jelent, ahogy ezt Pinchas E. Lapide zsidó szentírástudós is kifejtette. Tehát mondhatjuk azt, hogy akik jézusi értelemben a békességet szerzik, azért Isten fiai, mert Isten utánozzák, akinek szeretete még Isten ellenségeire is kiárad. Pontosítva ezt mondja: „*A héber liturgia a «béketeremtő» szereti Isten szinonimájaként hasz-*

nálni, és a mindent átfőző, egyoldali jóságot, amely az «Isten ellenségeire» is kiárad, gyakran mint Isten példás tulajdonságát hangsúlyozza. Ezért mindkét tevékenységet gyakorta az «istengyermekséggel» együtt emeli magas rangra, annál is inkább, mert mindkét cselekvésmód hatására az Istentől akart salom helyreállítását célozza.»

Nekünk keresztényeknek ezek után magától értetődő, hogy a békességszerzés Krisztushoz való hasonlóságot is jelent. Ezt az egyházatyák közül Aranyszájú Szent János is észrevette már. Szerinte a békességszerzők azért nevezetnek Isten fiainak, mert hasonlítanak Krisztushoz, az emberiség Istenhez való kibékítőjéhez, ki békét hozottba Földre. Ezért az apostolok ilyen szellemben interpretálták leveleikben a jézusi tanítást. Az Isten országa fogalom mellett a béke szóban foglalták össze mindazt, amit Jézus Istentől hozott, s élete, halála, föltámadása által köztünk megvalósított. Jézus különbséget tett az ő békéje, és a világ békéje között. Míg a világ békéje azóta is a fegyverek egyensúlyán nyugszik. Ha nem is ismerte Jézus tanítványi köre a „Si vis pacem, para bellum” – Vegetius Renustus késő római hadtudományi író szállóigéjét, a megszálló rómaiak gyakorlatában már megszületett ez a szentencia és ugyanezt látjuk a mai világban is, amikor 820 milliárd dollárt költ az emberiség évente fegyverkezésre, naponta 2,5 milliárdot, amelyből már sok állam adósságát lehetne rendezni, illetve az írástudatlanságot és a betegségeket felszámolni. S még egy adatot: a „Quincy Wright” Háborús kutatások című könyve írja, hogy a világ utolsó 4000 évében nem egészen 300 évig volt béke, így érthetővé válik, hogy miért különböztette meg Jézus az ő békéjét (Jn 14,24) és a világit. Az egyetemes és végleges béke csak az eszkatonban valósul még, amikor Isten lesz minden mindenben. De addig a béke megvalósításán kell fáradoznunk Jézus tanítása szerint Máté (5,9), amelynek részletező korunkra szabott megvalósítását mi keresztények az egyházi tanításban zsinatok határozataiban, pápai körlevelekben találjuk meg.

Az újkori egyháztörténet összegző és új utakat nyitó Magna Chartája béke kérdésében XXIII. János pápa Pacem in terris enciklikája. A béke feltételét a természetjog alapján *határozza* meg: eszerint a polgárok egymás közti viszonyában és államaik kapcsolatában, és a nemzetközi életben az emberi jogok – köteleességek teljesen az igazságosság és szabadság alapján álljanak. Hasonlóan az ENSZ 1948-as Emberi jogok nyilatkozatához. XXIII. János pápa végleg leszámolt azzal, hogy a háború alkalmas eszköz a megsértett jog jóvátételére. Ehelyett azt ajánlotta, hogy az ellentéteket, amelyek az egyes népek között keletkeztek, ne fegyverekkel, hanem megegyezésekkel és tárgyalásokkal döntsék el. Ugyanezt tette II. János Pál pápa a délszláv háború kitörése előtt, és alatta, amikor számos alkalommal a béke tárgyalásos politikai megoldását kereste, felkérve a vallások vezetőit, s különösen a keresztény egyházakat. XXIII. János Pál pápa nyomán a modern korban a békesség szerzés egyik fő módja a dialógus. Kiegészíthetjük közismert mondásával: „*Ne azt keressük, ami szétválaszt, hanem ami összeköt*”. A Pacem in terris azonban még a nemzetek egymás közti viszonyában, egyházi világi hatóságok kapcsolatban kereste a békés együttélést. A II. Vatikáni Zsinat előbbre lépett ezen az úton. A Gaudium et spes konstitúció behatóan foglalkozott a háború és béke kérdéssel, (73-83.) s ami lényeges megállapítás itt – előadásunk szempontjából az –, hogy a béke nemcsak a vezető emberek műve, hanem mindenkié. Személyes kötelezettségeink: önmagunk és mások gondolkodás, érzésvilágát átnevelni, a gyűlölködés, az ellenségeskedés helyébe békét szerető új szellemet tölteni. Különösen azokra vonatkozik az, akik az ifjúság nevelésével foglalkoznak (egyházak, iskolák, egyesületek). De széles körűvé válik a feladat, mihelyt minden családra kiterjesztjük, hiszen a békére nevelés gyermekkorban kezdődik. A békére nevelést csak olyan személyek tudják megvalósítani, akik előbb magukban megvalósították. Szent Ágoston mondja: „*Az igazi béke forrása a szívekben van.*” Ez a megállapítás egybevág Boetius béke meghatározásával, aki szerint az nem más, mint a rend nyugalma, vagyis rendeződik a viszonyunk Istennel, önmagunkkal és embertársainkkal. Mindenkinek saját magában kell újratertemnie, hogy másokkal is helyreállíthassa. Egészen konkrétan jelenti ez azt, hogy nemcsak toleranciára, hanem önfegyelmre is törekszünk.

A szenvedélyek, rendetlen hajlamok megfékezését, és beszédünk megfegyelmzését is jelenti. Az önfegyelmzés is már sokat tesz a békéért. Legerősebb szenvedély a gyűlölet, a bosszú. Ennek megfékezése, ami megbocsátással is társul, a legtöbb összeütközést, feszültséget levezeti, ugyancsak a beszéd megfegyelmzése békét teremt. Jakab apostol szerint a fegyelmetlen nyelv olyan, mint a tűz: „*gonoszsággal telt világ*” (Jakab 3,6). Kijátssza egymás ellen az embereket, és vizályt szít. A vallások, egyházak közötti feszültségeknek és bizalmatlanságoknak is sokszor ez az oka. Itt fel kell vetnünk a vallásszabadság kérdését is. Hogyan fogadjuk el mások hitét, világnézetét. A történelmi igazság megkívánja, hogy fájdalomosan megállapítsuk: a keresztények sem voltak mindig toleránsak más vallá-

sú emberekkel. Ránk maradt azonban az ősegyház idejéből egy nagyon fontos megállapítás, amelyet Tertullianus hitvédő Kr. után 212-ben írt az afrikai helytartónak: „*Emberi jós és természet jósa, hogy mindenki azt (az Istent) imádja, akit akar. Egy-egy ember vallásossága másoknak nem árt, nem használ. A vallás lényegéhez nem tartozhat, hogy erőszakkal terjesztik. Szabadon kell elfogadni, nem azért mert kényszerítik.*”

Hosszú idő telt el addig, amíg a II. Vatikáni Zsinat Vallásszabadságról szóló nyilatkozatában a nem keresztény vallások értékeinek elismerését megfogalmazta. „*Az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel és ismeri el az ember: köteles is lelkiismeretét minden tevékenységében hűen követni, hogy eljusson céljához, Istenhez. De nem is szabad akadályozni abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék, különösen vallási téren nem. Mert a vallás gyakorlása, a maga természete szerint elsősorban azokban a belső akarati és szabad aktusokban áll, amelyekben az ember önmagát egyenesen Istennek veti alá.*” (Dignitatis Humáné 2. Pont) E nyilatkozat szellemében valósulhatott meg a világvallások találkozója Assisiben, amelyet II. János Pál pápa hívott össze 1986-ban. Ennek értelmében az egyes embernek is megvan a feladata, más vallások értékeinek megismerésében és elfogadásában, vagy adott esetben a megbocsátásban és az önfegyelmében. Az önfegyelmzés tehát békességszerző cselekedet, még inkább azzá válik, ha mások békítésén fáradozik. Igazságossággal az összes békés megoldás keresésével, a konfliktusok mitoszalanításával. A Gaudium et spes konstitúció rámutatott, hogy nemcsak vezető emberek feladata, hanem minden keresztény emberé a békességért való fáradozás. Bőséges alkalom nyílik rá a családban, a környezetünkben, munkahelyünkön.

A konferencia résztvevői olyan országban üléseznek, amelynek államalapító királya Szent István népét a katolikus egyházhoz kötötte, de ebben az országban történelmünk folyamán mindig megvolt a tolerancia más vallásokkal szemben. Budapesten talán több zsinagóga van, mint egész Közép-Európában, és a moszlimok számára Gül Babá-nak, a török szent embernek sírja évszázadok óta zárandokhely a budai oldalon.

Adj a Isten, hogy a konferencia áldásos működése hasonló gyümölcsöket teremjen a résztvevők országában is, hogy a vallások békés egymás mellett élése, egymás értékeinek elfogadása Európa e sokat szenvedett térségében a humánus győzelmét hozza.

István király

Történelmünk során zárandokként, vagy turistaként sokan megjárták Rómát, nekünk magyaroknak örökre nevezetes marad Asztrik apát, az első kalocsai érsek római útja. Az ezredik év őszén küldte őt István, a magyarok fejedelme II. Szilveszter pápához, hogy számára koronát hozzon és ezzel népe beiktatódjék a keresztény népek sorába. A megkoronázás jelentősége az idő múlásával egyre növekedett, évszázadok múltán már megbizonyosodhatott róla a magyar nép, hogy amit a szent Korona jelképezett számára, az biztosította fennmaradását a Kárpát-medencében.

A Kárpát-medencében 5 ezer év óta laktak a história által is följegyzett népek: illírek, trákok, kelták, rómaiak, hunok, különböző germán törzsek, avarok és frankok, akik vagy beolvadtak a többi nép közé, vagy nyomtalanul eltűntek. Csak a magyarság tudott megmaradni, ezer éves államot alapítani, amely az életére törő nagy birodalmakat is túlélte. Mindez azért volt lehetséges, mert Szent István királyunk a hazát Jézus Krisztus tanításának sziklaalapjára építette, amelynek jelképe volt a pápától küldött korona. Az államalapítás Szent István elvitathatatlan érdeme, amely által lett történelmünk legnagyobb egyénisége, a magyar szentek legnagyobbika. Ezért a mai nevezetes ünnep a hála napja, amikor hálát adunk Istennek, hogy nekünk adta szent István királyt, akiről Hartvik püspök legendájában azt olvassuk, hogy „**Krisztus a száján, Krisztus a szívében, Krisztust hordozta minden tettén.**”

A koronázásnak szent István korára már kialakult a teljes szertartás rendje, mely nagyban hasonlított a mai pap vagy püspök szenteléséhez. A fejedelem teljes fegyverzetében a koronázó főpap elé járt, aki szent István esetében az esztergomi érsek volt. Különböző imádságokat mondtak el Salamon és Dávid király bibliai történetéből merítve. Ez után, a fejedelem arcra borult, és a Mindenszentek litániáját énekelték. Ezt követően olajat öntöttek a fejére a következő szavak kíséretében: **Fölkenlek téged királlyá, az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.** Ezután a fejére helyezték a koronát.

A koronázásnak volt egy mai időkre is megszívlelendő mozzanata. Mielőtt elkezdődött volna a szertartás, megkérdezték az ott álló népet: **Akarjátok-e, hogy fejedelmetek király legyen?** A népnek egyhangúan kellett felelnie rá: Akarjuk! Ha ma megkérdeznék a magyar népet, hogy akarják-e hogy szent István királyhoz hasonló hitű és jellemű emberek vezessék az országot, akik a keresztény életel-

veket népünkkel megvalósítják, vajon kapnának-e legalább kétharmados többséget. Szent István egyértelművé tette törvényeiben, fiához intézett intelmeiben: **a katolikus hitet meg kell őrizni, az Egyház és Állam rendjét tiszteletben kell tartani, az imádságot, a kegyességet, az irgalmasságot és a többi erényt gyakorolni kell.** Egyéni életpéldájával pedig arra tanít, hogy az életet, a családi életet tisztelni kell. Meggyőződéses hitének tanúságát adta, **amelyben benne volt a Szűz Mária tisztelet is.** Vajon akarná-e a magyar nép ezt követni? Mert ha nem, akkor minden megemlékezés csak olyan, amelyet a próféták kárhoztattak a helytelen istentisztelettel kapcsolatosan, és ez a szentekre is áll: **hogy csak ajkunkkal tiszteljük őket.** (Iz 29,13)

XIII. századi kalocsai székesegyházból való az a kalocsai királyfej, vörösmárvány-szobor, amelyek eredetije a Nemzeti Galériában látható, amelyről sokan azt tartják, hogy Szent István királyt ábrázolja. 200 évvel Szent István halála után úgy élt már a magyar nép emlékezetében, hogy egy olyan szoborban mintázta meg, amely markáns vonásával egy szilárd jellemű ember portréját ábrázolja. Aki nem csak azt mondta: Uram! Uram! Hanem: megtette az Isten akaratát.

A történelemből ismerünk olyan uralkodókat, akik szent Istvánhoz hasonlóan államot alapítottak, vármegyéket, egyházmegyéket szerveztek, templomok építését tették kötelezővé, de mégsem lettek szentekké. Szent István a Krisztuskövetésben maga járt elől jó példával. Számára a keresztény élet nem külsőséges tettekben nyilvánult meg, még csak nem is reálpolitikai megfontolásból váltotta föl elődjeinek pogány életformáját keresztényre, hanem ő őszintén hitt, és tudatában volt annak, hogy Isten ítélőszéke elé fog egykoron állni. Tudta, hogy királyi korona számára csak időleges és semmit sem ér, ha nem nyeri el az üdvösség koronáját. Azt írta szent Imrének: **„Kell, hogy a királyt kegyesség és irgalmasság díszítse, de a többi erény is hassa át és ékesítse. Mert ha a királyt istentelenség és kegyetlenség szennyezi, hiába tart igényt a király névre, zsarnoknak kell nevezni. Ennek okából hát szerelmetes fiam, szívem édessége, sarjam jövő reménysége megkérlek, megparancsolom neked, hogy mindenütt és mindenekben a szeretetre támaszkodva légy kegyes. Mert a szeretet gyakorlása vezet el a legfőbb boldogsághoz.”**

Az evangélium átiratának mondhatók ezek a gondolatok, amelyek ma is időszerűek, ha egyéni és családi, társadalmi életünkben boldogulni akarunk.

Szent István király! Járj közben népedért Istennél, hogy példádát kövessük, szavadat, intelmeidet megfogadjuk, hogy népünknek ne csak ezer éves múltja, hanem jövője is legyen!

Hol vagy István király?

Évszázadok folyamán sokat és sok szempontból írtak a Szent Király életéről és műveiről, de ezer év elmúltával sem állíthatjuk, hogy gazdag egyéniségét teljességgel kimerítettük volna. Egy embert meghatároznak körülményei: kora, társadalmi helyzete, családi neveltetése, hitvestársa, barátai és nem utolsósorban tudatosan vállalt világnézete. Szent István korát az ezredforduló missziós szellemisége a katolikus egyházat megújító clunyi reform és a Szent Ágostoni indíttatású Isten országa állameszme határozta meg. Családja két korszak határán állt egy idejétmúlttá váló törzsi pogány vallás szokásaival és az életerőt mutató kereszténység eszmeiségével találkozott. Wolfgang regensburgi püspök megkeresztelte Géza fejedelem családját, Szent Adalbert pedig, aki valószínűleg megbérmálta Szent Istvánt, tudatossá tette az ifjúban a keresztény életelveket. Szent István baráti köréhez tartozott az Itáliából jött Szent Gellért és talán a koronát hozó Asztrik érsek is. Óriási esemény volt abban a korban, hogy egy nyugati uralkodó fejedelmi ház – addig kolostorban élő – leányát, Gizellát egy nemrég megtért keleti fejedelemhez adta feleségül. Külső körülmények és a baráti szálak ilyen hálójában még természetes magyarázatát is adhatjuk annak, hogy a Vajkból lett István, tudatos nagy formátumú keresztény király lett. Abban azonban neki személyes érdemei vannak, hogy a kormányzás nagyon evilági feladatai mellett is, szentté tudott lenni.

Jézus egy alkalommal azt a példázatot mondta, hogy a fát gyümölcséről lehet megismerni. Egy uralkodó munkájának gyümölcse az általa kialakított társadalmi rend szilárdsága és állandósága. Elgondolkodtató, hogy a tudományos világnézeten, politikai gazdaságtanon alapuló, állig fölfegyverzett világrend, mint a buborék elpukkadt 70 illetve 40 év után. Az az ország, az az állam, amelyet Szent István néhány törvényre és intelemre alapozottan létrehozott, meg tudott maradni ezer éven át, túlélve minden életére törő nagy birodalmat. Mi keresztények annak tulajdonítjuk ezt, hogy a jézusi sziklaalapra építette Szent István hazánkat és végső magára maradottságában Szűz Mária oltalmába ajánlotta. Hamarosan rájött erre a keresztény magyar nép is. Elég, hogyha csak templomi énekeink Őt idéző

soraira gondolunk:

Áldott szent István király, Istennek szolgálja...

Igaz hitnek plántálója, pogányságnak megrontója...

Magyarok tündöklő csillaga, ki voltál valaha országunk istápjja...

Szent István király, az évi megemlékezésen túl legtöbbször akkor jut eszünkbe, ha országunkat veszély fenyegeti, vagy népünk életében valami betegség támad. Úgy gondolom, hogy most a belső betegségünk a nagyobb: nem védjük és nem őrizzük az emberi életet és akik vagyunk, viszálykodunk és széthúzunk.

A költő Gyóni Géza, aki egy evangélikus lelkész fia, az első világháború alatt krasznnojarszki fogóságában protestáns létére egy hosszú imádságot írt a Dicsőséges Jobbhoz, melyből egy versszak idézetével zárom ünnepi megemlékezésemet és az imába foglaltakat kívánom hazánknak és Kalocsa népének.

*„Dicsőséges Jobb, ne engedd, ne engedd,
Hogy vak pártosság épp most gyöngítsen meg.
S amelynek híján annyi sebünk égett,
Teremts közöttünk szent, erős egységet.”*

Ki volt Ravasz László minden magyar embernek?

Nem beszélek arról, hogy Ravasz László ki volt egyháza számára és a magyar reformátusságra nézve. Erre mások illetékesek. Én csak arról beszélhetek, hogy mi volt Ravasz László minden magyar embernek. A nagy embereket éppúgy nem lehet elvonatkoztatni tőlük, mint a Lomnici-csúcsot. A Mont Blanc Franciaországban van, de azért Svájcban is látszik és aki látja, bírja róla és általa a fenség képét és hatását. Ha a svájci ember a genfi tó partjáról nézi, még nem foglalta le magának; gyönyörködni benne szabad, mert ez a Mont Blancnak nem árt, magának pedig használ.

Ravasz László filozófus volt, bár rendszert sohasem adott. Nagy, kollektív gondolkozó volt, akinek szellemében egybeolvadt az emberi gondolkodásnak minden ága. Úgy ölelte a keblére az emberiség örök gondolatait, bárhonnét jöttek, mint patriarcha unokáit. Nem nézte, milyen a vendég hangja és keze; sátorában helyet adott nekik és megáldotta őket. Ezért filozófiája nagy szintézisekből áll. Gondolataiban mindenki ráismer önnön világnézetének egyik darabjára. Ezért van köze Ravaszhoz mindenkinek, akiben az emberi gondolkodás örök idealizmusának egyik darabja él. Ezért benne ki lehet békülni és kezet lehet szorítani ellenkező irányból érkező, egymásra nézve idegen vándoroknak is.

Ravasz – művész volt. Különösen vizuális művész, látó ember és formát teremtő ember. Akármennyire otthon volt az absztrakciók világában, szeretett leszállni azokba a mélységekbe, ahol a gondolatok szemléletekké válnak és testbe öltözködnek; mint Gábiel arkangyal Tasso szeme láttára. Megtörténhetik, hogy valaki nem hisz bennük, de nem lehet, hogy mindenki ne gyönyörködjék bennük. Művében annyi az erő, hogy stílust teremtett, nyelvet formált és egy korszakra nyomta reá bélyegét. Minden művészet az emberi élet kitágulása és meggyarapodása, a dicsőségbe vont örök egyetemes élet. Ezért az ő művészetében mindenki saját életének darabjára ismer rá és megköszöni neki, hogy általa gazdagabb lett. Mindenkinek hitelezett, aki *hozzá* fordult, tehát mindenki adója.

Szellemét valami hatalmas prófétai pátosz hevítette át és az örökkévalóság szenvedélye lüktetett benne. Nem volt hideg csillag, merengő pásztortűz, enyhe holdvilág; égő, izzó protuberancia volt: *„egy láthatatlan lelki nap tüze csapott fel benne, világította meg az éjszakát, hevítette át az életet. Nemcsak a nagy hit embere volt, hanem a nagy cselekvések embere is. Életet áldozatul az oltárra tette és igehirdetésének harangzúgásán kívül örökre beszélni fog róla a megszegett kenyér, a letörölt könny és a meggyógyított seb néma bizonyágtétele.”*

Ezeket a sorokat a név és a felekezet kivételével Ravasz László írta Prohászka Ottokár halálára. A két nagy géniusz rokonlélek volt. Amit Ravasz László Prohászka Ottokárban fölismert és értékelt, az benne is megvolt. Nem lehet méltóbb szavakkal megemlékezni róla szobrának avatásakor, mint amit ő írt.

Szívből örülök annak, hogy a lakiteleki Pantheon Ravasz László emlékével is gazdagodott. Isten áldását kívánom mindannyiukra a keresztény egység jegyében és a hazaszeretben.

Az Úr kétezredik születési ünnepén

Istennek az időben és időn kívül véghez vitt valamennyi tette közül legnagyobb az Ige megváltó megtestesülése. Legnagyobb, mivel célja nem egy egyszerű teremtmény, bármilyen magasrendű legyen is, hanem maga Isten, az örök Ige, aki az időben emberi természetet vett magára. Legnagyobb, mivel mint Isten irgalmas szeretetének legmagasabbrendű megnyilvánulása azt a művet jelenti, amely minden másnál jobban megdicsőíti Istent, és pedig szeretetével kapcsolatban dicsőíti meg, amely pedig Isten lényege. Legnagyobb végül, az embereknek hozott mérhetetlen jó miatt: a bűnök bocsánata, az egész emberi nem üdvössége és örök boldogsága teljesen az Ige megtestesülésétől, Jézustól, a megtestesült Igétől függ.

Ezeket a teológiai gondolatokat egyetlen szavunk a karácsony is kifejezi. Szláv eredetű szó, a nyelvészek elbizonytalanodnak értelmezését illetően, de gyanítom, hogy gyökerében ott van az inkarnáció latin szava, amit a régi latin liturgiában oly sokszor elmondtak karácsony ünnepén a második isteni személyre vonatkozóan: *incarnatus est*: megtestesült. A próféták Isten szavainak átadói voltak, Jézus azonban maga a Szó, Isten Igéje: megtestesült Szó, aki emberi nyelvre fordítja le Istent, föltárva mindenekelőtt az emberek iránti végtelen szeretetét.

Jézus a megtestesült Ige, az üdvösség és szentség egyetlen forrása. „Ő a láthatatlan Isten képmása”, írja a Szentírás. Krisztus nélkül az ember Istent nem szólíthatná Atyának, nem szerethetné Őt gyermekeként, nem remélhetné, hogy részesedik belső életében, nem lenne kegyelem, sem Isten boldog színe látása. Jézus nélkül az ember pusztán az emberi élet rabja volna, nélkülözné ideiglenesen és örökre a természetfölötti távlatokat. Jézus születésének körülményeit mindenki ismeri.

A középkor embere, bár nem tudott olvasni, de a biblia pauperumokat, a falra festett szegények bibliáját látva már ő is megismerte, így nem hiszem, hogy Európában van olyan értelmes ember, aki erről ne hallott volna. Az ismeret el- és továbbgondolkodást kíván. Semmi sem történik véletlenül, az Üdvözítő születésének helyét már megjövendölték a próféták. Valamiképpen a körülmények is felsejlettek előttük. Amikor azonban megtörtént, kevesen vettek róla tudomást. Szűz Máriának és Józsefnek nagyon alázatosnak és engedelmesnek kellett lennie, hogy Isten tervébe belenyugodjanak. Ha Isten azt akarja, hogy Isten legnagyobb műve nyomorúságos barlangban és nagy szegénységben kezdődjék, Máriának és Józsefnek ehhez nem volt semmi ellenvetése. Ha ma történe ugyanaz okoskodnának, elremélnének, kételkednének és elbizonytalanodnának az emberek. Mária és József mélyen alázatos volt, feltétel nélkül hitt Istenben, és Isten a maga stílusában megmutatta azt, hogy ami a világ szemében szegény és megvetett, az az Ő legnagyobb műve.

Kétezer év óta ezt ünnepli a keresztény világ, de mondhatjuk, hogy az egész civilizáció, hiszen Jézus születése mérföldköve lett időszámításunknak, olyan történeti tény, ami úgy valóság, hogy egyszerre egzisztenciális és szívet melengető, mert a megtestesült Isten Igéjében, Jézus Krisztusban: Velünk az Isten.

Ezekkel a gondolatokkal kívánok boldog karácsonyt és szívbéli örömet. Az előttünk álló harmadik évezred kezdetére hitet, reményt és szeretetet, hogy életük napjai Isten áldásával az üdvösséges idővé váljanak.

Már kétezer éve

Három nagy világvallás – zsidó, keresztény, iszlám, – megegyezik abban, hogy egy Isten van, aki a világot és az embert teremtette. De csak a kereszténységben van karácsony, amikor az emberré lett Isten nagy titkát ünnepeljük. Az Ige, a második isteni személy emberré lett, miköztünk lakozott. Csupa ellentét feszül ebben a tényben. A végtelen Isten véges lett, a halhatatlan halandó, a mindenható tehetetlen gyermek a láthatatlan Isten látható, az örök Isten időbeli lett, a teremtő teremtményi. Karácsony titka fölülmúlt minden emberi logikát, a hívő ember letérdel e titok előtt, de ahogy Bertold Brecht írja, még az ateista sem tudja kivonni magát a karácsony hatása alól. Ezért ha más nem, a szeretet ünnepét, a fenyő és karácsonyfa ünnepét tartja ekkor.

Mit üzen nekünk a karácsony? Karácsony üzenete a kereszténység üzenete. A kereszténység a világtörténelem egyetlen vallása, amelyben az emberi sors az egyetemes kereszténység központja lett. A karácsony titkozatosága miatt minden embernek szól, legyen az kételkedő vagy hívő. A kételkedőnek azt mondja: emberi létünket titkok veszik körül, amit logikával átlátni nem lehet. Az Isten hozzátartozik az ember meghatározásához, különben nem értjük meg. A hívő leborul a jászolban fekvő kiseded előtt. Csodálja, hogy Isten olyan közel jött az emberhez, hogy Őt nézheti, érintheti, átkarolhatja, de megostorozhatja, meggyalázhatja és keresztfára feszítheti. Egy lett közülünk!... Aki kételkedik, megér-

ti a karácsonyi üzenetből, hogy nemcsak az emberi gonoszságnak van titka, hanem még nagyobb az isteni szeretet titka. Aki hisz, az megérti, hogy a betlehemi jászol és a golgotái kereszt ugyanabból az anyagból készült. Születés és halál, fény és árnyék, emberi és isteni cselekvés csodálatos összhangban van egymással. A hívő tudja, hogy a szeretetet hirdetni és megélni kell, nemcsak karácsonykor, hanem köznapokon is. Jézus Krisztus születésének titka tehát, annak a nagy szeretetnek a felső megnyilvánulása, „amellyel Isten szeretett minket”. Jézus mondta Nikodémusnak, aki éjszakban félénken megkereste Őt és talán félénksége mellett kételkedő is volt, hogy „*úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta érte, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.*” (Jn 3,16)

Többet Isten sem tud adni, mint önmagát és ezért öltött testet, hogy a halandó embernek is fölfogható és megismerhető legyen. Nagy titok ez már kétezer év óta, e kiváltságos jubileumi esztendő indítson bennünket arra, hogy ebből mind többet megértsünk, és viszontszeretettel tettekre váltsunk, így kívánok az olvasóknak boldog karácsonyt és Istentől áldott új évet(évezredet).

Gondolatok a történelemtudományról és Asztrik érsekről

Emlékezünk, tehát vagyunk. – A közös emlékezet megelőzi az írásbeliséget. – História magistra vitae. Más és másként használják a diplomata, hivatalnokok, tanárok stb. Valójában az emberi lét szövevényét mutatja. Isten-hit nélkül az ember úgy tekint rá, mint igazságtalanságok, legyőztetések és megaláztatások igazolására. – Egyetemes következtetéseket nem lehet a jövőre tenni belőle, de képessé tesz arra, hogy szabaddá váljunk a múlt egyes terheitől. „**Tehér és kincs a múlt**”. (Babits)

A történelmi tudatot a történész formálja meg, de ő nem lehet egy ideológia szolgája. Nem egyszerű dolog a véghezvitt dolgok írásbavétele, mert meg kell küzdeni a közvéleménnyel. (Sallustius). A mai értelemben vett történetírás a XVIII. században alakult ki, Bollandistákkal kezdődött. Ők adták meg a módszertani szempontokat. A kritika ezidőtájt még pozitív jelentőségű volt.

A történetírás problematikái a. Bizonytalan a tudományok közötti helye. Nem lehet a természettudományos módszereket használni benne, mert nehéz általánosítani a sokféle egyedi esetet. Az emberi szereplők egyéni motivációját is figyelembe kell venni.

A pozitívizmus a történelemtudományban kisléptékű dolgok páratlanságát adja, de nagy szintézist nem tud teremteni. (Mommzen): A római birodalom története.

Az események igazi rugóit nem a külső főlhalmozott tények adják meg. Ezért egy újfajta szemléletmódra kell törekednünk.

A terminológiában nem használhatjuk a természettudomány fogalmait (a fizikus maga alkothat fogalmat, a történész az emlékező embert kérdezi. A szavak jelentése is megváltozhat, pld. servus..., feudalizmus..., király..., győzelem...) A történész nyelve flexibilis, mindig hasonlít a költészethez. A tények nem ismételtetők meg, mint a természettudományokban. A természettudomány kísérleteivel reprodukál. De egy ember halálát nem lehet reprodukálni. Ha valaki egy forradalmat megért, nem biztos, hogy megérti a másikat. Az emlékezet ugyanis torzít és töredékes. A kortárs nem biztos, hogy jobban ismeri az egyetemes történelmi személyt, mint az összegző történész. Pl.: Ma biztosan többet tudunk Szent István koráról, mint akár Vazul, vagy Szent Imre. A történésznek a megértés igényével kell keresnie, mit akartak mondani az egyes források, krónikák, vagy legendák. Mi volt a tanúságtevő szándéka? De ehhez el kell végezni a történelem hermeneutika ját is. Az igazi történész nem a részletekben, hanem a folyamatban gondolkodik. Még a Bibliára is áll ez a megállapítás, holott az alapvetően Üdvtörténet, de például a hat napos teremtéstörténet nem részleteiben, hanem egészében igaz. Az összkép bizonyossági foka nagyobb, mint a részletek. Nem jelenti azonban azt, hogy a sok apró momentumra nem kell odafigyelni a történésznek, abból meg kell alkotnia az egészet, a kapcsolatokra is oda kell figyelni, az egész valóság szövevényrendszerét. Egy olyan kort hagyunk magunk mögött, amely még a történetírást is nagyon sematikus és egysíkúvá tette. Marx egyedüli mércéje volt, hogy az osztályharcok történetét bizonyítsa az emberi létből. De kimaradt alapvetően az emberi szellem motivációja. Elég ha csak a kereszténységre gondolunk, annak szüntelen megújuló kísérleteire. Nem magyarázható osztályharcra a reformáció sem, amely mekkora változást hozott Európában. De a cluny-i mozgalom sem, amelynek áldásos hatásaiban részesült a magyarság, Szent Gellért, Szent István és Asztrik apát révén.

Nagyon kevés forrás áll rendelkezésünkre Asztrik személyét illetően. Azonban Katona István történettudósunkkal elmondhatjuk, hogy ismerve a középkor kezdő írásbeliségét, mégis az áll Asztrik ka-

locsai érsekre: „Nullus ex episcopis Hungariae prius ac certius quam Astricus Colocensis, nobis cognitus est.” – A múlt századig senki nem vonta kétségbe, hogy ő volt az első kalocsai érsek. Az elbizonytalanodás abból adódott, hogy egy időre, Hartvik legendája szerint, a megvakult Sebestyén esztergomi érsek helyébe egy időre Ő lett volna Esztergom érseke, amelyből származott érseki címe. Ezt azonban ma többen kétségbe vonják.

Asztrik születésének helyét és idejét nem tudjuk. Nevéből ítélve talán francia is lehetett, vagy egyesek szerint ír származású. Először Szent Adalbert életrajzában tűnik föl, aki 982-ben Prága érseke volt, és akit, mint udvari pap, több felé elkísért. Azt is följegyezték róla, hogy egy esetben még Adalberttel is összetűzött. Ami után őszinte bűnbánatot tartott.

Elkísérte Asztrik Adalbertet Rómába, a Szent Elek kolostorba, amelyben az előbb említett megújuló cluny-i szellem virágzott. A mainzi érsek, aki fölöttese volt Adalbertnek, arra kérte a pápát, hogy Adalbertet küldje vissza Prágába további térítő munkára. Adalbert magával vitte munkatársát Asztrikot, de vissza nem térhetett hazájába, mert testvéreit is megölték. Ezért Szászországon át Lengyelországba tért, ahol vértanúságot szenvedett. Lengyelországban 997. április 23-án Adalbertet megölték. Ezek után Asztrik úgy döntött, hogy szerzetestársaival, akiknek apátja volt már Lengyelországban is, Magyarországra költözik, ahol Szent Adalbert már működött, és ahonnan nagyon jó híre volt István fejedelemnek. 998-ban szerzeteseivel a Zengő hegy tövében, a mai Pécsváradon monostort alapított, melyet Szent Benedek partfogása alá helyezett. A monostort később, mint kalocsai érsek szentelte fel. Eközben Szent István azon fáradozott, hogy a vármegyék mellett kiépítse az egyházmegyék szervezetét. A bibliai 12-es szám lebegett szeme előtt, de ő csak 10-t tudott megszervezni. Szent István elhatározta, a Délvidéken is létesít egyházmegyei központot, ahonnan majd elindul a keleti és a délvidéki misszió. Erre alkalmas embert Asztrik személyében talált meg. A források hol püspöknek, hol érseknek nevezik őt, de ebben nincs ellentmondás, mert akkor még nem volt metropolita, de tény, hogy Asztrik mindjárt érsek lett. Így járt Rómában is már, (praesul) ezzel a címmel.

Hogy miért volt akkor 2 érsek az országban, erre egyértelmű magyarázat nincsen. A legendákból egyértelmű, hogy 1000-ban ő már érsek volt, és így ment 1000 őszén Rómába, hogy II. Szilvesztertől koronát és áldást hozzon István fejedelem számára. Azt is kérte ekkor, hogy Róma ismerje el az esztergomi székhely metropolita jellegét, így a magyar egyház kezdettől független volt, nem tartozott egyetlen nyugati metropolita alá sem. Szent István választása azért esett Asztrikra a koronahozatalban, mert ő esztendőket töltött Rómában. Ismerte a pápai udvart. Asztrik életéből a későbbiekben még azt tudjuk, hogy 1012-ben részt vett a Bambergi székesegyház felszentelésén Henrik császár jelenlétében 44 püspöktársával. Asztrik halálát 1034-re teszik.

Ezek a biztosnak mondható adatok az első kalocsai érsek életéből.

Az a tanúságlevonásnak és továbbgondolásnak a feladata, hogy egy idegenből származó ember magyarrá tud lenni Krisztus iránti szeretetéért. Ma a fordítottját éljük meg, amikor az egyesült Európáért elveszítjük magyarságunkat.

A sötét középkornak mondott időszakban nagykulturájú világlátott főpap lett egy nagyon kicsiny, jelentéktelen település főpapja, aki egyszerre tudós és mély lelkiségű volt.

Szent István király diplomáciai bölcsességére vall, hogy olyan személyt küldött a koronáért, akinek igen nagy tapasztalata volt a pápai udvarban. Mai időkre is tanulságos, hogy jól felkészült köve-tekkel képviseltessük magunkat a világban. Ahogy Gellért Csanádra magával vitte szerzetestársait, egészen biztos, hogy Asztrik Pécsváradról hozott magával szerzetestársakat, akik a későbbi káptalan magvát képezték. Megszívlelendők: kollegialitás, subsidiaritás a vezetésben.

A legendák említést tesznek arra, hogy egy esetben Szent Adalberttel is komoly nézeteltérése volt, ez azonban csak azt bizonyítja, hogy önérzetes is volt, voltak elvei, és amellet ki tudott tartani. Külső alakjáról nem maradt kép számunkra. Az érsekségen örözt barokk festmény, a székesegyház reliefje és az újonnan felállított Asztrik szobor emberi elképzelésen alapszanak. Tény azonban, hogy szívós, erős fizikumú ember lehetett, aki az apostolok lován, legjobb esetben szekéren bejárta az akkori Európát. 1000 őszén indult. 1000 karácsonyára már megérkezett azzal a koronával, amely legbecesebb szimbóluma lett a magyar népnek. Ha csak ez maradt volna meg emlékezetünkben róla és a megalapított kalocsai Főegyházmegye, akkor is állna rá a zsoltáros szava: „Örök emlékezte lesz az igaznak, Isten színe előtt”.

Ökumenikus tevékenység Magyarországon

Az ökumenikus mozgalomnak máig ható eseménye Magyarországon a Szentatya 1991 évi református templomban tett látogatása, amikor megkoszorúzta a gályarabok emlékművét. Váratlan gyógyír volt a régóta fölemlegetett sebekre. Ennek is köszönhető, hogy ezek után a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság protestáns lelkészekkel együtt szintén megkoszorúzta a protestánsok által kivégzett kassai vértanúk oltárát Esztergomban.

Az Ökumenikus tevékenység magától értetődően túlnyúlik a katolikus Egyház tevékenységén. Ezért meg kell említenünk, hogy van egy Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság, amely hasonló célokat szolgáló társaságokkal kapcsolatban van, amelyek hidat képeznek a felekezetek között. Folyóiratot adnak ki, konferenciákat rendeznek és előadásokat tartanak különböző teológusokat is fölkerve.

Vannak Magyarországon Ökumenikus általános iskolák, kollégiumok, Ökumenikus Szeretetszolgálat, Keresztény Orvosok Ökumenikus Társasága és Keresztény Ökumenikus Diákszövetség az Egyetemi Lelkészségek között. Taizei imatálálkozókra rendszeresen mennek fiataljaink. Minden évben szinte mindenütt megtartott keresztény egységért végzett imahét.

Benyújtotta a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Istentiszteleti Kongregációhoz a házasságkötés ökumenikus szövegének jóváhagyását. A megigazulással kapcsolatos katolikus-lutheránus közös nyilatkozat visszhangját és a Dominus Jesus nyilatkozat értelmezésének problematikáját az olasz szöveg részletezi. Az újabb feszültségek ellenére kapcsolatunk a protestánsokkal általában véve korrekt maradt.

Keresztények húsvétja

A húsvét az Egyház legősibb ünnepe. igazi nagy ünnepe, de sohasem kapta meg azt a melegséget, családiasságot, amit például a karácsony. A karácsony ma már általános emberi fogalom lett. Olyanok is megülik a szeretet és béke ünnepét, akik egyébként messze állnak a keresztény gondolatvilágtól.

A húsvét ellenben kimondottan keresztény ünnep maradt, s a kereszténységen kívül nem tudnak vele mit kezdeni. A karácsony is titkokat hordoz: az Isten emberré levését, a Fiú megtestesülését, de ennek a titoknak megvan az emberi érthetősége. A gyermek, a család, a szeretet keresése, az élet bensőségessége. A húsvétban szinte szédítenek a kozmikus arányok, az élet, a halál, a bűn, a megváltás, föltámadás és az örök élet. Magát a húsvét ünnepét is egy hosszú nagybőjt előzi meg, a keresztút vezet az ünnephez. Ha a központba a föltámadás gondolatát helyezzük is, akkor is meg kell birkózni a halál ridegségével, és az élet miértjének kérdésével. Már maga a föltámadás szó is olyan, amelyre ebben a világban nem találunk példát. Ha karácsonyból kihagyom az Istent, még mindig megmarad a bájos emberi keret, de a húsvétot nem lehet így szekularizálni, csak emberivé tenni. Ha elhagyom belőle a föltámadt Krisztust, nem marad más, csak egy-két népszokás, mint a locsolkodás és piros tojás festés. Nem véletlen, hogy a kereszténység Jézus föltámadásával indult el. Az apostolok előbb Jézus föltámadásáról tanúskodtak, csak utána fejtették ki tanítását. Ha húsvét nincs, ha Jézus nem támad föl, akkor tanításáról és tetteiről maradt volna néhány följegyzés, mint az antik írókról, de nem lett volna belőle vallás, emberi remény és élő egyház.

A húsvét nem ébreszt esztétikai hangulatot. Aki fest egy Madonnát, annak nem kell okvetlenül hívnőnek lennie. Az anya és gyermeke mindig kedves kép, és könnyen kiváltja az emberi mosolyt. Aki Jézus föltámadását akarja ábrázolni, annak éreztetni kell valamit az élet győzelméből, az isteni erőből, a szellemi értékekből, és a túlvilág örök békéjéből. A szentté avatott Fra Angelico festő mondta: „*Aki meg akarja hitelesen festeni Krisztust, annak együtt kell élni vele*”, ami annyit tesz, hogy példáját és tanítását kell követni. Aki a húsvétot ünnepli, az nem függetlenítheti magát az erkölcsi rendtől. Tudja, hogy feladatai nem ráaggatott terhek, hanem küldetésének kifejezői, s azokról számot fog adni. A húsvét titka még ettől is több. Igazolja, hogy életünkben és halálunkban az irgalmas Isten kezében vagyunk. Nemcsak azt hirdeti, hogy van örök élet, hanem azt is, hogy az örök élet a mi hazatalálásunk. Ott azzá válunk, amivé tettük magunkat, és aminek elnyerését Istentől reméltük. A földi élet komolysága és öröme ebből adódik. A komolyságát azért emlegetjük, mert magatartásomtól, lelkiismeretességemtől függ a cél elérése, vagy elvesztése. Örömet pedig azért, mert Isten, az Atya Jézus föltámadásában nemcsak bemutatta a teljesedés lehetőségét, hanem őt magát tette meg a kegyelem forrásává. A föltámadt Krisztusban konkrét valóság lett az Atya irgalma, szeretete, segítőkészsége és gondviselése. Ő a halálban és a föltámadásban egyaránt bennünket képviselt: „*Vétkeinkért halált szenvedett és megigazulásunkért föltámadt.*” (Róm 4,25)

A húsvét titka birkózás az élet értelmével, a legmélyebb hitigazsággal, amelyen áll vagy bukik ke-

resztény létünk igaza. Ezt az igazságot csak elmélyülésben lehet megközelíteni, és szent komolyságban ünnepelni.

Ezer éves Főegyházmegyénk ünnepére

Szent István király „tartományait 10 püspökségre osztotta, az esztergomi egyházat a többiek fejévé és felügyelőjévé tette. S mivel az okos fejedelem ismerte – a koronát hozó – Asztrik vallásosságát, őt a főpapi méltóság süvegével ékesítve kánoni választáson felmagasztalta, s a kalocsai püspökség méltóságát ráruházta.” Így tudósít Hartvik püspök a kalocsai egyházmegye megalapításáról, melynek valószínűsített dátuma az Úr 1002-ik esztendeje. A déli szállásterületen létesült egyházmegye hamarosan érseki rangot kapott, már első főpapja személyében. Szokatlan módon az egyházmegyének két székhelye volt, Kalocsán és Bacsón, két székeskáptalannal, de közös védőszenttel, Szent Pállal.

Töretlenül fejlődött a kalocsai érseki tartomány, amely a középkorban hatalmas országrésznyi területet, Erdélyt, Bihart, Csanádot, *Zágráb és Szerem* püspökséget foglalta magába. Az egyháztartomány nemzetünk minden nagy pusztulását megszenvedte, és főpapjai jelképes alakjaivá váltak a tragédiáknak. Csák Ugrin érsek a bácsi föesperessel oldalán a muhi csatában esett el, Tomori Pál a mohácsi csata vértanúja lett. Ők meg voltak arról győződve, hogy Magyarország védelmére egyet jelentett a kereszténység védelmével. A török hódoltság leghosszabb ideig nyomorította ezt az egyházmegyét, a főpapokat és a világi papokat elűzte, egyedül a ferences barátokat túrték meg. A pusztítás mértékét egyetlen száraz adat is jól érzékelteti: a török hódoltság előtt az egyházmegyének 300 plébániája volt, és mindössze 7 maradt a török kiűzése után. Erre az időre esett egyházmegyénknek sokféle nemzeti-séggel való benépesülése, a menekülő délszlávok (bunyevácok, sokácok, horvátok, rácok és szerbek) és a betelepített németek, a csekély számban itt maradt magyarokkal együtt kezdték meg az egyházmegyés honalapítást, szép példát adva a nemzetiségek békés együttélésének.

Amikor Kollonich Lipót kalocsai érsek, 1689-ben először jelent meg székvárosában, csak üszkös romokat talált. A volt királyi vár kápolnáját rendbe hozatta és Szűz Mária tiszteletére misét mondott. Ezzel kezdte a főegyházmegye újjáépítését. A hit adott erőt az akkori emberek fáradozásainak, és ennek az optimizmusnak lett emléke mai székesegyházunk, amelyik az előző három helyére épült. Csodálatos kivirágzását hozta a barokk kor a lelkiiségnek, a katolikus kultúrának és művészetnek. Templomok, iskolák, szociális intézmények gombamód szaporodtak. Fölépült a méreteiben is impozáns érseki kastély, helyet adva a páratlan értékű könyvtárnak. E nagyívű fejlődést a trianoni békediktátum törte ketté, amely az érsekség történetének legszomorúbb traumáját okozta. Nemcsak az érseki tartomány nagy részét veszítette el, hanem magának az egyházmegyének is kétharmadát, papjaival, híveivel, épületeivel együtt.

És mégis, talpra állt a megcsonkított egyházmegye, ahogyan a második világháború után is a mártírsorú Grósz érsek vezetésével. A közelmúlt történetéhez tartozik 1993-ban II. János Pál pápa újjászervezte a kalocsai egyházmegyét kiegészítve a váci püspökségtől és a pécsi egyházmegyétől átvett területekkel.

Talán ez a legnagyobb tanulság történelmünkben, hogy mindig újra tudtak kezdeni ősünk. A viszszatekintés kötelez bennünket a hálára az isteni Gondviselés iránt.

Szándékom *ezért*, hogy a kalocsai székesegyház tornyába a háborúba vitt harangok helyébe két új harangot öntetünk a jubileum tiszteletére. A kisebbiket Asztrik érsek emlékére, a nagyobbikat „Deo Gratias” elnevezéssel, hogy minden kondulásával hirdesse hálánkat az ezer évről.

A múltba nézés után előre is kell tekintenünk. A jubileumi év folytassa a lelki megújulást. A váci részekkel kiegészült régi egyházmegye mostantól kezdve egységesített szentségimádást tartson az év minden napján a beosztott rend szerint. Az egyházmegyében minden nap imádjuk a köztünk lévő Urat.

Várday István kalocsai érsek (1457-1471) egy vizitáció alkalmával nem találta égve az örökmécsesest, és ezt így tette szavá: „*a mécses mindig égjen, mivel ebből nem kevés üdv források.*” Ma is megszívlelendő utasítás: *égjen mindig hitünk és szeretetünk mécsese!*

Folyamatos történetben élünk és mi is múlttá válunk. A keresztény ember józanságával, Szűz Mária tanácsát kövessük, tegyük meg mindazt, amit Jézus mond. És az első kalocsai védőszentet, Szent Pált utánozva, minket is sürgessen Krisztus szeretete. Lesz-e még újabb ezer éve egyházmegyénknek? Nem tudjuk, de reméljük. A mi feladatunk a mai helytállás. Ebből sarjadzik ki a jövő. „*Ha szent a gyökér, szentek lesznek az ágak is.*” (Róm 11,16)

Fölvitetett magas Mennysországba

A kalocsai Székesegyházban fokozatosan kapcsolják föl az égőket, legutoljára a csodálatos oltárkép világitódik meg: Kupelwieser „*Mária mennybevétele*” festménye. Valami hasonló játszódott le az egyház történelmében, ami Szűz Mária személyével kapcsolatban történt. Ő, az alázatos szolgálóleány csendben élt Názáretben, még Jézus nyilvános működése alatt is csak egyszer-kétszer szólalt meg, de a Szentlélek eljövetele után egyre nagyobb ismertségre és dicsőségre emelkedett egyházunkban. Már a pünkösdi eseményekben központi helye van, az apostolokkal együtt imádkozik, és elképzelhetetlen, hogy az ő visszaemlékezése nélkül megíródhatott volna a Lukács-féle evangélium a Jézus születését megelőző, és gyermekkorát felölelő időkről. A Szűz Mária-ábrázolás már megjelenik a katakombákban, majd később kegyhelyek és templomok épültek tiszteletére. Az efezusi zsinat 431-ben kimondta, hogy Szűz Mária Isten anyja, Krisztus személyi egysége miatt. AII. konstantinápolyi zsinaton az *egyház* hittételként megállapította, hogy ő úgy anya, hogy szűz is. 1854-ben az eredeti büntől való mentességét hirdette ki Szent Péter utódja. 1950-ben pedig XII. Pius pápa az egyház ősi közmegegyőződését ünnepélyesen deklarálta, hogy Szűz Mária halála pillanatában elnyerte a teljes dicsőséget, azaz fölvitetett a mennybe.

Jézus mondott egy példázatot a földbe vetett gabonaszemről, amely gyökeret ereszt, szárba szökken, kalászt hajt és magot érlel. Ezzel a példázattal saját művének, benne tanításának, és a szentségek fokozatos kibontását, megértését példázta, amit a Szentlélek elküldésével meg is valósított. Vonatkozik ez a Szűzanya mélyebb megismerésére is. A keresztény nép egyre mélyülő meggyőződése volt, hogy Szűz Mária, aki hordozta Jézus Krisztust, aki eredeti bűn nélkül élt, aki Jézus Krisztus útját végigkísérte, aki az Isten anyja, az nem porladhatott el halálában, hanem azonnal elnyerte a megdicsőült test állapotát is, eljutott a szentté avatás teljes fokára. Magyar egyházunk életéből is tudjuk, hogy kezdetől fogva megvolt a mennybe fölvett Szűzanya tisztelete. Szent István királyunk, amikor első alkalommal Székesfehérváron találkozott az Itáliából idejött Gellért püspökkel, arra kérte, hogy prédikáljon és buzdítsa a népet. Szent Gellért ekkor a napba öltözött asszony dicséretét zengte.

Fölvitetett magas Mennysországba – így kezdődik egyik énekünk, melyet Vásárhelyi András ferences költő írt, aki a mohácsi csatátéren esett el.

Szépnek tartjuk, de mindennapjainkhoz kissé életidegennek Szűz Mária mennybevételét, hiszen a földi ember a napi megélhetéssel van elfoglalva. Ha mélyebben átgondoljuk, akkor ez az ünnep is szíven talál bennünket. Magyar nyelvünk költőien azt mondja Mária mennybevételéről: Nagyboldogasszony ünnepe. Ki ne szeretne boldog lenni közülünk? Olyan ember nincsen, aki valamilyen formában ne akarna boldog lenni, a szenvedélyek rabjai is azzal magyarázzák életvitelüket, hogy számukra ez a boldogság. Isten az ember szívébe helyezte a boldogság utáni vágyat, de ezt a boldogságot itt a földön véglegesíteni, teljesíteni nem tudjuk. Nagyboldogasszony éppen arra mutat, hogy van olyan boldogság, öröm, ami nem szűnik meg, azonban teljessé lehet éppen az üdvösség elnyerésében. Az ember múlandó és törekeny élete magában hordozza a vágyat a véglegesség, az egészség, és a boldogság után.

Kosztolányi Dezső 50 éves korában halt meg, addig a hit és hitetlenség határán állt, talán az utolsó pillanatban kapta meg azt a kegyelmet, hogy hinni tudjon az üdvösségben. Amikor rákos betegen szenvedett, az *Őszi reggeli* című versében ezt írta: „*Jobb volna élni. Amde túl áfák már aranykezűkkel intenek nekem.*” Az elmúlás gondolata óhatatlanul az örök életet is eszébe juttatta, nemcsak a földi élet végét, mert ebben az időben, amikor már csak levelezéssel tudott érintkezni a körülötte lévőkkel, azt írta egy cédulára a feleségének: „*Vigyél egy csokor virágot Mária oltárára!*” Egy ilyen aprócska jel is utal arra, hogy Szűz Mária tiszteletében ott van az örök élet hite is. Annak a Máriának az oltárára küldte a virágot, aki célba ért, s aki fölvitetett a mennybe. Ezért is nagyon egzisztenciális jelentőségű Nagyboldogasszony ünnepe, mert a boldogságkeresésünkön túl fölsejlik bennünk a másvilági élet reménye – Mária első csillaggá lett Isten örök Országában. Vannak, akikben éppen akkor erősödik meg az örök élet hite, amikor ügyes-bajos dolgaikkal Szűz Mária elé járulnak. Nem véletlen, hogy Szent István királyunk nagy szomorúságában a mennybe fölvett Szűzanyának ajánlotta koronáját, vele együtt egész magyar népét.

Van egy találó magyar közmondás: Akinek Jézus a barátja, az üdvözü. Szűz Máriának nemcsak barátja volt, hanem fia is Jézus, s ezért az üdvösséget a halálában teljességgel elnyerte. Szűz Mária – míg a földön élt – Fiát, és Fiának tanítványait szolgálta, úgy van az üdvösségben is. Ez az összetartozás-tudat erősíti lelkünkben a reményt, és fölkelte a vágyat az üdvösség iránt.

Karácsony a jubileumi évben

A harmadik évezred első karácsonyán, amely egyben Egyházmegyénk jubileumi karácsonya is, fölteszük a kérdést: Meddig is tart a karácsony? A legtöbb ember számára két nap elteltével vége a karácsonynak. A liturgia is, mintha Szent István diakónus napján már elfeledkezne a bensőséges örömről, és egy vértanút állít elénk. Talán csak a gyerekek, az iskolások számára jelent többet egy-két napnál ez az ünnep, mert ilyenkor van a karácsonyi vakáció. De – ha jobban meggondoljuk – a gyermekek számára, éppen úgy, mint a felnőttek, a szenteste és az éjféli mise után lassan elcsendesül az ünnepelés, véget ér a karácsonyi öröm. Sajnos nagy ünnepeink egyre kevésbé jelentősek életünkben. Mintha elfelejtettünk volna ünnepelni. Vajon a karácsonyra előkészítő advent hány ember számára volt az ünnep felé vezető, lelket tisztító előkészületi időszak? S vajon a karácsonyt követő naptól kezdve hányan és hányan tompulnak el újra, jobb esetben nem gondolnak egyébre, mint hogy kellemesen, vidáman szilveszterezzenek. S azután újév napján fáradtan, s nem egyszer reménytelenül kívánjanak egymásnak boldog új esztendőt.

Igen, egyre inkább elfeledjük, hogy mit és miként kell ünnepelnünk. Mintha önként feladtuk volna szívünk, lelkünk senkitől el nem rabolható jogát. Jogot arra, hogy valóban ünnepeljük a karácsonyt, hogy megérintse lelkünket, átjárja gondolatvilágunkat a karácsonyi misztérium. Hogy felemeljen, megörvendeztessen a gondolat: a Kisdedben elékezett megváltásunk. Az ajándékokért leselkedő gyermekek példája már nem elég hatékony, hogy tudatosítsuk: minden karácsonykor – újra és újra – Isten ajándékba érkezik hozzánk.

Életünk – ezt a szomorú, kínos tapasztalatok igazolják – karácsony előtt és után veszélyeztetett, mi több, keresztre vont élet. Oly világban élünk, ahol otthon van a szenvedés, betegség és halál, ahol nagyszámú ember éhez, ahol kiűznek embereket otthonukból, hazájukból, ahol pusztít a terror és a háború. Egyházmegyénk központjában lévő menekülttábor is mutatja, hogy világunk teli van erőszakkal, katasztrófákkal, szörnyű betegségekkel. Vajon mindezt el tudjuk-e karácsonykor feledni?

A szörnyűséges bajokat, problémákat még sorolhatnánk. De tegyük föl a nehéz kérdést: Mindez el kell, hogy feledtesse a karácsonyt, a karácsonyi ünnepelést? A karácsony misztériumát és örömét? Nem, sőt ezek a szomorú, olykor megrázó tapasztalatok tárhatják fel előttünk karácsony titkát, vezethetnek el a megtestesülés misztériumának hittal való megközelítéséhez. Mert mindaz, aki a bibliai üzenetet megfontoltan átelmélked, aki karácsonyról szólva-hallva nem nosztalgikus gyermekkori álmokat kerget, aki belegondol: hogyan és miért lett az Isten fia emberré, miért jött el karácsonykor világunkba, az előbb-utóbb fölfedezi a karácsonyi üzenet bátorító, kihívó, figyelmeztető jellegét. Az már nem csak a tehetetlen, mosolygó kisdedet fogja látni, már nem csak a betlehemi barlangistállóra gondol, hanem az egész bibliai üzenetre. Arra, melyből megtudja, hogy a gyermeket hamarosan üldözik, néhány évtizedig ismeretlenként él egy szerény otthonban, majd kilép a világba és hirdeti, hogy elközelgett Isten országa. Önként vállalja a szenvedést, mivel így teljesíti az Atya akaratát: „*Annak ellenére, hogy Isten fia volt, a szenvedésből tanulta meg az engedelmisséget... és örök üdvösséget szerzett azoknak, akik engedelmeskednek neki.*” (Zsid 5,8-10) Még világosabban beszél Szent Pál a megtestesülés miértjéről, azaz a karácsony titkáról, a közénk jött Istenember életútjáról: „*Krisztus ugyanis Istentől mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőséget oly nagy dolognak, amihez feltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgai alakot felvéve kiüresítette önmagát és hasonló lett az emberekhez... megalázta magát, és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért magasztalta fel Őt az Isten.*” (Fil 2,6-8)

Karácsony misztériumához az örökös karácsonyhoz, a megtestesülés titkának megközelítéséhez csakis úgy tudunk közelebb jutni, ha az egész bibliai üzenetet szem előtt tartjuk. A Gyermeket, aki végigkíséri életünk rejtettségét, örömeit, bánatait, aki velünk van betegségben, szenvedésben és halálunkban. Nekünk is meg kell tanulnunk – az élet ezernyi leckéjén át – azt az engedelmisséget, melyre a közénk jött Isten példát adott. A Kisded ma is arra figyelmeztet, nem azért jött el hozzánk, hogy mindent megmagyarázzon, hanem önként vállalt engedelmisséggel példát adjon. Hogy velünk örvendjen karácsonykor, s nálunk maradjon életünk minden napján.

Aki a jászolt és a keresztet – s mindazt, ami egy emberéleten át a kettőt összefogja – elfogadja, aki az engedelmes Jézus útját járja, egyre közelebb kerül karácsony titkához, s kezdi lassan megérteni: miért jött közénk az Isten, miért és hogy ünnepelhetünk egy életen át karácsonyt.

Ezekkel a gondolatokkal kívánok Egyházmegyénk papjainak, szerzeteseinek, minden hívének, a

lélek belső derűjét mindig megtartó isteni kegyelmet.

3. fejezet SÓNAK MARADNI

Jézus, akinek ellentmondanak

A Kisded Jézusról jövendölte meg az Agg Simeon, hogy jel lesz ő „*akinek ellenszegülnek*” (Lk 2,35). Ezt a jövendölést az idő múlásával mintha egyre inkább beteljesülni látnánk. Így van ez már a karácsonyi készüllet ellentmondásosságaival is. Még el sem kezdődött az advent, a várakozás időszaka, máris a beteljesülés jeleként egyik közeli településen felállították a karácsonyfát, amelyről a szél lehordta a díszes dobozokat, s mint a szemetet hempergette az utcán. A mai ember nem tud várni, de a beteljesülésnek sem tud örülni. Karácsony készülleti hetében egyik tévécsatornán a pszichológus beszélt arról, hogyan kellene bensőséges ünnepet tartanunk, semmiképpen sem a vásárlásra tenni a hangsúlyt, hanem a lelki készülletre. A beszélgetést követő váltóműsor egy hatalmas reklám volt, ha még valaki nem szerezte volna be karácsonyi ajándékait, itt és itt azonnal tegye meg. De gondolkodjunk nagyobb ívben.

A próféták azt jövendölték, hogy Jézus a béke fejedelme lesz. Olyan békét hoz a földre, hogy a kardokból ekevasat készítenek. Sem a tavalyi jubileumi évben, sem az idén nem ünnepelheti a keresztény világ Jézus születési helyén a karácsonyt, mert az ottani polgármester a háborús viszonyokra tekintettel megtiltotta az ünneplést. Felmerül a kérdés, amit Szent Anzelm így fogalmazott meg a középkor derekán: „Cur Deus homo? – Miért lett az Isten emberré?” A bűnök tengerét látva adódik a válasz, hogy megváltson bűneinktől, de többről is van szó: szeretetből. Talán a legszebb mondata a Szentírásnak: „*Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen.*” (Jn 3,16) A Biblia nyelvét ismerő ember tudja, hogy egy olyan ígét használ itt az evangélista, ami a magyar nyelvünkben nincs, folyamatos múltat. Ma is szereti, és szeretni is fogja. Senkivel sem találkoztunk az emberi történet utcájában, aki úgy szeretett, mint Jézus, de fordítva is igaz, senki sem volt, akit úgy szerettek, hogyha kellett, meg is haltak érte. Az ellentmondásba szeretet által lehet feloldani. Akik másokra erőltették akaratukat, sohasem értették meg és nem követték Jézust. Ilyenek voltak a mindenkori Heródesek. A pásztorok, s a Három Királyok magukon kezdték a változtatást, elmentek és leborultak jászlánál, és utána elhíresztelték örömeiket embertársaik között.

Mi magunk is küzdünk az igazi karácsony bensőséges lelki ünnepének megteremtése és a kereskedelmivé lett karácsony kényszerével. Tartozunk azok közé, akik a világnak tudnak ellentmondani, de hagyják, hogy a szívükben szülessen meg Jézus, a Szabadító.

Békesség minden rosszakaratú embernek!

Egy imádságból való ez a megdöbbentő cím, amelyet a háború után az egyik koncentrációs táborban meghalt keresztény ember hagyatékában találtak meg. Soha nem volt nagyobb időszerűsége, hogy a békességért imádkozzunk, amikor a harmadik évezred első éve a terrorcselekmények és a háborúk pokoli szenvedésében múlt el. Az imádság így folytatódott: „*Szűnjön meg végre a bosszúállás, a büntetés, a megtorlás. A gaztettek már túmentek a mértéken, elménk már nem tudja elfogadni azokat...*”

Szekularizált világunkban a kereskedelmivé lett karácsonyt talmi csillogású ajándékok, és kirakati karácsonyfák jelképezik. Most érezzük igazán, hogy valahol utat tévesztettünk. Túl emberivé akartuk tenni ezt az ünnepet, és elfeledkeztünk arról, hogy az egész Istenből indul ki. Még mindig karácsony utáni adventben élünk, a próféciaiban megígért békét hozó Messiás mind távolibbnak tűnik számunkra. Vajon miért?

A szkeptikus Márai Sándor önéletrajzi visszaemlékezésében (Föld, Föld!...) ír egy házmester özvegyéről, aki az ostrom alatt maga temette el elesett férjét. Megjegyzi róla: „*Nem tudott sírni, mint ahogy sok ember – amikor kiderült, hogy az életnek nincs semmiféle értelme, elfelejt sírni. Az emberek addig sírnak, sopánkodnak, amíg azt hiszik, az életnek van valamiféle értelme.*” Pár lappal odébb pedig az egész társadalomról megállapítja „...*a háború után mindenki várt Godot-ra és Godot nem jött. Hol pusztult el? A munkatáborban, vagy a csataterén, vagy a pincében? Vagy az árulás kazamatáiban? A gyávaság poshadt, bőződött vermeiben?... Az emberek megértették, hogy nincs kire és mire vár-*

ni. *És gyűlölni kezdtek.*” (Talán nem fölösleges megemlíteni, hogy Beckett abszurd tragikomédiájából kölcsönzi a gondolatot, amelyben az emberek értelmetlenül várnak Istenre az élet szemétdombján.)

Aki Istenre vár, szeretni kezd, és nem gyűlölni. Nem találkozik a két oldalról fűrt alagút, ha nem a szeretet az iránytűje. Az éjféle mise olvasmányában így tanít Szent Pál: „*Megjelent ugyanis Megváltó Istenünk kegyelme minden ember számára, arra tanít minket, hogy szakítsunk az istentelenséggel és az evilági vágyakkal, éljünk fegyelmezetten, szentül és buzgón ezen a világon. Várjuk reményünk boldog beteljesülését.*” (Tim 2,11-12) Azt is tudjuk, hogy Isten előbb szeretett bennünket, és a mi feladatunk az egymás iránti szeretet, mert erről tudja meg a világ, hogy az ő tanítványai vagyunk (Jn 13,35). Ha csak ezt az egy szempontot vesszük figyelembe, hogy mennyire híján vagyunk a tanítványi szeretetnek, akkor is már mondhatjuk, hogy adventben élünk. Az Úr mindig érkezőben van, de a keserű megállapítás „*övéi nem fogadták be*”, (Jn 1,11) sokszor megismétlődik.

Érseki székhelyem a médiák által mostanában attól lett ismert, hogy sokan tiltakoztak a betelepítendő háborús menekültek ellen. De nem mindenki. A csendes kisebbség elgondolkodott Jézus szaván: „*Vándor voltam, menekült voltam, és befogadtatok*”. Volt olyan orvos, akinek komoly lelkiismereti gondot jelentett, hogy aláírja-e a menekültek ellen tiltakozó ívet. Lelkiismeretére hallgatott és nem tette. Ilyesfajta belső lelki rezdülések, és a jótettek általában csöndben maradnak. Ez az Evangélium törvényszerűsége. Az indulatok mindig hangosak, az igazi jótett hasonlít a Hegyi Beszéd példázatához, ahol még a balkéz sem tudja, mit tesz a jobb. Jézus sóhoz, kovászhoz, mustármaghoz és gyertyafényhez hasonlította a keresztényeket, akik a példából is kiolvashatóan mindig kevesebben varinak, mint a világ fiai. Sokan felteszik a kérdést: Krisztus születése óta ment-e előbbre a világ? Felületes vizsgálódásra úgy tűnik, hogy egyáltalán nem. És mégis. A hitben és szeretetben élő ember észreveszi, hogy mindig voltak és vannak és reméljük, hogy lesznek, akik a karácsony fő mondanivalóját, az Isten irántunk megnyilvánult végtelen szeretetét átérzik és tovább is adják. A meggyújtott gyertya fénye felveszi a küzdelmet a legnagyobb sötétséggel is. Így a kisebbségben élő keresztény sem kilátástalan, mert jótettei mindig jelzik az igazság és szeretet győzelmét.

Karácsony van. Azt kérem, és kívánom minden igaz keresztény ember számára, hogy füstölgő mécesét gyújtsa lángra az igazi Világosság, s mint a mágusok, akik látták csillagát, elmenjenek és hódoljanak Neki.

Katolicitás és inkulturáció

Bevezető előadásom a katolicitás és az inkulturáció jegyében fogant. Hitvallásunkban szerepel, hogy Anyaszentegyházunk egy, szent, apostoli és katolikus. A hittani kongregáció nem engedélyezte, hogy egyetemes vagy általános szóval fordítsuk a katolikus szót, hiszen az sokkal többet jelent. Ez a szó nagyon korán fordul elő az egyház jelzőjeként. János Apostol tanítványa Antipchiai Szent Ignác Krisztus után 110-ben már használja. A későbbi zsinatok, amelyek megfogalmazták közös hitvallásunkat, görög nyelven szintén felhasználták, így az úgynevezett niceai-konstanti-nápolyi is tartalmazza, amelyet az egész keresztény világ elfogad. Hamarosan latin fordítás készült róla, amelyben egyetlen görög szót hagytak érintetlenül: „*katholon*” eredetből származó katolikust. A sztoikus filozófiából átvett fogalom így adható vissza: egyszerre egész, vagyis az Egyháznak az egy, szent, apostoli tulajdonságán kívül az egész teljes krisztusi örökséget kell hordoznia. Ehhez a teljességhez tartozik a történelem valamennyi részegyháza, egyre terjedő körökben. A részegyházak azonban élő dinamizmussal inkulturákká váltak, vagyis az örök evangéliumi igazságokat lefordították és adaptálták saját életükbe. Ez így volt akkor is, amikor az inkulturáció szót nem használtuk, de gyakoroltuk. Az apostolokat Jézus minden néphez küldte, hogy saját nyelten hallhassa és megélje az evangéliumot.

Az inkulturáció kérdése idestova egy-két évtizede foglalkoztatja a szakembereket, s nem csupán világiakat: az etnológiát, a néprajzot, a vallástörténetet. Különleges figyelemmel kíséri a témát a keresztény missziókra irányuló reflexió, és a különböző országokban élő kisebbségek élete. Ezzel kapcsolatban pedig a liturgia az egyházjog, az egyháztan, tehát maga a teológia is. Különösen az evangélium hirdetésének jellegzetes inkulturációs problémái kívánnak figyelmet, Pál apostol és az első jeruzsálemi zsinattól a II. Vatikáni Zsinatig és az azt követő egyházmegyei szinódusokig, ami a katolikus egyházat illeti. Ebben a vonulatban jellemző az evangéliumnak a görög kultúrával való találkozása, mely folytatása annak, ami az Ószövetségben már kezdetét vette az Alexandriai Philonnal. A kora középkorban Cirill és Metochigy tesz kísérletet a szláv nemzeti nyelv alkalmazásában, hogy az úgynevezett glagolit liturgiának és cirill betűs szláv írásbeliségnek válik elindítójává.

A középkor betetőzi a görög és latin szellem hagyatékának nagyformául inkulturálását. S ebben nemcsak a gyertyafény mellett éjszakába nyúló munkákat másoló szerzeteseket kell észrevennünk, hanem elsősorban azokat, akik továbbvitték és új szintézisbe foglalták a görög-latin kultúra hagyatékát. Elég ebben a tekintetben Dantét és Aquinói Szent Tamást említeni. Mindez már a – római joggal együtt – maradandó emléke az európai kultúrának.

Európa az újkorban hódításai révén került olyan kapcsolatba Amerikával, Afrikával, hogy kultúráját is kisugározta. Az európai műveltség találkozása más kontinensek kultúrájával azonban nem volt mentes az összeütközésektől és kiélezett polémiáktól. Az inkulturáció kérdése még nem volt tudatos. Az egyház hivatalos állásfoglalása évszázadokon keresztül lényegében azonos volt ebben a tekintetben az angol világbirodalom indiai eljárás módjával (ott az angol, itt a latin nyelv volt a kötelező). Épp a napokban emlékeztek meg világszerte Mateo Ricci S. J. (1552-1610) Kínában működő hithirdetőről, aki elsőként ért el óriási eredményeket kínaiak evangelizálásában, mert ahogy mondanánk, ezt inkulturált módon tette, minden értéket, ami a kínai kultúrában föllelhető volt – Konfuce tanait is – felhasználta. Sajnos akkori vállalkozása a keresztény meg nem értettsége miatt kudarcba fulladt.

Hosszú idő telt el, amíg kezdeményezése hivatalosan is elfogadottá lett.

A II. Vatikáni Zsinat inkulturációra vonatkozó útmutatásáig hosszú volt az út, s nem volt mentes a buktatóktól.

Magyar földön először Pázmány Péter volt az, aki egyházmegyéi papjait kötelezte arra, hogy a szlovák nyelvű híveikhez anyanyelvükön szóljanak. Korábban talán azért sem volt rá szükség, mert az 1526 előtti Magyarország nyelvében sokkal homogénebb volt, mint a török hódoltság alatt és után. Mint tudjuk Bácskában, a Kalocsai Érsekség területére a török elől menekült a délszláv lakosság, a horvátság és szerbség, amelyek úgyszólván inkulturálódtak, hogy különböző területegységekként más-más elnevezést kaptak. (Bunyevác, rác, sokác)

Ahogy a jubileumot meghirdető, ezer évre visszatekintő körlevelemben már említettem: ezen a vidéken szinte csodálatos módon kisebb súrlódásoktól eltekintve békességes volt a fejlődés, s az itt maradt őslakossággal való együttélés. Trianon után a magyar nemzet tapasztalta azt meg, mit jelent kisebbségben élni az elcsatolt ország részekén. Nekünk itt arra kell példát adnunk, hogy a kisebbség nemzetiségi identitását háborítatlanul megélhesse, vallási egyéb hagyományait őrizhesse. Személy szerint nekem, mint kalocsai érseknek a legnagyobb problémát azt jelenti, hogy nincsenek kellő számban a kisebbségekből származó papjaim, így a szentmisét anyanyelvükön végezni csak kevesen tudják. De meg van bennem a készség, ennek bizonyosságát adtam azzal, hogy a zágrábi érsek urat levélben felkerestem, és kértem, hogyha tud, horvát anyanyelvű híveink számára papot küldeni szíveskedjék. Az ő fogadására továbbra is kész vagyok. Ezzel is szeretném biztosítani, hogy a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye területén élő horvát, német anyanyelvű híveink ne szenvedjenek hiányt e téren sem.

Mutass a csillagra! Új ember az Új Ember élén

A napkeleti bölcsek megértették a fényes csillag üzenetét, követték hívását és tévelygés nélkül járták meg útjukat, eljutottak a Messiáshoz. Jézus Krisztus föltámadása óta tudjuk, hogy a csillag maga Krisztus, az apostoli ígértetés már beteljesülve látta a Mózes negyedik könyvében olvasható próféciát: „*Csillag tűnik fel Jákob törzséből, jogar sarjad Izraelből.*” (27,14). Jézus nyilvános működése alatt egyértelművé tette, hogy ő az, akit követni kell, mert ő az Út, az Igazság és az Élet. Ezért a keresztények első feladata, amikor az embereket Jézus tanítványává szeretnék tenni, hogy rámutatnak Jézusra, a csillagra. A katolikus sajtónak kiemelten ez a hivatása, egy olyan korban, amikor a téveszmék, a szkepticizmus fertőzi meg az emberi lelkeket. Az első világháború szomorú tapasztalatából és a közelgő második félelemből született Julián Benda: *Az írástudók árulása* című könyve, melyhez Babits Mihály egy elemző tanulmányában ezt írta: „*Az «áruló» írástudó tehát nem avval lesz árulóvá, ha lába nem megy egyenesen a Csillag felé, melyre ujjja mutat. Az árulást akkor követi el, ha nem is mutat többé a csillagra.*” Ezt a válságot éljük meg napjainkban, amikor elveszett az egyetlen igazság, nyíltan hirdetik a legalapvetőbb erkölcsi princípiummal az élet szentségével, védelmével ellentétes nézeteket. Jobb esetben a posztmodern szemlélet a nagy eszmék kimúlását hirdetve az embereket szellemi helybenjárásra ösztönzi, ahogyan jelképesen egy mai író tette, amikor kiállt az útszélre, mintha stoppolna, kezében táblával: „sehová”. Ebből következik a céltalanság és a pillanatnak élés hedonista szemlélete.

Nekünk keresztényeknek fölragyogott a csillag, és megadatott a cél felé futás öröme. Ahogy Szent

Pál írta: „*Futok a kitűzött cél felé, az égi hivatás jutalmáért, amelyre Isten meghívott Krisztusban.*” (Fil 3,14) A keresztény ember sem tökéletes, de igyekszik célegyenest futván, hogy megragadja, elérje Krisztust. Ezen az úton a Szentírás, az Egyház tanítása, az idők jeleire való figyelés, a katolikus sajtó erősíti hitében, szeretetében.

Az *Új Ember* katolikus hetilap életében mindig jelentős esemény a főszerkesztőségi őrsváltás. Amikor Egyházunk nevében megköszönöm Tarjányi Zoltán professzor úrnak eddigi fáradtságos munkáját és az egész embert kívánó erkölsteológiai tanszék vezetéséhez sok-sok hasznos meglátást, kitar-tást és az Úr kegyelmét kívánom, akkor szeretettel üdvözlöm Dr. Papp Tamás atyát, akit a katolikus rádióból ismerünk. Kívánom az új főszerkesztőnek, járjon a napkeleti bölcsek útjain, égre emelt tekintettel, a világ eseményeit a legmagasabb szempontból tudja megítélni, és ajándékozó szívvel ossza továbbra is szellemi, lelki kincseit.

Az egészségről keresztény szemmel

Az „Egészséges Nemzetért Népegészségügyi Program” konferencia előadásaihoz a keresztény egészségfelfogás gondolatait fűzöm *hozzá*. A közfelfogásban az egészség a természetes erő és testi ép-ség birtoklását, a teljes ember tökéletes testi-lelki állapotát jelenti. A középkori teológia óta a kereszténységben az egészség: az ember ép-sége, egészsége, integritása. Korunk szekularizáld gondolkodásában a hedonista egészség fogalom él, mely szerint az egészség a legfőbb jó. A szociáletikai egészség-felfogás, mely az embert magán- és közösségi teljesítményre kötelezi, az egészséget, mint munkaképességet teszi közüggyé. A Szentírás bölcsességi könyveiben az egészség megőrzésének föltétele a bűn nélküli élet – a mértéktelenség, torkosság, irigység, aggályoskodás, stb. – kerülése, és az erények, főleg az Isten félelem gyakorlása (Sir 31,19-24, Péld 3,7-4,22).

Az Ószövetség gondolatait továbbfűzték a keresztény korokban, különösen az aszketikus irodalom, abban is kiemelkedő Kempis Tamás: *Krisztus követése* című munkája, amely kapcsolatot teremt a szenvedélyek legyőzése és a teljes élet között. Jézus csodái között a gyógyítások Isten országának elérkezését jelzik: bennük az egészség visszaadásánál fontosabb annak kinyilvánítása, hogy az ember tökéletes testi-lelki-szellemi egészsége Isten színelátásában teljesedik majd be. E beteljesedésnek alá kell rendelni itt e földön a testi egészséget (Mt 5,29-30). A keresztény számára ezért az egészség csak annyiban a legfontosabb érték, mind a társadalom, mind az egyén *számára*, amennyiben az életnek azt a teljességét – egészségét – értjük alatta (Jn 10,10), melynek megszerzését és birtoklását nem lehet kizárólag a betegellátás és az orvosi kezelés tökéletesedésétől várni. A történelmi tények kedvéért érdemes megjegyezni, hogy az Egyház a betegeknek nemcsak a lelki üdvére, hanem a testi életére is kezdettől fogva nagy gondot fordított. Az igazi és mindenre kiterjedő betegellátás és kórházintézmény az Egyház nevéhez fűződik. Az első kórházakat a niceai zsinattól (325) kezdeményezett vendégfogadókban kell látnunk, melyek közül legnagyobb hírnévre a Szent Vazul által alapított Caesareai kórház jutott. A XI. században Rómában már 24 diakónusok által vezetett kórház volt. A kolostorok nemcsak nevelőintézetek, szegénygondozók, vándorszállások, hanem egyúttal kórházak is voltak. Külön szerzetesrendek alakultak a betegápolásra, amelyek hármass szerzetesi fogadalmuk mellett külön negyedik fogadalmat is tettek a betegek *gyógyítására*. Az *újkorban legalább harminc női rend* alakult, mely munkásságát teljesen vagy nagy részben betegápolásra szentelte. De több férfirendet is ismerünk, így a magyar földön is nagymúltú irgalmasokat, amelyek beteget ápoltak. Az első modern értelemben vett kórházat a milánói nagypestis idején Borromei Szent Károly alapította, ahol hivatásos és szakképzett ápolók lettek a gondozók. A betegek kenete - amely a nagy penitenciatartás miatt csak később lett elhibázottan utolsó kenetté - eredetileg az a szentség volt, amely felvétele által testi egészséget is kértek Istentől.

Ha az ember testileg egészséges és lelkileg-erkölcsileg súlyos beteg, előbb utóbb a testi egészségét is elveszíti: az egészséges lélek viszont ép és erős maradhat a legsúlyosabb testi betegségben is. Az egészség nagy értéke végül is az élet értelméből, az emberi egzisztencia természetfölöttire rendelt mivoltából következik. Az egészséges emberi lét önmagán túli teljességre és üdvösségre törekszik.

Az ember belső és külső élete a vele kapcsolatos történéseknek soha sem egyszerű egymásutánja. A felfelé ívelő időszakok krízisekkel váltakoznak, viszontagságos életszakaszokkal, amely hitünket, hűségünket és minden más erényünk valóságát próbára teszik.

Az ember állandó kapcsolatban áll önmaga múltjával, amennyiben minden újat csak a már átélt és megtanult régi élmények alapján képes befogadni, feldolgozni és megérteni. Ezért nagyon fontos cse-

csemő kortól a szeretet légköre, majd az erkölcsi életre való nevelés, mert egy eltékozolt ifjúság után (kábitószer, szex, alkohol, stb.) csak egy nagy gyökeres megtérés által lehet valami újat kezdeni. Történelmi paradoxon az is, hogy a Kari Marx által a nép ópiumának nevezett vallás a tényleges gyógyító erő az igazi kábítószeres betegségeknel. Tény, hogy Európa legszekularizáltabb, vallástalanabb államaiban a legmagasabb a kábítószeres fiatalok aránya.

Belső énünknek ez a tudatos alakulása, önismerete vezet, vagy meggyökereztet önismeretünk tévedéseiben. Vagy rádöbbenünk tévedéseinkre, vagy a tévedésekben egyre mélyebbre süllyedünk, vagy a valóság újabb távlatait ismerjük meg, vagy egyre inkább becsukódunk és életünket régi tapasztalataink, előítéleteink alapján irányítjuk. Az erkölcsi nevelés a lelki egészséget segíti elő, hosszú lejáratú oktatással, képzéssel, személyiségformálással és a nevelő jó példaadásával, így nemcsak informálódik, hanem egy eszmény szerint transzformálódik is a fiatal, a mindentudás helyett az egészet kapja. Ez az erkölcsi nevelés a materiális, pénzügyi és pusztán testi egészség szempontjain túl szellemi, lelki értékekre teszi a hangsúlyt.

A lelki élet mesterei jól tudták, hogy a belső lelki fejlődés a szeretet krízisein át „a lélek sötét éjszakáig” vezethet. Ugyanakkor azt is vallották, hogy ezeken a nehézségeken a hűség kegyelmeként Isten átlendíthet. Sokfélék a szeretet krízisei is. Minthogy Isten szeretetét csak a megismert emberi szeretet analógiáján keresztül tudjuk felfogni, a környezetünkkel fenntartott szeretetkapcsolatok lényegesen befolyásolják lelki fejlődésünket. Az emberi szeretet sokféle fajtája – szeretetünk szülők, házastárs, barát és munkatárs iránt: ezek talán a legfontosabbak – alakítják képességünket a szeretetre. Krízisek keletkeznek, amikor nem tudunk megbocsátani, amikor nem tudunk érdek nélkül viszonztszeretettel biztositása nélkül szeretni, vagy amikor szeretet-törekvéseink visszautasításra találnak. Akinek szeretetével visszaéltek, akit a maga önzetlen jósága miatt kihasználtak, aki a jóért rosszat kap viszonzásul, szükségképpen krízis előtt áll: meg kell tanulni elvetnie a rosszat, de nem azt, aki a rosszat teszi, meg kell találni a nagylelkű adás értelmét akkor is, ha esetleg nem talál megfelelő visszhangra.

A belső élet állandó feladata, hogy az élet boltívét születés és halál között egységben és összhangban tartsa. Erre természetünk kötelez, hiszen minden tudatos cselekményt múlt tetteinkhez viszonyítunk, pszichológiai szükségszerűséggel kénytelenek vagyunk besorolni személyes múltunk egészébe és magunk számára saját életünk összefüggéseiben értelmezni.

A lelki életet élő ember igazságra és szeretetre törekszik. Isten igazságának és szeretetének fényében képes felfogni, és elfogadni önmaga igazságát, és ezért szeretni önmagát a maga valóságában, nem úgy, ahogy szeretné elfogadni magát. (Az önismeretre nevelésben ezért a bűnbánat szentsége a keresztény ember számára kiváló eszköz lehet.)

Ugyanakkor Isten szeretete az embert a teremtett valóság, főleg az őt körülvevő társadalmi valóság elfogadására és igazságban való szeretetére tanítja. Ezzel a lelki élet társadalmi egységet is teremt: összhangot ott, ahol a természetes önzés és a bűnben való egyetértés széthúzást és ellentétet az érdekek örökös harcát eredményezi. (A magyar társadalom örökös széthúzása és ösidőktől való pereskedése ennek láttele.) A homo homini lupus szomorú és cinikus megállapítását a lelki ember a homo homini Christus evangéliumi eszményével helyettesíti (Mt 21).

Amikor Krisztus szeretetét megvalósítja, hacsak részlegesen és kismértékben is, a megváltott és megdicsőült élet fénye valóságosan áttör a bűnbe esett élet kavargó és pusztulással fenyegető fellegein. A krisztusi lelki élet, ha valamilyen mértékben megvalósul, feloldja a rossz és a halál törvényeinek reménytelenségét.

Így válhat a keresztény ember, miközben végső célként az üdvösségre törekszik, földi hazájának kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségű és másként élő polgárává.

Sónak maradni (Mt 5,13) Ami legfontosabb a harmadik évezred számára

A harmadik évezred egyháza akarva-akaratlan szembesül a globalizációval, annak jó és káros hatásaival. Ami az egyház számára kihívást jelent, az a globalizáció szellemi uniformizáltsága – az egész világon divathullámok szerint ugyanazt gondolják, és ebben a televízió, a világháló teremti meg a közös nevezőt. Miután minden információ pillanatok alatt behálózza a földet, a vallási hírek, vélemények nagy egyvelegként keverednek az emberek fejében és mindennapjaikban, ez a vallási szinkretizmus arra készteti őket, hogy mindenből vegyenek át valamit, ami számukra hasznos és egyébként is üdvözülhet mindenki a saját hitében.

Az eddig megingathatatlannak tartott erkölcsi értékekről egyszerűen szociológiai úton, többségi

szavazattal döntenek élet és halál fölött. Jézus a Hegyi beszédben elhangzott tanítása: „Ti vagytok a föld sója” (Mt 5,13) erre való válasz. A mindenkori keresztényeknek és az egész egyháznak azt a feladatot kell megvalósítania, amit a sónak. A só megőrzi a romlástól, és megadja jó ízet az ételnek. A keresztény ember akkor válik sóvá, ha nevével azonos lesz, azaz krisztusi. Úgy gondolkodik, úgy beszél, és úgy cselekszik, ahogyan azt ma Jézus Krisztus tenné a helyében. Különben ízetlen sóvá válik. Az eredeti szentírási szövegben egy olyan ígét használ az elízetlenedésre az evangélista, ami érdekes kapcsolatot teremt az önazonosságát elveszített keresztény ember és a kidobásra ítélt só között, ha „megbolondul”. Jól indul, de az idők folyamán annyira keveredik a világ szellemével, hogy nem lehet ráismerni. A keresztény önazonosság két pilléren nyugszik. Az egyik Jézus végrendelete: „Aki szeret engem, megtartja tanításomat” (Jn 14,23), a másik, amely ennek előfeltétele és örökös inspirálója: a hit titkának őrzése, amit Szent Pál apostol az egyházi szolgálatban lévőknek is különösen a lelkére köt (1Tim 3,9).

Sóból kevés is elég, de az só legyen. Ha egy közösségben, munkahelyen, vagy egy parlamentben legalább egy ember meggyőződéssel megéli a keresztény hitet és arról tanúságot tesz, akkor azt nem lehet hallatlanra venni. Már azzal is tanúságot tesz, hogy szembe mer úszni az árral és így válik legidőszerűbbé, mert sokszor az egyház tagjainak hitelessége az időszerű ellenállást jelenti, amellyel nem is tudnak mondani a korszellemnek. A világ néptengerében a keresztény ember mindig kisebbségben lesz, de ugyanakkor ő képviseli az egyetemeset.

Katolikus, annyit jelent, hogy egyetemes vagy még pontosabban egyszerre egész. Jézus tudta azt, hogy soha nem lesz valamennyi ember követője, de azok, akik képviselőiként járnak, az emberek számára egyszerre egész és mindenütt megélhető – egyetemes – életformát ajánlanak. Ez nem azonos a globalizációval, mert nem gazdasági vonalon akarja megteremteni a közös nevezőt, vagy még inkább a függőségi rendszert, hanem a Mennyei Atya minden emberre kiterjedő szeretetét *sugározza*, s ugyanakkor meghagyja azt a játékeret, amelyben mindenki kamatoztathatja a talentumát, így kapcsolódhat össze a nemzetek fölött álló egyházban a különböző részegyházak hagyománya, inkulturáltan megélt evangéliuma.

Amikor nyitottak vagyunk minden igazi értékre, ugyanakkor szilárdan őrizzük a krisztusi tanítási, akkor válunk a Diognetoszhoz írt levél írója szerint a világ lelkiismeretévé, mert ez az ősegyházi levél ezt állítja: „*Ami a testben a lélek, az a keresztény a világban.*” így válunk a világ javára, s nem érhet bennünket az a vád, hogy vasárnapi keresztények, s hétköznapi pogányok vagyunk. Öntudatlanul is ezt várják tőlünk az emberek, amikor számon kérik viselkedésünket.

Nyelvészek szerint a sóvárgás abból az időből való kifejezés, amikor még a nagy hegyekben bányászták a sót, és azokat társzekereken szállították, amit az emberek só-várva fogadtak, hogy ízesíteni és konzerválni tudják vele ételeiket. A Krisztus szellemében a só feladatát megélt keresztény ilyenné válik, még akkor is, ha olykor ellenkezéssel és ellenségeskedéssel találkozik is. A csak anyagi érdekekért élő háborúskodásban, erejét felőrlő szeretetlen világban a keresztény ember *hiányával* is jelen van!

Püspökkari nyilatkozat a béke megőrzéséért

Csatlakozva II. János Pál pápa, az Amerikai Egyesült Államok Püspöki Konferenciája és Kelet patriarcháinak megnyilatkozásaihoz, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia aggodalommal tekint a közel-keleti háborús készülődésre, amelyről nap mint nap értesülünk.

A Szentírás tanítása figyelmeztet minket: „*Aki kardot ragad, az kard által vesz el*” (Mt 26,52). Hazánk XX. századi történelme bőséges bizonyítékot szolgáltat arra, hogy nem szabad a nagyhatalmak oldalán háborúban elköteleződnünk.

A béke szolgálata küldetésünkhöz tartozik, éppen ezért valljuk Jézus Krisztus szavainak igazságát: „*Boldogok a békességszerzők*” (Mt 5,9). A püspöki konferencia tagjai elítélik a terrorizmus minden formáját, s ugyanakkor kérik népünk felelős vezetőit, hogy a maguk részéről tegyenek meg mindent a háborúval fenyegető konfliktusok békés eszközökkel való megoldásáért, ugyanis a háború mindig ártatlan emberi életek elvesztésével jár. Meggyőződésünk, hogy mindannyiunk közös feladata a béke megőrzése és megteremtése.

A béke igaz forrása: Isten

A Katolikus Egyház álláspontja kezdettől fogva a fegyveres erőszak alkalmazásával szemben a nemzetközi intézmények bevonását, a párbeszédet sürgette, és ez azóta sem változott.

Annak idején, még jóval a háború kezdése előtt, először II. János Pál pápa imádkozott, könyörgött, kérte a világ vezetőit, éppen az érintett hatalmakat, hogy ne indítsanak háborút. Sajnos nem fogadták meg szavát. 2002. november 11-én a Magyar Katolikus Püspöki Kar csatlakozott Szentatyánkhoz, nyilatkozatot adott ki a béke megőrzéséért. Ebben azt mondtuk: *A Szentírás tanítása figyelmeztet bennünket, aki kardot ragad, az kard által vész el!*

Hazánk XX. századi történelme bőséges bizonyítékot szolgáltat arra, hogy nem szabad a nagyhatalmak oldalán háborúban elköteleződünk. A béke szolgálata küldetésünkhöz tartozik. Éppen ezért valljuk Jézus Krisztus szavainak igazságát: Boldogok a békességszerzők.

A Püspöki Konferencia tagjai elítélik a terrorizmus minden formáját, és ugyanakkor kérik népünk felelős vezetőit, hogy a maguk részéről tegyenek meg mindent, a háborúval fenyegető konfliktusok békés eszközökkel való megoldásáért. A háború mindig ártatlan emberek elvesztésével jár. Meggyőződésünk, hogy mindannyiunk közös feladata a béke megőrzése és megteremtése.

Sajnos másfél évvel ezelőtt, az egyházi médiákon kívül, szinte senki nem vett tudomást a Püspöki Kar megnyilatkozásáról. Ugyanakkor belekerültünk az agresszió ördögi körébe. Amikor a II. világháború kirobbanása előtt 1937-ben XI. Pius pápa egy hét alatt ítélte el mind a kommunizmust, mind a náciizmust. Sajnos, az ő szavát sem fogadták akkoron meg. A háború után pedig, azt az Egyházat akarták felelősségre vonni, amely a béke mellett kiállt, még a háború kitörése előtt. Most, mintha ugyanez történe.

Az iszlám világ nem ismeri a megbocsátás tanítását, mint ahogy mi, keresztények. Az agresszió fokozódni fog. Az ellenük elkövetett vétségeket sajnos a keresztények számlájára fogják írni. Holott ehhez magának a kereszténységnek és az Egyháznak semmi köze nincs. Óva intettük a világ hatalmait, ne kezdjenek bele a háborúba, mert csak tovább fokozódik az agresszió ördögi köre, és a vérontás.

Most, amikor ilyen nagyon nehéz helyzetben van a világ, nekünk, keresztényeknek imádkozunk kell a békéért Jézus Krisztushoz, aki saját békéjét adja, és nem a világét. A világ békéje a fegyverek egyensúlyán nyugszik, az ő békéje pedig a rend nyugalma, Istennel, embertársainkkal, önmagunkkal való kiengesztelődés. Olyan jó lenne, ha ezekben a nagyon nehéz napokban, mi keresztények, naponta legalább egy rövid imával kérnénk a Béke Fejedelmét, hárítsa el fölülünk a háború ostorát. Ahogy annak idején, a Mindenszentek litániájában évszázadokon keresztül ezért könyörgött a keresztény nép, hogy a háború pusztításától, ostorától mentsen meg minket.

A keresztények legyőzhetetlen Napja

A zsidó „karácsony”, Hanuka alkalmával nyolc estén át bibliai történeteket hallhatunk a rádióból. A nagyszerű pedagógiai érzéssel gyerekek számára elkészített műsornak egyetlen hibájaként rovom föl, hogy mesének mondták az Ószövetség eseményeit. Jézus születése, jóllehet sajtáságos történeti módon olvasható az evangéliumokban, mégsem az ezeregy éjszaka meséihez hasonlítható. Ha az ószövetségi és újszövetségi történetek csupán mesék volnának, akkor egész kultúránknak, a zsidó-keresztény alapokon nyugvó civilizációnak levegőben lógna az eredete.

Jézus születése történeti tény, ez már Lukács evangéliumában is egyértelmű, azonban az ünneplése a IV. században kezdődik. Az első idők keresztényei számára a hit középponti ténye Jézus Krisztus föltámadása volt a legfontosabb, később kezdtek megemlékezni Jézus életének egyéb eseményeiről. Magát az ünneplést két eretnecség is szükségessé tette. Egyik volt az arianizmus, amely Jézus Krisztust csak embernek fogta föl, holott hitvallásunkat így fogalmazta meg a Niceai Zsinat: „*aki született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű... Isten az Istentől*”. A másik küzdelem a napkultusz ellen irányult. Az ókori világban december 25-én ünnepelték a Natalis solis invicti, a legyőzhetetlen nap születését. Adódott ez a csillagászati megfigyelésből, hogy a téli napforduló ebben az időben van. Éppen ezért Krisztus születésének ünnepét december 25-re, a legyőzhetetlen nap születésének napjára tette az egyház (Krisztus az igazi Nap), hogy a téli napforduló pogány ünnepét kiszorítsa és keresztény tartalommal töltsen meg. Ma fordítottját éljük meg, a keresztény tartalmat szorítja ki szekularizált világunk, az emberek vásárolnak és rohannak, csomagot készítenek, kötelező üdvözlőt és ajándékot adnak, családtagok az ajándékok csereberéjét bonyolítják le Szentestén. Sütnek, főznek, takarítanak, és még a tudatuk szélén sem döbbennek rá a Titokra, hogy Isten fia emberré lett.

De a világ sem tudja megtölteni keresztény tartalommal az ünnepet. Fájdalom, hogy azon a helyen,

ahol Jézus született, már évek óta háború dúl, és az idei karácsonyon sem mehetnek zarándokok Jézus születésének templomához. Pedig az angyalok programként énekelték, hogy az ember adja meg Istennek a dicsőséget, hogy békesség legyen a jó-akarátú emberek számára.

Már Ady Endre így sóhajtott föl *Karácsony* című versében:

„*Karácsonyi rege,
ha valóra válna,
igazi boldogság
szállna a világra.*”

A boldogság azonban úgy Isten ajándéka, hogy fáradozni kell érte. Nem az ajándékok nagyságával mérhető le a fáradság, hanem ha szent ünnepet akarunk ülni, akkor a nagy Titokról elmélkedni kell. Jézus Krisztusban Isten emberszeretete nyilvánult meg minden ember számára. Megmutatkozott, hogy egy lett közülünk, és visszavonhatatlanul elfogadta és szereti az embert. Az elmélkedésen túl erre válaszolni is kell, még hozzá a szeretet tetteivel. Most rajtunk a sor, hogy Jézus Krisztust megismerve, titkán elmélkedve helyet készítsünk neki szívünkben, és általunk az Ő jósága áradjon ki azokra, akikkel találkozunk.

„Hozz rá vig esztendőt!”

Az időt csak az ember méri. Isten örökkévaló jelenben él, a megtestesült Jézus Krisztusról is azt írja Szent Pál: „*ugyanaz tegnap, ma és mindörökké*”. Az ember alatti lényeknek csak észleleteik vannak a jelenről. Az ember, ha a múltra gondol: emlékezik fájdalommal vagy hálával, ha jövőre: reménykedik vagy retteg. Ezenkívül még kétféle módon is méri az időt, külsőleg és belsőleg. Az előbbit évszámokkal, történésekkel, az utóbbit lelki élményekkel, megélt eseményekkel. Biblikusan szólva létezik a kronosz, az idő egymásutánisága és a kairosz, az üdvösség ideje. Az egyes ember életében ez úgy mutatkozik meg, hogy valaki csak kifelé él, a feladatok kényszeredtségében, a másik befelé, elgondolkozik az élet értelmén és célján. Január elsején óhatatlanul a jövőről is kell szólni, amit szintén lehet többféle módon fogadni. Vannak, akik tervezik a jövőt, vannak, akik beletörődve fogadják a kiszolgáltatottságot, de legtöbben úgy élnek, mint a görög mitológia Sziszüphosz királya, akit arra büntettek az istenek, hogy görgessen egy követ egy magas hegyre, amely mindannyiszor visszagurult, és újra kellett kezdenie, így van sok kortársunk is, ha egy bizonyos életutat már maga mögött tud, ismeri önmagát, ezért nem fogadkozik, hiszen úgyis minden kezdődik előlről.

A keresztény ember a remény ellenére remél, Isten gondviselésében bíz, amelyet jól kell értelmezni. Nem azt jelenti, hogy minden bajtól, gondtól megkímél az Isten, hanem erőt ad ahhoz, hogy a mindennapok feladatainak megfeleljünk, célba juttat bennünket, és adja azt a legnagyobb bátorítást, hogy ő mindig velünk van. Ezért nem törődik bele, hogy esendő, és elbukó lény, hanem mindig tud újratekinteni. Jézus, aki büntelen volt, ő volt a legnagyobb újratekintő, megalapította az új szövetséget, új parancsot adott, tanítása az új égről és új földről szól, és úgy halt meg a kereszten, hogy hitte, mint ember is, hogy föl fog támadni. Ezért a keresztény ember Istenben a mindig új és felénk közeledő végtelenül szerető Atyában hisz. Szent Ágoston megtérésekor írta: „*Örökkön új szépség: későn gyulladt föl szereteted bennem*”. Hozzá tehetnénk a keresztény lelki élet tapasztalatát: jobb későn, mint soha, és mindig van esély arra, hogy újratekintjünk.

Január elseje többjelentésű ünnep. A polgári év kezdete, Szűz Mária Istenanyaságának ünnepe, a régi liturgia szerint Jézus Krisztus nevenapja, és VI. Pál pápa óta a béke világnapja.

Január elseje fölvevett dátum a középkor óta, és ahogyan a Tanús mitológiai istenség kétarcú volt, ugyanúgy az egyénnek, a társadalomnak alkalom ez az időpont arra, hogy visszatekintszen az elmúlt évre, számadást készítsen, és tervezze a következő évet. Szűz Mária istenanyaságának ünnepe nagyon ősi keresztény ünnep karácsony nyolcadában, mert keresztény eleink jól tudták, hogy Jézus Krisztus születése szükségképpen a Szűzanyára is kell, hogy irányítsa figyelmünket, mert ő Jézus anyja. A pécsi ókeresztény sírkamrákban is látható egy kép a Krisztus utáni IV. századból, amely Szűz Máriát ábrázolja. Ahogy Szűz Mária gondját viselte a kisdéd Jézusnak, úgy kérjük mi is az év elején, hogy olalmazzon bennünket és ajánljon fiának, Jézusnak.

A Szentírás arról is tudósít, hogy a zsidó törvények szellemében Jézust a születése utáni nyolcadik napon körülmetélték, és a Jézus nevet adták neki, ahogy az angyal már előre jelezte (Lk 2,21). Jézus nevében indulunk mi is, ahogy később az apostolok indultak. Nevében bűnbocsánatot hirdettek és sok jót cselekedtek. 1967 óta a Szentatya szándéka szerint a béke világnapja is ez az ünnep, mert a háború-

tól terhes világunkban soha nem lehet eleget imádkozni a békéért, és azon munkálkodni. Ki tudja, hogy az elkövetkező új esztendő mit hoz számunkra, mert a világ hatalmasai nem hallják meg Jézus szavát, hogy boldogok a szelídek és övék lesz a föld, és nem figyelnek Szentatyánk és a püspöki karok sokszoros fölhívására, hogy a legrosszabb béke is jobb, mint a háború, és háborúval semmi meg nem oldható, csak tengernyi szenvedés zúdítható főként az ártatlanokra. Mit hoz számunkra, a magyar nemzethez tartozók számára az új esztendő? Az Egyesült Európába való igyekvésünk valóra váltja-e majd reményeinket? Reményik Sándor, az erdélyi költő írja:

„Itt vagy a Körös partján,
vagy a Tatra tövén,
csöndes örhegyen,
vagy Amerikában,
szétszórva százfelé, a végtelen világba,
mi együtt vagyunk,
s egymás felé fut szíveinknek álma.”

Mi nem akarunk senki ellen élni, de szeretnénk a nemzeti összetartozás alapján magyarságunkat őrizni, gazdagabbá tenni. Bennünket a Kárpát-medencében magyarnak teremtett az Isten. Ahogy Jézus nagyon szerette, sőt megsiratta népét, ugyancsak elmondható Szentatyánkról mélységes hazaszeretete. Mindezt katolicitásban éli meg, az egyszerre egészben, így akarja gazdagítani a maga értékeivel a sokszínű emberiséget.

A jövő talán föloldja a politikai határokat, és a globalizmus nem olvaszt föl tégelyében, hanem megőrizzé identitásunkban. Ebben remélünk, és ezt sugallja címében újságunk is. Ezért fáradozni kell, és imádkozni. Nemzeti imánk fohászával kívánom a szétszórt magyarságnak „Hozz reá víg esztendőt”, hogy a harmadik évezred harmadik éve boldog és békés legyen.

Szent Balázs püspök és vértanú közbenjárására...

Gyermekkoromban nagyon kevesen viselték a Balázs nevet. Iskolatársaim között sem akadt ilyen nevű fiú. Ennek ellenére mindig olyan nagy ünnepnek tűnt számomra a Balázs-nap, Balázs-áldás volt a templomban. Otthon pedig valóságos nagy családi összejövetellé vált, igazában nem miattam, hanem apámat ünnepelték testvérei – ugyanis tőle örököltem nevemet – ő pedig tizedik fiúként kapta nagyszüleitől, amikor már kifogytak az akkor szokásos nevekből.

A 70-es évektől kezdődően egyre gyakrabban adták ezt a nevet, ami talán annak is volt köszönhető, hogy József Attila *Altató* című versét megzenésítették és énekelték. Csak érdekességként említem, hogy valkói káplán koromban még találkoztam a Gödöllőn élő Ottó Ferenc zeneszerzővel, aki osztálytársa volt az egyetemen József Attilának, és a zeneszerző kérésére keresztfia számára írta e verset a költő. A kis Balázs nagy hatalmas ember lett, aki Amerikába távozott.

Az idő múlásával egyre közelebb áll hozzám Babits Mihály *Balázsolás* című verse, de a kevésbé ismert Kerényi Grácia *Szigligeti balázsolás* című költeménye is.

Manapság hál Istennek a torokgyík nem öli meg a gyermekeket, de sajnos van torokrák, és a hivatásos beszélők réme, hogy egy-egy megfázás után berekednek. A papok, akiknek hivatása az igehirdetés, a szó emberei, akiknek nemcsak jól és érthetően kell közvetíteni a Szentírást és az Egyház tanítását, hanem valamiképpen azonosulnia is kell vele.

Van szellemi rekedtség is, ami abban az esetben következik be, amiről Jézus kora tanítóinak megfeddésekor mond: „Tartsátok és tegyétek meg tehát mindazt, amit mondanak, de tetteiket ne kövessétek, mert mondják ugyan, de nem teszik.” (Mt 23,4) Ez lehet talán a legsúlyosabb vád ellenünk, most és majd az ítéleten. Ugyanakkor Jézus tanítani küldött bennünket, és Szent Pállal mi is elmondhatjuk: jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot. Olyan világban élünk, ahol a szó inflálódott, félígazságokat hallunk, vagy nyíltan hazudnak az emberek. Egy öreg pap barátom szokta volt emlegetni bizonyos közéleti emberekre: úgy tud hazudni, hogy az ellenkezője se igaz.

Jézus még azt is mondja: „Minden fölöslegesen kimondott szóról számot adnak majd az emberek az ítélet napján. Szavaid alapján fognak igaznak ítélni, szavaid alapján fognak elmarasztalni.” (Mt 12,36) A templomban vasárnaponként fölolvastott szentírási részletek egyikében sem szerepel ez az idézet. Mi a fölösleges szó? Ami nem épít, ami nem igaz, ami nem vigasz. Az evangélium ugyanis minden időben átütő erejű, és minden nagy mű valamiképpen az evangélium átirata.

Ne csak hangszálaink megbetegedésekor gondoljunk Szent Balázs püspökre, hanem más egyébkor

is, mint segítő szentre, hogy járjon közben értünk, hogy szavaink úgy formálják meg a gondolatot, hogy ne csak akkor, amikor bíróság elé állítanak bennünket, hanem a hétköznapiakban is az Atya Lelke szóljon belőlünk (Mt 10,20).

Krisztussal együtt Ti is feltámadtatok

A Föltámadt Jézus az első húsvét alkalmával megrengetett egy ősi emberi életérzést, hogy sorsunk a végleges elmúlás. Akik találkoztak vele, meggyőződtek arról, hogy él, és tanítása ezentúl ránk is vonatkozik „*aki bennem hisz, még ha meg is halt, élni fog*”. (Jn 11,26) Ettől kezdődően az apostoli egyház tagjai úgy éltek, hogy már földi életük is megkezdett örök élet. A világ azonban nem vett erről tudomást, élte a maga pogány életét, és így van ez ma is.

A harmadik évezred elején, magunk mögött hagyva a véres XX. századot, azt reméltük, hogy a világ jobb lesz, békességes és emberibb. Szent Atyánk *Az új évezred küszöbén* című levele ebben a reménységben fogant és feladatul tűzte ki, hogy a mai kihívásokkal szemben a keresztények legyenek a szeretet tanúi, egyéni és közösségi életükben. Nem telt el három év, háború van újra a nagyvilágban, a médiák által leggyakrabban használt szó halál, pusztulás, megelőző támadás, terror. Ezek után megkérdőjelezi sok ember, hogy Krisztus feltámadásával megváltódott-e és jobb lett-e a világ. A hívő ember hiszi és rendületlenül vallja, hogy Krisztus valóban feltámadt és „*Krisztussal együtt mi is feltámadtunk*”. (Kol 3,1) Ez a feltámadás azonban most még az emberi lélekben történik meg, azokéban, akikre Jézus mondja: „*Isten országa bennetek van*”. (Lk 17,21)

A húsvét szent titkát legjobban kifejező szentség a keresztség, amely jelképesen és valóságosan is a hitben Jézussal való eltemetkezést és feltámadást jelenti. Ebben a szentségben tapasztalatot tudunk szerezni hitünk sarkalatos igazságáról. Mivel azonban gyermekkorban részesültünk legtöbbször a keresztségben, minden húsvét éjszakáján megújítjuk keresztségi fogadalmunkat. Carlo M. Martini bíboros négy helyzetet is megemlít, amikor megtapasztalhatjuk később is a keresztség, a feltámadt Krisztus kegyelmét és hatását. Ezek a következők: amikor Istent

Atyának hívom, és ezt szívből teszem. Minden alkalommal, amikor Jézus Krisztus szerint választok az élet mindennapi és nagy dolgaiban. Amikor van erőm, hogy eltemessem a múltamat, és előre tudok tekinteni. Valahányszor megélem és építem a keresztény közösséget. Példákat hozok ezekre a tapasztalatokra. Batthyány-Strattmann László amikor elveszítette elsőszülött fiát, családtagjaival együtt bement házi kápolnájába és hálát adott Istennek, mint gondviselő Atyának, hogy addig is – 21 évig – nekik adta Ödön nevű fiát.

A mindennapi dolgokban való Jézushoz való igazodás már abban is megmutatkozik, hogy milyen műsorokat nézek meg a televízióban, vagy hogyan ítélek meg egyes élethelyzeteket. Valójában a sors-helyzetekben mutatkozik meg, hogy tényleg Jézus Krisztus szerint élem az életem. Az iraki háború elleni tiltakozásul az amerikai szerzetesek és szerzetesnők még a letartóztatás megalázásában is részesültek, de ők inkább választották Jézus békesség szerzéséről szóló tanításaért a szenvedést, minthogy a médiák által népszerűsített háború tömeghangulatának engedtek volna. Az is hozzátartozik a keresztség tapasztalatához, hogy legyen erőm szembenézni bűneimmel, azt megbánva eltemessem a múltamat és előre tekintsek.

A magyarok ebben az esztendőben Rákóczi-évet is tartanak, akiről kevésbé köztudott, hogy a szabadságharc bukása után Párizsban elég világias életet élt. 1715. húsvétján elment a kamalduliak Grosbois kolostorába, részt vett a nagyheti szertartásokon és erről ezt jegyezte fel vallomásaiban: „*a kamalduli atyák kolostorában végzett húsvéti gyanúsommal újjászülettem, gyönyörűséggel kell elbeszélmem kegyelmedet, és lelki gyermekésem állapotát... Uram, tudad ugyanis, hogy gyöngye létemre alkalmatlan és képtelen vagyok a hőstettekre, ezért eloldottad azokat a kötelekeket, melyeket a világ fogva tartott, és tudtom nélkül széttépted egyiket a másik után.*” A testvéri közösség építése megmutatkozik a szeretet apró tetteiben, de leginkább abban, hogy életünket is kockára tesszük értük. Fernando Filoni érsek a bagdadi nuncius a háborúság közepette is ottmaradt a keresztényekkel, mert a Jó Pásztor példájára nem futott el, hanem még arra is kész, hogy életét *áldozza a hívekért*.

Ilyesfajta gondolkodásra és bátorságra csak a hit képesítheti az embert, de pontosan ezek a tapasztalatok bizonyítják, hogy a keresztség nem egy ceremónia csupán, hanem ahogy Szent Pál apostol írta a rómaiaknak: „*a keresztség által ugyanis Krisztussal együtt a halálba temetkezünk, hogy amint Krisztus az Atya dicsősége által feltámadt a halálból, úgy mi is új életet éljünk*”. (Róm 6,3)

Ezekkel a gondolatokkal kívánom az *Új Ember* olvasóinak, hogy a föltámadt Krisztus életéből ré-

szesüljenek. Ha gyenge lenne a hitük, járták a fordított utat, bizalommal szólítsák a Mennyei Atyát, döntsenek és cselekedjenek az Evangélium szellemében, végezzenek őszinte szentgyónást, és fáradozzanak a közösségért. Egészen biztos, hogy a föltámadt Krisztus megajándékozza mindannyiukat erősebb hittel és maradandó boldogsággal.

Gondolatok az Egyesült Európáról

A római pápa, Magyar Püspöki Karunk a közös Európa – az Európai Unió mellett tette le a voksát. Magyar katolikus Egyházunk mindig is a Nyugathoz tartozott, s központja mindig Róma volt. Akkor is, amikor Magyarországot sajnálatosan Isztambulból, Bécsből, Berlinből, majd évtizedekig Moszkvából kormányozták.

Nekünk továbbra is Róma lesz a középpontunk. Hiszen odatartozunk, és éppen ezért az Unió partján áll a katolikus Egyház. De tudjuk, hogy nagyon nagy nehézségekkel kell megküzdenünk. És mégis, a történelmi realitás azt kívánja, hogy Európát válasszuk, mert a nagy nemzetek küzdelmében önálló kis nemzet nem maradhat meg. Választanunk kell. Ha nem lépünk be az Unióba, akkor egy keleti típusú ázsiai tunya világnézet és rendszer vár ránk, vagy esetleg az egyetlen szuperhatalom gátlástalan imperializmusának esünk áldozatul. Az Unió talán védelmet ad e tekintetben is. De nincsenek illúzióink. A Szentírás tanítása és történelmi ismereteim arra tanítanak, hogy a Földön nem volt még ideális állam, s valószínűleg ezután sem lesz. Csak talán emberibb világot tudunk majd építeni. Az alapítók, Róbert Schuman, De Gasperi, Konrád Adenauer hívő keresztény emberek voltak. Hozzátehetem, katolikus emberek. Róbert Schumant ugyanúgy, mint Batthyány-Strattmann Lászlót, boldoggá akarja avatni a katolikus Egyház. Ő mondotta: „*Én egy gótikus katedrálisban érzem leginkább magam európainak.*” Sajnos, az Európai Unió mintha erről elfeledkezne, mintha csak anyagiak, lennének ezen a világon, csak gazdaság és pénz. De maga Jézus mondja: „*nem csak kenyérral él az ember.*”

Gondolom, kevesen tudják, hogy a püspököket a középkor óta pontifexnek, azaz hídverőnek nevezik. A római pápát pedig pontifex maximusnak. De nem pusztán ezen a földön akarnak ember és ember között hidat verni, hanem a transzcendens világ és a földi világ között. Az Isten és az ember között. Szeretnénk, hogyha az Unió az embernek erre az igényére is választ adna.

Ezer évvel ezelőtt, amikor Asztrik apát elhozta a koronát Szent István királyunk számára, ezzel a gondolattal is tette ezt: a kereszténység létszükséglet a magyarság számára. Ahogy akkor az volt, az most is. És mint tudjuk, Szent István királyunk halála előtt följánlotta a koronát a Magyarok Nagyasszonyának, Szűz Máriának. Ez a gondolat sincs távol az Európai Uniótól, mint ahogy az uniós zászló sem a tizenkét csillaggal, amely a Szűz Mária feje fölött lévő, a Jelenések könyvében megírt tizenkét csillag. Paul Lawy, egy a koncentrációs táborból kiszabadult, zsidóból lett keresztény ember ott volt az Unió kezdeteinél. Ő kereste az Unió számára a megfelelő emblémát. Először keresztet akart, de mivel úgy gondolta, hogy ez túl „feltűnő” lenne, ezért aztán a Szűz Mária feje fölött lévő korona tizenkét csillagát tette az EU zászlajára egy szoborról. Ott van tehát most is Mária, ha nem is a Magyarok Nagyasszonyaként, de Európa védasszonyaként.

Ezekkel a gondolatokkal és ezzel a reménnyel várom azt, hogy az Egyesült Európa meg tudja vállalni a humánus eszméjét, a szeretet civilizációját.

Üzenet a Szent Anna iskolának

Tíz esztendő csak egy súlyos beteg ember, vagy egy rab életében nagyon hosszú idő. Évszázados egyházi iskolák mellett egy tízéves intézmény csecsemőnek számít. És mégis ez a kis kerek évforduló alkalom arra, hogy megálljunk, kissé hátratekintsünk, de méginkább előre, hiszen az iskola mindig a jövőt építi, mert a fiatalság életkoránál fogva is már maga a remény.

Attól kezdve, hogy az Úr Jézus a világba küldte tanítványait: „*Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek*” (Mk 16,15), egyház és tanítás, egyház és iskola elválaszthatatlan. Magyar földön is 996 óta már működik bencés, azaz katolikus iskola. Az iskolának az oktatás és nevelés a fő célja, de nem akármilyen oktatás és nevelés. Jézus Krisztus az igazi világosság, aki magamagát útnak, igazságnak és életnek mondta, meghatározza az oktatásnak és nevelésnek a tartalmát. A katolikus iskola tanárai, tanítói meg vannak győződve arról, hogy az igazság egy, visszavezethető Jézus Krisztusra, akiben Isten „*mindent teremtett a mennyben és a földön*”. Minden tudomány és művészet végül is ezt az igazságot keresi, mert Ady. Endre szavával szólva: „*Az Isten van va-*

lamiként / minden Gondolatnak alján”. S a nevelés is ezen iskolákban csak abban az irányban haladhat, amely rávezet a krisztusi útra és az életre.

Amennyiben a katolikus iskola olyan nevelő intézménnyé kíván lenni, amely meg tud felelni a mai világ kihívásainak, akkor néhány alapvető tulajdonságát meg kell erősítenie. Segítse elő a gyermek személyiségének minden szempontból átfogó nevelését, és nem szabad megfélemlíteni lelki, vallási igényeiről. Meg kell erősödni a katolikus iskolában járóknak a keresztyén önazonosságukban, és nemzetükhöz való tartozásukban. A kultúra és a hit szintézisét, különösen a mai technikai civilizáció korában élő és nevelődő gyermekben kell elősegítenie. Arra is oda kell figyelni, hogy a katolikus iskolák végül is mindenki iskolái voltak, tekintettel a leggyengébbekre, legszegényebbekre és peremre szorult emberekre.

Jánoshalmán az államosításig kiváló, nővérek által vezetett iskola működött. Újraéledni a katolikus iskola csak a rendszerváltás után tudott, sok-sok küzdelemmel és az újjáalakulás fáradságával. Hasznos volt már az eddig eltelt időszak is, de a tanítás az az erőfeszítés, ahol a befektetés csak jóval később látszódik, és ahol nem érvényesül az energiamegmaradás törvénye.

Őszintén kívánom, hogy Egyházmegyénk e jelentős intézménye a közösségteremtés, és az egyéni fejlődés kiváló műhelyévé váljon. Tanárai és nevelői a Szentlélek bölcsességével oktassák, neveljék az iskolásokat, ők pedig a gyermek Jézushoz hasonlóan gyarapodjanak korban, bölcsességben és kedvességben Isten és emberek előtt (Lk 3,52).

Aranymise

E tiszaparti város fogadalmi templomában a hálaadó aranymiséhez még egy népdal is eszembe jutott: „*Hej halászok, halászok, mit fogott a hálótok?*” Fél évszázados papságért adunk hálát ebben a szentmisében azért, hogy az Úr Jézus kiválasztotta őket, és amint az első apostoloknak mondotta, egyben emberek halászaivá is tette őket. Ez az ünnepi óra alkalom a hálaadásra, és fölszólít a számadásra és értékelésre, hogy mi van a kivetett hálóban.

Az ötvenes számnak a Bibliában ünnepe van. A Húsvét utáni ötvenedik nap Pünkösd, a Szentlélek Úristen elküldésének ünnepe, mérföldkő lett az üdvösség történetében, mert elkezdődött az Egyház ideje.

Az ötvenedik év az igazi jubileumi (jóbel) év, már az Ószövetségben is kegyelmi esztendő volt. A papi hivatásban pedig arannyá lett idővé válik.

Micsoda ötven év volt, amit magatok mögött hagyatok jubiláló atyák? 1953 a magyar Egyház legnagyobb üldöztetésének idejére esett. Főpapjaink közül többen börtönben és házi őrizetben szenvedtek, velük együtt százszámra papok és szerzetesek. Az akkori hatalom néhány évet adott még az Egyháznak, és a vallás elhalásának, és mint az akkori hírhedt politikus mondta: „*A papság és szerzetesség csak koporsó kérdése*”. Ekkor indulni igazi nagy bátorságot kívánt, de a remény ellenére hittetek (Róm 4,14), hogy a kálvárián is ott van az Úr Jézus, hiszen ő mondotta: „*Aki követni akar engem, vegye föl keresztyét.*” Hányták-vetették az Egyház hajóját a hullámok, sokan fölkiáltottak: „*Mester, nem törődöl vele, hogy elveszünk?*” De Jézus akkor is ott volt az Egyház hajójában, amikor aludni látták. A Szentlélek Úristen, akit a mai napon is ünneplünk, bizonyította, hogy az Egyházat megőrizte e nehéz időben is, és akiket az Úr Jézus meghívott, azoknak megadta a lelki erősség kegyelmét.

Papságotok időszakára esett a világegyház újkori történetének legnagyobb eseménye, a II. Vatikáni Zsinat, amely ismét csak a Szentlélek jele, hogy az Egyház mindig meg tud újulni. Akkoron hazánkba csak a híre szűrődött be e zsinatnak, nem fejthette ki hatását a hallgatásra ítélt és szenvedő Egyházban. Akkor is hittetek, amit a Központi Szeminárium egyik ideiglenesen helyreállított ablakára latin nyelven fölírt valaki a II. világháború után: „*A Lélek azonban élő és éltető, nem tűri a romot, első adandó alkalommal újraéled.*” Az adandó alkalomra még nagyon sokat kellett várni, legtöbben úgy hitték, hogy életükben már nem élük meg az Egyház fölszabadulását, s a halászó apostolok csüggedtségével mondták: „*Egész éjjel fáradoztunk, s nem fogtunk semmit.*” És mégis eljött a nap, amire senki nem számított. De akkorra már olyan állapotban volt a katolikus egyház, Gyulay püspök úr emlékezetes újságcikkében ezt írta: „*Olyan, mint a sebtől vérző Szent Sebestyén, akit ellenségei már-már halálra nyilaztak, de fölállt és újra szolgálatra jelentkezett.*” Ez az időszak a rendszerváltás ideje, arra az életszakaszotokra esett, amikor civil foglalkozásban lévő kortársaitok nyugdíjasok lettek. Újra tudatok kezdeni, ahogy a sok éven át mondott latin szentmise lépcsőimájában imádkoztatok: „*Isten oltárához járulok, Istenhez, aki megörvendezteti iffúságotam.*” Mert a Szentlélek megújítja az ember

lelkét, nagy tanúságtétel ez, a mai, lelkileg elfáradt, depressziós és kiábrándult korban.

Az említett népdalban a hajót a víz viszi lefelé. Azonban nekünk az Egyház hajójával árral szemben kell úszni olykor. Mert az Egyház időszerűsége sok esetben az időszerű ellenállásban mutatkozik meg. Szent Pál írta a rómaiakhoz írt levelében: „*Ne hasonuljatok a világhoz, hanem gondolkodásotokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte és mi a tökéletes.*” (Róm 12,2) Lefelé az árral úszni könnyű, de hűségesnek maradni akkor is, amikor az életkor szerint már elhagy a fiatalos lendület, nagyon nehéz. Ez a hajó azonban a túlsó part felé tart. Ezért a pap fő feladata, hogy Istenhez vezesse az embereket, üdvösségükért fáradozzon és hálaáldozatot mutasson be Istennek. S mi mindig hisszük, hogy ez a hajó biztosan eléri a túlsó partot. Római Szent Hippolitusz írja, hogy az Egyház hajójának tapasztalt kormányosa Krisztus, árboca az Úr keresztje győzelmi jelül a halál ellen.

Valahányszor szentmisét mutatunk be, hálát adunk az Úrnak, ahogy az eukarisztia nevében már benne van. Ma ez a hálaadás több és ünnepélyesebb, mint máskor. Most a hála a szív emlékezése, mert fél évszázados papi szolgálatért mondunk köszönetet az Úrnak. Az ünnep után tovább folytatódik keresztény és papi életetek. Ehhez kérjük Isten kegyelmét, imádkozva értetek és aranymisés áldásokat kérve. Hiszen mindannyiótoknak hivatása és küldetése, amit Gyulay püspök úr aranymisés szentképére mottóként íratott: „*Futok a kitűzött cél felé, az égi hivatás jutalmáért, amelyre Isten meghívott Krisztusban.*” (Fil 3,14)

Templomszentelés

Egy régi emlék támadt föl lelkemben, ahogy a Fioretti udvaron a templomszentelést és az új csodálatos kert meg-áldását végeztem. Katona időmben a nagyon-nagyon szegényes, talán száz könyvből álló könyvtárban, amelynek legtöbbször valami háborús könyv volt az akkori idők szellemének megfelelően, találtam egy könyvet, melyet tudatlanságból felejtettek a könyvtárosok a könyvek között. Azt gondolták, hogy valami kertészeti könyv, ez volt a címe: *Itália virágoskertje*. Aki ide tette, az nem olvasott bele. Jó lesz ez a katonáknak, hátha van köztük kertész. De ez a könyv a Fiorettiről, Szent Ferenc prédikációiról, írásairól szólt, és még olvasható volt benne Sienai Szent Katalin a pápához írt levele.

Többszörösen kivettem a kölcsönzési idő lejártával ezt a könyvet, nem tudták elképzelni, hogy miért olvasom én. Tudniillik ebben a könyvben e két nagy szent gondolataiban mindig ott volt a Szentírás szava is, amit akkor természetesen még nem vihettünk be a laktanyába. A Fioretti, a virágoskert, valójában egy gyönyörű metafora, egy kép arra, hogy Szent Ferenc gondolatvilága, az őt követőknek élete, hasonlít egy szép virágoskerthez. És ahogy a zaklatott ember megnyugszik a természetben, úgy nyugszik meg az ember lelke, a középkor legnagyobb szentjének – aki legjobban hasonlít a mi Urunk Jézus Krisztusra – cselekedeteiben, annak a gondolataira találunk, és azt próbáljuk a mai, időkben is megvalósítani.

Itt van a mai evangélium, amely folytonosan közli mindig az előírt szentírási szakaszokat, nem templomszentelésre való kiválasztott rész, mégis jól alkalmazható a mai szép ünnep gondolatához. Hiszen a mi Urunk Jézus Krisztus megjövendöli szenvedését, halálát és föltámadását, amelynek első, részéről egyáltalán nem akartak tudni az apostolok: hogyan szenvedhet a Messiás. Egyszerűen nem értették meg. Talán benne volt az emberi félelem is, mert az ember fél a szenvedéstől és a haláltól. A föltámadás pedig még nem volt valóság akkor számukra. E helyett inkább arról beszélgettek, hogy ki a nagyobb közöttük. Ez egy emberben lévő természetes vágy is, hiszen különben nem csinálnak semmit, ha nem akarnák a bennünk lévő talentumokat megvalósítani. Csakhogy ezt jól kell tenni. Mert könnyen elmegy a karrierizmus a gőg, a hatalomvágy irányába a nagyság keresése. – Ekkor a mi Urunk odaállít egy gyermeket – a hagyomány úgy tudja, hogy ez antiochiai Szent Ignác volt – és egy beszédes példát mondott: ha nem lesztek ilyenek, mint a gyermekek, nem juttok be a mennyek országába.

Az Úr Jézus nem akarta idealizálni a gyermekeket. Tudta azt, hogy a gyermekekben is van sok ösztönös rosszság, De rámutatott arra, hogy a gyerekben él egy ösbizalom, amely szülei iránt mindaddig él, amíg meg nem rontja a szülő ezt az ösbizalmat gondatlanságával, kifejezett gonoszságával, és el nem torzíja a gyermekben lévő igazi vágyat a szeretetre és arra, hogy őt is szeressék és elfogadják.

És a gyermekség lelkülete azt jelenti, hogy nekünk mindig nyitottnak kell lenni az Atya iránt. Hiszen Isten gyermekei vagyunk kicsiny ember módjára is, gyermek módjára. Az ősegyház püspökei komolyan vették ezt a szentírási szakaszt, odatették nevük elé a Tapejnosz gyermek, kicsiny, alázatos

szót, amely kezdőbetűjéből a T-ből lett a kereszt. Lehet azt látni, hogy a püspök úgy írja a nevét alá, hogy † Balázs érsek, előtte van a kereszt, de ez igazában a T betűnek, a kicsinynek, az alázatosnak a jele. Fölhívja a figyelmet, hogy milyennek kell lennie az Isten papjának, Krisztus követőjének. Mert csak akkor jut be a mennyek országába.

Szent Ferenc meg tudta valósítani ezt az életeszményt, hiszen akkor is egy háborús világot éltek, és amíg voltak, akik úgy gondolták, hogy keresztes hadjáratokkal lehet felszabadítani a Szentföldet – még egy Szent Bernát is ezért prédikált –, addig Ferenc elment a Szultánhoz, jóllehet bolondnaji, nézték, és alázatosan megszólította, hogy te is testvérem vagy, mert te is az Isten fia, Isten gyermeke vagy. Ebben a szellemben éltek itt egykor a ferences atyák. A szegedi pasához elmentek, ha kellett megalázkodtak, hogy maradhassanak itt a magyar néppel, és lelki támaszt nyújthassanak. Éppen ezért itt az Alföldet szinte csak ők pasztorálták a török hódoltság napjaiban. Egyszerűen, alázatosan és a szegény Krisztust követve.

De itt van még az evangélium első gondolata, amikor az Úr Jézus szenvedéséről, haláláról és föltámadásáról tanít. Minden keresztény, kiváltképp katolikus templom ennek is az emléke. A templom önmagában Istenre mutató építmény. Ha egy városban nincs templom, az nagyon sivár. Nélküle az ember csak önmagának építi házát, és azon városok sorsára jut, mint amilyenek voltak a szocialista városok. Ma az embertelenségnek lettek szinte szimbólumai – Kazincbarcika, Dunaújváros –, ahol már nem lehet emberi életet élni. Most utólag próbálnak templomot építeni benne. Mert ott, ahol az ember csak magára gondol, csak haszonépületeket épít, ott előbb-utóbb meghasonlik emberségében. A templom az mindig a természetfölöttire utaló építmény, nem luxus ez, hanem a lélek óhaja, hogy legyenek ilyen épületek.

De a katolikus templom, miután itt naponta bemutatják a szentmiseáldozatot, Krisztus halálának és föltámadásának emlékhelye is. Hiszen minden úrfelmutatás után a fölszólításra: íme hitünk szent titka!, – ezt mondjuk: Halálodat hirdetjük Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat. Az a lelkület, amit Jézus elénk tárt, megmutatott, az egy áldozatos lelkület. Nélküle nem lehet a Mennyei Atya elé kerülni. De valahogy így vagyunk a földi életben is, áldozatok és fáradság nélkül nem megy előbbre a világ.

E templom külső felújításánál is minden bizonnyal a sok verejtéken túl sok jaj is elhangzott. Én tanúja voltam itt a szomszédban, mikor láttam, hogy majdnem télvíz idején is és nyáron is hősiezen építették ezt a templomot. Köszönet legyen érte, és mindazoknak, akik ezt segítették. Anyagiakkal, imádságukkal és jó tanácsukkal.

A templom éppen ezért számunkra az áldozat és a föltámadás emlékhelye is. És itt mindig gyermeki lélekkel kell részt vennünk a mennyei Atyára tekintve, mint ahogy a gyermek szülőjére tekint, ameddig tud még bennük remélni. És miért? Hogy innét a templomból elmenve jobb emberekké váljunk. Ezért beszél az Úr Jézus a szolgálatról, hogy aki nagyobb akar köztetek lenni, az legyen mindenkinek a szolgája. – Nagy Szent Gergely pápa kora óta a pápák címerében ott van: servus servorum Dei. Isten szolgáinak a szolgája. És ha csak a mostani Szentatyánkra gondolunk, ezt igazolva látjuk. Mert más ember ilyen betegen nem törődne már a világ sorsával, nem törődne azzal, hogy az emberekhez szóljon, hanem elfoglalná őt a betegsége, addig ez az aggastyán, ez a beteg ember a szolgálat tanúságtételével jár körül a világban és mondja az evangélium örömhírét, hirdeti a világ vezetőinek, hirdeti az egyszerűbb embereknek, mert csak ezáltal tud megvalósulni a szeretet civilizációja, a békésebb, igazságosabb és emberibb világ.

Így a mai ünnep is több gondolatából ragadjon meg lelkünkben az, hogy amikor itt vagyunk az atyai házban, az értünk meghaló és föltámadt Krisztust ünnepeljük minden szentmisében. Gyermeki bizalommal vegyünk részt és innét távozva a hét napjaiban jobb emberek legyünk, szolgáljuk családjunkat, embertársainkat, nagyobb közösségünket, hogy szebb, jobb, igazabb és szeretettel teljesebb világban élhessünk.

Karácsonyi tünődés

Hogyan is ünnepeltünk a tavalyi karácsonyon és az újév ünnepén? Boldog, békeséges, áldott ünnepet és új esztendőt kívántunk. Azóta, mintha rosszabb lenne a világ. A háborús- és terrorcselekmények a napi hírek megszokott tényei. Van értelme bensőségről, boldogságról beszélnünk? Tényleg van okunk örvendezni és remélni? A szenteste titka sokak számára elkoptatott, nehezükre esik a karácsonyban egyedül lenniük olyan helyen állnak, ahol a fény elsötétül, az ének elnémul. Ilyenek a társadalom peremére szorult emberek, a menekülttáborok lakói, a terror és fegyverek áldozatai, a harmadik

világ nyomorúságának szenvedői.

De ilyen az a sok fiatal is, aki kiszorult a családból és a társadalomból. Nagy ellentétként tapasztaljuk azt az örületet, ami a plázák körül a karácsony előtti időben a vásárlás szenvedélyétől hajtva űzi az embereket. Jézusnak nagyon kemény szava lenne ehhez a világhoz, mert ilyenfajta ünneplésünkkel elhomályosítottuk a szabadító örömhírt. Az ajándékok tömege, a szentimentális hangulatok, a karácsonyi show-műsorok elfordították tekintetünket az örömhír lényegéről, amelynek végén az eredmény csömör és nem öröm. És mégis! Karácsony a boldog ígéret ünnepe a szenvedéstől tépázott világ sötét képeivel szemben. Ünnepe, mely fölemel és bátorít minket. Az angyalok ezt a hallatlan örömhírt hirdetik a pásztoroknak: „*Ma született a megváltótok, ő a Krisztus, az Úr.*” Ő megváltást, életet, üdvösséget, jövőt hoz mindenki számára.

Ez az üzenet ma is ellene mond a mi várakozásunknak. Jézus a szegényeknek, a lenézetteknek, vámosoknak és bűnbánóknak hirdette Isten Országának örömhírét Hirdette, hogy sebeik be fognak gyógyulni, könnyeik föl fognak száradni. Ők Isten irgalmának első számú címzettjei. Ha valaki megszólítottak érzi magát, akkor tudhatja, hogy az örömhír neki is szól. A karácsonyi örömhír arra hív minket, hogy hagyjuk magunk mögött az oly gyakran hamis, károsodott és kicsinyes életünket. Arra hív minket, hogy a pásztorokkal együtt induljunk el a Gyermekhez, aki új kezdetre képesít minket. Arra hív minket, hogy legyünk részesei Isten megváltó szeretetének, és a jövőben tegyük szabaddá magunkat az üdvösségre és mindarra, ami a szegényes jászolban testet öltött.

Isten azonban nem erőszakos. Ő nem kényszerít és nem erőltet. Az ő ereje a gyermek tehetetlensége. Ő szolgálként jelent meg, mellettünk áll és a mi terhünket hordozza.

Az evangélium reménye azonban ebben a világban a mi szívünk megtérésével kezdődik. Sarkosan fogalmazva mondhatjuk: Isten ma is ki van szolgáltatva a mi elfogadásunknak. Ahogy akkor sokan elutasították, úgy teszik ezt ma is, még akkor is, ha külsőségekben karácsonyt ünnepelnek. Isten szeretete velünk akar lenni életünk konfliktushelyzeteiben éppen ott, ahol sötétség van, ahol gondok és problémák gyötörnek bennünket. Krisztus születésének evangéliuma nem csupán egy régmúlt történelmének felidézése. Ez az égi üzenet azonban nem tárolható kihasználatlanul. Még a Biblia lapjai is életellen betűk, ha nem szólítanak meg személyesen bennünket. Hagynunk kell, hogy megragadjon a jászol Gyermek, és a keresztes Embere. Legyen számunkra karácsony megváltó ^valósággá, találjon bennünk visszhangra az Isten szava, és nyissunk ajtót neki, ha kopogtat. Ekkor Jézus Krisztus képére formálva valóban új emberré válhatunk. Hívökké, akik sugároznak valamit abból az örömhírből, amely 2003 évvel ezelőtt Betlehemben világra jött.

Karácsony öröme

„Ne féljete, mert nagy örömet adok tudtul nektek, és majd az egész népnek. Ma megszületett a megváltótok, Krisztus, az Úr!”

(Lk 2,1-11)

A karácsonyi elmélkedés elején és végén egy katonakori karácsonyi emlékemet idézem fel.

December 24-én hívatott a parancsnokom, s mivel tudta, hogy papnövendék vagyok, ezt mondta: „Nehogy valami éjféli misét csináljon, magát 24 órás szolgálatba helyeztetem.” A szolgálat ideje alatt egyedül ácsorogtam az éjszakában, és arra gondoltam, hogy otthon most mennek a szüleim a templomba, és én most itt egyedül vagyok, milyen rossz énnem. Próbáltam imádkozni, és lélekben ott lenni az éjféli misén. Egyszer csak a műszaki *századnál* a nagy katonarádiókon valaki zenét keresgetett a külföldi adókon, és rátalált a híres „Stille Nacht”, a „*Csendes éj*” kezdetű csodálatos szép karácsonyi énekre. Akkoriban Magyarországon még ezt sem játszották a rádióban. S amilyen erősségre lehetett tenni, felhangosította. Akkor az az élményem támadt, hogy a karácsony öröme áthatol a falakon, áthatol a drótkerítéseken, s nincs olyan életállapot, hogy ne élhetné meg valaki azt az örömet, amit az angyal egykoron a pásztoroknak és az egész népnek hirdetett: „*Ne féljete, mert nagy örömet adok tudtul nektek, és majd az egész népnek. Ma megszületett a megváltótok, Krisztus, az Úr!*”

Azóta bármilyen élethelyzetben voltam, a karácsony igazi öröm volt a számomra, még ha egyedül voltam is a plébánián, vagy betegen feküdtem. Most is ezt tudom csak mondani: a hívő embernek az igazi öröme a karácsonyban Jézus Krisztus születése! A családi együttlét, a bensőségesség csak kiegészítheti ezt a boldogságot.

Amit az angyal mondott, azon el kell gondolkodni. Ugyanis az a nagy öröm nem egy pillanat bol-

dogsága, hanem valójában az evangélium. Ez az evangélium, amely Jézus igazi üzenete, és már nyilvános működése alatt is, még inkább a mennybemenetele után töltötte el az egyházat. Jézus születésének órája az örvendetes győzelmi hír, az evangélium kezdete. Isten-küldi el a világba, Isten dicsősége nyilvánul meg benne. Az angyal evangéliuma nemjélelmet hoz, hanem nagy örömet: Az apostolok már Jézus életében is örömmel tértek vissza, mert az evangélium hirdetésére még a gonosz lelkek is engedelmeskedtek. (Lk 10,17)

Az evangélium miatti üldözés is örömet válthat ki, ami nagy paradoxona az örömmel és a boldogságnak. Amikor a főtanács emberei behívták az apostolokat, megvesszőztették, aztán rájuk parancsoltak, hogy Jézus nevében ne beszéljenek, és szabadon engedték őket; ők boldogan távoztak, mert méltóak lettek rá, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek. (ApCsel 5,40) Ez az öröm valójában az örök élet öröme, az üdvösség jóhíre! A mai ember az igazi örömet, még inkább a tartós boldogságot nélkülözi, számára inkább csak a jó közérzet, a pillanatnyi hedonista élvezet az öröm. Márpedig Krisztus öröme és boldogsága ezen a földön a lélek derüje, az Isten gondviselésébe és szeretetébe vetett bizalom, amely az üdvösségben táruul ki előttünk, és válik végleges életállapottá. Ez az öröm nekünk szól! Nem általában hirdeti meg az angyal, hanem azt mondja: „...nagy örömet hirdetek nektek!” Személyre szólóvá és az élet értelmévé teszi a jó hírt. Így a karácsonyi esemény is olyan esemény, amely nekünk, velünk és értünk történik, hiszen Isten nemcsak Isten akart lenni, hanem ember is. Számunkra lett ember, és öltötte fel az emberi létet. Ugyanakkor nemcsak az egyes emberhez szól, nem egy önmagát bezáró szektához szól ez az üzenet, hanem állandóan bővülő sokaság alkotja azoknak a közösséget, akikhez szól. Az egész népnek kell hirdetni majd ezt az evangéliumot. Ebben máris benne van nemcsak a korai egyháznak, hanem a mindenkori keresztényeknek szóló missziós parancs is, mert mennünk kell hirdetni az evangéliumot.

Különös hangsúly esik a „ma” szóra, amely a 11. vers mondatának elején áll. Azt jelzi, hogy a várakozás időszaka lejárt, és beköszöntött az Ószövetségben meghirdetett végidő, elkezdődött az Isten Országának ideje! Ez a kegyelem „má”-ja, jelenvalósága. Éppen a *mai napon* érinti az örökkévalóság az időt, a végtelen a végest, a kegyelem az elítéltet, az üdvösség a kárhozottat. Ma történik meg a jóhír meghirdetése! Az új nap: ez nemcsak a karácsony napja, ez az *életünk* napja. Éppen ezért nem halogatható a jó hír meghallása, a jó hírre való válasz, a jó hírrel való együtt-cselekvés! A meghallgatásról és a szabad együttcselekvésről van tehát szó! Nem halogatható az üdvösség idejére való odafigyelés!

Másutt ezt olvassuk a Szentírásban: „*Ma, ha az Ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!*” (Zsid 4,7) Hány kortársunk él úgy, hogy az örök dolgokra nem szívesen gondol! Az talán még természetes, hogy valaki a halál gondolatát elhessegeti magától, de ez is struccpolitika, hiszen előbb vagy utóbb be fog következni. Az élet: „*Isten lángja.*” Egyszer hagyja, hogy égjen a földön, azután újból nem. Életünk egyszeri és megismételhetetlen! De a ma arra szólít fel bennünket, hogy az Isten örökkévalóságába kaphatunk belépést. Erre pedig a lélek készségével és nagy örömmel kellene gondolnunk, ha igazi keresztények vagyunk.

Mi a tartalma az örvendetes üzenetnek? Ma megszületett a Megváltó! Krisztus az Úr! Ma beteljesedett az írás! A teljesülés, a vég kora megkezdődött. Ma megszületett a Gyermeke, az Üdvözítő, Krisztus, az Úr! Alapvető címe ez Jézus Krisztusnak. Péter apostol is így vallotta meg. A kereszténységnek ez az igazi hitvallása: Jézus Krisztus az Úr! Most a gyermekség történetében Isten mondja ezt angyal-szájon keresztül. Ez a hitvallás Jézust már születése napjától megilleti. Jóllehet tudjuk, hogy a keresztény nép, a kezdődő egyház húsvéti hitvallása a „*Jézus Krisztus, a Megváltó*” elnevezés. Ezekben a címekben a húsvét utáni *egyház* elnevezése tükröződik vissza. Ő a Megváltó, az Üdvözítő, a Szótér! Szó szerint = szabadító, amely jelzi, hogy Jézus az emberek meg-mentője és üdvözítője.

Mitől ment meg bennünket Jézus? Megment a bűntől a bűnbocsánat nagy örömhíre által! Lehetne azt mondani, hogy az evangélium első fele. *Van* bűnbocsánat, *van* kiengesztelődés Istennel! Lehet szabadulni bűneinkből, és ez az üdvösségnek az első fele!

Megment a tévelygéstől. Életünk hosszú útján sok-sok tévelygésnek, „vargabetű”-nek vagyunk bűneink miatt is áldozatai. Nem kell tévelyegnünk, ha rátalálunk az Üdvözítőre! Ő mondta magáról: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet!*” Nem „*utcanak*” mondta magát Jézus, hanem útnak! Az utca mindig egy településen belül helyezkedik el, az út egyik településből átvisz a másikba. Vagyis Jézus olyan életprogramot, olyan életmintát mutatott föl tanításával és életével, hogy arra az útra rátérve eljuthatunk a mennyei Atyához. Nem a szekularizált élethez ad jó tanácsokat Jézus! Amit ma így mondanánk: „*a sikeres élethez.*” Tanítják a sikeres életút fogásait manager-tanfolyamokon: hogyan lehet győzedelmeskedni a másik ember fölött, hogyan lehet kihasználni az élet minden apró lehetőségét; ez

azonban szükségképpen zsákutcává válik. Jézus nem ilyen „utcat” mutat nekünk, ami ebben az életben talán segít a közlekedésben, de az igazi nagy célt, az üdvösséget nem mutatja! Ő ettől a tévelygéstől is megment bennünket, és megment bennünket az örök haláltól éppen azért, hogy az üdvösséget, az Istenhez eljutást, az atyai házba érkezést, a célba érést adja meg nekünk. Éppen ezért a szótér = üdvözítő szó Jézusnak azt a munkáját, azt a tevékenységét fejezi ki, amelyet mi *megváltásnak* mondunk, így lett azután ő Khrisztosz, az a Messiás, akit a próféták vártak, és Ő lett az Úr! Az az Úr, aki az Atyával egyenlő.

Péter apostol Jézust megdicsőülése után Úrnak és Krisztusnak hirdeti: „*Tudja meg hát egész Izrael bizonyossággal, hogy Isten azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek, Úrrá és Krisztussá tette.*” (ApCsel 2,36)

Így a kereszténység hitvallásának a magva – „Ő a Szabadító azaz Jézus, aki Krisztus, az Úr” (Fil 2,11) – már ott van az angyali üzenetben. A hitvallásban benne van az Ószövetség hite is. Istent gyakran az „Adonáj” szóval – amely a görögben „Küriosz”-nak, azaz Úrnak felel meg – szólítja. A görög szentírás, a „Septuagmta” ezzel a szóval fordítja Jahvét, Istent. Ebben a fogalomban benne van a korlátlan hatalom, a rendelkezés joga és ereje; de a hatalmas úr sohasem tesz rabbá, nem igaz le, hanem mindig felszabadító, védő, oltalmazó, segítő. Az Újszövetség szóhasználata a „Septuaginta”-hoz alkalmazkodik. Vagyis a róla szóló hitvallás mindig azt jelenti, hogy elismerem a *személyes Istent*, aki mint ilyen nyúl bele életembe, alakítja és formálja azt, akivel szemben én fölszabadított szolga vagyok. Jahve az Ószövetségben azt jelentette: „Én vagyok, aki vagyok”, vagy még helyesebben: „Én vagyok, aki vejed vagyok.” A Mózesnek adott kinyilatkoztatást teszi teljessé az angyal, amikor ezt mondja Szent Józsefnek: „Ezek azért történtek, hogy beteljesedjék, amit az Úr a próféta szavával mondott: *Íme, a Szűz fogan és fiút szül, Immánuel lesz a neve.* Ez azt jelenti: Velünk az Isten.” (Mt 1,22-23) A liturgiában már nem is gondolunk rá, és oly gépiesen válaszolunk a pap üdvözlésére: „Az Úr legyen veletek! És a te lelkeddel!” Ilyenkor különösen tudatosítanunk kell, hogy a karácsony e prófécia teljesebbé is.

Sok kortársunk arra hivatkozik, hogy a tények ez ellen kiáltanak, hiszen az Isten távol van ettől a világtól; és folyvást a világnak az Istentől való távollétéről szól a beszéd; és Nietzsche óta hirdetik, hogy Isten meghalt. A XX. század diabolikus történései mintha ezt igazoltak volna. S mégis, a hitben élő emberek a legkiszolgáltatottabb helyzetben is vallották, hogy velük van az Isten. Kolbe atya a koncentrációs tábor éhségbunkerjében is hinni tudott. Társait erősítette: velük van az Isten!

Aki ennek a tapasztalatnak megsejtőjévé válik, az a karácsony ünnepét nemcsak a két-három napos liturgikus ünneplésben éli meg. A liturgia valóban egyszer adja elénk érzelmegazdagságában Krisztus születésének ünnepét, tartalma azonban egész évre szól.

Itt térek vissza a másik katonaelményre, amely szintén azon a karácsonyon volt számomra nagyon örvendetes.

A szolgálat leteltével karácsony másnapján délután kiengedtek kimenőre a városba, hogy ünnepeljenek, hogy moziba mehessek. Én azonban megkerestem azt a templomot, ahová be lehetett katonaruhában is surranni. A bajai ferencesek templomának gyóntató folyosóján a sekrestyébe juthattam. Elég veszélyes volt, hiszen orosz tisztek laktak a régi ferences zárdában. A pap karácsony másnapjának utolsó miséjét mondta. Mint lekipásztor tudom, hogy nagyon sokan úgy vannak közülünk akkor már: „Hála Isten, vége van a karácsony ünnepének”, hiszen elfáradtak a felkészülésben és a liturgia végzésében. Én azonban az utolsó misére értem oda, és vehettem részt rajta hosszú idő után. Számomra az akkor elhangzó evangéliumi szó, a szentáldozás nagyon nagy lelki békesség forrásává lett. – Azóta mindig gondolok erre az eseményre, hogy a karácsony valójában a szív belső ünnepe, amikor a „ma” szót meghalljuk. Ez a „ma” minden idővel egyidejűvé képes lenni! Bármelyik idő valóságossá lehet, a kairosz, az üdvösség idejével való kapcsolat által. Az evangélium hirdetésének mai napja ez, ami örökké időszerű, mindig és soha el nem évülő MA!

A föltámadt Jézus csendessége

Pilinszky János mesélte el, hogy egyszer megkérdezte tőle valaki, hogy hisz-e Jézus föltámadásában, s ha igen, miért? „*Igen – válaszolta a költő –, mert olyan csendes volt. Mert amennyire közpréda volt a halála és agóniája, olyan rejtett maradt dicsősége, húsvéti allelujája. Ez az Isten dramaturgiája – mondta ő.*”

Semmi sem bizonyítja jobban Jézus alázatát, mint a nagy nyilvánosság előtt történt keresztre feszí-

tése és ezt követően húsvéti föltámadásának, húsvéti győzelmének rejtegetése. Mindenki láthatta a gyalázat fáján, amint a gonosztevők közé sorolták, ám föltámadott alakját, megdicsőült sebeit csak arra kiszemelt tanúknak mutatta meg. Hangoskodó, káromkodástól, lármás, gúny tárgyává tett vereségét csendes győzelem követte. Isten egészen más létében és tevékenységében, mint mi emberek, ezt legvilágosabban Jézus viselkedéséből tudhatjuk meg. Alapállása volt az erő és hatalom elutasítása, a gyengeség, a kiszolgáltatottság vállalása. Az őt megillető első hely fölcserélése az utolsóval.

A mai ember elvárná, hogy szégyenletes kudarcát valami lenyűgöző, minden ellenségét megalázó győzelem kövesse, vagy legalább egy parádés show-műsor. Ahogy ezt a Szupersztár rockopera elénk adja. Ha rajtunk múlt volna, húsvét hajnalán a megnyíló sírból olyan fény ragyogott volna Jeruzsálemre, amely elfeledtetné a nagypénteki sötétséget. Mi fölkerestük volna a római helytartót, Pilátust, a főpapot, Kaifást, a főtanács fontoskodó gyülekezetét és bizonyítottuk volna, hogy föltámadtunk. A hóhérokat a nürnbergi pernél is nagyobb ítékezésben a kárhozatra jutattuk volna. Tudjuk, nem így történt. A föltámadt Krisztus minden ellenségét meghagyta abban a tévhitben, hogy győzött. A megfizetett katonák nem tudták, hogy üres sír mellett öröködnék a harmadik napon. Ki láthat be Isten gondolataiba, ki hatolhat be titkaiba? A legtöbbször csak találgatásokra vagyunk utalva, vagy a következtetések útján közelíthetjük meg igazságát. Ha Isten láthatatlan, ez azért van, mivel Szellem. Alázatosan rejtett, mert ha az ember látná, nem maradhatna szabad. Isten láthatatlansága nem más, mint szabadságunkat tisztelő alázata. Isten az alázat határtalan Hatalma. Üdvösségszerző győzelmét sem akarta felhasználni arra, hogy megbénítsa a hívásnak ellenálló emberi akaratot. Nem folyamodott az erőszakhoz és ellenségeit azzal büntette, hogy ellenségek maradhattak. Csendes győzelme hangoskodó ellenségeinek sem jelent vereséget. Jézus győzelme egészen tiszta és ezzel a tisztasággal akarja ellenségeit meghódítani.

Csak azokat kereste föl feltámadása után, akik hittek benne és szerették. Nem kerülte el a kételkedőket sem, akik kétségeikben is megmaradtak jó szándékúnak. Minden feléje nyújtott kezét megragadott, senkit sem taszított el magától. Szent törvény az üdvösség rendjében, hogy Isten a hit és a szeretet útján jön felénk, csak ott találkozhatunk Vele. A hit jutalma a látás, a szeretet gyümölcse a boldogító \ együttlét. Isten senkit sem akar megalázni győzelmével. Isten senkit sem akar maga mellé állítani hatalmával. Nincs gögös teljesség. Gyöngesége igazi ereje. Szabadon kinyújtott kezekbe helyezi adományait. Ezért volt és ezért lesz mindig csendes Jézus győzelme.

„Harmadnapra föltámadott az írások szerint”

A II. Vatikáni Zsinat idejére visszanyúló emlékem: Az Új Ember újságot olvastam fel rendszeresen dédnagyapámnak, amely akkoriban tudósított a megújuló liturgiáról. Akkor talákoztam először a niceai hitvallás magyar fordításával – addig csak az apostoli hitvallást mondtuk magyarul. Máig emlékszem meghökkenésemre, amikor a „harmadnapra föltámadott az írások szerint” hitcikkelyhez értem. Hogy van ez? Már csak az írások szerint? Es nem egészen biztosan? Akkor még nem tudtam, hogy a Hitvallás a legnagyobb bizonyítékra hivatkozik, mégpedig az Újszövetség szent irataira, amelyeket a vértanú apostolok igehirdetése nyomán jegyeztek le. Amit Jézus Krisztus föltámadásáról tudunk, s amelyből a mi föltámadásunkra is következtethetünk, legteljesebben a Szentírásból ismerhetjük meg.

A húsvéti misztérium véglegesen összekapcsolta a halált és a föltámadást, ezért a keresztények Jézus szenvedésére a föltámadás fényében gondolnak és a föltámadást úgy ünneplik, hogy szemük előtt van Jézus halála.

Martin Heidegger érdeméül szokták felhozni, hogy senki úgy nem mert szembeülni a halálra szánt léttel, mint ő, ugyanis a többi filozófia és világnézet vagy figyelmen kívül hagyja a halál értelmetlenségét, vagy azt átugorva a túlvilág vigaszát keresi. Jézus nem filozófiailag, hanem egzisztenciálisan találkozott a halál mélységeivel. Mel Gibson *A passió* című filmje sokkoló módon mutatja be Jézus megkínzását és halálát, de azt már csak sejtethetjük, hogy mit élt át Jézus, amikor a kereszten a 21. zsoltárt imádkozta, és azzal teljesen azonosult: „*Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?*” arról tanúskodik, hogy átlépte végső magányunk kapuját, hogy szenvedése révén elmerült elhagyatottságunk sötétségébe. Több mai teológus szerint azt a hittételt, hogy Jézus alászállt a poklokra, itt élte meg igazán. Ezzel győzte le a halált, vagy pontosabban: a halál, amely azonos volt a pokollal, többé nem azonos azzal.

Csak a feltámadás valóságából visszatekintve írhatta Prohászka: „*Jézus szembenéz a halállal, úgy*

ahogy Ő tud nézni, nem passzív, hanem pathetice, a diadal páthoszával; halál, – mondja - megtörlek, meghaltam, hogy az élet föltámadjon.” – A halál bekövetkeztekor Jézus elhagyatott és megvetett volt.

Csak a föltámadás után igazolódott, amit önmagáról hirdetett: megölik, de harmadnapra föltámad. Azóta hitténnyé lett, amit követőinek ígért: „*Atyám akarata az, hogy mindaz, aki látja a Fiút, és hisz benne, örökké éljen. Én feltámasztom az utolsó napon*” (Jn 6,40). Így Jézus föltámadása oka és mintája lett a mi föltámadásunknak, amely nélkül értelmetlen hitünk és keresztény létünk. Az apostoli igehirdetés arról szóló örömhír, hogy az örök élet valamilyen formában már most elkezdődik, és a föltámadás több fokozatban megy végbe. Az Egyház a krisztusi életbe olt be a keresztséggel, amely eltörli bűneinket, és a keresztény hit által más lesz az életszemléletünk, tetteink, gyászunk. Mindenre rávetül a föltámadás fénye. Ezért írta Szent Pál apostol az efezusiaknak – akik még itt a földön éltek –: „*A végtelenül irgalmas Isten Krisztussal életre keltett minket, bűneink miatt halottakat. Feltámasztott minket, és Krisztus Jézusban a mennyek közé ültetett.*” (Ef 2,4-5) Az évenként megünnepelt szent három nap szentírási olvasmányjaival, liturgikus könyörgéseivel, énekeivel, csöndjeivel és mindenekelőtt a nagyszombati vigíliával sűrítve adja meg ezt a lelki tapasztalatot, de csak azoknak, akik vállalják a tudatos bekapcsolódást, és már a nagyböjti ráhangolódást.

Emberi esendőségünk miatt csak a földi történet végére gondolunk, de azt valljuk, hogy a Krisztussal való kapcsolatot a halál sem töri meg. Valljuk föltámadását és elmélkedünk szeretetéről, ami bizonyítottan Jézus szenvedésében és halálában lett teljessé. Ezért még a keresztútjárás is a föltámadásba vetett hitünket erősíti.

Költőien fejezi ki mindezt Vas István „*Húsvéti ének a testről*” című versében:

*„...Az tudja, mi a test, aki szenved vele,
Te tudod, Istenem, szenvedés istene,
Az embert, akinek testét itt felölted,
amit teremtettél, szeretted, szeretted,
akkor is, amikor már vitted a keresztet.
Szeretted akkor is, mikor már szögeztek,
szenvadás istene,
TE tudod a testet,
s amióta láttam, mi érte a váltság,
elhiszem már én is a test feltámadását...”*

Az elhaló búzaszem dialektikáját Jézus maga élte meg, a teljes elvesztettség nagypéntekje után a feltámadásban az Atya örömeiben megtalálta életét.

Templomainkban a Nagyszombat estjén meggyújtott húsvéti gyertya is beszédesen fejezi ki ezt a misztériumot. Rajta van Jézus öt szent sebének jele, a Jelenések könyvéből ismert diadalmas meghatározás, hogy Ő az Alfa és az Omega – a kezdet és a vég –, vagyis Isten győzelmes Fia. Ahogy a gyertya csonkig ég, miközben melegít és világít, úgy Jézus is az utolsó leheletéig hűséges volt az Atyához, miközben tanúságot tett a szeretetről, tanításával világított ésföltámadásával meggyújtotta a túlpárti fényeket.

Nekünk megingathatatlan hittel kell a Feltámadt Krisztusban hinnünk – egyébként a szemtanúktól is hitet követelt –; azért tanúskodtak Róla, áldozták Érte életüket, így igazolta Jézus halálával és föltámadásával a kinyilatkoztatott örömhírt: „*harmadnapra föltámadott az írások szerint.*”

Igaz élet a halálban

Ezen a nagyböjten egy felkavaró alkotás Mel Gibson *A passió* című filmje járta be a világot. Ilyen reális ábrázolásban egyetlen keresztül, eddig készített film nem adta vissza Jézus szenvedését, vele együtt nem tudta ennyire kiváltani együttérzésünket sem. Szembesülni lehet általa önmagunkkal, a szeretett Mesterünkkel és Mennyei Atyával, aki áldozatul adta Egyszülöttét, de aki meg is dicsőítette.

Kérdéseket vet fel Jézus Krisztus szenvedése, halála. ^Mi-ért kellett így szenvednie? Egyáltalán miért a szenvedés? S miért van az, hogy majd 2000 év múltán követőkre talál az igaztalanul és kegyetlenül meggyilkolt Jézus? Spartacus és Dózsa György is kegyetlen halállal haltak meg, de nem lettek vértanúk követői.

Hitvallásunkból tudjuk, hogy a második Isteni Személy emberré lett, de mit ért volna Istennek az emberbe való leereszkedése, ha nem érne le a halál mélységéig, akkor ez az ember kigúnyolása lenne. Ez történik minden ideológiában: mivel nem képesek kiüzni a halált, elterelik róla az ember figyelmét.

Jézus tudta, hogy beteljesednek rajta Izajás (53 fejezet) prófeta szavai: „*Én nem álltam ellen és nem hátráltam meg. Hátamat odaadtam azoknak, akik vertek, arcomat meg azoknak, akik tépáztak. Nem rejtettem el arcomat azok elől, akik gyaláztak és leköpdöstek.*” Más helyütt ugyancsak ezt írja a prófeta a szenvedő Messiásról: „*nem volt sem szép, sem ékes... megvetett volt, utolsó az emberek között, a fájdalmas férfia, aki tudta, mi a szenvedés, aki elől iszonyattal eltakartuk arcunkat... megkínózták, s ő alázattal elviselte.*” Mivel Krisztus haláltusája a világ végéig folytatódik, nem egyszer bennünk is lázongó gondolatokat ébreszt. Miért kellett Jézusnak elmerülnie a szenvedés gyötrelmeiben? Az ő válasza az a hűséges fiú lelkület, amivel az Atya iránti hűséget és az emberek iránti szeretetét megmutatta. Amit tanított, azt megvalósította a feltétlen szeretetről, amely még az ellenség szeretetét is magába foglalta. Éppen ezért fordult ellenkezőjére kivégzőinek szándéka. Az egész halálnemet annak bizonyosságául szánták neki, hogy nem Isten Fia, hogy még emlékét is ki kell törölni a nemzedékek gondolatvilágából. Tudta ezt Krisztus, amikor azt mondta: „*Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!*” Tudta Szent Pál, hogy mit ír le: „*Halálodat hirdetjük Urunk, és hittel várjuk feltámadásodat, amíg el nem jössz.*” Homlokegyenest más lett a kereszthalál jelentése. Ezt a paradoxont fogalmazta meg elmélkedésem címe is, amely Antiochiai Szent Ignációtól való és átalakítva bekerült az ókeresztény kor miséjébe, amit azóta is így imádkozunk: „*Jézus Krisztus halálában lett örökkön élő áldozat*”. Maga Jézus fogalmazza meg ennek a dialektikáját, amikor Lázár temetésekor ezt mondja és ezt kérdi: „*Én vagyok a föltámadás és az élet, aki bennem hisz, még ha meg is halt élni fog. Mindaz, aki belém vetett hittel él, nem hal meg sohasem. Hiszed ezt?*” (Jn 11,25)

Mit várok az új évtől? Európa: igen – háború: nem

A jubileumi év után itt az új kihívás: csatlakozásunk Európához. Ezer évvel ezelőtt a keresztény világ testvérként fogadta a magyar népet – elfelejtették nyilainkat... Most azonban olyan feltételeket állítanak eléünk, amelyek teljesítése nagy erőpróbát jelent Magyarországnak. A Vatikáni Rádióban hallottam, hogy Szentatyánk imádságot kért a hívektől, hogy a felelősök szolidárisak legyenek a döntések meghozatalakor, mert ha túl sok terhet raknak ránk, akkor egyenlőtlen lesz a küzdelmünk.

Én Európa-párti vagyok, de abban az értelemben, hogy ott a magyarságnak újra meg kell találnia önmagát, hiszen ellégiesülnek a határok, amelyek eddig szétválasztottak bennünket. Morális értelemben viszont a legkisebb rosszat választjuk: személyes véleményem, hogy csatlakozásunk a kisebbik rossz, be kell lépni, mert nincs más választásunk. Remélem, hogy fel tudunk zárkózni a többi nemzethez, még ha a mezőgazdaságból élők nehéz helyzetbe kerülhetnek is. Az Európai Unió valamiféle védekezés az USA-val szemben, s ha Németországnak, Franciaországnak oka van szövetkezni, akkor még inkább van nekünk, hiszen így erősebbek leszünk, s ez lelkierőt is ad.

Aggudalommal szemlélem a világ eseményeit, a háborúról szóló híreket, mert eredendően háborúellenes vagyok, és úgy vélekedem róla, mint Fenelon, a hitszónok, aki szerint „*minden háború polgárháború, mert Jézus születése óta minden ember a testvérem*”. Erről feledkezik meg a világ.

Kommunikáció az evangelizációsán

Az emberi természet közösségi jellegű. A másokkal való kapcsolatban a kölcsönös szolgálatban, a testvérek közötti párbeszédben tudja kibontakoztatni az ember a maga képességeit; így tudja megadni a választ hivatására is. (KEK) Ebből a szociális természetből fakad, hogy szükségét érzi a kommunikációnak, vagyis nem elég önmagának, közösségre akar lépni más emberekkel. Ez nemcsak a külső fizikai kapcsolatra vonatkozik, hanem saját belső énjére, intim gondolataira, elhatározásaira is. Valamiképpen ezeket is át akarja adni, meg akarja osztani. De ami az emberben van, belső élete, az önmagában természeténél fogva kifejezhetetlen. Ezt az akadályt kell az embernek legyőznie valamilyen módon. Ez pedig egy külső jelrendszer segítségével történik. Ennek segítségével már tudja közölni, ami benne, a tudatában van. Ezeket az érzékekkel felfogható jeleket viszont már a másik fél tudja fogni, és így létrejön a kapcsolat, vagyis a kommunikáció. Minden kommunikáció valamilyen mértékben erkölcsi probléma. Amikor valakivel beszélünk tudatunkban kell lenni, hogy a szeretet forog kockán. Az ember aki szeretetben él, tud erre ügyelni mielőtt beszédre nyitná a száját. Hiba volna megfontolás nélkül beszélni, s talán még nagyobb hiba volna magunkba temetkezni, hiszen a kommunikáció önmagában ajándék, ha a szeretet szellemében történik.

Jézus utolsó parancsa „*tegyétek tanítványommá mind a népeket*” kommunikációs parancs is. A

hithirdetés missziós tevékenység – azaz elvinni Krisztus örömhírét azokhoz, akik még nem ismerik. Szent Pál ugyanezt tanítja, amikor kijelenti, hogy a hit hallásból fakad. (Róm 10,17) Ámbár Krisztus evangéliuma ugyanaz minden ember számára, mégis különböző módon testesül meg az egyes kultúrákban: az egyes kultúrákat evangelizálja az egyház, de ugyanakkor az evangélium is inkulturálódik. A mi felgyorsult világunkban éppen ezért a kommunikációnak még nagyobb szerepe van a régi időkhöz viszonyítottan, mert az ismeretek sokkal gyorsabban terjednek, és sokkal több emberhez jutnak el. Az emberiség kezdetei, az élőlészóval tovább adott hírközléstől hosszú út vezetett a mai társadalmi kommunikációig. A maratoni ütközetről szóló győzelmi hírt a negyvenkét kilométerre lévő Athénba egy katona még futva vitte el, s ebbe bele is halt. Ma a szóbeli és egyéb hírközlésben nincsenek határok, sem térben sem időben és nem kíván ilyen tragikus erőfeszítést.

Ha Szent Tamás kifejezését használva az eszközöket az emberi test meghosszabbításának tekintjük, akkor a kommunikáció audiovizuális eszközei az embert szinte végtelenül meghosszabbítják. Az ember – térben és időben – mennyire kicsiny a világhoz képest, mégis a világnak dimenzióihoz fejlődött. A mai embert méltán nevezhetjük „a világ lakosának”, az elektronika szinte a hatodik érzékünké vált.

Ezt felismerte a II. Vatikáni Zsinat, ezért a tömegkommunikációról szóló zsinati rendelkezésének latin két szava: *Inter mirifica*, a csodálatra méltó technikai találmányokra utal. Ez a dekrétum a kommunikációval kapcsolatosan ezt írja: nyilvánvaló, hogy a társadalom mai fejlettsége és tagjainak egyre szorosabbá váló kapcsolatai miatt az információ igen hasznos, teljességgel nélkülözhetetlen dologgá vált; a gyors közzététel az események és tények teljesebb és folyamatos ismeretét nyújtja az egyes embereknek, akik azután így eredményesebben tudnak tevékenykedni a köz javáért és mindannyian könnyebben *hozzá* tudnak járulni a társadalom egészségének fejlődéséhez. A társadalomnak tehát megvan a joga az információhoz mindarról, ami az embereket – mind az egyéneket, mind egyes csoportok tagjait, és pedig kit-kit a körülményei szerint – megilleti. E jog helyes gyakorlása azonban megköveteli, hogy a közlés tartalmát tekintve mindig igaz és – az igazságosság, valamint a szeretet sérelme nélkül – teljes legyen; a közlés módját tekintve pedig legyen tisztességes és megfelelő, azaz szentül tartsa tiszteletben az erkölcsi törvényeket, s az ember törvényes jogait és méltóságát, mind a hírek szerzésében, mind azok közzétételében; nem minden ismeret használ ugyanis, „a szeretet viszont épít” (1Kor 8,1).

Az *Inter mirifica* kezdetű dokumentum tehát kijelölte az alapirányokat, a zsinat rendelkezései nyomán pedig megalakult a Tömegkommunikáció Pápai Tanácsa. Ez 1971-ben adta ki a *Communio et progressio* című iratát, amely részletesen elemzi a kommunikáció szerepét a társadalomban és az Egyházban. Felhívja az egyháziak figyelmét korunk e fontos eszközére, és kijelöli a lelkipásztorok és az egyházi vezetők feladatait e téren. A tömegkommunikáció jelentőségéről mondtak azonban az egész társadalomra érvényesek: a dokumentum hasznos olvasmány lehet mindenkinek, aki a médiumokkal foglalkozik.

Egyetlen gyönyörűséges gondolata ennek az írásnak „*a földön élő Krisztus volt a legtokéletesebb kommunikátor. Megtestesülése által teljesen azonosult azokkal, akikhez küldetése szolt, és az üzenetet nemcsak szavával, hanem egész emberi életével közvetítette.*”

A *Communio et progressio* 20. évfordulójára a Tömegkommunikáció Pápai Tanácsa újabb dokumentumot adott ki *Aetatis novae* címmel, amely újra felhívja a figyelmet az irat jelentőségére, és áttekinti a végbement fejlődést.

Magyar földön – ha késéssel is – megalakult a Magyar Katolikus Püspöki Kar Tömegkommunikációs Irodája és a Magyar Katolikus Újságírók Szövetsége. Az ő kiadásukban jelent meg 1997-ben az *Egyházi megnyilatkozások a médiáról* című kötet, amely egybefoglalja a három fontos egyházi megnyilatkozást.

Az *Aetatis novae* című lelkipásztori határozat függelékében szempontokat ad a tömegkommunikáció lelkipásztori tervéhez, amely már kisebb egységekre lebontva, így egy egyházmegyében is gyakorlatiasan megjelöli azokat a feladatokat, amelyeket a tömegkommunikáció terén ajánlatosnak és fontosnak tart.

Az *Értékkörzés és kommunikáció*, című konferencia további előadásai minden bizonnyal ezekre is kitérnek, de maradjon meg még külön házi feladatnak is, hogy ezt a tanítást megismerjük és lehetőségeinkhez képest valóra váltsuk.

Gondolatok a Magyarok Nagyasszonyáról

Felmerül a kérdés: egyre jobban globalizálódó világunkban van-e még időszerűsége a Magyarok Nagyasszonyáról elmélkedni, jelent-e ez egyáltalán valamit a mai magyar embernek? Negyven évvel a II. Vatikáni Zsinat után egyházunk katolicitását és egyben nemzetek fölöttiségét mindjobban tapasztaljuk, ma már a katolikusok nagyobbik része a harmadik világban él. Egyházunk nem nemzeti egyház, éppen ezért előtérbe kerül az egyetemes és az egyszerre egész evangéliumi üzenete. Ugyanakkor reméljük, hogy az egyesült Európa a nemzetek Európája lesz, és a II. Vatikáni Zsinat nyomán elfogadjuk a keresztény hit inkulturált jellegét. Ha valami, akkor a Magyarok Nagyasszonya ünneplése és üzenete fejezi ki ezt a gondolatot legjobban.

Ma magyarnak lenni nem faji, de szétszórattatásunk következtében mégcsak nem is területi összetartozást jelenti, hanem az azonos kultúra, történelem, de leginkább a magyar nyelv vállalását. Köztudott, hogy első szent királyunk Szűz Máriának ajánlotta fel az országot és koronáját, ami az egész magyar nemzetet jelképezte. Felvidéken, Szepeshelyen egy középkori oltárképen úgy ábrázolják ezt a jelenetet, hogy maga Szűz Mária koronázza meg első királyunkat, aki nemcsak élete végén, hanem a kezdetén is Szűz Mária-tisztelő volt. Megkoronázása a Szűz Mária fogadalmi misében történt. Nem sokkal később Itália földjéről idevetődött Szent Gellért, Székesfehérváron találkozott először királyunkkal, aki megkérte, hogy szóljon az ott lévő magyar néphez. Szent Gellért tolmácsok útján a Napba öltözött Asszony dicséretét mondta el. Nyelvi sajátosságunkat, hogy a többi nemzethez hasonlóan nem Sancta Maria-nak. Szent Máriának, hanem Úrnőnek, Nagyasszonynak hívjuk őt, már Szent Gellért is észrevette. Ez annak az inkulturációnak a szép példája, ahogyan már államiságunk kezdetén a keresztény hit meggyökerezett népünk életében.

Első nyelvemlékünk a Halotti beszéd, Szűz Máriához, a Szent Asszonyhoz könyörög, hogy járjon közbe a halottért, és az első magyar vers Szűz Mária siralmát énekli meg.

Másik nagy királyunk, Szent László hívta ezt az országot Regnum Marianumnak, Mária országának, aki olyan nagy Mária-tisztelő volt, hogy népünk elnevezte őt Mária lovagjának, később pedig Hunyadi Jánost Mária hadnagyának. Templomaink, festményeink, zászlóink, pénzeink, érméink, imádságaink Szűz Máriát szólították meg. A magyar nép lelkületében, vallásosságában mindig is ott volt a Szűz. Mária-tisztelet, s ezt végig lehet vezetni történelmünkön napjainkig. Valaki azt mondhatná erre: de hiszen a magyarok között több mint két millió protestáns keresztény él. A reformátusok szinte magyar vallásnak mondják hitüket, és náluk hiányzik a Mária tisztelet.

Mi tulajdonképpen a nyelvünk által vagyunk magyarok és abban leljük meg közös hazánkat. Márpedig az irodalomban magukat evangélikusnak és reformátusnak valló költők között több esetben is találkozunk a Szűz Mária tisztelet szép megnyilatkozásával. Az aradi vértanúk kivégzése utáni napon az evangélikus Wachott Sándor (Petőfi barátja) *Ima országunk védasszonyához* című versében így fohászodott Szűz Máriához:

*„... Mint egykoron a keblednek szent fiát,
Sirasd most a mennyekben Hunniát!
Ott fenn talán szemednek árszjai
Nem fognak olyan híjába folyani, nem,
Amily híjába folytak ide lenni
Hűségese néped vérpatakjai.”*

Közismert a kálvinista Ady Endre *A Pacsi Mária* című verse. Miután megjárta az élet poklait és látta a Pócsról jövő búcsúsokat, akkor ezt írta ebben a versben:

*„Mikor már minden hit-húr elszakadt,
S az emberben a barátja se hisz már,
Jön Mária s Pócsról a búcsusok,
Jön a szívünk, múltunk és játszva visz már.”*

Találunk arra is példát, hogy református lelkészek Szabolcska Mihály, Szász Károly versben köszöntötték Krisztus Anyját, vagy a Madonnát.

De még egy történetet említek a református magyarság költészetéből. Gulyás Pál, a méltatlanul elfeledett és Debrecenben fiatalon elhunyt költő amikor még vívódott a hit és hitetlenség küzdelmében, ezt a megrázó kis verset írta az élettől búcsúzóban:

*„Hadd haljak úgy meg, hogy megleltem,
hadd haljak úgy, hogy átölletem
a messze szálló szép eget,
mit utolérni nem lehet...”*

Majd néhány nappal halála előtt, amikor agyvérzést kapott, de még tudott írni, az ágya mellett lévő csíksomlyói Mária-szobor fényképe erre a versre ihlette őt:

Csíksomlyói Máriához:

*„Fából van a szobra kifaragva,
fából van körötte a glória.
Meg nem menthet minket egyetlen fadarab,
hány halál rejtőzik már föld alatt!
Gyorsan hát!
A föld alatt bujkált a halálom.
Ó, csupajó jóság, tiszta álom!
A lelket az ég urához
engedjétek, a Nagy Királyhoz,
a Csíksomlyói Máriához.
Ég Úrnője!
Mért nem lehetek én szent kertedben?
Mért kell itt élnem félelemben?
A Koponya-hegyen a nagy céloznak vége,
ezen túl jön az örök béke.”*

Magyarnak lenni, bármilyen felekezethez is tartozzék valaki, az együtt jár és együtt járhat a Szűz Mária tisztelettel. Hiszen mi nem különállóan tiszteljük a Szűzanyát, hanem Magyarok Nagyasszonyaként is, úgy mint Jézus Anyját, mint Jézus legjobb tanítványát. S ahogy Mária a kereszt alatt állva is hitte, hogy Isten beváltja az ígérését: „*Fiad nagy lesz és a Magasságbeli Fiának fogják hívni. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját, és uralkodni fog Jákob házában örökké, és országának nem lesz vége*” (Lukács 1,33). éppúgy hisszük mi is, hogy a Máriának följánlott ország megmarad, s erre történelmünk a bizonyíték, mert ezer éves fennállásunk második fele vereségek sorozata és mégis élünk. A tatárjárás az ország kétharmadát elpusztította, de ma nincs Tatárország. Százötven évig török hódoltságban szenvedtünk, ma nincs Török Birodalom. Levert forradalmaink és szabadságharcunk után úgy tűnt, hogy beolvadunk a Habsburg Birodalomba, s ma nincs Osztrák Császárság. A negyven év kommunizmusa mérhetetlen pusztulást okozott, s ma nincs Szovjetunió.

A Szentszék is elismerte Mária tiszteletünknek ezt a nemzeti jellegét, s XIII. Leó pápa 1896-ban a Honfoglalás ezredik évében külön ünnepet engedélyezett október 2. vasárnapjára. Szent X. Pius pápa pedig október 8-ára tette át ezt az ünnepet. Ő nem tudhatta, de számunkra jelkép, hogy ez a nap naptárunkban Koppány napja is. A magyar léleknek van egy pogány és egy keresztény ősmintája. A keresztény lelkiséget jelképezhetné Szűz Mária, a pogány világot Koppány. Választás elé állít bennünket ez az ünnep. Kinek a zászlaja alá állunk? Szűz Máriához tartozunk-e, vagy a pogány Koppányhoz? Az utóbbi biztos pusztulást jelent már erre a világra is. A Magyarok Nagyasszonyának tisztelete Jézushoz kapcsol, aki számunkra az üdvösséget adja, tanításával pedig egy emberibb, és egy keresztényibb ország megteremtését segíti elő, ahol otthonra találunk.

Gondolatok Európáról

Három részre osztom előadásom gondolatmenetét: múlt, jelenre és jövőre.

A jelen semmiképpen nem érthető meg és a jövő sem prognosztizálható a múlt ismerete nélkül.

Az Európa név mint köztudott, a görög mitológiából ismert istennő neve, de az már kevésbé tudott, hogy ez a név a semita ereb-acu szópárból való. Az acu napfelkelte, kelet, innen Ázsia neve, az ereb napnyugta, nyugat, innen Európa neve. Az Ázsiával érintkező Európát Ázsia messze kinyúló félszigetének is tekintették. Innen az Eurázsia elnevezés.

Szemléletem alapvetően keresztény történelemszemlélet, amely nem osztja a humanizmus korától elterjedt felfogást, amely a nyugati világot a görög államoktól a jelenkorig egyetlen, okságilag összefüggő folyamatnak látja, amelyben, mint egy közjáték a kereszténység. Vallom, hogy a múltból csak a kereszténység által átalakított és megőrzött kultúrák éltek tovább.

Ha viszont a kereszténységet Európa döntő történelemformáló erejének tekintjük, mely a Róma által átadott antik, germán és szláv kultúrhagyományokat átalakította, a következő kérdések merülnek fel:

Vajon Európa Nagy Konstantinnal (337), vagy Nagy Károllyal (814) kezdődik-e el, s mikor és hol

alakul ki a bizánci kelet, Európa keleti határa?

Bármilyen erősen kötődött is a középkor a keresztény későantik világhoz, a pápaság és a frank birodalom találkozási pontja Kis Pipin (751) idején, minek következtében a politikai súlypont északra helyeződött át, nem csupán az erőter geográfiai átrendeződése, hanem az egyház új kapcsolata is a világgal, mivel a római katolikus egyház az Európává érlelődő germán-római és szláv felségterületek egységesítő elve lett. Lényeges különbség Bizánc és Nyugat között, hogy ez az egység Bizáncban az erős cezaropapizmus mellett sem alakulhatott ki. Míg Bizánc a maga kapcsolatát az antik világgal úgy tartotta, mint folyamatos hagyományt, Nyugaton a megújulást és újjászületést állandó feladatnak tekintették.

A szellemi-politikai dualizmus, az egyház a rendek és személyek szabadsága, valamint a hagyomány állandóan új folytatása az a konkrét történelmi alakulat, amely a nyugati szellemiséget és egyben Európa szellemi egységét hozta létre.

Azok a spirituális lehetőségek, melyeket történelmileg, filozófiailag, történelemteológiailag a „Nyugat” fogalmával írhatók körül, sem a bizánci hagyományban, sem a bizánci teológiában nem váltak történelemformáló erővé. Tanulságos, hogy mind a reneszánsz, a humanizmus, a reformáció és a felvilágosodás, mint szellemi mozgalom megállt a bizánci ortodox vallás határánál.

EURÓPA TÖRTÉNELMÉNEK KORSZAKAI

1. Nagy Károly birodalmában már együtt voltak Európa előfeltételei: a politikai és szellemi függetlenség Bizánctól, az Isten kegyelméből uralkodó császár és birodalmi tudattal önértékes nemesség; a későantik városi kultúra agrárkultúrára cserélődése. Jelentős volt a római úthálózat is. Anglia politikailag még nem, de szellemileg már vezető szerepet játszott Európában, ami az Európára mindig jellemző regionális sokféleség első jelentkezése volt. Ezt követte a Karoling birodalom kettéosztása, ami ugyanakkor nem tudta feledtetni az egységes Európa emlékét. A birodalom kettéosztása után a keleti részen bevonták a kereszténységbe Cseh-, Lengyel- és Magyarországot. A regionális sokféleség életerejét mutatta, hogy Lengyelország Gnieznóban és Magyarország Esztergomban és Kalocsán saját érsekséget kapott, s hasonló folyamat játszódott le a Skandináv misszióban is. A római (latin) liturgia bevezetésével Hispánia a XI. században vált Európa történelmének részesévé. Valójában azonban mindig saját útját járta.

2. A XI. században a clunyi reform és az investitúra harc először a német-római birodalom történelmében jelentett határvonalat. Ezt követően az egész Nyugat számára lehetetlenné vált, hogy a hierarchiát a politikai és lelki hatalom keverésére használja. A tudatos különbségtétel a politikai és lelki valóságok között elősegítette a dialektika kialakulását a skolasztikában, ennek gyümölcse lett az egyetem intézménye. A nagy skolasztika hatása az analitikus módszer okán mai diszkurzív tudományosságunk alapja lett.

A vallásosság a személyes jámborság irányában fejlődött, felvirágozott a misztika, s ebben a szellemen újraértelmezték az Ószövetséget. A teológiai tanítás az egyéni lelkiismeretre tette a hangsúlyt a bűn és erény kérdésében, ez a későbbiekben történelemformáló erőnek bizonyult. (Luther: „*Itt állok! Nem tehetek másként*”)

Vélhetőleg itt keresendő a modern individualizmus teológiai eredete is.

A keresztesháborúk eszmevilágában az evangéliumot azonosították az Európában általános lovagi életformával, ami együtt járt a férfi és nő kapcsolatának személyesebbé válásával is.

Az egyház szabadsága, ami a korszakot megnyitó jelszó volt, újra veszélybe került, amikor a pápaság önálló politikát kezdett folytatni. Elkerülhetetlenül elvilágiasodott, ami ellen a XIII. században nemcsak a kolduló rendek, hanem az eretnek mozgalmak is tiltakoztak. Franciaország nemcsak a tudományos vezetést, hanem a politikai hatalmat is próbálta megszerezni, azaz uralkodni kívánt a pápaság fölött, ami a pápák avignoni fogságához és a nyugati egyházszakadáshoz vezetett.

A bázeli zsinat kísérlete, hogy Európa számára új egységesítő elvet találjon, a conciliarizmusban (a zsinat fölött van a pápának), az egyetemeken már kiérlelődött, a nemzeti tudat megerősödéséhez és az állam egyházi irányításához vezetett.

3. A XV-XVIII. század Európa történelmének meghatározói a reformáció, a modern állam, szuverenitás, egyházfölöttiség, bürokrácia, állandó hadsereg, központi adózás, az államhatalmak szétválasztása, a nagyhatalmak, a gyarmatbirodalmak a reneszánsz és humanista világkép. A vallási, politikai és szellemi sokféleség ellenére Európa őrizte egységét az uralkodó családok rokoni kapcsolataiban, a feudális rendben, az Egységes kereszténység lassan halványuló tudatában, a gondolkodás és művészet

stílusában. A katolikus egyház nem utolsó sorban az abszolutizmus és nemzet-államiság korszakaiban helyezkedett szembe sikeresen – gyakran áldozatok árán – a politika bármiféle totalitárius törekvésével, mégpedig nemzetek feletti létmódja és azon igénye révén, hogy az állammal egyenrangú *societas perfecta* legyen. Ez a napjainkig ható és végső soron a szocializmus bukását is gyorsító feszültség válás és politika között, a nyugati szabadságtörténet alapfeltétele.

Visszatérve még a XVII. századra látnunk kell, hogy a Habsburgok kísérlete, hogy a középkor univerzalizmusát egyesítsék a modern állammal, a protestáns német fejedelmek, Franciaország, Hollandia és Anglia ellenállása miatt hiúsult meg. Ugyanakkor a Habsburgok egész Európa képviselőiben szálltak szembe a törökkel.

Franciaország XVII. századi egyeduralkodója megtört, s a gyarmatokon Anglia vette át a vezetést.

A spanyol örökösödési háborúban Anglia vetette fel az európai egyensúly eszméjét, mint egyetemes politikai alapelveket, amely az első világháborúig nagyjából érvényesült.

4. Az európai egyensúly kölcsönös megegyezéseket feltételező politikai elv volt mindaddig, amíg a megegyezés a hagyományos értékek alapján jöhetett létre. Az abszolutizmus a nemességet megfosztotta egységesítő funkciójától, a felvilágosodás pedig megszakította a vallás és értelem kapcsolatát, ami a XVIII. századig meghatározta Európa dinamikus hagyományát. A felvilágosodásról tudni kell, hogy történelmi előzménye a skolasztika, a humanizmus és a barokk felvilágosodása. A XVIII. század végén azonban a történelem és az értelem kétpólusú valóságát a tökéletes jövő elképzelésében oldották fel. Mivel a jövőnek emberiség volt a neve, a felvilágosodás Európa helyett egy globális ösztörténelem távlatában kezdett fogalmazni és ezt az állandóan fejlődő technikába vetett hittel tette. A közvetlen következménye azonban az európai tudat elvesztése volt, ami példászerűen mutatkozott meg a francia forradalom időszámításában. A francia forradalom eszméi – melyek a szabadság, testvériség, egyenlőség az eljövendő istenország szekularizált elővételezéséből fakadtak – valójában csak a nacionalizmust hagyták maguk után. Bibó István még sarkosabban fogalmaz: A francia forradalom melléktermékének a fasizmust és a sztálinizmust tartja. (*Az európai társadalomfejlődés értelme* című művéből.)

A francia forradalom után az egyetlen haladónak mondott társadalmi berendezkedés a népszuverenitásra és a demokráciára épül. Mindez polgárháborúhoz vezetett, melyben a gyarmatbirodalmak felbomlásával Európa világpolitikai jelentősége megszűnt, s az Európából eredt két nagyhatalom lett az örökös, USA és Szovjet-Oroszország. Az ezután következő eseményeket, mint a XX. századi történelmet, már ismerjük. A második világháború kataklizmájának kellett bekövetkeznie, hogy megszűlessék az új Európát egyesítő nagy eszme, az Európai Unió.

A JELEN

Az Európai Unió elsődlegesen a belső határok nélküli, közös állampolgárságú Európa közös pénzügyi, gazdasági, politikai egységéért alakult. Alapító atyái a boldoggá avatásra váró Róbert Schuman, Konrád Adenauer, Alcide De Gasperi hitvalló keresztény emberek voltak, gyakorló katolikusok. Európa szellemi egységét is akarták. Mielőtt a közös szerződést aláírták, lelkigyakorlaton vettek részt a Maria Laach-i bencés kolostorban. Róbert Schuman egy gótikus katedrálisban érezte magát leginkább Európában, híressé vált mondata szerint:

„Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz többé Európa!”

Mint minden nagy eszme megvalósulása torzává válik, így történt az Európai Unióval is. A Pax Romana nemzetközi konferenciáján, 1994-ben fogalmazták meg a szomorú diagnózist:

1. Európa szekularizált, gyakorlati haszonelvű, materialista kontinens.
2. Névleges keresztények társadalma, amelyben nem illik komolyan beszélni a kereszténységről, nem divat bevallani hitünket, társaságban nem illik Isten nevét és a keresztény morált emlegetni, a valóságos jelző gyakran konzervatívot jelent és pejoratív értelemben használják.
3. Önző és szűklátókörű, provinciális szemléletű, a gazdag országok büszkeségével nézi a Keletet.
4. Európa amerikanizálódott a második világháború óta, mintha Amerika nem volna Európa gyermeke, hanem fordítva, Amerika atyáskodik Európa felett, máskor csak öreg kontinensnek nevezi, műzeális értékeivel és konzervatív felfogásával.
5. Valójában nem törődik a kisebbségekkel, álszent módon foglalkozik a kis népek jogaival, de a nagy népek diktálnak mindenben, pl.: nyelvek használatában.
6. Európa elvtelen, álszent, pragmatikus, monetáris keretekben gondolkozó.

Találkozik e gondolatmenet II. János Pál pápa *Az Egyház Európában* kezdetű apostoli buzdításával, amely összegzése az 1999-ben tartott európai püspöki szinódusnak. A pápa szó szerint ezt írja benne: „*A jövő inkább félelmet, mint vágyat ébreszt. Az egyik aggasztó jel, a sokak által érzett belső üresség és az élet értelmének elvesztése. Ezen egzisztenciális szorongás következményei, különösen a születések számának drámai megfogyatkozása; a végleges döntések meghozatalának halogatása, papi, szerzetesi hivatásban és a házasságban is. Tanúi vagyunk az élet gyakori szétesésének; eluralkodik a magányérzet, sokasodnak a megosztások és ellentétek. Ezen állapot jelenségeiként tapasztalja a mai Európa a családi élet válságait, a család fogalmának kiüresedését, az etnikai konfliktusok továbbélése, vagy újraéledését, bizonyos rasszista magatartások újraszületését, a vallások közötti feszültségeket, az egyéni és csoportos egocentrizmust. Az általános etikai közömbösség növekedését és az egyéni érdekek és kiváltságok kegyetlen megvalósulását. Sokak szemében a folyamatban levő globalizáció, ahelyett, hogy az emberi nem nagyobb egysége felé vinne, olyan gondolkodást sugall, amely kizárja a gyengébbet és növeli a föld szegényeinek számát. Egy új kultúra kibontakozásának vagyunk tanúi, melyet nagymértékben befolyásol a tömegtájékoztató, s olyan sajtóságok és tartalmak együttese, melyek ellentétesek az evangéliummal és az emberi személy méltóságával. E kultúra része az egyre inkább terjedő agnoszticizmus és egyre mélyülő erkölcsi és jogi relativizmus. A remény elvesztésének egyik aggasztó jele ez a jelenség, melyet a halál kultúrájának is nevezhetünk. Az európai kultúra a csöndes aposztázia benyomását kelti, mellyel az önelégült ember úgy él, mintha Isten nem létezne. A remény elvesztésének oka az a próbálkozás, mellyel Isten és Krisztus nélküli antropológiát akarnak érvényesíteni. Az Istenről való elfelejtkezés magával hozza az emberség elvesztését*”.

Kézelfoghatóan tapasztaljuk ezt egy-egy választási kampányban is, amikor a kifejezett cél a politikai rivális legyőzése, a hatalom megszerzése, a közjó ígérete pedig szavazatszerző szólam.

A JÖVŐ

Felmerült a kérdés, ha egy ilyen nagy múltú szellemi műhely, mint a Pax Romanának vagy a világegyház gondjait átlátó II. János Pál pápának ilyen lesújtó véleménye van a jelen helyzetről, akkor az európai püspöki karok és elsődlegesen maga a Szentatya miért akarták, hogy a posztkommunista államok felvételt nyerjenek az egyesült Európába, ami azzal a veszéllyel is járhat, hogy azt az erkölcsi tőkét, amit a kommunizmus évei alatt összegyűjtöttek, elveszítik. Reálpolitikusként lehetne azt mondani, hogy a kisebbik rosszat választottuk. Az ökumenikus mozgalom egyházakat egyesítő törekvése is valamiképpen az egyesült Európában nagyobb érvényre tud jutni.

A legigazibb megokolása azonban a missziós lelkület, amely vezérelte már Szent Pál apostolt is, amikor látomásában áthívták Európába, Macedóniába. (ApCsel 16,10: „**Jelenés után mindjárt azon voltunk, hogy elinduljunk Macedónia felé, abban a biztos tudatban, hogy Isten rendelt oda, az evangélium hirdetésére.**”)

A másik apostolfejedelemről, Péterről örizte meg a bibliai korra visszamenő hagyomány a híres Quo Vadis jelenetet, hogy annak ellenére biztos tudása volt bekövetkező vértanúságáról, mégis elment Rómába, az akkori Európa fővárosába, hogy hirdesse az evangéliumot. Ma is ott van a világegyház szíve és Szent Péter sírjánál találkozunk a világ katolikusai. A katolikus szónál egy kissé időzzünk el, amelyet, most nem felekezeti értelemben használok. A catholon egyetemest, egyszerre egészet jelent, a nacionalizmus és internacionalizmus zátonyai között nem a globalizmus útját mutatja, amely gazdaságilag egységesíti, illetve kizsákmányolja a világot, hanem magába foglalja mind a görög-latin kultúra értékeit és zsidó-keresztény örökséget. Ilyen együttlátásban mondta Babits Mihály magát katolikusnak, vagyis egyetemesnek és néha öntudatlanul is összecserélte európai és világirodalmi megjegyzéseit. Vagyis, noha Európa centrikusan gondolkodott és írt, mindig világirodalmi vetületben tette.

Európának voltak arany lapjai, amikor ez az eszmeiség valósult meg benne. Szentatyánk is ugyanazt hangsúlyozza, amikor azt hirdeti, hogy vissza kell térnünk a gyökerekhez, Európa találjon újra Jézus Krisztusra, a remény forrására.

Feladatunk ma a misszió szóban foglalható össze, ehhez tartozik az értékek mentése, a teremtés kincseinek őrzése, a megváltás tudata, a megszentelődés lehetősége. A gyökerek az értékes tradíciókhoz vezetnek minden szinten, az európai építészetben, szobrászatban, festészetben, a zene és énekkultúra területén, az emberi jogok megfogalmazásában és a legnemesebb humanitárius eszmék megfogalmazásában, amelyet lehetne az evangélium átiratának mondani. Csak érdekességgként jegyzem meg, hogy még a természettudományos forradalom is Európából indult ki, ahol találkozott az antik és ke-

resztény világ. Nagy felfedezéseket tettek más civilizációban is, min pl.: a kínai, de azok mind zsákutcává lettek, mert hiányzott belőlük a missziós lelkület. Ezt az Európát szeretnénk feltámasztani és újraépíteni.

A pápával együtt vallom, Európának minőségi ugrásra van szüksége spirituális örökségének tudatosításában. Ilyen ösztönzést csak Krisztus evangéliumából meríthet.

Mutatkoznak-e ilyen reménynek jelei, vagy csak ábrándokat kergetünk?

E jelnek tartom az egyház szabadságának visszanyerését Európában, sok lelkipásztori lehetőséggel együtt. Még 20 esztendővel ezelőtt sem lett volna elképzelhető, hogy ezt az előadást megtarthassam. A megbékélés jeleit látjuk hosszú időn át ellenségeskedő nemzetek között, pl.: németek-lengyelek, németek-franciák, magyarok-horvátok. Főként a fiatalokban növekszik a testvériség érzése. Magyarországon is tanúja lehetett a Tazsiki közösség rendezésében megvalósult nemzetközi találkozónak. Rómában, a Világifjúsági Találkozón kétféle fiatal vett részt különböző rendezvényeken és imádkozott a legnagyobb megértésben és testvériségben. A természetért fokozott felelősséget éreznek a biblikus parancs értelmében, hogy őrizzük a földet, nemcsak a zöld mozgalmak, hanem a keresztények is. Lásd: cserkészék. A XX. század sok keresztény tanúja és vértanúja – a kommunizmus alatt 3 millió – az Egyház életterejét bizonyítja. Ezek a vértanúk a remény evangéliumát felsőfokon fejezték ki, hiszen Isten iránti szeretetük az ember szolgálatában mutatkozott meg. A remény jelének látjuk az ökumenikus mozgalmat, a különböző lelkiségi mozgalmakat, amelyek jelen vannak a szekularizált Európában is és lelki oázist jelentenek a kereső embereknek. II. János Pál pápa több mint negyedszázados tevékenysége is ugyanezt a célt szolgálta, amikor a közös „európai ház” építésekor először elment a római zsinagógába, megkoszorúzta a protestáns gályarabok emlékművét, és kiegyezést keresett az ortodoxiával is. Európa társvédőszentjei közé fogadta Cirillt és Metódot, a szlávok megtérítőit, mondván, hogy Európának két tüdővel leéli lélegezni.

A pápa szavaival fejezem be előadásomat: A remény evangéliuma nem csal meg! Tegnap és mai történelmünkben olyan fényesség az evangélium, mely megvilágít és irányt mutat, erő, mely támogat megpróbáltatásunkban; egy új világ próféciaja, egy új kezdet jele, felhívás hívők és nemhívők felé, hogy lépjenek új utakra, melyek a lélek Európájába vezetnek, hogy valóban „közös ház” legyen belőle, amelyben életöröm uralkodik.

A szeplőtelen fogantatás ünnepe

Jézus egy alkalommal az Isten országáról tanítva arról szólt, hogy hasonlít az a magot vető emberhez, mert miután elvetette a magot, akár alszik, akár virraszt, a mag kicsírázik, szárba szökken, maga sem tudja, hogyan. A föld magától terem, először szárat, aztán kalászt, végül telt szemet a kalászban. Ez a hit titkainak történetére is vonatkozik, amely először az igehirdetésben fogalmazódott meg, az apostolok visszaemlékeztek rá és később továbbgondolták.

A keresztény gondolkodás története nem zárult le az Újszövetség utolsó írásaival. Az Egyház mindig elmélkedett az evangéliumi szavakon, éppen Máriára vonatkozóan fel tudott azokban fedezni mindig valami újat, az isteni szavak magva csírázott és szárba szökkent, így van ez azzal a dogmával is, amelynek gyökerei az egyházatyák korába nyúlnak vissza, de csak 1854-ben hirdette ki ünnepélyesen IX. Pius pápa.

Ez pedig így szól: „*Mária fogantatásának első pillanatától fogva mentes volt az eredeti bűn foltjától, az isteni kegyelem egyedülálló kiváltsággént, Krisztusnak, az emberiség megváltójának érdemei folytán.*”

A II. Vatikáni Zsinat még azzal is kiegészíti, hogy „*Szűz Mária fogantatásának első pillanatától egyedülálló szentség ajándékával tündökölt*” (Lumen Gentium 56.).

Ezt a hitigazságot arra a tényre *alapozza* Egyházunk, hogy Szűz Mária Jézus anyja, amely által legszorosabban részesedett Krisztus emberségéből. Krisztus embersége pedig az isteni természetével való személyes egység miatt minden ember számára a megváltó kegyelem közvetlen forrása. Ezt megerősíti az Angyal, amikor hírül adja Máriának Jézus születését, hiszen így köszönti őt: Üdvözlégy kegyelemmel teljes, az Úr veled van! Áldottabb vagy te minden asszonynál.

Föltételezem, hogy a katolikus emberek számára olyan hitigazságot ünneplünk, amely érthető és sokat mondó. Szentmisénk hallgatásába azonban bekapcsolódhatnak olyan emberek is, akik keresztények, de ezt a hitigazságot nem vallják, és olyanok is, akik még nem jutottak el a hitre. Ezt az elvont és nehézkes fogalmazást szeretném most közelebb hozni az értelemhez és majd a szívhez, hogy Mária

tiszta életének követésére buzdítson bennünket.

Az eredeti bűnön azt értjük, hogy az ember még a kezdeteknél engedetlenségével elveszítette Isten barátságát. Ezt öröklődő következményként hordozza azóta az emberiség, nem mint személyes bűn, hanem mint nyomorúságos állapotot, amelynek következtében az értelem a jóra elhomályosult, akarata rosszra hajlóvá lett. Az értelem elhomályosulását nem kell különösebben bizonygatni. A tudomány nagy fölfedezéseit sokszor fölhasználják a rosszra, gondoljunk az atomerőre, a megfertőzött számítógépekre, a klónozással semmibe vett emberi életre. A rosszra hajló akaratot pedig már gyermekkortól tapasztaljuk önmagunkban:

Egy hittanórán egyszer föl tettem a kérdést: ha bemegy egy olyan szobába, ahol sok pénzt látsz az asztalon, eszedbe jutott-e már, hogy teszek *hózzá*, mert itt már olyan sok van? A gyerekek nevettek, hiszen mindenkinek inkább az ellenkezője jut eszébe, még ha nem is nyúl *hózzá*. Ezért mondta Szent Pál apostol, hogy látom a jót, s mégis azt teszem, amit nem akarok: a rosszat. Napjainkban a médiák vezető hírei csalással, sikkasztással, gyilkossággal, háborúval, az agresszió ördögi körének fokozódásával, a botrányig ható bűn áradatával árasztanak el.

A civilizáció magasabb fokán az emberek számára elviselhetetlen a kosz és a piszok. A lövészárkokban, a büntetőtáborokban az egyik legnehezebb teherterele volt az embereknek, hogy nem tudtak tisztálkodni, elkoszosodtak, betetvesedtek, és alig várták már, hogy fürödhessenek. Lelki vonatkozásban is ez áll. Az érzékeny lelkű ember számára a személyesen elkövetett bűn vagy a világ bűne a legnagyobb rossz. Miért tűri el világunk a bűnt? Miért nem akar szembeszegülni vele? Miért nem akar szabadulni bűneitől? Mert elveszítette istenhitét. Az elvesztett istenhit maga után vonta a bűntudat hiányát. Tagadja a bűnt akkor is, ha keserves következményeiért szenvednie kell.

Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatásának dogmájával azt valljuk, hogy Isten szentsége, végtelen tisztasága, a megtestesült Jézus Krisztusban fölragyogott, aki kegyelemmel és igazsággal volt teljes (Jn 1,14). Méltó és illő volt, hogy az Ő anyja, Szűz Mária is egészen tiszta büntelen, azaz szeplőtelen legyen. A kegyelem az egyházi nyelvben nem a börtönbüntetés elengedését jelzi, hanem Isten barátságának visszaszerzését, Isten életében való részesedését.

Olyan jó rátekinteni Szűz Máriára, az egészen tiszta asszonyra, aki mennyei édesanyánk és közbenjárónk. Küzdelmünk a bűn ellen annyira reménytelennek tűnik, mint az adventi lámpás pislákoló küzdelme a decemberi sötétséggel. A lámpás mégis fényük, így Szűz Mária is a bűn sötétségében élő világnak hajnalcsillagként mutatja az üdvösség útját. Mutatja az egyes embernek, családoknak, népeknek, sőt az Egyesült Európának. Ő a Jelenések Könyvének asszonya, akinek öltözete a nap, lába alatt a hold, fején a tizenkét csillagból font korona. Annak az Európának mutatja, mely lobogóján éppen erről az ábrázolásról vette a tizenkét csillagot, de megfélekedezik múltjáról és le akarja tagadni keresztény értékeit.

Ezért újra meg újra meg kell újulnunk léleekben. Vessük emlékezetünkbe, hogy erkölcs nélkül nincs jogrend. Az erkölcs pedig ingatag istenhit nélkül. Ha elszakítjuk Istentől az embert, a legnagyobb rosszat tesszük vele, mert embertelenné válik, és sok ezer törvény sem tudja biztosítani a rendet.

Szeplőtelen Fogantatás ünnepe fölhívó jel minden Adventben, amikor Egyházunk az új egyházi évvel megújodást hirdet minden tagja számára.

A múlt már, a jövő még nincs a birtokunkban. A jelen a legfontosabb pillanat, amely a mai vasárnap ünnepével is ezt tanítja: újuljunk meg léleekben, hitünkben és szeretetünkben. Ebben legyen példaképünk a szeplőtelenül fogantatott Szűz Mária, nagy közbenjárónk Istennél.

4. fejezet

MI AZ EVANGÉLIUMMAL POLITIZÁLUNK

Oázisok a sivatagban

– *Megítélése szerint milyen állapotban van az az egyház, amelyben most főpapi szolgálatát megkezdte?*

– Egy francia történész fogalmazott így: az egyház az első Pünkösdi keddjétől haldoklik. Tény, hogy a kezdetektől voltak gondok és bajok, válságok és drámák az egyházban. Még, az ősegyház se volt olyan eszményi. Gondoljunk csak az apostolokra, akik oly sokszor képtelenek voltak együtt virasztani Jézussal, gondoljunk Péterre, aki háromszor megtagadta. Persze arról sem feledkezhetünk

meg, hogy az apostolok, János kivételével, mind vértanúivá váltak Krisztus ügyének. Az apostoli levelek is utalnak a nehézségekre, amelyek – úgy látszik –, nem nevezhetők kezdeteinek. Ez az egyház misztériuma, hogy gyarló emberek révén is az üdvösség hirdetője és eszköze lehet, hogy a kegyelem az embereket önmaguk fölülmúlására is képessé teheti.

A világegyház reményt keltő és válságjeleket egyaránt mutat. Azt is tudnunk kell azonban, hogy a válságok is hozzátartoznak az élethez, gyakran a megújulás előzményeinek, kísérőjelenségeinek vagy éppen kikényszerítőinek tekinthetők. Tény, hogy Európában, az európai civilizáció országaiban rosszabb ma a helyzet. A mi régióinkban a több évtizedes erőszakos ateizmussal magyarázzuk ezt elsősorban, ám a jóléti államokban is tömegesen fordultak el az egyháztól. Lehet, hogy nem jólét és nyomor, nem demokrácia és elnyomás kérdése ez igazán, hanem hogy ezekre milyen választ ad az ember...

Hogy a kérdésre valóban válaszolni tudjunk, tisztáznunk kell az egyház fogalmát. Kik tartoznak például az egyházhoz Magyarországon? Az a hat-hétmillió ember, akiket katolikus templomban megkereszteltek? Vagy az a félmillió, aki rendszeresen részt vesz a vasárnapi miséken? Látnunk kell, hogy az előbbi és az utóbbi csoporthoz sorolható emberek (és rajtuk kívül a karácsonyi templomba járók, a maguk módján vallásosak, a megbántott közömbösek és még sokan mások) különböző várakozásokkal élnek, és különböző módon szólíthatók meg.

– *A rendszerváltozástól sokan azt remélték, hogy valami árként tör majd a felszínre az addig elfojtott vallási igény...*

– Kisebb buzgárok törtek csak föl, források fakadtak. Oázisokat látok a sivatagban... Az egyház templomba szorítottságának megszűnése, a szabadabb mozgási lehetőségek persze inkább a keresztény kultúra terjedését, az ismeretek bővülését eredményezték. Ez is pozitívum. A váci Hittudományi Főiskolán működő teológiai levelező tagozatra például négy rendőrtiszt is jár. Ez korábban elképzelhetetlen volt. Az a tény, hogy a kereszténységről, az egyházzal a médiumokban is szó eshet, a hitnek, az evangelizálásnak készítheti elő a talajt az emberi lelkekben. A hit hallásból ered...

Nekünk mindenesetre meg kell tennünk mindent, amit csak lehet. Senki nem találta meg a módját annak, hogy hit- és erkölcstan oktatása nélkül miként lehetne egy társadalom morális állapotát javítani. Ha mi színvonalas hit- és erkölcstani oktatást-nevelést tudunk végezni, akkor bizonyára nem lesznek tele azonnal a templomok, de talán kevésbé lesznek zsúfoltak a börtönök. Magam több felmérést is készítettem hitoktatásunk helyzetéről. Kiderült, a hittanra járó gyerekeknek csak egy része jár vasárnap szentmisére. Emiatt lehet keseregni, de akkor is jobb a mai helyzet, mint a tíz év előtti. Ezek a gyerekek már hallottak valamit a kereszténységről. És arra is van példa, hogy a gyerekek hozzák el magukkal szüleiket a templomba, akik maguk hittant sosem tanultak. Reményt keltő jelek tehát vannak, de ugrásszerű fejlődésben nem bízhatunk.

– *Tehet-e valamit a lelkipásztori munkát végző papság, a hitoktató világiak ma már népesnek mondható csapata azért, hogy a fejlődés ha nem is ugrásszerű, de folyamatos legyen?*

– Az evangelizálás, a hit iránti fogékonyság kialakítása csak kisebb részben eszközök, módszerek, ötletek és lehetőségek kérdése. A hitoktatásban a szemléltetés során ma már többnyire videót használnak a diavetítés helyett. Ez magában azonban nem hoz döntő változást. Egy plébániai nagyteremben fölállított pingpong asztal odavonzhatja ugyan a gyerekeket, de az igazi kérdés csak ezután következik. Mit tudunk nekik mondani? Meg tudjuk-e őket szólítani azzal, amit mondunk? Gyarlóságainkkal együtt is látják-e rajtunk, hogy azt éljük, amiről beszélünk?

– *Olyan kérdés is fölmerülhet: véges energiák és lehetőségek birtokában kijelölhető-e, kijelölendő-e az a célcsoport, amelynek pasztorációjára leginkább összpontosítani kell?*

– Aki csak karácsonykor jön el a templomba, aki csak befizeti az egyházi hozzájárulást, vagy éppen csak meg van keresztelve: valamilyen szálon ő is az egyházhoz tartozik. Az elköteleződésnek különböző fokozatai vannak. Gondot jelent, hogy manapság sok esetben olyan emberek vallásos igényeit elégítjük ki, akik egy többé-kevésbé élő hagyománynak tesznek eleget, de megtehetnénk-e azt, hogy csak a valóban elkötelezett keresztényekkel foglalkozzunk?

– *Ez egy dilemma, amelyre valamilyen választ kell adni. Ez nagymértékben felelőssége egy püspöknek.*

– A lehetőségek bővülése gyarapította az aratásban – esetünkben azért inkább magvetésről kellene beszélni – részt vállaló munkások számát. Ki gondolta volna például húsz éve, amikor az első teológiai levelező tagozat indult, hogy civil hitoktatóink lesznek? Ma a hitoktatás döntő részét ők végzik. Ha a karitatív munkában, a plébániai közösség életében – a gazdasági ügyektől a temetések elvégzéséig – nagyobb szerephez jutnak a képzett és rátermett világiak, akkor a lelkipásztor energiáit a kifejezetten

papi feladatokra szabadíthatja fel.

A növekvő elvárások ugyanakkor azok kielégítésének feltételeit is megteremthetik: ha ötmillió felnőtt katolikus komoly lelki vezetést igényelne, vagy akár csak alapos húsvéti szentgyónást akarna végezni, ennek az igénynek a papság ma nem tudna megfelelni. De ha ötmillió öntudatos, mélyen hívő keresztény Magyarországról beszélhetnénk, akkor ez a közösség ki is termelné magából a szükséges papi hivatásokat. Ezzel azt akarom mondani: papok és hívek nem mutogathatunk egymásra...

– *Elég nagy elvárással tekint a mai magyar társadalom az egyházra. Hogyan éli meg ezt egy frissen kinevezett főpap?*

– Legtöbbször olyanok fogalmazzák meg ezeket a várakozásokat, akik nem tudják, sok tekintetben mennyire erőtlenek vagyunk. (Gyakran olyanok is támasztanak elvárásokat – szociális, karitatív téren -, akik az elmúlt időszakban maguk is hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar egyház ilyen állapotba kerüljön.) A mai társadalomban az egyház – intézményeivel, szakembereivel együtt – akarata ellenére is versenyhelyzetben találja magát. Nagyon nagy erőfeszítéseket igényel, hogy ne találtsunk könnyűnek a megmérettetések alkalmával.

– *Püspöki jelmondata így szól: Isten országáért.*

– Ennek bővebb változata volt már az újmiséis jelmondatom is: Keressétek az Isten országát, a többi ráadásként megadatik nektek. A Hegyi beszéddel foglalkoztam a doktori disszertációmban is: mindig izgatott a kérdés: hol van az a szellemi-lelki milió, amelyben megéljük az Isten országát. Erre nem hívő ember is ráérezhet: ő is jobban érzi magát olyan családban vagy munkahelyen, ahol megbecsülik, elismerik, szeretik. Merjük kimondani: ahol ez megtapasztalható, ott van az Isten országa.

– *Az emberek azt várnák, hogy az egyházban, annak közelében ezt érezzék. Valljuk meg, ez a várakozás – Önben és bennem is – gyakran kielégítetlen marad. De a környezetünk is elmondhatja ezt. Vagyis mi magunk is felelősek vagyunk ebben...*

– Nem véletlen, hogy Jézus az Isten országa meghirdetésekor azt mondta: tartsatok bűnbánatot. Olyan emberrel könnyebb együtt élni, aki kész belátni esendőségét, képes bocsánatot kérni. A hibátlanságot nem kérhetjük számon egymáson, de a jóra való törekvést igen. Egy pap, egy főpap esetében ez különösen fontos. Bűnös ember ő is, aki Isten irgalmáért imádkozik. Aztán fölkel, és megpróbálja járni az útját jobban, tisztábban. Emlékezzünk Péter apostol esetére. Baj akkor van, ha ezt az esendőséget nem ismerjük el. Úgy érzem, mi magyar papok egy történelmi lehetőséget szalasztottunk el. Amikor 1991 májusában hazahoztuk Mindszenty bíboros hamvait, legalább a koporsója előtt egy imádságban el kellett volna mondanunk: mi nem voltunk ilyen bátrak, gyöngék voltunk, elestünk, bocsánatot kérünk Istentől és az emberektől, kérünk, imádkozz értünk. Ez igazi megtisztulást jelenthetett volna. Kár, hogy akkor elmaradt. De bűnbánatot tartani sohasem késő. Az egyházi év minden nagyböjtje erre emlékeztet.

Új Ember, 1999. március 7.

Kipke Tamás

„Az Isten országáért”

A kalocsa-kecskeméti főegyházmegye koadjutor érseke

Rómában február 24-én jelentették be, hogy II. János Pál pápa a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye koadjutor érsekévé nevezte ki ár. Bábel Balázst, a váci Borromeo Szent Károly Hittudományi Főiskola rektorát.

– *Kérem, meséljen önmagáról, életének főbb állomásairól.*

– 1950-ben születtem Gyónón, ami ma Dabas III. kerülete. Gimnáziumi tanulmányaimat a kecskeméti piaristáknál végeztem, érettségi után pedig a Váci Egyházmegye papjai közé jelentkeztem. Kétéves katonai szolgálat után Egerben kezdtem meg teológiai tanulmányaimat, amelyet két év múlva a budapesti Hittudományi Akadémián folytattam. 1976-ban szentelt pappá az akkori váci püspök, Endrey Mihály. Ezt követően Valkón, Tápíószecsón és Tóalmáson, majd a fővárosban, Pestújhelyen és Pacsirtatelepen voltam káplán. Eközben 1983-ban teológiai doktorátust szereztem.

1990-ben a budapesti Központi Szeminárium prefektusa, két évvel később pedig spirituális lettem. Ezalatt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán, valamint a piarista

Kalazantiumban is tanítottam. 1997-től vagyok a váci hittudományi főiskola rektora.

– *Váratlanul érte a Szentatya kinevezése?*

– Nyugodtam mondhatom, hogy nagyon. Bár előtte különböző pletykák hozzám is eljutottak, de nem hittem bennük. Aztán február 20-án, szombaton este megszólalt a telefon és a nunciatúráról ke-restek. Kértek, hogy vasárnap menjek be, mert a nuncius úr beszélni szeretne velem. Akkor már sejtetem, hogy miről lehet szó.

Másnap, amikor tudomra hozták a Szentatya szándékát, választás elé kerültem. Annyi gondolkodási időt kaptam csak, hogy átmehessek a nunciatúra kápolnájába. Úgy kellett az épületből távoznom, hogy igent vagy nemet mondok a kinevezésre.

– *A kinevezés szerint koadjutor érsek lesz, ami közös munkát jelent Dankó László Kalocsa-Kecskeméti érsekkel. Hogyan fog megoszlanı a munka kettejük között?*

– A koadjutor érsek a megyés főpásztor érsek kiegészítő társa a lelkipásztorkodás irányításában, a kormányzásban, s ha az egyházmegyét vezető főpásztor nyugdíjba megy, ő veszi át a helyét. Feladatkörét az egyházi törvénykönyv szabályozza. Hogy konkrétan milyen feladataim lesznek az egyházmegye életében, az a későbbiekben dől el. Dankó érsek úrral jól ismerjük egymást, hiszen spirituálisom volt a Központi Szemináriumban. Biztos vagyok benne, hogy jól tudunk majd együttműködni. Jogilag tehát továbbra is Dankó érsek úr az egyházmegye főpásztora.

– *Mennyire ismerős Ön előtt a Kalocsa-Kecskeméti Főegyház-megye?*

– Az egyházmegyei határok rendezése után a Váci Egyházmegye egy jó része átkerült a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegyéhez. Olyan települések vannak köztük, mint Kecskemét, Kiskőrös, Kiskunhalas vagy Kiskunfélegyháza. Az egykori váci papokat természetesen jól ismerem, de a régi kalocsai egyházmegyéből is többeket, a fiatalabb papok közül pedig néhányan növendékeim voltak a Központi Szemináriumban.

– *Püspöki jelmondata, így szól: Pro Regno Dei – Az Isten országáért. Mi alapján választotta ezt?*

– Az újmisési jelmondatomat alakítottam át: „...elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek...” (Mt 6,33). Doktori értekezésemet annak idején a Hegyi beszédből írtam. Az egész Szentírásnak és Jézus tanításának vezérlő eszméje az Isten országának meghirdetése és az azon való munkálkodás. Ez az az „ország”, mely nem terület: itt a földön elkezdődik és ott valósul meg, ahol Isten törvényei szerint élnek. Ott, ahol Isten útján járnak az emberéig a mindennapok küzdelmeivel, munkájával és örömeivel az Isten országát építik. Új feladatkörömmel, szolgálattal én is ezt az „országot” szeretném építem.

– *Mikor és hol tartják a szentelést?*

– Április 10-én fél 11-kor lesz a kalocsai székesegyházban. Paskai bíboros úr lesz a főszentelő, a két társszentelő pedig Dankó érsek úr és a jelenlegi püspököm, Keszthelyi Ferenc.

Az új főpásztor életére, munkájára a jó Isten áldását kérjük a Keresztény Élet valamennyi munkatársa és olvasója nevében!

Keresztény Élet, 1999. március 7.

Czoborczy Bence

Hazamegyek az Alföldre

II. János Pál pápa – meghallgatva a betegséggel bajlódó metropolita kérését – segítőt küldött dr. Dankó László érsek mellé. Ma délelőtt a Nagyboldogasszonyról nevezett kalocsai főszékesegyházban, ünnepi nagymise keretében olvassák föl a pápai rendelkezést. Ezután ár. Paskai László bíboros, prímás, Esztergom-Budapesti érsek a társszentelőkkel együtt püspökké szenteli ár. Babel Balázst, a Kalocsa-kecskeméti Főegyházmegye koadjutor érsekét. Ki az, akit Krisztus földi helytartója a nagy múltú egyházmegye szolgálatára rendelt? Milyen üzenetet hordoz a püspöki jelmondata?

ÖSSZETARTÓ, NÉPES CSALÁD

– Hazamegyek az Alföldre - kezdi bemutatkozó gondolatait Babel érsek. – Összetartó, népes családban születtem 1950-ben, Gyónon. Öseim felső-kiskunsági – kunszentmiklósi – pásztorok, gulyások, csikósok. Kemény, konok, de a jó Istennel mindig beszélő viszonyban élő emberek. Kecskeméten a piaristákhoz jártam gimnáziumba, aztán Baján voltam katona. Több váci és kalocsai megyés egyház-

községben is tartottam lelkigyakorlatokat. Sokan ismernék, sokakat ismerek. A legfontosabb, hogy dr. Dankó László érsek urat évtizedek óta tisztetem. A Központi Szemináriumban spirituálisom (lelki vezetőm) volt.

– *Hogyan lett pap?*

– Szent Pál-i fordulatról, égi hangról nem szólhatok, mert nem volt ilyen. Amikor kecskeméti kegyes iskolába kerültem, még nem gondoltam, hogy a papi pályát választom. Az ott töltött négy év alatt alakult ki az elhatározásom. Az érettségi előtt erősödött meg bennem a döntés. A piarista atyák példája erősen hatott rám.

Álmomban sem gondoltam

– *Vonzotta a tanítás? Vagy a teológia ragadta meg a figyelmét?*

– Szerintem az a normális, ha az ember egyszerűen csak papnak jelentkezik. Én is így voltam. Semmiféle elképzelésem nem volt arról, hogy mit hoz a jövő. Álmomban sem gondoltam volna, hogy egyszer szemináriumi előjáró leszek, netán kineveznek érseknek. Szívesen szolgáltam – tizennégy-tizenöt évig – káplánként, de akkor sem ért volna csalódás, ha az maradok. Később a Központi Szeminárium előjárója lettem. Annyi biztos, hogy minden búcsúzás, minden újabb feladat minden szépsége, izgalma, kihívása ellenére fájdalmasan érintett. A teológia mindig érdekelt, a tudós karrier viszont nem. Nem akartam könyv-moly lenni, aki kutat, könyveket ír és elvont igazságokat tanít a katedráról. Könnyen megszerettem a környezetemben élő híveket. Mindig szerettem a hívek közösségében dolgozni. Ha kellett, templomot építettem, kevertem a maltert, hordtam a téglát. Ha arra volt szükség, felnőtt hittant vezettem.

– *A modern kor hittudósai közül kik állnak közel önhöz?*

– Nagyon sokat köszönhetek Gál Ferenc professzornak, aki Budapesten a dogmatikatanárom volt. Sajnos, ma már nem él. Szavai azonban ma is velem élnek, segítenek a lelkipásztorkodásban. Sokat tanultam Joseph Ratzinger és Karl Rahner munkáiból. A legtöbbet azonban a nagy drámákból is merítkező zseniális teológus, Hans Urs von Balthasartól kaptam. Tanítása Isten szépségéről mélyen megragadott. Mindig közelebb éreztem azokat a szerzőket, akik ismerték, szerették és fölhasználták a szépirodalom kincseit. Én is sokat olvastam és olvasok verset, regényt, drámát. Ezt a ragaszkodást még kecskeméti tanáraink oltották belém.

Ne féljétek!

– *Minden katolikus hívőnek szembe kell nézni a zsinati, megújulási mozgalmak kihívásaival. Öröm is és fenyegetés is egyszerre...*

– Én nem félek a mozgalmaktól. A Szentlélek működik általuk is. Ugyanakkor úgy vélem, ami a népegyházból menthető, azt menteni kell. Ami az ötvenes-hatvanas évekig volt jellemző az egyházi életre, az a struktúra a szemünk láttára semmisül meg. Megszűnnek a hagyományos közösségek, elhalnak a tradíciók. Változtatást a lelki mozgalmaktól várhatunk. Egy főpásztornak az a kötelessége, hogy odafigyeljen a történésekre, és ha valamilyen extra dolgot lát, szóljon. Vigyázzatok! Én egyébként tizennyolc-húsz év óta a Regnum Marianum papi társaságához tartozom. Sokat köszönhetek a csoportunknak, erősítettek, segítettek a legnehezebb krízisek idején.

A hegyi beszéd üzenete

– *Püspöki jelmondata így szól: Az Isten országáért.*

– Ennek bővebb változata volt már az újmiséis jelmondatom is: Keressétek az Isten országát, a többi ráadásként megadatik nektek. A Hegyi beszéddel foglalkozom a doktori disszertáciomban is. Mindig izgatott a kérdés: hol van az a szellemi-lelki milió, amelyben megéljük az Isten országát. Erre nem hívó ember is ráérezhet: ő is jobban érzi magát olyan családban vagy munkahelyen, ahol megbecsülik, elismerik, szeretik. Merjük kimondani: ahol ez megtapasztalható, ott van az Isten országa. És ne feledjük: nem véletlen, hogy Jézus az Isten országa meghirdetésekor azt mondta: térjétek meg, tartsatok bűnbánatot. Olyan emberrel könnyebb együtt élni, aki kész belátni esendőségét, képes bocsánatot kérni. A hibátlanságot nem kérhetjük számon egymáson, de a jóra való törekvést igen. Egy pap, egy főpap esetében ez különösen fontos. Bűnös ember ő is, aki Isten irgalmáért imádkozik. Aztán fölkel, és

megpróbálja járni az útját jobban, tisztábban.

Embernek maradni

– *Néhány nap múlva dr. Dankó László érsek úr hű társaként és segítőkjeként megkezdi egyházmegyei szolgálatát a Duna-Tisza közén. Komoly feladatok várnak önre. Nem tart a nehézségektől?*

– A felelősség súlyát érzem. Ezért is mondom, hogy félek. Az egyházmegyéről még nincs reális képem. Csak emlékeim vannak. Nagyon remélem, hogy Dankó érsek úr minden segítséget megad ahhoz, hogy azt a munkát, amit rám bíz, sikerrel elvégezhessem. Nincs különösebb programom. Ebben a tisztségben is ember akarok maradni. Ez a legnagyobb rang ebben a világban. Jézus Krisztus is ember volt. Adja Isten, hogy meg tudjam őrizni azt a képességet, amit eddig megőriztem – hogy a segédmunkástól az egyetemi tanárig egyaránt meg tudtam szólítani az embereket. Van erre képességem. Parasztyerek vagyok. Dolgoztam konzervgyárban, erdészetben, kőművesek mellett. Talán értek az emberek nyelvén. És ennek én jobban örülök, mint-ha az angyalok nyelvén szólás karizmáit birtokolnám.

*Petőfi Népe, 1999. április 10.
Farkas P. József*

Egykori legnagyobb érsekségünk feje

„A hittérítés, a misszió örök feladat”

Bábel Balázs klasszikus nagycsaládban nőtt fel, hiszen édesapja tizennegyedik gyermekeként jött a világra. Kisfiúként mindig legalább húsz főt talált a terített asztal mellett. Amikor néhány éve az egyik unokahúgát eskette, a lakodalomra csaknem négyszáz Bábel-rokon gyűlt össze. Az érseki új miséje utáni díszében százötven testvér, sógor, nagynéni, unokaöcs jelent meg. A második világháborúban édesapjával együtt kilenc nagybátyja volt egyszerre a fronton. Mind hazatértek. A nagycsalád szentsége, a szeretet, az összetartozás érzése kora gyermekkorától meghatározó élménye. A múlt század első harmadában Dabasnak szinte afelé Bábélékből állt. Tipikus magyar parasztcsalád volt valamennyi. Az érsek a családban tanulta a keresztény hit életelveit, amelyeknek hirdetője lett. Most egy ezeréves egyházmegyét vezet.

– *Egy éve nevezték ki kalocsai érseknek. Mekkora terület tartozik önhez?*

– Pontosan egybeesik Bács-Kiskun megye határaival. Kevés olyan egyházmegye van, ahol az egyházi és az állami közigazgatás területe fedi egymást. Az országos átlagot tekintve itt talán többen élnek katolikusok, mint máshol.

– *A kalocsai érsekség az első világháború előtt sokkal nagyobb volt.*

– Trianon előtt nagyon nagy volt. 1002-ben alapította Szent István király. Első érseke Asztrik, aki pécsváradi apátként hozta a koronát Istvánnak. Bács-Bodrog irányában egészen az Adriáig nyúlt le ez az egyházfejedelemség.

– *Miután Asztrik elhozta a koronát Szent Istvánnak, még hosszú ideig kellett hittérítő munkát végezni. Most, hogy tíz évvel ezelőtt megtörtént a rendszerváltás, van-e hittérítés, hiszen a korábbi negyvenöt év alatt, gondolom, megfogytak a hívők száma.*

– A hittérítés, a misszió örök feladat. A hitet nem lehet örökölni. Az nem olyan, mint egy testi adottság, amely magától létezik, amelyet fáradozás nélkül megkapunk. Régen el lehetett mondani, hogy ennyi és ennyi hívő van, ám a mai szekularizált világban ez nem így van. Meg kell küzdeni a hittért, a hitoktatással minduntalan előről kell kezdeni a munkát. Ahogyan az iskolai oktatást, nevelést is újrakezdjük minden emberrel.

– *Hány híve van az egyházmegyének?*

– Papír szerint négyszázezer felett van a katolikusok száma, de a gyakorlatban más az arány, nyilván kevesebben gyakorolják a vallásukat. A plébániákat rendszeresen látogatom, van munka. Körülbélül százhusz papom van, s ez nagyon kis szám, mert közülük sok a nyugdíjas. De volt ennél sokkal rosszabb helyzet is. A feljegyzések szerint a török hódoltság után hét plébánia maradt meg ebből a hatalmas egyházmegyéből. Az egyház nem csak a papokból áll. Van 270 hitoktatónk, jótékonyági szervezetekben dolgozó híveink, az egyházi iskolákban tanáraink.

– *Őn meglehetősen fiatal. Hogyan fogadták el?*

– Az ötvenedik életévemben járok, de az életkor relatív. Néhol már fel sem vennének dolgozni, azt mondanák, hogy köszönjük, túlkoros.

– *De érseknek fiatal.*

– Ez részben igaz, ám meg kell jegyezni, hogy az előregítés múltbéli törekvésnek köszönhető, mert az Állami Egyházügyi Hivatal mindig az idősebb embereket részesítette előnyben. Miért? Mert ők többnyire nem voltak agilisak, kevesebb baj volt velük. Az idősebb kollégák egyébként elfogadnak. Nálunk, katolikusoknál nem ugyanaz a helyzet, mint protestáns testvéreinknél, ahol választás van. Ott egy parókia, egy püspöki vagy esperesi szék elnyerésére sokan pályázhatnak. Nálunk a szentatya választja ki a papi méltóságra kiszemelt embert a pápai nuncius segítségével, néhány vezető magyar püspök bevonásával. És mi az esetek nagy többségében elfogadjuk a választást. Ez a ceremónia természetesen titkos.

– *Hogyan látja az egyház és az állam viszonyát?*

– A múlthoz képest jónak mondható.

– *Az előző kormányzati ciklusban olykor feszült volt az állam és egyház viszonya. Az utóbbi másfél évben történt-e változás?*

– A törvényesség területén előrelépés történt. De más a gyakorlat. Egy kormányzati ciklus szabályozása nem hat olyan gyorsan, hogy mondjuk gördülékenyebb legyen az iskolai hitoktatás, ha ott régi felfogású tanárok vannak.

– *S bőven akadnak ilyenek mindenütt.*

– Nehéz a hitoktatás helyzete, már csak azért is, mert például nem jó helyre, késő délutánra teszik az órákat. Bizonyos iskolákkal nagyon jó az együttműködésünk, másokban baj van a hozzáállással. Elmaradnak hittanórák, mert más órákat iktatnak közbe, és így a hittan visszaszorul a plébániára... Pedig lennie kellene valamiféle etikai nevelésnek.

– *Érseki hatalmával mit tud elérni?*

– Semmit. Ha ütközés van, akkor keresem a dialógus lehetőségét.

– *Mivel szeret leginkább foglalkozni?*

– A hobbim a munkám, ez a hivatásom. Kedvem telik abban, hogy végzem a papi munkámat. A hivatásban nincs sztrájk. Ha mi, papok egy fillért sem kapnánk, akkor sem mondhatnánk, hogy nem misézünk, nem megyünk el a beteghez, vagy nem tartunk hittanórát. Ez a hivatásunk, s a halálunkig kell teljesítenünk. Amikor bejöttek a szovjetek, nem dezertált a katolikus papság. Pedig tudta, hogy a kommunizmus idején nehéz idők várnak rá. Ott maradt a plébániákon. A hivatásom mellett az irodalommal foglalkozom szívesen.

– *Kalocsa szelleméből, az érsekség múltjából árad ez a levegő?*

– Igen. A katolikus egyház szemlélete globális. A homokmégyi vagy az alsószállási plébániát ugyanúgy meg kell becsülni, mint az esztergomi főpapi széket. Mert egyetlen katolikus egyház van.

Feladatom, hogy továbbadjam a múlt örökségét, de nem mint múzeumi tárgyat, hanem mint építő szellemiséget. Ilyen szempontból mérvadó számomra egy ősegyházi írás, amelyben ez áll a keresztényekről: „*Minden föld hazájuk, és minden haza idegen nekik.*” Én pillanatok alatt akklimatizálódtam. Ahol emberek vannak, ott könnyű otthon lenni. De sehol sincs az az érzésem, hogy ez a végleges helyem.

– *Ez már liberalizmus.*

– Ez nem liberalizmus, ez az üdvösség hite.

Stefka István

Az érsek úr visszakapta Kecskemétet

Bábel Balázs, Kalocsa-Kecskeméti egyházmegye koadjutor érseke első kecskeméti főpásztori látogatása alkalmával fogadta a Köztér stábját. A találkozásra az érseki helynökség Prokop Péter képeivel díszített fogadószobájában került sor, ahová a párnapos látogatás elengedhetetlen kellékeivel, két börrönddel, útitáskával érkezett meg. Gyors döntés: marad a papi civil ruha, egy korty kávé, s mint aki tudja, hogy mennyi munka áll még előtte, lendületes helyfoglalás után maga határozza meg a beszélgetés alaphangját, a következő megjegyzéssel:

– Az elmúlt években a televízióban ha egyházzal kapcsolatos híreket adtak közre, legtöbbször papokat láttunk, akik megszenteltek valamit. Pedig ennél sokkal fontosabb dolgok azok, hogy Teréz

anya nővérei milyen munkát végeznek, vagy hogy az ipari tanulókkal hogyan foglalkozunk. Nekem a legfontosabb az elkövetkezendő időszakban rezidiálni, találkozni a hívekkel. A kecskemétiakkal is. Annál is nagyobb örömmel nézek ezeknek a találkozásoknak elébe, mert a várost jól ismerem, 1965-ben a piaristáknál kezdtem meg a középiskolai tanulmányaimat. Igaz, a kezdetkor nem úgy indultam, hogy pap leszek, de az osztályunkból végül is kilencen választottuk a papi hivatást. Találónan fogalmazott a kinevezésemhez gratuláló levelében egy tanítványom: „visszakaptam” Kecskemétet. Azt a várost, amelyet, amikor a Váci egyházmegyétől leválasztottak, én Jeremiásként sirattam.

– *A katolikus egyházmegyei rendszer nem is olyan rég végrehajtott változtatásainak ilyen érzelmi összefüggéseiről érdekes értesülni. Bizonyára sokan gondolkodnak úgy, hogy a közelmúltig érintetlenül maradt egyházmegyék őrizték a történelmi Magyarországot...*

– Az egyház nem múzeum, bár az értékeket őrzi. Sokkal fontosabb, hogy az egyház az étellel együtt akar lépni, hogy az evangéliumot hirdesse.

– *Akkor bizonyára értékén kezeli a széchenyivárosi Szent Család Plébánia és a Közösségépítő Egyesület május eleji „nyitott” napját.*

– Természetesen, hisz az alapkövetélnél is ott voltam, ismerem az eredeti szándékot, amely a városrész lakóinak atomizálódását szeretné visszafordítani. A közösségi szellem ápolása üdvös dolog.

– *Érsek úr eddigi pályafutása szoros kapcsolatban volt a papneveléssel. Hogyan látja, az egyház megnövekedett feladataihoz lesz elég papi hivatást vállaló fiatal!*

– Némi javulás van, bár mostanában a törzset jelentő, az ötvenes évekig felszentelt papok elhalálása és nyugdíjba vonulása nagy veszteség. A világegyház szintjén azonban az a tapasztalat, hogy nem csökken a hivatottak száma. Ugyanakkor Magyarországon visszaálltak a szerzetesrendek, s nagyobb a lehetőség a hivatások átrendeződésére. Jelenleg azonban az egyházmegyében 30-40 papot el lehetne helyezni.

Erre a nehéz életpályára mégis jelentkeznek férfiak, bár a nők a mi egyházunkban is egyre több feladatot láthatnak el: hitoktatók, közösségvezetők, lehet áldoztatási engedélyt kapniuk, prédikálhatnak. Sőt, kiszolgáltathatják a szentségek egyikét, a keresztséget is.

– *Említette, hogy a piaristákhoz is ellátogat. Milyen céllal?*

– Bérálni fogok és természetesen meglátogatom a tanárait is. Aztán folytatom az egyházmegyei látogatások megkezdett sorát.

– *II. János Pál pápa bukaresti látogatását hogyan értékeli, hisz az erdélyi magyar katolikusoknak nem volt alkalmuk találkozni a Szentatyával, s azt is jól tudjuk, hogy milyen óriási jelentősége volt a pápa magyarországi apostoli útjainak...*

– A pápa hihetetlen jó érzéssel oldotta meg a kényes helyzetet azzal, hogy útját az ökumené szolgálatába állította. Az ortodoxiához szeretne közeledni, hogy a kétezredik év tájékán legyen nagyobb az egység. Ismeretes, hogy ezek a törekvések eddig nem jártak sikerrel, például a pannonhalmi tervezett találkozás sem jött létre. De a pápa állhatatosan munkálkodik az egység megteremtésén.

– *Mi ellen van szükség az egységre?*

– A keresztyéneknek nem valami ellen, hanem valamiért kell összefogniuk: hiszen az egyház egysége Jézus végső akarata.

*Köztér, Kecskeméti Közéleti Lap, 1999.
Nagy Mária*

Evangélium és politika

Együttműködni a jó érdekében

A 49 éves ár. Bábel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek az ország egyik legfiatalabb főpapja. II. János Pál pápa február 24-én nevezte ki püspökké, a Kalocsa-kecskeméti egyházmegye koadjutor érsekévé. Szentelése, illetve hivatalba történő beiktatása április 10-én Kalocsán történt. Időközben elhunyt ár. Dankó László érsek, így az érseki rang és az összes azzal járó tennivaló ár. Bábel Balázsra szállt.

– *Kalocsán úgy tartják, ön rendkívül rövid idő alatt népszerűvé vált. Minek tulajdonítja ezt?*

– Paraszti származású vagyok, egy Dabas melletti kis faluban születtem. Módomban állt megtagadni az ottani emberek hétköznapi életét. Dabason jártam általános iskolába, majd Kecskeméten, a piarista gimnáziumban folytattam tanulmányaimat. Ez után letöltöttem a kemény katonaidőt. Tény:

nem voltam elkényeztetve. Papi pályám elején több helyen teljesítettem szolgálatot, többek között tíz évet Budapesten töltöttem. Ott doktoráltam. Először a központi szeminárium prefektusa, majd lelki igazgatója lettem, 1997-től pedig a váci szeminárium rektorává nevezték ki.

– *Őnről sok történet kering Kalocsán. Elmondana néhányat?*

– Katonatorténetei minden férfinak vannak – miért pont egy érseknek ne lennének? Baján teljesítettem szolgálatot. Egy ezredes – éppen lövészárkot ástunk – azt mondta nekem: Bábel honvéd, örülhet, hogy a kalocsai érsek valamikori birtokát áshatja. Most, amikor érsekké nevezett ki Őszentsége, a beiktatási ceremónián elmeséltem ezt a régi történetet a hívőknek. Azzal folytattam: ha már egykor a két kezemmel ástam a hajdani érseki birtokot, most magot szeretnék ültetni bele – a keresztény hitvallás magját. Ez számomra azt jelenti: hirdesd az igét! Ezért bárkit, hívőt, hitelent szívesen fogadok, ha időm engedi.

– *Azt hallottam, maga kaszálta az érseki kertet, megmutatva, hogyan teszi ezt egy „hozzáértő”.*

– Ez még májusban történt. Valóban elkértem a kertésztől a kaszát, a fenékövel megfentem, ahogy kell. Szóvá tettem, hogy illenék már megkálapálni az élet, aztán levágtam vele néhány rendet, hogy megmutassam, hogyan kell ezt szakszerűen csinálni. Ismerem a paraszti gazdálkodás fortélyait, mert az apám mindenre megtanított. Ha nyaranként hazamegyek, az otthoni munkák jelentik számomra a pihenést, a kikapcsolódást. Még fél hold földem is van, amit eddig magam műveltem meg. Apám mostanság viccesen azt mondja: no, ez lett az érseki birtok. Gyakran érzem úgy, a paraszti és a latin kultúrával egy személyben rendelkezők évezredes sorában az utolsó mohikán vagyok.

– *A napokban ön tartotta volna a roma holokauszt emlékmiséjét is, de úgy hallottam, a betegsége miatt kénytelen volt másra bízni a feladatot.*

– Őszintén sajnálom, hogy így alakult. Még káplán koromban alapfokon megtanultam a nyelvüket, amikor sok cigánygyerek járt hozzám hittanra. Kénytelen voltam anyanyelvükön szólni hozzájuk, hogy magamhoz édesgessem őket. Roppant nehéz feladat volt ez, de mint realisan gondolkodó ember azt mondom, én az egyetlen megoldásnak a kereszténnyé tételüket látom árra, hogy be tudjanak illeszkedni a magyar társadalomba. Úgy vélem, mindent meg kell tennünk, hogy fölemeljük őket, de önmagában az anyagi támogatás nem segít.

– *Augusztus 15. és 20. között Kalocsán már hagyományyszerűen megrendezik a Szent István- napokat. A rendezvénysorozat a városi önkormányzattal közös szervezésben zajlik. Tudvalévő: a helyi képviselő-testület tagjainak többsége liberális. Együtt tud dolgozni velük?*

– Az egyház mindig keresi a modus vivendit: ameddig nem bűnös egy kompromisszum, addig azt vállalni kell. A jóban való együttműködésben szeretném a világi hatalmakkal kialakult kapcsolatainkat kamatoztatni. Magánemberként jobboldali vagyok, de egy érsek nem politikus, legföljebb az evangéliummal politizálhat. Éppen ezért minden olyan politikussal, aki nem szélsőséges, a jóban együtt kívánok működni. Szent István ünnepe éppen arra biztat bennünket, hogy fogjunk össze, ne legyen széthúzó az ország, mert minden keservünket eddig a széthúzás, a belső viták okozták. Legalábbis eddig ezt bizonyította a magyar történelem. Azt szeretném, ha ez véglegesen megszűnne.

Népszabadság, 1999. augusztus 19.

Zs. Kovács István

Nem az egyház, az ember van válságban

Elfáradt Európában élünk

Egyetemistáktól kérdeztem annak idején, hogy vajon eszükbe jutott-e már, hogy lehetnének akár papok is? Jó kilencvenszázalékos arányban azt mondták rá, hogy igen, s mégse vállalták – mondja Bábel Balázs, Kalocsa-Kecskemét egyházmegye érseke. Tény: megfogyatkozott a szolgálatot teljesítő papok száma a keresztény egyházakban, és ez a jelenség Magyarországon leginkább a római katolikusoknál szembetűnő.

De hát mikor volt sok pap? Annak idején Nagy Károly azt mondta: ha volna kétezer papom, kétezer apostolom, megtéríteném Európát. Alkuin, aki afféle kultuszminiszteri posztot töltött be az udvarában, erre azt mondta: hiszen Jézusnak is csak tizenkettő volt – tárja szét a kezét az érsek. – Maga Jézus mondja, hogy az aratnivaló sok, a munkás kevés.

– *Mégis, az embernek az az érzése, mintha manapság minden eddiginél kevesebben éreznének hi-*

vatást erre a szolgálatra.

– Az Isten hívása nem szűnt meg Jézus Krisztus földi ittlétével, hanem változatlanul megvan, de kevesen válaszolnak rá. Jézus is hívott embereket, akik visszafordultak, sőt maga feltette az apostoloknak a kérdést: – Ti is el akartok menni? S ha azt mondták volna, hogy el, akkor Jézus – szabadságot adva nekik – elengedte volna őket. Egyetemistáktól kérdeztem annak idején, hogy vajon eszükbe jutott-e már, hogy ők lehetnének akár papok is? Jó kilencvenszázalékos arányban azt mondták rá, hogy igen, s mégsem vállalták.

– *Nem azért, mert sokan úgy vélik, a XXI. század küszöbén már nem vállalható a papi nőtlenség?*

– Itt nem a papi cölibátus a kizáró ok, hiszen ott az anglikán egyház, ahol nőszülnek a papok, és mégis nagy problémákkal küszködnek. Itt a papságról van szó – nem a lelkészekről. Lelkészekből nekünk is van elég, mármint a lelki kíséretőkből, olyanokból, akik elvégezték a teológiát. De a papság saját életformát igényel: ezzel persze nem akarom lebecsülni egyetlen felekezeti egyházi vezetőit sem.

– *Mégis, nem az egyház válságát jelzi, hogy oly kevesen választják a papi hivatást?*

– Egy ilyen elfáradt Európában, amelyben mi élünk, maga az ember van válságban. Mert válságban van az ember egyéni, családi, közösségi életben, hát miért lenne csoda az, hogy a papi hivatásnál is gondok vannak az „utánpótlással”. Hiszen ez rettentő nagy elhivatottságot, egy eszményt kíván. S akkor, amikor egy apatikus megcsömörlött ifjúság él a magyar társadalomban kevéssé lehet azt elvárni, hogy kiválik, kiemelkedik közülük egy minőségi réteg, és nagy számban jelentkezik a szemináriumba. A pap is korának gyermeke, ezért a papság száma összefügg a társadalom hitével. Tehát, ha a nép nagy tömegeit jellemzi a hitetlenség, az áldozatoktól való elfordulás és a nem keresztény vagy bűnös életforma legalizálása – például abortusz, eutanázia, válás –, akkor nagyon nehéz azt várni, hogy majd egy olyan pályát, amely nem nélkülözi az elhivatottságot, nagyon sokan választanak majd.

– *Nem lehet, hogy ennek oka a negyvenéves üldöztetés, amelyet az egyház meg nem alkuvá papjai kény telének voltak elszenvedni?*

– Európa keleti felén a „negyven év”-re hivatkozunk, de Nyugaton se jobb a helyzet. Ott szabadabb világ volt, ott más okokra vezethető vissza az, hogy az egyház a papi hivatások gondjával küzd. A Távol-Keleten vagy Afrikában sokkal virulensebb a papság, illetve az utánpótlás. A lengyeleknél, szlovákoknál, íreknél sincs különösebb probléma. A jóléti társadalmak vagy a jóléti életforma utáni vágy hazánkban, amikor emberek célul tűzik ki a meggazdagodást, soha nem kedvezett az elkötelezett papi hivatásnak. Hogy van megújulás, azt örömmel tapasztaljuk, mégis óvatosnak kell lennünk. Kétségtelen, hogy némelyik új rendben van jelentős fejlődés, de ez még mindig kevés ahhoz, hogy az utánpótlást biztosítsa, így inkább egy minőségi, mint mennyiségi változásnak kell bekövetkeznie az egyházban ahhoz, hogy életerős maradjon Magyarországon is Nagy tömegekre, mint a két háború között, nem számíthatunk, hiszen a nép-egyház kora – amikor mindenkit megkereszteltek, mindenki részesült a szentségekből, mindenki (úgy-ahogy) valamelyik felekezethez tartozónak véli magát –, ennek az ideje lejárt. Ehelyett inkább kisebb, életerősebb közösségek jöttek létre, amelyek részben öntudatosodnak, részben magukra vállalnák olyan feladatokat, amelyeket korábban maga a papság végzett. Ilyen biztató jelek a lelkiségi mozgalmak, némely szerzetesrendek megújulása, ami utánpótlás is – legalábbis az utóbbi évek statisztikáit figyelembe véve. Ezek alapján az egyház átlendült a holtpontra. Ami miatt ezt nem vesszük észre, annak az egyik oka, hogy azok a papok, akik még gerincét alkotják az egyháznak, egyre nagyobb számban haláloznak el. Egyszerűen megöregedtek, ráadásul az óriási leterheltség miatt hamarabb megy tönkre az egészségük. De a papnövendékek abszolút számát tekintve mintha már fellendülőben lennének, tehát többen jelentkeznek, mint korábban, s ez önmagában már reménykeltő.

– *Hogyan alakítja az egyház szemléletét a globalizálódó társadalom?*

– A globalizáció hatása, úgy gondolom, hogy elsősorban a gazdasági életre vonatkozik. Azonos vámrendszer, azonos fizetőeszköz, azonos gazdasági rendszerek létrehozásával, ahol azonos elvárások vannak, és így egységesül a világ. Persze a gondolkodásban is megfigyelhető egyfajta uniformizáció. Ennek ellenére azért a szellemi dolgok terjedésében látunk öröndetes jelenségeket is, amikor egy építő gondolat ugyanúgy végigszalad Európa „idegrendszerén”, mint a haszontalan gondolatok. Gondoljunk a magyar lelkiségi mozgalmakra: egy-kettő kivételével mind külföldről jött. Ez a globalizáció öröndetes hatása.

– *Mit tesz az egyház Magyarországon annak érdekében, hogy híveit megtartsa, illetve milyen „missziós” tevékenységet folytat, hogy a nem hívőket megérintse?*

– Itt vadonatúj módszerek nincsenek. Amit korábban misszióval, hitoktatással, illetve szentségek

kiszolgáltatásához kötött evangelizációval tettünk, gyakorlatilag ezt tesszük ma is, csak talán a körülmények változtak meg. Ma már lehet a televízióban, rádióban evangéliumot hirdetni: nem vagyok benne biztos, hogy ez megtérít-e embereket. Talán arról van inkább szó, hogy akik már megvannak, azokat erősíti. Nem hiszem, hogy sokan megtértek volna televíziós vagy rádiós szentmise közvetítése kapcsán. A legősibb, talán legeredetibb módszer, amit Jézus kért: „*Menjetek, tegyetek tanítványaimmá minden népet...*” Ebbe a tanítás, a tanúságtétel és a gyakorlati életforma benne van. Az Isteni kegyelem, ami egy embert hívővé tesz, élő példák által adódik tovább ebben a világban.

– *Érsek úr, ön a doktori disszertációját a „nyolc boldogságról” írta. Boldog-e ma az ember?*

– Mi, sajnos, a boldogságról is téves képzeteket őrzünk. Úgy gondoljuk, a boldogság egy állandó felhangoltság, jó közérzet vagy valami hasonló. Valójában az értékekben való beteljesülést jelenti, ami abból áll, hogy az ember állandóan jót cselekszik, és ennek következtében tiszta lelkiismeretű lesz, a lélek derűjének állapotába kerül. Megvan a céloom, s ugyanakkor megtaláltam a helyemet – ez boldogító. Az ember frusztrálttá válik, ha nem tudja, hogy mi a célja, és hogy a célhoz vezető úton mit kell tennie. Aki rátalált az evangélium üzenetére, örömhírére, ezt be tudja illeszteni az életébe, és hogy ha keresztet is hordoz – mert Jézus ezt sem rejtette véka alá, hogy ez is benne lesz az életünkben –, meg tud őrizni egy olyan reményt, egy olyan belső megbizonyosodást, hogy ennek megvan az értelme. Így a kereszt-hordozás sem válik hiábavalóvá. Ez a tudat az embert eltölti az értelmes élet, a célba jutás lehetőségével és ez már maga a boldogság is lehet.

Napi Magyarország, 1999. szeptember 28.

Solymosi Bertold

Mi az evangéliummal politizálunk

Bábel Balázs kalocsai érsek a tévhitekről, a csendről és a megbocsátásról

A fiatal, friss szellemiségű püspökgenerációhoz tartozik Bábel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek, aki komoly teológus-tanári múlt után lett egyházkormányzói feladatokkal megbízott katolikus főpap. A lapunknak adott interjújában számos olyan kérdésről is beszél, amelyekre ritkán irányul figyelem az egyházakat pusztán unalomig ismételtetett sémák alapján megközelítők részéről.

– *Tudjuk-e még megélni a karácsony igazi üzenetét?*

– Most kaptam egy karácsonyi üdvözlőlapot, amelyen a papa a síbakancsot szereli a kirándulás-hoz, a mama meg vasal. Mindezt Boldog karácsonyt! felirattal. Sok ember számára kommersszé vált a karácsony. Megkapja az ajándékot, elücsörög a tévé előtt, és – már aki teheti – elutazik síelni, netán egzotikus tájakra. Feltétlenül múlatni akarják az időt. Pedig agymosottá válik az, aki a tévé előtt készül a karácsonyra, s mindenáron szerezni, kapni akar.

– *Az ünnepi bevásárlások időszaka mind előbbre tolódik, az advent a kirakatrendezők főszereplőjévé is vált. Nyugodjunk bele, hogy most jó ideig ez így marad?*

– Akadnak, akik veszik a bátorságot és nem úsznak az árral. Nem keveseket a szegénység kényszerít a kijózanodásra, hiszen nem tudnak annyit vásárolni, mint szeretnék. Ők szinte visszazuhannak az ötvenes évekbe, amikor kis ajándéknak is örültünk. Nekik a külső körülmények teszik lehetetlenné a mértéktelen vásárlást. Másoknak a létezni és birtokolni kettőségéből csak az utóbbi marad. Nem megélnék valamit – ünnep, életforma –, hanem birtokolnak.

– *Emiatt a vasárnapi misén „ki szokta osztani” a híveit?*

– Nem. Szidni sohasem szoktam őket. Miért is tenném azokkal, akik ott vannak? Inkább a pozitív mintákról beszélek.

– *Vannak-e a bizakodásra okot adó jelek a lelki elsivárosodással szemben?*

– Egy vékony rétegben igen. Tény, a karácsonyi ünnepnapokon sokkal többen vannak a templomban. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy mindenki lelki módon készül. Főleg vidéken jellemző a Szentcsalád-járás, egymás meglátogatása, közös imádsággal, énekléssel. Mások pásztorjátékokra készülnek. Ők lelkileg is megélnék azt, ami legnagyobb misztérium, hogy az Isten emberré lett.

– *A mai világunkat valaki úgy jellemezte, hogy az új helyzetben sokak mögé egy pitbullt telepítettek, amely kergeti. Verseny van, megfélemlési kényszer, harc az egzisztenciáért. Ki lehet ebből lépni?*

– Nem csak pitbull van mögöttünk, hanem mézesmadzag is előttünk. Vannak, akik akkor is rohannak, ha nem kényszerítik őket. Belső üzőtségtől hajtva teszik ezt. Az ember legnagyobb problémája,

hogy nem tud önmagával, azaz csendben lenni. Fel sem vetődik bennük, mi az igazi boldogság, hogyan lehetne belőlük emberibb ember. A karácsony lényegéhez tartozó dolgokon való elmélkedést túl fáradságosnak érzik. A mai ember képtelen mélyebb elgondolkodásra. Ezzel mi, felpörgetett életű papok is küzdünk. Pedig nem csak folyton nyüzsögve lehet Isten országán munkálkodni.

– *Miért félünk a csendtől?*

– Mert szembesít bennünket: mit ér az életem, az emberségem? A karácsony nem szirupos dolog. Noha azzá próbálta tenni a múlt század romantikája, de lényege más. Jézus Krisztus az istállóban született, a legkivettebb állapotok között, hogy felemelje az embert. Századunk az embert sokszor éppen lefelé húzta, az állatvilággal rokonította. Az emberi létet megpróbálta csupán a biológiai létbe, a fogyasztás szintjére süllyeszteni. Így aztán sok ember számára a boldogság egyenlő a jó közérzettel. A mai ember attól fél, ha ez nincs, akkor mi marad?

– *Mi marad?*

– Nem véletlen, hogy a depresszió éppen karácsonykor ül rá nagyon sok magányos emberre. Az öngyilkosság száma is megszorodik. Ha viszont hite van, egészen mássá válik. Az Isten azért lett ember, vállalva a számkivetett állapotot, hogy legyen szava ekkor is hozzánk.

– *Érsek úr hogyan karácsonyozik?*

– Mint minden pap, én is éjféli misét mutatok be. Kalocsára hazajönnek a papnövédek, az öreg papok. Ünnepi vacsora, imádság, beszélgetés, majd átme gyünk a székesegyházba. Másnap korán kelek, ünnepi mise. A papok ilyenkor három-négy helyen is miséznek. Számunkra az ünnep farsztó ugyan, de lehet ezt lélekkel is csinálni.

– *Rengeteg zavaros ideológia, valláspótlék hódít a fiatalok körében. Tartósnak látja a hazánkban is erősen terjedő, könnyen fogyasztható kvázi vallások térnyerését!*

– Megítélésükhöz hasznos a történelem, illetve az egyháztörténet ismerete. Ez ugyanis hamar eloszlatja azt a tévhitet, hogy ilyen még sohasem volt. Az ősegyház is hasonló szellemi küzdelmet vívott a gnosztikusokkal. A bejövő összes vallás a legkeményebben támadta a kereszténységet. Kezdv e azzal, hogy Jézus Krisztus nem Isten fia, sőt létezését is kétségbe vonták. Az összes – ma újból felmelegített – vad állítást már egyszer elsütötték. Ezért jó tudni: ha Istentől van valami, az megmarad. Ha nem, úgyis elmúlik. Csak az a baj, hogy addig sokan áldozatul esnek. Mint ahogy a gnoszticizmus – a beavatottság kultusza az okkult dolgokban – is tartott két-háromszáz évig. Azt állították: mi beavatottak vagyunk, tudjuk, hogyan lehet az ember boldog. Ma sincs másként a valláspótlékokkal. Az ateista kor után vákuum keletkezett. Nyugaton más okokból ugyanezre a végeredményre jutottak. A vákuumba bement minden olyan valláspótlék, amely az embereknek tetszetős, ráadásul sem-miféle elkötelezettséget nem kíván. A kereszténység azonban nem csupán elméleti tételek elfogadását jelenti. Életforma, olykor kereszthordozással, önmegtartóztatással. A bejövő valláspótlékoknál azonban ilyesmiről szó sincs. Sőt ezen a világon ígérnek Kánaánt az embereknek. Ez azonban nem létezik. Sohasem volt, és nem is lesz tökéletes boldogság e világban. A szekták viszont földi paradicsomot hirdetnek. Aki jőzanul körülnéz, aligha osztja a földi paradicsom beköszöntét.

– *Sok szó esett a lelki kérdésekről. Beszéljünk az egyházi ingatlanok visszaadásáról is. Egyetért azzal, hogy szűnőben a mennyiségi hiány, az erőforrásaikhoz képest elegendő iskolát kaptak vissza az egyházak, s most inkább a belső megerősítésükön kell fáradozni?*

– A múlthoz képest iskoláinknak csak a töredékét kaptuk vissza. Nem is tudnánk ott folytatni, ahol abbahagytuk. Nagyon élesek a települések közti különbségek. Van, ahol az egyensúly megvalósult, máshol viszont óriási a hiány. A mai igényekre kell összpontosítani. Önmagában a visszavételnek nincs értelme, ha a szellemiséget nem tudjuk megváltoztatni, jobbá tenni. Az embernevelés élethosszig tartó feladat, amely nem megy máról holnapra. Az államosítás után, az üldöztetések ellenére még nagyon sokáig titkon érezhető volt a keresztény szellemiség bizonyos tanárok részéről. Most fordított előjellel ugyanezt éljük meg. A vallásilag közömbös, netán ateista tanárok nem változnak meg automatikusan. A felnőttek nevelése is fontos tehát.

– *A tavalyi választások óta közéleti kérdésben nemigen nyilvánultak meg. Eszerint alapvetően elégedettek a történésekkel?*

– Az egyháznak nem célszerű részt vennie a napi politikában. Nem ez a feladatunk. *Mi az evangéliummal politizálunk.* Ha így nézzük, soha nem vagyunk teljesen elégedettek. Az evangélium által elénk állított eszmény olyan, mint a koordináta-rendszer tengelyét soha el nem érő aszimptotikus görbe. Mindig van hova fejlődni, még ha közelítünk is hozzá. A családokról szóló most megjelent körlevélünk a jelenről is diagnózist ad. Nem vagyunk e téren teljesen elégedettek. Pártpolitikával azonban

nem foglalkozunk. Természetesen mi is tudjuk, hogy éppen a családpolitikában történtek nagyon méltányolandó lépések, de nem mondjuk, hogy itt van már a Kánaán.

– *Mi az a két-három társadalmi kulcskérdés, amellyel az egyháznak leginkább foglalkoznia kellene?*

– A családok helyzete, az ifjúság nevelése, a papi utánpótlás kérdése.

– *Érsek úr szerint van-e a Szent Koronának spirituális tartalmai*

– Mint kalocsai érsek, a hajdani Asztrik püspök kilencvenegyedik utóda, nem tartom a Szent Koronát sokdrangú kérdésnek. Az évezreddel ezelőtti elődöm hozta ugyanis Rómából. Komoly jelkép. Szimbólumok nélkül pedig nem élhetünk. A kézfogásunk is az. Mi lenne, ha a nemzeti színű zászlót csak múzeumban lehetne tartani? Pedig az későbbi jelképünk, mint a korona. Miért tesszük ki? Mert hozzánk tartozik. Nem kell viszont a Szent Korona-tant úgy felújítani, ahogyan régen volt. A Szent Korona a nemzet spirituális jelképe, amely erkölcsi gondolatokat is ébreszt. Szent Istvánt és a Kárpát-medencében egyedüli ezeréves államiségünket is megjeleníti. Ne legyen muzeális tárgy, mint egy hajcsat.

– *Hogyan tekint azokra a papokra, akik sokat szerepelnek a médiumokban?*

– Az embereket a körülmények teszik nagygyá. Az ismeretlenségben is szunnyadhatnak nagy talentumok. Van, aki nem szeret szerepelni, más nem is alkalmas rá. Szent Pál mondta Apollóra: mindegy, hogyan, csak hirdesse Jézus Krisztust.

– *Elégedett-e az üldöztetést szenvedett papok erkölcsi elégtételével, vagy ez még lezáratlan?*

– Egy kicsit még az. Történtek lépések, jelentek meg könyvek vértanúságukról, szenvedéseikről. Történelmi lehetőséget hagyunk ki Mindszenty bíboros újratemetésekor, hogy legalább egy imádságban beismerjük: mi - úgy nagy általánosságban - nem voltunk hasonlóan bátrak. Bocsánatot kérünk, és újratekintjük. Elsősorban persze Istentől kell bocsánatot kérnünk, de olyan embertársainktól is, akik szenvedtek. Koromnál fogva már megúsztam a bebörtönzések világát, de persze engem is megfigyeltek. Az igazságszolgáltatás Istennél van. A földi életben csak részigazság lehetséges. Egy régi példa történelmünkéből: Dobó István az egri vár megvédése után börtönbe került, s csak halála előtt szabadult. A Jób könyvéből vett idézet olvasható a sírlapján: „*Tudom, hogy él az én Istenem, és igazságot szolgáltat nekem.*”

– *A békepapok ügye nyugvópontra jutott majdnem tíz évvel a rendszerváltás utáni*

– Csendesen elhallgattuk. Címeres békepap mellett is szolgáltam, semmi harag nincs bennem iránta. Nem tudom, hogy az ő helyzetében mit tettem volna. A megfélemlített emberekre nem tudok követ hajítani, mert ők nem úgy cselekszenek, ahogy szeretnék. Más kérdés a karrierizmusból kollaborálóké. De minden bűnre van bocsánat.

– *A személyi ügyeket illetően azért a múlt is lehet egy szempont...*

– Lehet. Sokszor azonban éppen azt a papot kell visszahoznom, aki bent volt a békemozgalomban, de jobb minőségű, mint aki nem volt ott. Ha soha senkinek nem ártott, és látszik rajta valamiféle vezeklés, én nem hozom szóba a múltját. Az egész kérdéskör nagyon összetett. Más kategória az, aki börtönbe juttatott, vagy nehéz helyzetbe hozott embereket. Sokszor az iskolai takarító az állását féltve nem merte hittanra beírni gyermekét. A társadalom, amelynek 1956 után megtörték a gerincét, ilyen papokat is kitermelt.

– *Mi az, ami a 2000. évben biztatást adhat a magyarságnak?*

– Ami körlevelünkben is szerepel, múltunkba reményünk. Annyi mindenben mentünk keresztül, és mégis megmaradtunk. Ez feljogosít a reményre. Miként az ezeréves államiségünk is, amely a múlt. A jövőnk pedig Krisztus.

Magyar Nemzet, 1999.

Meszleny László

Látogatóban a Szentatyánál

A napokban érkezett haza Rómából ár. Bábel Balázs, a Kalocsa-kecskeméti Főegyházmegye első papja. A Magyar Katolikus Püspöki Kar „ad limina” zárándoklatán II. János Pál pápa személyes találkozáson fogadta a kalocsai püspökséget alapító Asztrik apát 91. utódját és segédpüspökét, Bíró Lászlót.

– Első alkalommal találkoztam II. János Pál pápával. Mint mindenki, mi is megilletődve tértünk be

a szentatya dolgozószobájába társammal, Bíró László püspök úrral.

– *Milyen nyelven váltottak szót?*

– Németül.

– *Ilyenkor meg van adva, hogy miről lehet beszélni?*

– Nincs kötött napirend, de igen rövid az időnk, és vannak témák, amelyekről feltétlenül szólnunk kell. Röviden bemutattam az egyházmegyénket. A szentatya kétszer is megjegyezte, hogy nagyon fiatalok vagyunk. (Való igaz: majdnem egyidősek vagyunk, két héttel vagyok öregebb Bíró püspök úrnál.) Fél évszázad komoly idő, de hát püspökként és érsekként ez az életkor valóban még gyermekkorának számít.

– *Vannak-e emlékei a pápának Magyarországról?*

– Természetesen. Sok élményét említette. Megdöbbenett az emlékezőtehetsége. Amikor a kalocsai egyházmegyéről beszéltünk, visszanyúlt egészen a zsinatig. Hamvas András és Ijjas József püspök testvéreinkre, valamint Dankó László érsek úrra barátságos emlékezett. Meleg szavakkal idézte meg személyüket. Említette, hogy együtt voltak a zsinaton. Érdeklődött a szentatya egyházmegyénk hitoktatása és papi utánpótlása után. Érdeklődött, hogy milyen nemzetiségek vannak. Beszámoltam neki, hogy békében együtt élünk horvát, szerb, sváb és cigány testvéreinkkel. Érdekelte, milyen arányban vannak protestánsok az egyházmegyében. Ez azért is jöhetett szóba, mert én vagyok megbízva a püspöki karból az ökumenikus ügyekkel. Érdekelte a családpsztoráció is. Bíró püspök úr ugyanis a családok ügyét intézi.

– *Nem lehet könnyű a tájékozódás, hol van Kalocsa, hol Kecskemét...*

– Előtte volt a térkép. Abból néztük-nézte, hol élünk, hol dolgozunk. El tudott bennünket térben és időben helyezni. Idős kora és – gondolom – betegsége miatt is nagyon sok gondja lehet. Éppen ezért meglepő, felüdítő az a szellemi frissesség, ami ilyenkor egy beszélgetésből is jól előtűnik. Talán mondanom sem kell: felejthetetlen élmény volt találkozni, beszélgetni vele...

– *Hagyomány, hogy ilyenkor komoly ajándékokat adnak át.*

– Sok minden változik az egyházban. Nincs nagy reprezentáció. Közös ajándékot vittünk: kalocsai motívumokkal (is) gazdagított oltárterítőt és egy értékes műalkotást. Átadtunk továbbá egy 15 ezer német márkáról szóló csekket. Tudjuk, hogy a pápa – alapítványain keresztül – segíteni igyekszik a nagy katasztrófáknál. Ez a pénz a földrengés sújtotta országokba jut majd pápai segély formájában...

*Petőfi Népe, LVI., 32. szám
Farkas P. József*

Az Istenbe vetett hit megtartja a népet

Az alapító főpap, Asztrik apát 91. utóda, ár. Bábel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek elhatározta, hogy az államalapításunk évfordulóját köszöntő millenniumi ünnepségsorozat zárásakor meghirdeti egy másik, szintén ezeréves memento programját. A Duna-Tisza közén élő katolikusok a főegyházmegye alapításának ezeréves évfordulójára készülnek. A következő év a szent hagyomány alaposabb megismerésének időszaka lehet. A zsinati szellemben megújuló plébániák átélhetik a folyamatosság és a megújulás közösségi élményének karizmákban igen gazdag lelki biztatását.

Szent Pál védelme alatt

– *Őn nemrég körlevélben emlékezett meg jeles elődeiről. Történelmi alaposágú pásztorlevelet írt a híveknek. Milyen forrásokat talált?*

– Annyi vérzivataros, tűzvészes század után bizony eléggé korlátozottak a lehetőségeink a visszatekintésre. A török előtti időkről se Kalocsán, se Bacsón nem maradt anyag. Annyi azonban a szerencsésebb gyűjtőhelyeken fennmaradt munkákból megtudható: az Árpádok déli szállásterületén létesült egyházmegye hamarosan, már első főpapja személyében érseki rangot kapott. Különlegesség, hogy az egyházmegyének két székhelye volt: Kalocsa és Bács, két székeskáptalannal, de közös védőszenttel, Szent Pállal. Gyors és igen komoly missziós eredmények születtek itt. Az egyházmegye a középkorban országrésznyi területet, Erdély, Bihar, Csanád, Zágráb és Szerem püspökségeit foglalta magában.

– *A balkáni római katolikus misszió akkoriban sem volt veszélytelen. Az érsekek járták az országnyi tartományt. Prédikáltak, tanítottak. Ha háború volt, karddal vívtak meg a lelkekért...*

– Az egyháztartomány nemzetünk minden nagy pusztulását megszenvedte. Főpapjai jelképes alakjaivá váltak a tragédiáknak. Csak Ugrin érsek – oldalán a bácsi főesperessel – a muhi csatában esett el Tomori Pál a mohácsi csata vértanúja lett. Ők meg voltak győződve arról, hogy Magyarország védelme egyet jelentett a kereszténység védelmével. Aztán jött a félholdas uralom. A török a főpapokat és a világi papokat elűzte, egyedül a ferences barátokat tűrte meg. A pusztítás mértékét egyetlen száraz adat is jól érzékelteti: a török hódoltság előtt az egyházmegyének 300 plébániája volt, és mindössze 7 maradt a török kiűzése után.

A hit adott erőt

– *A kiürült pusztákra a birtokosok idegen ajkú munkásokat, telepeseket hoztak. A tolerancia és a nyitottság szép példája, hogy máig itt élnek velünk a nemzetiségiek.*

– A menekülő délszlávok (bunjevácok, sokácok, horvátok, rácok és szerbek) és a betelepített németek, a csekély számban itt maradt magyarokkal együtt kezdték meg az egyházmegye újjáalapítását. Minden elpusztult. Mégis úgy gondolták, hogy a templomok építésére és újjáépítésére legalább olyan fontos figyelni, mint a házaikra. Amikor Kollonich Lipót kalocsai érsek 1689-ben először jelent meg székvárosában, csak üszkös romokat talált. A volt királyi vár kápolnáját rendbe hozatta és Szűz Mária tiszteletére szentmisét mutatott be. Ezzel kezdte a főegyházmegye újjáépítését. A hit adott erőt az akkori emberek fáradozásainak, és ennek az optimizmusnak lett emléke mai székesegyházunk, amelyik az előző három helyére épült.

– *A barokk alapozta meg Kalocsa igazi rangját.*

– Ha volt aranykorunk, akkor feltehetően ez volt. Csodálatos kivirágzást hozta ez a kor a lelkiiségnek, a katolikus kultúrának és művészetnek. Gombamód szaporodtak a templomok, az iskolák, a szociális intézmények. Fölépült a méreteiben is impozáns érseki kastély, helyet adva a páratlan értékű könyvtárnak. E fejlődést igazából majd csak a trianoni békediktátum törte ketté, amely az érsekség történetének legszomorúbb traumáját okozta. Nemcsak az érseki tartomány veszítette el ekkor nagy részét, hanem maga az egyházmegye is a kétharmadát. És mégis. Talpra állt akkor is a megcsonkított egyházmegye, ahogyan a II. világháború után is, a mártírsorsú Grösz érsek vezetésével. A közelmúlt történetéhez tartozik, hogy 1993-ban II. János Pál pápa újjászervezte a kalocsai egyházmegyét, kiegészítve a váci püspökségtől és a pécsi egyházmegyétől átvett területekkel.

Deo Gratias – az ezer évért

– *Hogy fogadták a hívek az Ön történeti körlevelét? Érdekli az embereket a múlt, a történelem?*

– Én úgy láttam a plébániai találkozásaim során, hogy fontos volt ez a megerősítő és biztató történeti elmélkedés. Folyamatos történetben élünk, és mi is múlttá válunk. A visszatekintés hálára kötelez bennünket az isteni Gondviselés iránt. Őseink mindig újra tudtak kezdeni. Bebizonyosodott, hogy az Istenbe vetett hit megtartja a népet. Mellém álltak, mikor segítséget kértem az egyházközségektől. Szándékom, hogy a kalocsai székesegyház tornyába a háborúba vitt harangok helyébe két új harangot öntetünk a jubileum tiszteletére. A kisebbiket Asztrik érsek emlékére, a nagyobbikat „Deo gratias” elnevezéssel. Minden kondulással hirdessék hálánkat az ezer évért.

*Petőfi Népe, 2001. augusztus 18.
Farkas P. József*

A csángóknak a magyar tanítókhöz is joguk van

„A világosságot nem azért gyűjtják, hogy elrejtse a fényt”

A csángók problémája hihetetlenül bonyolult. Nekik nem csak magyar papokra van szükségük. Végre fel kell vetni: miért nem mehetnek oda magyar tanítók is? – *nyilatkozta Bábel Balázs, az ezeréves Kalocsa-kecskeméti Főegyházmegye érseke. Lapunknak adott interjújában az egyház közéleti szerepvállalásáról, a magyar millenniumról, a kormány egyházpolitikájáról és a felvidéki magyarság sajtó püspök iránti lelki igényéről fejtette ki a véleményét.*

– *A magyar millennium megünnepléséből a katolikus egyház is kivette a részét. Mennyiben tudja*

az ilyen országos méretű ünnepségsorozat elősegíteni a magyarság lelki megújulását?

– Szerintem nem múlik el nyomtalanul a magyar millennium, hiszen az egész országot megmozgatta. Ez az ünnep helyben fogant, és az emberek szívében él tovább. Az ország szinte minden települése megmozdult, az emberek végiggondolták, hogy mivel tudnák szebbé, jobbá tenni környezetüket, így lett a magyar millennium a magyarság valódi, szívből jövő ünnepe. Azt is láttam, hogy a felvidéki, a székelyföldi és a délvidéki magyarok az anyaországiakhoz hasonlóan készülődtek, tehát minden reményünk megvan arra, hogy ez az érzés az összmagyarság gondolatvilágába és a kollektív tudatába is beépül. Mi itt, a Kárpát-medencében az elmúlt századok alatt szinte isteni csodaként tudtunk megmaradni magyarnak. Fontosnak tartom tehát az ilyen ünnepeket, hiszen a magyarságtudatunk erősödését is szolgálják.

– Lassan véget ér a jelenlegi parlamenti ciklus, közelednek a választások. Érsekként mi a véleménye a kormány egyházpolitikájáról?

– Annyi minden történt az elmúlt három-négy év alatt, hogy nehéz pontokba szedni. Egy biztos: sok jó dologgal találkoztam. A korábban megkötött vatikáni szerződésnek ez a kormány szerzett érvényt. Orbán Viktor miniszterelnök és a kabinet többi tagja is folyamatosan hangoztatta a vallás és a család fontosságát. A hitoktatás végleges rendezése ugyan még várat magára, de összességében pozitív a véleményem. Nagy örömmel tapasztaltam, hogy a kormány az alapvető nemzeti kérdéseket kiemelt feladatának tekinti. Én a családok helyzetét és a népességsökkenés megállítását is idesorolom. Mindenkinek szembe kell néznie azzal, hogy fogy a nemzet. Márpedig ez olyan horderejű ügy, amelyet hathatós kormányzati intézkedések nélkül nem lehet orvosolni. Akik megszorítják a családok létfeltételeit, és szabad teret adnak a szabatos életvitelnek, az abortusznak, a válásnak, azok pontosan ezzel elmentéses folyamatokat gerjesztenek. Úgy érzem, most a szólalomokon túl valódi intézkedések történtek azért, hogy idővel megálljon a népesség fogyása. Ezen kívül az értékközpontú iskolák létrehozását is pozitívnak tartom. A jelenlegi ciklus alatt nem emlegették a fából vaskarika elméletet, amely értelmében az iskolának ideológiai szempontból úgymond semlegesnek kellene lenni. Ez badarság. A kormány tehát a valódi értékek mellett tette le a garast.

– Az egyház sosem parlamenti ciklusokban méri a történelmét, mégis adódik a párhuzam: a püspöki kar 1999-ben adta ki a Boldogabb családokért című körlevelét. Mi valósult meg a lefektetett gondolatokból?

– Egy körlevélből még nem változik meg minden, ez csak kiindulópont lehet. A püspöki kar bátran szembenézett a gondokkal, diagnózist készített, amelyhez terápiát is mellékel. Az életet óvni, védeni kell. Ezt a feladatot nem lehet semleges gondolkodással szemlélni. Az emberek többsége példákat, eszményeket keres. Úgy vélem, ha gyarapszik azon Közösségek száma, amelynek tagjai a keresztény értékek alapján nevelik gyermekeiket és élnek a mindennapjaikat, akkor példájukat idővel a társadalom többi tagja is követi.

– Az ön által elmondottakból kétfajta következtetést lehet levonni. Az egyik szerint az egyháznak nagyobb mértékű közszereplést kell vállalnia, hogy a saját véleményét úgymond kifelé határozottabban tudja képviselni. A másik szerint pedig inkább befelé kell fordulnia, hogy a hívők erkölcsi értelemben vett elit klubot alkossanak. Fel lehet oldani ezt az ellentmondást!

– Nem csak rajtunk múlik, hogy mennyire vagyunk jelen a társadalomban, hiszen a média a figyelem középpontjába képes állítani egy közösséget, de el is tudja hallgatni. Sok múlik tehát azon, hogy az egyház mennyire él kommunikációs lehetőségeivel. Ha a média a pozitív eseményeket is megmutatja – például azt, hogy vannak komoly keresztény családok, vannak olyan iskolák, ahol a fogyatékosokkal, a szegényekkel és a betegekkel is foglalkoznak, s amelyeknek a felebaráti szeretet az ösztönzője és nem a pénz –, akkor egyúttal a társadalmi jelenlétünk is erősödik. Nem akarunk öncélúan reklámot készíteni magunkról. Talán csak annyit, mint amennyit Jézus mondott: a világosságot nem azért gyűjtjük, hogy elrejtjük. Azt szeretnénk, hogy éppen úgy, ahogyan a sivatagi emberek is megtalálják az oázist, a keresők minket is megtaláljanak. A népegyház kora ugyanis lejárt. Az élő közösségeknek kell világító jellé válniuk. A keresztény közösségeknek ezért jelen kell lenni a társadalomban. A közösségeket nemcsak kiterjeszteni, hanem szaporítani is kell. Nem akarunk egy önmagunkat bezáró gyülekezetté válni, hiszen missziós, vagyis küldetésstudatunk is van. Jézus azt mondta, hogy menjetek, és tegyetek tanítványommá minden népet, s nemzetet. Ezt csakis kellő nyitottsággal lehet megvalósítani. Azért fontos például az iskolai hittan, hogy a diákok elméleti szinten is megismerkedjenek a hittel.

– Mi a véleménye az iskolai hittanoktatás jelenlegi rendszeréről?

– Lehetetlen helyzetet eredményez, hogy jelenleg a tanrenden kívül oktatják a hittant. Még senki nem találta ki, hogyan lehet jobbra tenni a társadalmat, ha nincs az iskolában erkölcsi nevelés. És itt kanyarodnék vissza az előző kérdésre: az egyház közéleti szerepvállalását fokozni kell, de nem a direkt politizálással. A katolikus papok és püspökök ugyanis az evangéliummal politizálnak. A hívek között mindenféle párthoz tartozó ember lehet, a pap nem oszthatja meg az egyházköziséget.

– *Ha már a társadalmi folyamatoknál tartunk, érseki székvárosában, Kalocsán, a helyi SZDSZ-es polgármester ugyancsak hevesen tiltakozott az etnikai másságot képviselő menekültek befogadása ellen.*

– Amit a polgármester úr tett, az az ő felelőssége. Jézus a Hegyi beszédben egyértelművé tette, hogy nem csak azokhoz kell jónak lennünk, akik szeretnek minket. Az ellenség szeretetéről is beszélt. Menekültek esetében semmiképpen sem ellenségről van szó, hanem szerencsétlen, földönfutó embekekről. Kezdetből azon a nézeten voltam, hogy úgy kell fogadni őket, mintha Jézust fogadnánk. Az SZDSZ-es polgármester valóban ellene volt a menekülteknek. Paks közelségére hivatkozott, bár azt is hozzátette, hogy nem az emberek ellen lép fel. A gyóntató pap nem bíró, hanem orvos. Nem akarok fellettelé ítélni és pálcát törni. Ő a város első polgára, ezt intezze el a saját lelkiismeretével.

– *Az SZDSZ politikájának egyik sarokpontja a mindenféle másság érdekeinek képviselete. Mi a véleménye arról, hogy a pillanatnyi előnyök miatt egyes politikusai ilyen éles fordulatra is képesek? Mit tehet ilyenkor egy főpásztor?*

– A politikában nincs soha és örökre. Mivel nem foglalkozom pártpolitikával, ezért az ilyen váltásokat sem akarom megítélni.

– *A környezetében azonban mégis előfordultak ilyen esetek.*

– Azzal, hogy a csillagra mutatók és a krisztusi örök igazságot hirdetem, az ettől eltérő nézetekről is elmondom a véleményemet. A mai idők árulása nem az, hogy néhányan úgy mutatnak a csillagra, hogy közben ettől eltérő életet élnek, hanem az, hogy már nem is mutatnak a csillagra. Aki ugyanis már eleve hamis életelvet követ, és azt hiteles példának tartja, az szerintem a Julián Benda-i értelembe vett írástudók árulói közé tartozik.

– *Érseki elődei évszázadokon keresztül védtek a magyarságot. Ez olyan hagyomány, ami kötelez. Mi a véleménye a felvidéki magyar püspökség gondolatáról?*

– A felvidéki magyarság megérdemli, hogy saját püspöke legyen. Északi szomszédunk azonban olyan közigazgatási rendszert vezetett be, hogy gyakorlatilag megszűntek a szintiszta magyar területi egységek. Nehéz tehát egy magyar ajkú hívekből álló egyházmegyét kialakítani. Feltétlenül jogosnak tartom azonban azt az igényt, hogy a felvidéki magyarságnak is magyar püspöke legyen. Ezt még a reálpolitika is megkívánná, hiszen ő az emberek békeességét szolgálná. Lehetséges azonban, hogy a magyar ajkú hívek egyfelől a nagyszombati püspökhöz tartoznak, ugyanakkor egy Szlovákiában élő magyar püspök is rendre meglátogatja őket. Úgy képzelem ezt el, mint Miklós-házi Attila, aki a világban szétszóródott magyarok püspöke, és a bérnyomásokkor és az egyházi ünnepekkor keresi fel magyar híveit. Szerintem mindez csak jóakarati kérdése.

– *Ez megvan?*

– Bízunk benne. Miről is van szó? A magyar nyelv fennmaradásáról, s ez a magyarság egyik sorskérdése.

– *A csángók még rosszabb helyzetben vannak, mint a felvidéki magyar hívek...*

– Ez így van. Halvány kis reménysugár azonban itt is van, hiszen az Európa Tanács a közelmúltban elismerte, hogy a moldvai csángók magyarul beszélnek. A csángók problémája hihetetlenül bonyolult. Nekik nem csak magyar papokra van szükségük. Végre fel kell vetni: miért nem mehetnek oda magyar tanítók is? Sajnos, még azt sem tudjuk, hogy a csángók közül pontosan hányan is beszélnek ősük magyar nyelvét.

– *Kalocsától nem messze található Sükösd, ahol egy látnak él, akit az elmúlt évek alatt több ezren kerestek már fel. Érseki elődje nem hitelesítette a sükösdi Marika látomásait. Önnek mi erről a véleménye?*

– Azt én sem állapítottam meg, hogy a jelenések természetfölötti eredetűek lennének. Ezt a hölgyet a kinevezésem után behívtam, és azt kértem tőle, hogy a házában ne misézzenek, és óvakodjon attól, hogy másra erőltesse a saját magánkinyilatkozásait. Imádkozni azonban nála is lehet. A katolikus egyház szerint ha valakinek a lelkiismerete úgy találja, hogy az Isten hozzá szól, akkor lelkiismereti kötelezettsége, hogy annak eleget tegyen. Azt azonban már nem mondhatja, hogy egy másik embernek is ezt kell tennie. Lourdes például világhírű Mária-kegyhely, mégsem kötelezi a katolikus híveket,

hogy elfogadják. Sükösd ügyében azonban még sok bizonyításra váró mozzanat van. Egy biztos: ha embertől van, megszűnik, ha Istentől van, megmarad.

*Magyar Nemzet, 2001. december 29.
Jezsó Ákos*

Ezer éve alapították a főegyházmegyét

Ünnepeink az emberiség közös talajában gyökereznek. A jeles napokon szertartásokkal hódol a gyülekezet: hálát ad és az istenség kegyeiért könyörög. A Bibliában az ünnep a szent történelem-re épül Istennel hoz kapcsolatba, aki szüntelenül munkálkodik választottjaiért. Kalocsán, az érseki városban, a metropolita ősi székhelyén az idei augusztus számos örvendező napot kínált és kínál. Szent István ünnepén az ország és az egyházmegye alapítójára emlékeznek. A hónap utolsó vasárnapján pedig az állam- és egyházalapító műve, a fundamentumon felépült és máig élő egyházmegye alapításának 1000. évfordulója előtt tisztelegnek.

Megnyesve is kizöldül

– *Hogyan éli át érsek úr a mai napok különleges lelkipásztori szolgálatát, amikor ezer év kegyelméért mond köszönetet a kalocsai főszékesegyház oltáránál?*

– „Isten előtt ezer év, egy nap; egy nap, ezer esztendő.” Nekünk embereknek az időélmény óriási erejű tapasztalat. Hiszen mi csak egy szeletét látjuk át az életnek. Aki – mint én is – legalább ötven esztendőt megélt személyes életében, az elmondhatja: ennek a fél évszázadnak a húszszorosa az az intervallum, amit itt, ezen a tájon Szent István munkájának köszönhetően megért a hívek közössége. Tehát természetes, hogy a hála gondolatával telített visszaemlékezés és ünneplés az enyém is. A ránk bízott örökség máig megvan. Nap mint nap dicsőítés száll föl az Istenhez templomainkból. Itt vagyunk a hazánkban és ugyanazt a személyes Fölséget imádjuk, amelyet Szent István ajánlott nekünk.

– *Ha az ünnepre – valami csoda folytán – személyesen is megjelenne Szent István, és azt mondaná mai utódjának, hogy számoljon be, mi maradt meg az örökségből, mivel örvendeztetné meg?*

– „Itt állunk előtted szégyenkezve!” - mondhatjuk az énekszerzővel. A kalocsai kincstárban őriznek egy királyi fejet. A kalocsaiak szerint elképzelhető, hogy egykor Szent István vonásait akarták megörökíteni. Én úgy látom, hogy szigorú tekintetű az alapító, amely áthatóan néz az emberre. Ismeri az énekünket, és ezért kell önkritikusan bevallani: egy nagyon jó kezdet után, bizony nem mindig sikerült a még kitünőbb folytatás. És nemcsak a történelmi szerencsétlen helyzetek miatt, hanem emberi gyarlóságunk okán. Mit tudunk fölmutatni? Azt, hogy „megnyesve is kizöldült”. Ez egy Izajás idézet, amit Lékai László bíboros úr vett át jelmondatában. Nem negatív kép. Mert azt mutatja, hogy élünk. Az öreg fának friss, zöld hajtásai vannak, amelynek éppen a kiváló Szent István-i fundamentum a magyarázata.

– *Mire lenne büszke?*

– Személy szerint semmire. Mert eszembe jut a szentírás szava: „*Mid van, amit nem kaptál! Ha pedig kaptad, mit dicsekszel vele!*” Ami megvalósult, az legalább annyira Isten kegyelmének, mint a mi erőfeszítésünknek az eredménye. Talán annak örülhetek, hogy tapasztalom: ez az egyházmegye valóban lelkesen készül az ünnepre. Külsőleg is újul, és vannak számottevő belső változások is. Zsinatunk nyomán sok minden elindult az egyházközségeinkben. Hála az Istennek, papnövendékeink is vannak. Az idén öt papot szentelünk, és jövőre is lesz primícia. A fiatalok körében is látok megújulást. A népszerű bugaci ifjúsági tábor sikere, vagy az apostagi Keresztény Könnyűzenei Fesztivál is mutatja, hogy itt azért van élet és lesz is.

Állam és Egyház

– *Szent István államalapító is volt és egyházszerző is. Ez a kettősség – az egyház és az állam viszonya - később is meghatározó lett a magyar történelemben...*

– Egyet nem szabad elfelejtenünk: az egyház régebbi intézmény itt Európában minden államalakulatnál. Ennek következtében nem mi változunk és viszonyulunk. Ma inkább arról van szó, hogy bizonyos kormányok programjai közelebb állnak hozzánk, másoké távolabb. Van olyan kormány, amelyik

pragmatikusan gondolkodik. Azt mondja: az egyház jól szolgál a kórházakban, a szociális munkában, a börtönökben, az iskolákban. Ez a szolgálat kell nekünk, és ezt támogatjuk is. Van aztán egy másik, amelyik ennél többet vár el az egyháztól. Azt kéri, hogy sajátos lelkiségünkkel formáljuk a nép gondolatait, életmódját, világnézetét. Ha egy kormányzat erre a szolgálatra is meghív, nyilván, hogy közelebb érezzük hozzá magunkat.

– *Csakhogyan Isten országa nem e világból való. Az állam pedig a mára és a holnapra koncentrál...*

– Mi az evangéliummal politizálunk, örök igék és nem folyton változó, napi közbeszéd szerint. Fő hivatásunk a társadalomban az erkölcsi értékek képviselője. Céljaink eléréséért vállalnunk kell az együttműködést, hiszen a társadalomból nem vonulhatunk ki. Egy a lényeg: az elveinkből ne engedjünk! Ne azt nézzük, hogy a közvélemény-kutatók mit ajánlanak, hanem azt, hogy Krisztus mit tenne. Mit mondana. Én tudom, hogy milyen nehéz egy-egy kényes helyzetben a nép véleménye, közvetlen érdeke ellen szólni. De azt is tudom, hogy ilyen esetben sem bújhatunk el, és nem mondhatjuk: nincs közöm hozzá! Az ezeréves múlt és a hit bátorságot ad a nehéz vitákban is.

Jövőkép: szolgálni!

– *A millenniumi ünnep is kettős tartalmú: a múltra emlékezünk és tervezünk is. Vajon a sokat emlegetett jövőkép megszületett-e az egyházmegyei fórumokon, zsinatokon?*

– Nehéz a jövőt megjövendölni, mert a világ nagyon gyors tempóban halad és közben változik. Közhely, hogy húsz évvel ezelőtt senki sem gondolta, hogy itt most milyen világ lesz. Hát ugyanezt el lehet mondani az előttünk álló évekről is. Egy azonban bizonyos: az Isten akkor is velünk lesz. Mielőtt a nap fölkel, az Isten gondviselése már ébred. És van ebben a költői képben egy reménykeltő előretekinetés is.

Mint amikor egy ház épül. Megtervezi a mérnök. Látja előre, hogy milyen lesz. Aztán jönnek az apró munkák mesterei. Vakolás, csempézés, üvegezés. A napi áldozat emeli a szellem épületét. Tehát előttünk ott áll a nagy cél, hogy jelen legyünk a világban, ha kell kovászként, ha kell mustármagként. Ez a minimál programunk. Nem tudni, hogy az urnák pontosan mi a terve velünk. Ennek ellenére nap mint nap föl kell vennünk a keresztet. Dolgoznunk kell. A napi feladatok szorgalmunkért kiáltanak. Szolgálnunk kell az iskolákban, az árvaházakban, az idősek és betegek körében. Nevelni kell az ifjúságot, útra indítani a házasságra készülöket, az aratnivaló sok, az aratómunkás kevés.

– *A zászlós ünnepeken mindig győzelemről szólnak az énekek. A fölkészülés, a millenniumi évek alkalmát adtak a kiengesztelődésre, a múlt bűneivel való szembenézésre?*

– Az emberi lelkekbe nem lehet belelátni. Mi biztosítottuk azokat a külső kereteket, amelyek lehetővé teszik az önvizsgálatot, a megújulást – kezdve a papságon, hiszen két lelkigyakorlat is volt ezen a nyáron egyházmegyénkben. Katolikus iskoláink – különösen a jubileumra készülve – versengtek. Iskoláink tanítóink fölkészülése Kecskeméten zajlott. De a híveknek is megteremtettük a megtérés lehetőségét. A lehetőség adott volt, és adódik ezután is, hogy megújuljunk léleekben.

A múltat be kell vallani

– *Tizenkét évvel ezelőtt volt a rendszerváltozás. Időnként úgy tűnik, hogy igazából még nem tisztázódott az egyházban és a hívekben, hogy mi is történt velünk az elmúlt ötven évben?*

– Ez így igaz. Nincsenek a szálak rendesen elvarrva. Jól látszik, hogy váratlanul érte a magyar társadalmat a rendszerváltoztatás. Nagy lehetőséget hagytunk ki Mindszenty bíboros temetésekor. Akkor lehetett és kellett volna szembenéznünk a közelmúlt társadalmat is feszítő lelki válságaival. Nyilvánosan be kellett volna ismernünk, hogy mi nem voltunk olyan bátrak, mint a hercegprímás úr. Bocsánatot kérünk Istentől, embertől, és megpróbálunk mindent újrakezdeni. Sajnos a nagy tisztulási aktus elmaradt. Mondom ezt annak ellenére, hogy én bátran oda merek állni az átvilágító bizottság szigorú bírái elé. Hiszen éppen az ott kutatottak ellenkezőjéről van papírom, vagyis hogy engem figyeltek meg. Én azokra sem vetek követ, akik kényszerítve voltak és esetleg beszennyeződtek ebben a vonatkozásban. Legyünk nagyon reálisak. Én például már a puha diktatúra idején éltem meg fiatal koromat. Nem tudom, hogy az 50-es években – mondjuk egy Andrássy úti vizsgáló bizottság előtt – mit tettem volna?

– *Végül is van-e közös summája a hívő emberek gyülekezetének erre a korra?*

– Persze, hogy van, hiszen az Evangélium örökké időszerű. Egy olyan hír, ami mindig hír. S mi az Úr üzenetének örömhíre? Egyrészt az, hogy van bűnbocsánat, és van üdvösség! Tehát a múltat le lehet

zárni a bűnbánat által, és lehet megint indulni Isten országának építésében.

Nagyobb felelősség

– *Valamikor a Kalocsai Főegyházmegye területe nagyobb volt a mai Magyarországnál. Vajon a metropolita szolgálatának milyen hatása van napjainkban?*

– Változatlanul nagyon nagy felelősséget jelent, amitől mindig megrettenek, ha belegondolok. Azt már többször elmondtam: vágyam volt annak idején, hogy a kecskeméti Czollner térnek legyek majd a templomigazgatója. Eddig szerettem volna följutni az egyházi ranglétrán. Legszívesebben káplán lennék valahol. De így azt mondom: a jó Isten elfogadott engem, és remélem, valamit tud is kezdeni a szolgálattal.

– *A jeles érsek elődök közül kiket hívná meg az ünnepre?*

– Azt mondanám, jöjjenek el mindannyian, legyenek itt mind a kilencvenen. Mindegyik tett valami sajtóságot, rá jellemzőt a folyamatosságért, a hívek lelkéért. Tudjuk, volt köztük olyan is, aki a házáért és a kereszténységéért harcolt, és halt meg Mohácsnál.

– *És kiknek a részvételére számít?*

– Nagyon örülök, hogy együtt ünnepelhetünk szinte a teljes püspöki karral. A határainkon túl szolgáló főpapokat is meghívtam. Itt lesznek a testvéregyházak és a szerzetes közösségek vezetői is. Lesz látványos része is az előkészületnek és lesz csendesebb is. A központi esemény természetesen az augusztus 25-i ünnepi hálaadó szentmise lesz. Sok vendéget várunk az előző esti előadásra az érsekkertbe. Wass Albert történelmi darabját adják elő a dunapataji Kodály Zoltán ÁMK Zene- és Művészeti Iskolájának tanulói. Kétezer ülőhely van a nézőtérén. Remélem nem marad üresen egy sem...

Petőfi Népe, 2002. augusztus 19.

Farkas P. József

2003 legyen a béke éve

A katolikusok megadják a módját: Szentestétől Újév napjáig nyolc napig ünneplik a Karácsonyt. Jézus születésnapját követi az első vértanú, Szent István köszöntése. Majd Szent János, valamint az Aprószentek és a Szentcsalád ünnepe következik. Az Újév (január 1.), a szakrális naptárban Szűz Máriáé. Az év első napját ma már a béke világnapjaként is számon tartják. Nagykarácsonytól kiskarácsonyig folyamatos közösségi szolgálatot teljesítenek az egyház papjai. Dr. Bábel Balázs érsek is úton töltötte a jeles időt. A Kalocsa-kecskeméti katolikus főegyházmegye azonos területű Bács-Kiskunnal. A főpásztort éppen úgy várták a tanyai pásztornépek, mint a főszékesegyházi hívek. Kecskeméten diakónusokat szentelt, de meglátogatta a börtönlakókat és a kórházak betegeit is.

– *Milyen emlékei maradnak a most záruló millenniumi évből?*

– Annyi minden történt ebben az esztendőben, hogy elő kellene venni a naptárt (vagy éppen az eseményekről igényesen tudósító Petőfi Népet), és végiglapozni, hogy mi valósult meg az ezeréves jubileumunkon. Nehéz rangsorolni. Mert például a kecskeméti hívek feltehetően annak örülnek leginkább, hogy átadás felé közeleg a város legrégebbi műemléke, a település védőszentjének ajánlott Szent Miklós templom fölújítása. A dunavecseiek az októberi templom-szentelést őrzik meg közösségük fő ünnepeként. Egészen mély, szimbolikus jelentése volt, és több ezer embernek kínált lelki ajándékot az augusztusi, kalocsai hálaadó szentmise. A szabadban, a székesegyház terén, ünnepi oltár előtt - az államelnök, a csaknem teljes hazai püspöki kar és a magyar nyelvű területeken szolgáló külföldi főpapok jelenlétében - mondtunk köszönetet az elmúlt ezer esztendőért. Ez az esemény adta a szívét, a lelki magját a hónapokig tartó megemlékezés-sorozatnak. De a helyi közösségek, plébániák, intézmények, mozgalmak is kitettek magukért. Imát és áldozatot kínáltak a teljesebb jubileumért.

– *Manapság, amikor Istent sokan a Big Brother-rel próbálnák helyettesíten, amikor oly sokan az Evangélium örömhíre helyett a Való Világot kutatják, a mai ifjúság át tudja élni, hogy mi ezer év, miként gazdagíthatja a ma élő embert a visszatekintés?*

– Nem könnyű ez a harc. Sok-sok civil munkatársam – pedagógusok, szülők – és a paptestvérek mégis vállalják az egyenlőtlen küzdelmet. Szép példa: iskolásaink alapos munkával fölkutatták a települések határában állított kereszteteket, emlékműveket. Az összegyűjtött képeket, írásokat mives albumokba kötötték, a könyvtárunk őrzi majd az anyagot. Volt persze színjátzó és szavalóverseny is. A

szabadtéri színpadunkon nagy sikert aratott Wass Albert színműve, a dunapataji fiatalok előadásában. Mint mondtam: nem volt könnyű, amire vállalkoztunk, de egy ezeréves történettel büszkélkedni tudó közösségnek ez kötelessége.

– *Volt-e olyan személyesen átélt emlék, amelyet nem felejt?*

– Nehéz különbséget tenni egyéni és közösségi események között. De ha mégis ki kell emelni egy számomra igazán megragadó történetet, az mindenképpen a régi bácsi érsekség meglátogatása volt. Újvidéken tartottam hálaadó szentmisét, majd egy kisebb zárandokcsoporttal eljutottam az ősi érseki központba. Mint az köztudott, a Kalocsa-kecskeméti főegyházmegyének, vagy helyesebben a kalocsai érsekségnek korábban két székhelye volt: Kalocsa és Bács. Utóbbi az a település, amelyről egyébként megyénk kapta a nevét. Újvidékről körülbelül 100 kilométert kellett utaznunk, és közben láttam azokat az egri-vár méretű és nagyságú romokat, amelyek régi dicsőségünkre emlékeztetnek. A székesegyház és a vár romjaiban, pusztulásában is hatalmas és szép. Megható volt látni a régi káptalan találkozási helyét, ahol elődeim is igen sokan megfordultak. Szívből ajánlom, hogy aki csak teheti, menjen el arra a vidékre, és lássa meg, hogy milyen hatalmas kultúrája és gazdagsága volt a középkori Magyarország.

– *A választások nyomán, hívő és nem hívő emberek akaratából, 2002-ben kormányváltás történt. Tudva azt, hogy a pártok számára sokszor csak taktika az egyházzal való kapcsolat, mennyire termő, megértő ma az együttműködés a végrehajtó hatalommal?*

– Optimista vagyok, a párbeszéd nem szakadt meg, sőt egyre intenzívebb. A Medgyessy-kormány idejéből még csak mindössze jó fél év telt el. Ígéreteket kaptunk, amelyeknek a beváltására várunk. Nem volt egyértelmű az elmúlt néhány hónap egyházpolitikája. Gondolok itt például a hitoktatók bérezésének ügyére, de egyéb kérdésekben is számos vitánk van az állammal. Mi például azt reméljük, hogy a számunkra kedvezőbb, népesség szerinti elbírálás lesz majd a jövőben az állami támogatás alapja. Itt nem kegyadományról van szó. Mindenki tudja azt, hogy államosítottak 1948-ban és 50-ben. A templomokon és a plébánia épületeken kívül gyakorlatilag egy-két egyházi iskola maradt csak meg. A rendszerváltáskor a katolikus egyház eleve lemondott a földről, erdőről és ilyesfajta egykori javairól. Az ingatlanvagyonunkat viszont kértük. Amelynek aztán csak egy kisebb százalékát kaptuk vissza. A többi, vissza nem juttatott – másra használt – épületvagyon adja a hitéleti támogatás alapját.

– *Bács-Kiskunban nagyon kevés épületet tudtak visszaszerezni...*

– Konkrét adat, hogy a mi megyénkben az egykori, elvett egyházi épületeknek mintegy 16 %-át kapjuk vissza (vagy kaptuk vissza) természetben, illetve pénzben. A fennmaradó épületcsoportokat fölértékelték, ezen eszmei érték kvázi kamatából kapjuk a hitéleti támogatást. A Horn-kormány idején kötötték meg először a Szentszék és a magyar állam közt az egyezséget, és akkor a kormány szavolta, hogy bennünket megfelelő módon támogatni fog. Sajnos akkor is voltak már zökkenők, úgyhogy nagyon-nagyon a szélén voltunk már a gazdasági lehetőségeinknek, hiszen fizetnünk kellett a hitoktatókat. És az egyházi iskolák ugyanúgy vannak, mint a többi iskola: a normatíva és a kiegészítő támogatás édeskevéssé akkor, amikor egy iskolát szeretnénk továbbfejleszteni. Mi pedig visszakaptunk egészen rossz állapotban lévő épületeket, amelyekre nagyon sokat kell költeni. Éppen ezért szükségünk van minden segítségre, ami anyagi vonatkozású.

– *Többen ezt úgy értelmezték: az egyház mindig csak anyagiakról beszél. Mindig csak kér...*

– Leegyszerűsítő, sommás ez a meglátás. Mert a magasabb részesedést nem magunknak kérjük. Nem a püspököknek és a papoknak. Hála Istennek, a huszadik században katolikus pap nem halt éhen, és gondolom, hogy a huszonegyedikben sem fog éhezni. Az intézményeink azonban nem tudnak szolgálni támogatás nélkül.

– *Mit üzen az olvasóinknak az új évrre?*

– 2002. év utolsó óráiban hittel idézem II. János Pál pápát, aki az erőszak értelmetlen körforgása ellen emelte föl szavát a hagyományos karácsonyi békeüzenetében. Bátran – a tőle megszokott következetességgel – szólt a készülődő közel-keleti háború ellen. Fölszólította a hívőket és minden jóakarátú embert, hogy a béke felépítésén munkálkodjanak. Ehhez kapcsolódnék én is. Egy XVII. századbeli nagy egyházi szónok mondta: „*Minden háború polgárháború, mert minden ember testvér Jézus születése óta.*” És ha ez így van, ha Jézus ember lett – egy közülünk –, akkor ez megkönnyíti, hogy egymást elfogadjuk. A nehéz emberekben is próbáljuk meg Isten képét és Krisztust fölfedezni, viselkedjünk hozzá méltón, emberként. Embernek lenni annyit tesz, mint hasonlítani Istenre. Erre kaptunk elhivatottságot és esélyt. Ezért azt kívánom, az új év a béke éve legyen Bács-Kiskun megyében is. A közösségeinkben, a családokban, a munkahelyeken. Ugye nem könnyű, amit kérek? De amennyi a sike-

rünk, annyi lesz a boldogságunk 2003-ban.

Petőfi Népe, 2002. december 31.

Pünkösd és a lelki megújulás lehetősége

Pünkösd mának szóló üzenete a szeretet és a felelősségtudat parancsa. Sajnos világunkból már nemcsak ez a két érték, hanem az igazságosság is kikopóban van. A lelket a Szentléleknek az emberek által végbevitt jósága és tettei tudják feléleszteni – mondta Babel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek.

– Van-e ószövetségi előzménye pünkösd ünnepének? Ön szerint mi a pünkösd mának szóló üzenete?

– Pünkösd a Szentlélek kiadásának folyamatos emlékünnepe. Természetesen ószövetségi előzménye is van, hiszen a zsidóság a húsvét utáni ötvenedik napon tartja a törvényhozás, és az aratás ünnepét. A pünkösd ugyanakkor az egyház születésnapja is, amely a keresztényeknek az isteni kegyelmi adományok megélését jelenti. Látni kell, hogy ma olyan materiális korban élünk, amelyből kiveszett a lélek. Már csak ezért is nagy szükség lenne arra, hogy „lelkes emberek” alkossák a társadalmat. II. Rákóczi Ferenc fejedelem Istenre utalva azt írta a Vallomásokban: „*a te Lelked, melytől lélekre kapva él az igaz ember*”. A Szentlélektől tehát leiekre kapunk, és ebben a világban éppen általa tudjuk jobban megélni a szeretetet, valamint az egymás iránti szolidaritást. Tisztán látható ez az apostolok történetében, akik még Jézus földi életének végén is azon tanakodtak, hogy ki a nagyobb közöttük, és ki fog majd Jézus jobbán és balján ülni. Amikor azonban pünkösdkor eljött a Szentlélek, elfeledkeztek erről, és attól kezdve valódi testvéri szeretetben, az egymás iránt érzett felelősségtudatban végezték munkájukat.

– Isten a maga képére teremtette az embert, aki azonban önző és gyakran agresszív. Hogyan oldható fel ez az ellentmondás?

– Pünkösd a szeretetről és a felelősségtudat parancsáról is szól. Sajnos a világunkból már nemcsak ez a két érték, hanem az igazságosság is kikopóban van. A lelket a Szentléleknek az emberek által végbevitt jósága és tettei tudják feléleszteni. Napjaink embere ugyanis nagyon önzővé válj. Ennek az önzőségnek sajnos még az ideológiája is megvan: a szélsőséges önmegvalósítás, amely a nevelésben már a kisgyermekkortól teret kap, később pedig, már felnőttkorban, az agresszió ördögi köréhez és örvényéhez vezet. Mindezt csak a „lelkes” emberek tudják megtörni. Azok, akik nem csupán a maguk erejére támaszkodnak, hanem az isteni erőre is. Az ember ugyanis már teremtettségében is Isten képességét hordozza. Többek között lelkiismerete is van. Meg tudja különböztetni a jót a rossztól, küzd az igazságért, emberi kapcsolatokat teremt, és önzetlen is tud lenni. Ez az Isten-képesség lényege. Csak-hogy minden könnyen elhomályosulhat akkor, ha az ember az önzés útját választja. A Szentlélek pedig ez utóbbi életállapotából akar minket kiemelni.

– Jézus önmagát áldozta fel az emberiség megváltásáért, a bűn azonban továbbra is jelen van a világban. Ha még Krisztusnak, Isten fiának a halála is kevés volt a bűn végleges eltörléséhez, akkor mi, teremtett emberek mit tehetünk a kísértés legyőzéséért?

– Szent Ágoston mondta: a gonosz lélek olyan, mint a megkötözött kutya, csak azt az embert harapja meg, aki közel megy hozzá. Krisztus halála és feltámadása, valamint a Szentlélek eljövetele óta az ember a bűnbánat és az Isten kegyelme által megtalálta azt a gyógyírt, amely kivezetheti ebből az állapotból. Mindig megvan a megújulás lehetősége. Pontosan ehhez kell a Szentlélek. Arany János írta: „*Hová lettél, hová levél, ó lelkem ifjúsága?*” Abban a korban élünk, amikor már a fiatalok is koravének. Mégis azt valljuk, hogy a léleknek igenis lehet ifjúsága. Még akkor is, ha a test már megöregszik. Elég, ha csak a kereszténydemokrata Varga Laci bátyánkra, a parlament most elhunyt korelnökére utalok, aki haláláig fiatalos lelkülettel élte napjait.

– Mennyire van jelen a mai magyar társadalomban az önfeláldozás és a másokat szolgáló szeretet? Jézus önfeláldozása ugyanis pontosan erre lehetne példa.

– Jelen van az önfeláldozás, csak ezt nem reklámozzák. A jó sajnos nem kap kellő nyilvánosságot. A média általában elborzasztó és sokkoló információkkal traktálja az embereket, de sosem mondja el, hogy az éjszaka hány nővér dolgozott önfeláldozóan a betegágyak mellett, vagy hogy a tanárok a júniusi rekkenő hőségben is mennyire nagy türelemmel tanították a gyermekeket. Pedig ez is olyan önfeláldozás, amely lelki eredetű. Nem automatikus az emberek ilyen jellegű cselekedete.

– Ha már a médiát említette: a tömegtájékoztatás a széles néprétegek igényét próbálja kielégíteni.

Ez ellentmond az ön szavainak.

– Miután a média a népszerűséget hajhássza, a kisebb ellenállás irányába megy, és az emberek ösztönvilágára apellál. Amíg világ a világ, mindig kevesebben lesznek egy matematikaklubban, mint egy szórakozóhelyen. Nyilvánvaló, hogy az embereket könnyebb a széles úton terelgetni, mint a szellemi, lelki igényesség irányába felemelni.

– *Nem utópisztikus egy olyan világban hirdetni a szeretet társadalmát, ahol – hogy csak egy minapi példát említek - egyes, önmagukról megfélelmező szurkolók még a kedvenc csapatuk játékosait is képesek elverni? Az erőszak térhódítása világjelenség.*

– Az új barbárság korát éljük. Én biztos vagyok benne, hogy a randalírozó fiatalok között egy sem volt rendszeres templomlátogató vagy hittanórákon részt vevő.

– *Az új barbárság kora azonban a „tökéletes földi boldogság” illúzióját is kínálja az embereknek. Ez a korszak veszélyt vagy esélyt jelent a hitnek?*

– Rossz szóval mondom: kihívást jelent. A történelem nem ismétli magát, de hasonló helyzeteket mégis teremthet. Karthágó ostrománál mondta Szent Ágoston, hogy a nép meghal, de még akkor is cirkuszt kíván. Ez a mentalitás érhető tetten a mi világunkban is. Mérhetetlen sok veszély leselkedik ránk, de úgy teszünk, mintha show-műsor lenne az élet. Erre csak azok a nagyon bátor emberek mernek nemet mondani, akik szembeúsznak az árral. A pünkösdi lélek pontosan ezt tette az apostolokkal, akik a kiáradása előtt féltek, bezárkóztak, utána pedig bátran kimentek az utcára, és hirdették, hogy Krisztust, akit megfeszítettek, Isten feltámasztotta. Ez az a bátorság, amit a Szentlélek ma is megad mindenkinek.

– *Mi akkor a boldogság?*

– A boldogságnak nagyon sok megfogalmazása van, de az annál magasabb igényű, minél magasabb rendű szellemi és lelki igények váltják ki az ember életében. És természetesen annál tartósabb is. A hedonizmus utóélményt kíván, de futó élményt nyújt. Ellenben az igazi boldogság nem felhangolt-ság, hanem a lélek valódi, belső derűje. A remény elleni reményt is jelenti sok esetben, de a küzdelem és az önfeláldozás útját is. Vagyis azt az örömet, amelyet a szeretet cselekedetei folytán az ember kap. Jézus mondja, hogy nagyobb boldogság adni, mint kapni, aki ezt már megpróbálta, pontosan tudja, hogy Jézusnak mennyire igaza van. És ehhez segíti hozzá az egyébként nagyon is önzésre hajló emberi természetet a Szentlélek.

– *Említette, hogy nagyobb boldogság adni, mint kapni. Már több mint egy éve regnál a jelenlegi hatalom. Mi a véleménye a szociálliberális kormány eddigi egyházpolitikájáról?*

– Tagadhatatlan, hogy komoly küzdelmekkel telített volt az eltelt időszak, de ezek mégsem voltak hiábavalók. Úgy gondolom, hogy a kormányzat sok kellemetlenséget takarított volna meg, ha az egyházra nemcsak akkor figyelne, amikor szüksége van rá – például az európai uniós csatlakozásnál –, hanem mindig úgy számítana rá, mint egy olyan közösségre, amely a történelme folytán mindig is a magyar nemzet javát akarta. Ebben is különbség van a történelmi egyházak és az új keletű vallási csoportok között. A választások kezdetétől voltak olyan megnyilvánulások, amelyek az egyházban komoly ellenérzést váltottak ki. Ilyen például az a választási kampányban elhangzott vád, hogy az egyház visszaél a gyónási titokkal, és a papok a templomban a szószékről politizálnak. Aztán a hitoktatók óradíj emelése körüli hercehurcára, majd a szociális törvény módosítására is utalhatnék, amely révén az egyházi egészségügyi és szociális intézményeket gyakorlatilag kiszolgáltatták a helyi önkormányzatok politikai összetételének, de most éppen azért, mert pünkösdi ünnepét tartjuk, és a Szentlélek kiáradása mindig magával hozza a megbocsátást is, azt tartom helyénvalónak, ha fátylat borítunk ezekre a kínos ügyekre. A Szentlélek az újrakezdés lelke is. Már a zsoltáros így fohászokodott: „Áraszd ki lelkedet és minden életre kel, és megújul az egész világ.”

*Magyar Nemzet, 2003. június 7.
Jezsó Ákos*

A múlt erős gyökér

Olvasóink – a visszajelzésekből, ötletekből, ajánlatokból legalábbis erre következtethetünk –, ve-lünk együtt különösen kedvelik a gyerekkori élményeket közreadó sorozatunkat, melyben emlékezett már rendőrfőnök, bírósági elnök, tanár, alpolgármester. Most egy népes, felsőkiskunsgai család sar-ját, az ezeréves Kalocsa-kecskeméti Főegyházmegye metropolitáját kértük erre, aki örömmel emléke-

zett nagyon szép gyermekkorára...

– Felmenői közt több rangos pásztort is tudhat. Milyen példát adott az ősök földje, embersége?

– Olyan élményben volt részem, ami sokakban él, akik velem egyidősek és vidéken születtek. Az ötvenes-hatvanas években, eltűnése utolsó pillanata előtt volt az ősi paraszti társadalom. Kisgyerekként azt a drámát, amelyet a szüleimnek meg kellett élni, természetesen nem láttam át. Nekem minden nagyon jó volt, egyszerűen azért, mert volt saját lovunk. Mi csak Deresnek hívtuk a szeretett *háztáji* igavonót. Aztán volt tehenünk, voltak ökreink, meg minden apró jószágunk, ami egy normális gyóni paraszti udvarban kellett.

– *Ehhez kínált tág teret a tanyavilág?*

– Nálunk mind a két ágon tanyasiak az ősök. Akik számomra ugyanúgy feledhetetlenek, mint a régi, boldog szürettek, betakarítási munkák. Ha ritkán megtehetem, szívesen elzarándok a tanyahegyeket megnézni. Milyen fájdalom volt, hogy a tatárszentgyörgyi lőtér építése miatt az apai nagyapám jó karban levő házát le kellett bontani.

– *Emlékszik a játékokra?*

– Egyszer karácsonyra kaptam egy kis faragott falovat, meg valami kis kocsit. Az egyik nagybátyám bőrszíjból csinált egy rendes kis hámot a falónak. Volt egy apró termetű kutyánk, rápróbáltuk a szerszámot, de elszaladt vele, és csak délután hozta vissza az igáját, összetörve. Az én lelkemet is összetörte egy kicsit...

– *A kolhozosításkor sokan földadták, elmenekültek vagy öngyilkosok lettek.*

– Pusztai rokonaimnak a hit adott erőt. Az új megoldások keresését választották. Anyám a gyóni postán volt, apám ingázott, gyárba járt. Otthon azért maradt egy csonka *gazdaság*, parcellányi földdel, és nekünk is volt sokáig tehenünk. Apai nagyapám 1872-ben született. Az a fajta becsületesség, földszeretet, a jövő iránti felelős tisztelet, ami náluk még megvolt a „hatékonyság” világában, ma már hiányzik. A természet embere tudta, hogy milyen kicsi, és azt is, hogy milyen nagy az úr kegyelme. Ima nélkül nem kezdtek semmihez sem. Úgy tudták felfogni az életet, mint az Isten ajándékát. Emlékszem rá, hogy ha bő termés volt, akkor azt mondta a dédöregapám: *Jó az Isten, jót ad!*” Ha meg rossz volt, így vélekedett: *„Ilyet érdemlünk.”*

– *A vallási élet, a plébániai közösség hogyan kapcsolódott ehhez?*

– Nem vasárnapi kereszténység, hanem imádságos mindennapok, templomos ünnepek jellemezték életünket. Hetközben is ministráltam. Ez abban az időben nem volt különleges dolog. Apám az egyházközség képviselő testületének tagja volt, templomgondnok. A Passióban Jézust énekelte évtizedeken át.

– *Eljárt néha a templomgondnok keze?*

– Ritkán. De akkor megérdemeltem. Egyszer elküldtek a nagyanyámhoz, menet közben láttam, hogy éppen akkor ment a telekre a nagybácsi. – Nem jössz el? – kérdezte. Azt hittem, hogy az ő szava is olyan tekintélyes, mint az apámé. Elmentem. Este, mikorra hazajutottunk, már kerestek. Kaptam rendesen. De nem ez volt jellemző...

– *Nem volt nehéz az elszakadás?*

– Dehogynem. Óriási változást hozott a Piarista Gimnázium és a kollégium. Kecskemét még nem volt olyan nagy város, mint most. A diákotthon szomszédságában nyüzsgött a piac. A hívek még a misékre is behozták a vásárolt állatokat. Mise alatt hallani lehetett a kakasok kukorékolását, a kacsák hápogását. Ez egy kicsit segített otthonot találni ott is. Igazából persze máig sem szakadtam el a gyökerektől. Gyerekkorom paraszti világa maradandó emlék és máig sajgó fájdalom. Érsekként sok ezer kilométert vezettem már. Járom a plébániákat, intézményeket. Igyekszem átélni a közösségeink bajait, problémáit. Álmaimban mégis mindig a régi emlékek jönnek elő, amikor megültem a lovunkat, meg az, hogy állatokat gondozok a tanyán. Gyermeki szeretettel, mint hajdanán...

Kecskeméti Lapok, 2003. október 30.

Adjunk esélyt és védelmet az életnek

*„Bejárva évszakok körét
az év elhozta örömét
a Vigasztaló égi Láng
a szent apostolokra szállt.”*

A X. századi névtelen himnusz szerzőjének sorai hamarosan fölcsendülnek a kalocsai főszékesegyházban. Itt van a Szentlélek ünnepe, amelyről sokan szeretnék hinni, hogy valóban meghozza a világ békéjét, örömét. Vajon a tökéletes megértés – egyházon belül és kívül – csak emlék ma már?

– Jézus azért küldte el a Szendéiket, a harmadik isteni személyt – akit korábban elrejtetten ismeretek az Ószövetségben –, hogy az őt követőkből egyházat formáljon. Tanúskodjon Jézus Krisztusról, s formálja ki közössége tagjaiból a krisztusi, a keresztény embert. A Húsvét utáni 50. napot a zsidóság is tisztelte, mint a törvényadás emlékét, de az aratásért is hálát adtak. Erre épült rá a lélek-áldás.

– Az apostolok fogható jelekről szólnak...

– Igen. Ezek voltak a lángnyelvek, a szélzúgás és a közös nyelv értése. Ami nem azt jelentette, hogy mindenki megtanulta az akkori időknek a görög nyelvét, hanem valamiképpen ebben az imádságos és fölhangolt pillanatban megértették a közös cselekvés lényegét. Elnyerték a „nyelveken szólást is”, ami valójában imádság, nem föltétlenül racionális beszéd, hanem egyfajta örömujjongás. Máig tanúskodik erről az élő egyház, amely csodálatos módon kibírta az első évszázadok üldöztetését, megerősödött és minden emberi gyarlóság ellenére megmaradt. És ma is vannak olyan élethelyzetek, olyan közösségek, amelyek bizonyítják: nem élünk lélektelen világban.

Szeret az Isten!

– A XXI. a kommunikáció százada. Mégsem értjük egymást. Tradicionális – kisebb és nagyobb – közösségek esnek szét emiatt...

– „Elküldöm majd nektek a Szendéiket, aki megtanít benneteket mindenre, amit mondtam, és tanúskodik az igazságról” – mondja Jézus. Az első alapvető élményünk ma a Szentlélek hiánya érzékelésében, hogy nincs igazság és nincs vigasz. A hazugság és a botrány uralkodik a kommunikációban. Az első igazi vigasztalás az emberiség számára – hitünk szerint – maga Jézus Krisztus volt, aki meghirdette az Evangéliumot, a jó hírt, az Isten szeretetéről való híradást. Ezt erősíti meg minduntalan – most már emberek által – a Szentlélek, amikor olyan embereket támaszt, akik egy depressziós korban is vigasztaló dolgot tudnak mondani.

– De mindez kevés lehet a vérzivatarok idején... Haragszik ránk a harmadik isteni személy?

– A politika nem a Szentlélek Isten megnyilvánulása. A háború pedig ízig vérig politika, csak más eszközökkel. Lehetnek azonban olyan politikusok is – gondoljunk az Európai Unió alapító atyáira –, akikből a Szentlélek szólt. Ha csak érdekek léteznek és a pillanatnak való megfelelés, ott az igazság háttérbe szorul. Számunkra az Evangélium az az alap, ami abszolút következetességet követel. Szentatyánk jóval az iraki háború kirobbanása előtt felszólította a kormányokat és a hatalmasokat, hogy kerüljék a konfliktusokat, keressék a békés megoldásokat. Elítéljük a terrorizmust, de tudjuk azt is, hogy a rosszat nagyobb pusztítással elnyomni nem lehet, mert az kiváltja az agresszió ördögi körét.

– Érsek úr járja az országot, a világot. Cáfolja meg azokat, akik azt állítják: a lélek haragszik a világra.

– A bölcsőtől a koporsóig sok példát ismerünk. A lélek ott mozog, ott él, ahol van szolidaritás. És én biztosan állíthatom, hogy vannak olyan közösségeink, ahol még szeretnek. El a szolidaritás a családokban, ahol – ha vannak is feszültségek – keresik a másik javát. Jelen van a jól végzett munkában, amikor nem azt nézi valaki, hogy most hogyan lehetne még többet keresni, hanem akkor is megteszi a jót, ha nem keres többet. „Azért dolgozunk nap mint nap, hogy szebb legyen a föld” - mondta nekem egyszer egy utcaseprő.

Mariazell tanulsága

- Javul vagy romlik a világ?

– Úgy tűnik, hogy a világ nem javul, de javulnak benne egyesek: és mi tudjuk, hogy minden emberrel egy új világ kezdődik, halálával egy világ múlik el. Tehát bennem vagy önben, vagy a kedves olvasóban, minden embertársunkban lehet esélyünk. És ez a mi nagyszerű lehetőségünk...

– Ön a napokban jött haza Mariazellből, a kelet-közép-európai nagy zarándoklatról. Mit látott s élt át?

– Nagy lelki élmény volt: nyolc ország hívő közössége együtt imádkozott Európáért, a keresztény örökségért, az egységért. Most úgy néz ki, hogy földrészünk nyugati felében a kereszténység elfáradt.

Van ilyen. A keleti szárny sokkal dinamikusabb. Az új szövetség csak akkor lesz tartós, ha fölül tud emelkedni a gazdasági érdekeken. Mert ha csak a pénzre, befizetésre meg szubvencióra épül a szerződés, ha nincs egy szellemiség, ami ezek fölé emeli, akkor a bomlás és a viszály melegágya lesz. Mi azt szeretnénk – Szent-atyánkkal az élen –, hogy találja meg a gyökereit ez a kontinens, és táplálkozzék abból a szellemiségből, ami végül is egykor közösségé formálta. A mariazei program mindenkire szól. Védjük meg a vasárnapot. Mutassuk meg Krisztust az embereknek. Tanuljunk és tanítsunk imádkozni, gyarapodjunk a hitbéli ismeretekben. Vagyis: legyünk mi magunk is jel a tetteinkkel. Mozdítsuk elő a szolidaritást, adjunk esélyt és védelmet az életnek. Ehhez kérjük majd pünkösdi ünnepén a Lélek áldását...

*Petőfi Népe, 2004. május 29.
Farkas P. József*